RHETORICÆ LIBRI DVO.

QVORVM

Prior de Tropis & Figuris,
Posterior de Voce & Gestu

PRAECIPIT:

IN VSVM SCHOLARVM
postremò recogniti.

QVIBVS RECENS ACCESSERVNT
de
ORATORIA
Libri duo.

Authore CAROLO BVTLERO, Magd.

LONDINI
Excudebat IOANNES HAVILAND
impensis Authoris.
1629.

#4200

RHETORICÆ LIBRI DVO.

QVORVM

Prior de Tropis & Figuris,
Posterior de Voce & Gestu

PRAECIPIT:

IN VSVM SCHOLARVM
postremò recogniti.

QVIBVS RECENS ACCESSERVNT
de
ORATORIA
Libri duo.

Authore CAROLO BVTLERO, Magd.

LONDINI
Excudebat IOANNES HAVILAND
impensis Authoris.
1629.

VIRO VIRTVTIS ET HONORIS NOMINE NOBI-lissimo, THOMAE EGERTONO Equiti, *Domino Custodi magni Sigilli Angliæ*, Carolus Butler *Magdalenensis* S. D.

EA est bonarum artium venustas & pulchritudo (illustrissime heros) ut liberalibus ingeniis nihil suavius, nihil amabilius videri possit: *quæ, si oculis cernerentur, mirabiles sui amores excitarent.* Ideoque ut antiquitus viri docti suos semper habuerunt Mæcenates & patronos; ita nunc etiam non desunt, qui, tanquam Dii Tutelares, eos non solùm ab inveterato tenebrionum livore vindicare; sed etiam dignis honorare præmiis inprimis student. Inter quos, quamvis non pauci reperiantur, qui de literis & literatis bene sunt meriti; tibi tamen præ cæteris primas & palmam unâ omnes voce facilè concedunt: qui à teneris etiam unguiculis, præsertim ex quo ad hoc tam excelsum honoris culmen tua te merita evexerunt, omnes curas & cogitationes tuas ad rei literariæ pariter & religionis propagationem eò usque intenderis; ut non tam amplissimo illo honoris loco honorari, quàm ipsum honorâsse, meritò dicaris. Sed non est animus spatiosum laudum tuarum campum ingredi: tum quòd eas, licèt modestissimas, modestia tua non ferat; tum

quòd omnibus jam sine satis notæ, utpote qui non mediocres prudentiæ & benignitatis tuæ fructus jugiter percipiant. Pro tantâ tuâ in omnes, præcipuè Academicos, bonitate, —— *grates persolvere dignas Non opis est nostræ* —— nostram verò gratitudinem, quam imo fixam pectore habemus, omni tibi officii genere probare cupimus. Communis nostra parens *Academia*, cùm nihil haberet quo tibi magis gratificari posset, quem illius fidei credidisti optimæ spei filium, eundem tibi, literarum & virtutum ornamentis haud vulgariter excultum, reddidit. Adeo ut non tam nomine & corporis effigie, quàm eximiis animi dotibus, patrem ita expresserit, ut in eo repubescere videreris. At hunc, proh dolor! dum sub invicto nostro Scipione (qui priùs eum alibi in equestrem ordinem meritissimè cooptaverat) in fatali illo bello Hybernico arma ferret; non sine gravi, & amantissimi patris, & inclyti illius herois cui charissimus fuit, & communi omnium, quotquot eum noverunt, mœrore, præmaturâ morte abreptum audio. Quamvis, quod ad eum attinet, terram cœlo, homines angelis, ærumnas fœlicitate; denique ætatem brevissimam æternitate, commutavit: quod autem ad nos, superest adhuc alter, & diu superstit precor, eâdem stirpe prognatus, eodem ingenio & indole præditus, iisdem doctrinæ & morum præceptis imbutus, qui illi succedat. Faxit bonorum omnium author & perfector, ut præclara virtutum semina, quæ in tenero illius pectore pulchrè jam cernimus efflorescere, ad fraternam indies, adeoque paternam, excrescant maturitatem. Jam verò ut, generosis hisce animis piè ac doctè informandis, propensam in te voluntatem suam Mater nostra lubens indicavit, eandem tibi deinceps quâcunque ratione præstitura; ita & ejus filii, quibus possunt indiciis, animos suos honoris tui studiosissimos testificari summè cupiunt. Provectiores quidem, qui suam gravioribus studiis operam impenderunt, opera tibi graviora, in perpetuam & tui & sui nominis memoriam, indies exhibent. Ego vero, inter pueros puerilibus jam diu exercitatus, puerilia promo; sed tamen ita puerilia, ut adultos etiam perlegisse

haud pœnituerit. Siquidem continet hic libellus Rhetorices artem, plenè, succinctè, & perspicuè explicatam. Quicquid vel veteres, vel recentiores hac de re uspiam scripserunt, id totum legitimâ methodo conformatum, ac insignibus poëtarum & oratorum exemplis illustratum, hìc proponitur. Istud qualecunque observantiæ meæ μνημόσυνον amplitudinis tuæ patrocinio (honoratissime Mæcenas) consecro: ut cujus piâ & sincerâ munificentiâ, viri veræ sapientiæ præceptis passim sunt informati, ejusdem auspiciis, pueri etiam politioris disciplinæ rudimentis erudiantur. Deus te, pro immensâ suâ bonitate, Ecclesiæ, Reipub. Academiæ, & ingenuis ejus alumnis, quàm diutissimè servet incolumem: & pro bonâ semente, quam hìc apud nos facis, messem in cœlis apud Christum æternam largiatur. *Basingstochiæ.* 5. Idus Martii. 1600.

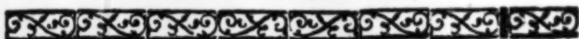
ΕΙΣ ΤΗΝ
ΤΟΥ ΒΟΥΤΛΗΡΟΥ
ΡΗΤΟΡΙΚΗΝ.

ΡΗτορικὴ τεχνῶν φύτο δεύτερος ἀρτιεπειῶν:

Δεύτερος ὁ Βουτλῆρ ὕφηνε Ῥητορικῆς.

Δεύτερος, ἀλλὰ καὶ ὡς πάρος ἄλλων πρῶτα δέχεσθαι:

Δεύτερος, ἀλλὰ καὶ ὡς τὸ πρῶτον ἀξίη ἔχειν.

I. M. Lectori.

SI in Authoris operisve laudem, (studiose Lector) multorum hic, pro more, suffragia requiras; instar multorum sit hoc unum literati illius, &, ob exquisitam docendi methodum, de bonis literis optimè meriti, Magistri IOANNIS BRINSLEY: cujus in suo *LVDO LITERARIO, or The Grammar Schoole*, Cap. 16. hæc sunt verba: *In stead of* Talæus *you may vse* Mr. Butlers *Rhetoricke of Magdalens in Oxford; being far more easie to bee learned of Schollars, and also supplying very many things wanting in* Talæus: *yea the vse and benefit will be found to be farre aboue all, that euer haue beene written of the same.* Et rursus cap. 14. *For the figures belonging to Poetry, and for rules of the Quantity of syllables, short and very plaine, see* Butlers *Rhetoricke, Chap.* 14. de Metro.

PRÆ-

PRÆFATIO.

Nter celebres *Artium scriptores, quotum demereatur locum* Petrus Ramus, *eorum sit judicium, qui, cùm eruditione, tum æquitate præstantes, optimè dijudicare & possunt, & volunt: meâ sanè sententiâ, si vel in præceptis veritatem, vel in methodo brevitatem, vel in exemplis perspicuitatem, vel in omnibus usum & utilitatem respicias.*

—tantum alios inter caput extulit omnes;
Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Hujus ego nomine, hoc tibi (ingenue lector) opusculum offero: quod siquid fructus ac emolumenti afferat, id omne illi acceptum referes. Quippe qui ipsam materiam, latas perlustrans probatissimorum authorum sylvas, studiosè exquisivit; exquisitam impigrâ succidit manu; succisam ad amussim dolavit, levigavit, conformavit. Quam sic præparatam, ipse, structuris occupatus grandioribus, Audomaro Talæo artifici certè non imperito, in perfectum opus compingendam commendavit: qui quidem commisso sibi munere, non invitâ (quod aiunt) Minervâ, perfunctus est. Quando tamen, quod in re tam difficili facile est, nonnulla peccentur; quædam sint immissa propè inutilia, quædam etiam omissa planè necessaria; operæ-pretium me facturum sensi, si supplerem quæ desunt, amputarem quæ supersunt, & paucula etiam indigesta suis restituerem locis: ut pulchrum hoc præstantis nostri architecti ædificium, omnibus suis numeris absolutum & completum, commodè tuis usibus inserviret. Istud quidem, studiosæ consulens juventuti, manibus pedibusque obnixè conatus sum: quod si voti compos effectum dederim, habeo quod expetivi præmium: sin optatum hunc finem sedula mea industria minùs videatur assequuta, veniam voluntas promeretur. Sed nigrum, precor, parumper abstine calculum: aspice, inspice, perspice primò: censuram deinde sperabo æquiorem. Et quam tandem? inquis: utcunque tua in hoc opere opella vituperio careat; non tamen ejusmodi est, ut laudem aliquam mereatur. Nam difficilia quæ pulchra: *atqui* facile est inventis addere. *Esto: neque enim gravabor ista mihi (ut cui non meum encomium, sed tuum commodum hanc suaserit provinciam)*

Et dici potuisse, & non potuisse refelli.

Quamvis de nimiâ facilitate, ubi ipse in re simili periculum feceris, minùs forsan constanter asseverabis.

Brevitati ubiq; Poëtæ sequutus consiliū Quicquid præcipies esto brevis.— *summoperè studui: neque majori mihi fuit curæ, Rhetoricam nostram Rameam re cæteris auctiorem; quàm præceptionum & exemplorum compendio tibi quam brevissimam exhibere;* —ut citò dicta

In arte P-

Per-

PRÆFATIO.

Percipiant animi dociles, teneantque fideles.

Obscuritatem verò, individuum fere brevitatis comitem, (juxta illud

——Brevis esse laboro, Obscurus fio.——) *hic prorsus sejungere navi dedi operam; ut, notarum adminiculo, aperta satis & expedita omnia ausim polliceri. Quamvis brevitati, vel obscuræ, prolixitatem posthabeat Rhetor, ubi inquit,* Sæpè res parum est intellecta, longitudine magis, quàm obscuritate narrationis.

Ibidem.

Invent.l.1.¶37

Quæ teneris tyronum memoriis non ita necessariò erunt committenda, minus sculis characteribus, distinctionis gratiâ, excudenda curavi; ne vel minimum in hoc stadio currentibus offendiculum obstet, quod eos in via retardare queat.

Troporum explicationes tropis ipsis in contextu subnectendas non censui: partim ut pueris in discendo labor minueretur, partim ne, si eas unà memoria mandarent, aptè, verè, & expeditè, de iis rebus oscitantes responderent, quas tamen minimè intelligerent. Rectiùs itaque post singula capita seorsim collocantur: unde discentibus petere licebit, quoties de iis hæsitaverint.

Capiti de Metro, nequid alibi quærere opus sit quod ad eum locum rite spectat, compendiariam, de Metaplasmo, & syllabarum Quantitate, aliisque ad Metrum pertinentibus, doctrinam inserui: idque eò libentius, quòd Grammaticorum super hac re præcepta sint fere, confusa, prolixa, imperfecta.

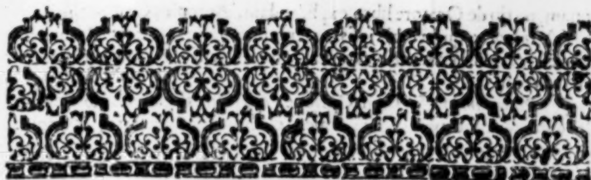
Cætera, in quibus dicendi discipulis non inutilem navavi operam, non est quod præmoneam: tute inter legendum per te deprehendas.

Hor. Ep. 6. l. 1.

Vive, vale. Si quid novisti rectius istis,
Candidus imperti; si non, his utere mecum.

Tui studiosus

C. B. M.

RHETORICAE LIBER PRIMVS DE ELOCVTIONE.

Caput Primum.

RHETORICA (1) est ars ornatè dicendi.

Partes Rhetoricæ duæ sunt: Elocutio & Pronunciatio.

Elocutio est (2) interna exornatio orationis: eaque per se (3) plurimum potest.

Elocutio est (4) tropus aut figura. Tropus est elocutio, quâ (5) vox à nativâ significatione in aliam immutatur. Communes ejus (6) affectiones sunt quatuor. Nam si tropus durior sit & inæqualior, (7) Catachresis dicitur: si elatior & audacior, (8) Hyperbole: si in vna voce multiplex, (9) Metalepsis: si in pluribus continuatus, (10) Allegoria.

Hyperbole est (11) Auxesis, aut Miosis.

(12) In Allegoriâ tenendum est illud, ut quo ex genere rerum cœperis, eodem desinas: secus inconsequentia fœdissima fuerit.

Ad Cap. I.

(1) Rhetorica hic, non ut * alicubi, pro universa illa de quavis quæstione orandi facultate; sed pro sola orationis exornatione sumitur: quam,

* V. (a) ad c. 1. lib. 1. Oratoriæ.

quam, tertio de Oratore libro explicandam, Antonius Craſſo reliquit.

(2) *Interna:* quæ verbis ipſis ac ſententiis inhæret: ſicut Pronunciatio eſt orationis exornatio externa, quæ illi jam concinnatæ extrinſecùs advenit.

(3) *Plurimum poteſt:* Ut in Curione; qui, tametſi cæteris eloquentiæ laudibus maximè nudus eſſet; tamen elocutionis ſplendore, & copiâ, & bonitate quâdam expeditâ, & profluente celeritate, orator proximus optimis numeratus eſt. Brut. ¶ 88.

(4) *Tropus aut fig.* Quod Tropus & Figura ſint Elocutio, hoc eſt orationis exornatio, ſic Quint. li. 1. c. 8. *Enimvero jam majore curâ doceat Tropos omnes: quibus præcipuè, non poema modò, ſed etiam Oratio, ornatur: Schemata utraque, i. figuras, quæque λέξεως, quæque διανοίας vocantur: quorum ego, ſicut Troporum, tractatum in eum locum differo, quo mihi de ornatu orationis dicendum erit.*

(5) *Vox*, tam complexa, quàm incomplexa. Singulæ & ſolæ dictiones crebriùs quidem tropos admittunt; nonnunquam verò & conjunctæ: ut in Metonymiâ *ſuburbanum tuum gymnaſium, florentis ætatis*: in Ironiâ *nec dico, non utor*: in Metaphorâ *ſementem feceris gratias agere*: Synecdoche *glacialem Oceanum, totum tribunal.* Hujuſmodi voces complexæ in parœmiis frequentiores ſunt: ut *laterem lavare.* i. fruſtra laborare: quemadmodum facit, qui laterem lavat. *Contra ſtimulum calcas* .i. repugnando tibi ipſi, non adverſario, noces: ut facit qui contra ſtimulum calcat. *Lupum auribus teneo.* i. dubius ſum utrum inceptum peragam, an eo deſiſtam: veluti qui lupum auribus tenet. *Lupi illum videre priores.* i. obmutuit: ſicut quem lupi priùs intuentur. *Delphicus gladius.* i. res diverſis uſibus idonea; qualis fuit gladius Delphicus: qui ad eum modum erat fabrefactus, ut eodem ſimul & ſacras mactarent victimas, & nocentes afficerent ſupplicio. *Ex tripode dictum.* i. verum: quale putabatur, quicquid ex Tripode dictum fuit, &c. Quæ ſingula exempla ſingulos tropos habent: non autem in ſingulis, ut vides, vocibus, ſed conjunctis. Itaque ſic definit Quintil. lib. 8. c. 6. *Tropus eſt verbi vel ſermonis à propria ſignificatione in aliam cum virtute mutatio.* Quanquam Talæus alibi, dum quod verum eſt ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἁπλῶς enunciat, ſecus ſentire videtur.

(6) *Affectiones.*

Generalis tropi affectio eſt
- unius
  - inæqualis, Catachreſis.
  - audacioris, Hyperbole.
- plurium
  - in uno verbo, Metalepſis.
  - in verbis pluribus, Allegoria.

(7) *Catachr.* Catachreſis eſt durior & injucundior verbi immutatio, cùm ſcilicet nomen aliquod pro alio ponitur, in cujus locum non deductum eſſe, ſed irruiſſe; non precariò, ſed vi veniſſe videatur.

(8) *Hyperb.* Hyperbole eſt, ementiens ſuperjectio, ſive audacior tropi ſuperlatio: quæ quamvis ſit ultra fidem, non tamen eſſe debet ultra modum:

dum: monere satis est mentiri Hyperbolen, nec ita ut mendacio fallere velit. Sed tum est Hyperbole virtus, cùm res ipsa de quâ loquendum est, naturalem modum excessit. Conceditur enim amplius dicere, quia dici quantum est non potest. Hæc Q. l. 8. c. 6.

(9) *Metalep.* Metalepsis est tropi in uno uerbo multiplicatio: quando nempe ex improprio significatur primò impropium, tum ex improprio illo fortè aliud improprium; atque ita deinceps, donec ad proprium veniatur: intercedente medio gradu transitum præbente: Q. l. 8. c. 6. *Est hæc in Metalepsi natura, ut inter id quod transfertur sit medius quidam gradus, nihil ipse significans, sed præbens transitum.*

(10) *Alleg.* Allegoria est tropi continuatio: ubi nimirum eiusdem generis tropi plures conjunguntur. Allegoriæ autem præcipua laus est: quæ una aures nostras mirificè capit: Ut enim troporum singulorum ornatus magnus est, ita continuatorum & coniunctorum multò maximus.

(11) *Auxesis aut Mio.:* Auxesis est, cùm augendi aliquid, & amplificandi gratiâ, verbum grauius proprii loco substituimus; ut cùm *liberalem, magnificum; seuerum, sævum; improbum, sacrilegum* dicimus. Miosis seu Tapinosis est, cùm minuendi & extenuandi causâ leviori utimur vocabulo, quàm res postulat: vt cùm *adulatorem, blandum & affabilem; prodigum* aut *audacem, liberalem* aut *fortem* nuncupamus.

Quæ defectum auget Hyperbole, Miosis est: ut cùm *homunculum, Pigmæum; stupidum, stipitem; qui non respondet, mutum* appellamus. Q. l. 8. c. 6. Hyperbole vulgò in vsu est, & inter eruditos, & apud rusticos: videlicet, quia Naturâ est omnibus *augendi res*, vel *minuendi* cupiditas insita: nec quisquam vero contentus est.

(12) *In Alleg.* Sic docet lib. 8. cap. 6. Quintilianus.

Caput Secundum.

TRopi (1) genera sunt Metonymia & Ironia, Metaphora & Synecdoche. I Μετωνυμία *Transnominatio.*

METONYMIA est tropus (2) causæ ad effectum, subjecti ad adjunctum; vel (3) contra. Metonymia causæ est efficientis, aut materiæ. 1 *Metonymia causæ.*

EFFICIENTIS, ut cùm inventor & author pro ipsis effectis rebus usurpantur. Pro Marc. *Quos amisimus cives, eos* (4) *Martis vis perculit, non ira victoriæ.* Georg. 1. *Efficientis.*

Aut dulcis musti (5) *Vulcano decoquit humorem.*

Sic (6) *Oceanus & Tethys, Nereus & Doris, Neptunus & Amphitrite: Pontus* etiam Metaleptikôs pro *mari:* (7) *Liber* & *Ceres* pro vino & pane in prosâ Catachresin habent. Lucani libro 4. Catachresis est visitatior. Catachres.

 (8) *Vre-*

(8) *Vrebant montana nives, camposque jacentes*
Non duratura conspecto sole pruina.

Metalepsis. Metalepsis est pro Amer. *Accusant iy qui in* (9) *Fortunas hujus invaserunt.* & Æn. 4.

Quin morere, ut merita es, (10) *ferroque averte dolorem.*

Allegoria. Allegoria Eun. Ter. *Sine* (11) *Cerere &* (12) *Libero friget* (13) *Venus.*

Est præterea hic valde usitatum, imò (quia verbum deest) necessarium, scriptores pro scriptis operibus appellare. Mart. lib. 14.

Pellibus exiguis arctatur (14) *Livius ingens:*
Quem mea non totum bibliotheca capit.

Materiæ. METONYMIA MATERIÆ est, cùm nomen materiæ pro effectò ponitur.

Verr. 6. *cùm essent triclinia strata,* (15) *argentumque expositum in adibus.* Metalepsis. Metalepsis est Mer. 1.

——*& structis cantat* (16) *avenis.*

Item Æneid. 8. *Labitur uncta vadis* (17) *abies*——

Catachres. (18) *Abies* tamen pro *tabella* in prosa Catachresis est.

Allegoria. Allegoria hic quædam est. Horat. Epist. 2. lib. 1.

Non domus & fundus, non (19) *æris acervus & auri*
Ægroto domini deduxit corpore febres. 2. leg.
(20) *Æs & ferrum duelli insignia sunt, non fani.*

Ad Cap. 2.

(1) *Genera.* Vox *genus* sæpissime ponitur pro specie intermedia (quæ scilicet alias etiam species subjectas habet, quarum respectu genus esse possit) non solùm apud Ciceronem & Latinos omnes, sed & apud Aristotelem ipsum, ut capite de qualitate, ubi secundum, tertium, & quartum genus appellat qualitatis. (2) *Causæ.* Cùm Causa ponitur pro Effecto. De Causa & Effecto, cæterisque argumentis, per quæ Tropi fiunt, vide Oratoriæ l. 2. c. 2. (3) *Contra.* i. effecti ad causam, adjuncti ad subjectum, (4) *Martis.* prælii: Mars enim armorum bellorumque inventor primus putatur veteribus. Diodor. Siculus li. 6. Sic Mart. in Amphitheatrum Cæs. Epigr. 24.

Ne te decipiat ratibus navalis Enyo,

.i. navale prælium seu naumachia: nam Bellona Martis soror belli habetur & præliorum dea.

(5) *Vulcano,* igne. Vulcanus ignis inventor hoc modo fuisse fertur à Diodoro:

Diodoro: cùm videret lapso fulmine sylvam ardere, materiam uberiorem adhibuit, ignisq; usum præcipuè in metallis fabricandis mortalibus ostendit: itaq, hic pro igne ponitur, ut etiam infrà: *Nec se Vulc:* &c. (6) *Oceanus.* Oceanus Cœli ac Vestæ filius, antiquissimus maris Deus, conjugem habuit sororem Tethyn: Nereus filius Oceani & Tethyos uxorem sibi adjunxit sororem Dorin: Neptuno Saturni & Opis filio, cui in orbis divisione regnum maris contigit, nupsit Amphitrite Nerei & Doridis filia: Pontus Nerei filius fuit, frater Amphitrites: unde isti dii deæq; pro mari usurpantur.

Oceanus Æneid. 1.

Imperium Oceano, famam qui terminet astris.

Tethys Lucan. Lib. 6.

Aut vaga cum Tethys Rutupinaq; littora fervent,
Unda Caledonios fallit turbata Britannos.

Nereus Metam. 1.

Nunc mihi quà totum Nereus circumsonat orbem,
Perdendum est mortale genus. ——

Doris Eclogâ 10.

Doris amara suam non intermisceat undam.

Neptunus Horat. Epist. 11. lib. 1.

Neptunum procul è terrâ spectare furentem.

Amphitrite Metam lib. 1. ——— *Nec brachia longo*
Margine terrarum porrexerat Amphitrite.

Pontus autem non nisi per Metalepsin ponitur pro integro mari: primò enim transfertur ad illud mare significandum, quod à palude Mæotide vsque in Tenedum insulam maris Ægei protenditur, vt Lucan. lib. 5.

Arctatus rapido fervet qui gurgite Pontus. Et Georg. 1.

Pontus & ostriferi fauces tentantur Abydi.

(vnde etiam regio adjacens nomen suum sortita est: vt loco infrà citato. *Plurima sed pelago* &c.) Deinde per Synecdochen membri pro universo mari usurpatur: ut in Ibin.

Nec se Vulcanus, nec se tibi præbeat aer;
Nec tibi det tellus, nec tibi Pontus iter.

(7) *Liber. Vulcanum* pro *igne* vulgò audivimus: & *vario Marte pugnatum* eruditus est sermo: & *Venerem* quàm *coitum* dixisse magis decet: at *Liberum* & *Cererem* pro vino & pane licentiùs quàm ut fori severitas ferat, ait Quintilianus lib. 8. cap. 6. (8) *Urebant.* Urere hìc Catachresticôs dicuntur nives & pruinæ, pro exiccare & absumere, quæ vstionis sunt effecta. Nives enim & pruinæ naturalem rerum succum nimio suo frigore, ut sol & ignis nimio calore, exhauriunt: atq; ita res ipsas absumunt & corrumpunt. Sic apud Ovidium Trist. 3. Eleg 2.

Plurima sed pelago, terrâq; pericula passum,
Ustus ab assiduo frigore Pontus habet.

(9) *Fortunas.* opes. Metalepsis: Duplex enim hìc est tropus: Fortunæ pro Fortunâ Synecdoche est numeri, & Fortuna pro bonis & donis Fortunæ, Metonymia est caussæ efficientis. (10) *Ferroque. morte.* Metalepsis:

fis: Nam ferrum pro gladio, aut ferreo aliquo telo, Metonymia est materiæ, & gladius pro morte, cujus est instrumentalis causa, Metonymia efficientis est. (11) *Cerere.* Sine pane, & vino friget amor. Allegoria: continuatur enim Metonymia. Ceres prima dicitur usum frumenti homines docuisse, molere, & panem conficere, cùm anteà glandibus vescerentur. Diodor.6. Plin.7. (12) *Libero.* Diodor.l 4. ait Bacchum vini ex uva exprimendi rationem primùm tradidisse: quod ipsum nos antiquioribus literis persuasi tribuimus Noacho. (13) *Venus.* Veneri maturæ virginum ætatis, aliarumq; rerum quæ circa nuptiarum sacra & fœdera celebrantur, curam dedisse Iovem scribit lib. 6. cap. 15. Diod. unde poetæ illam cum amoris, tum pulchritudinis, gratiæ, & deliciarum deam faciunt, ideoq; pro his etiam interdum ponitur. Catull. de Quintiâ & Lesbiâ.

Lesbia formosa est, quæ cùm pulcherrima tota est,
Omnibus una omnes surripuit veneres.

.i. gratiam, venustatem, delicias. 14 *Livius.* Historia de rebus Romanis 140 libris à Livio conscripta. 15 *Argentum.* Supellex, cujus materia fuit argentum. 16 *Avenis.* Fistulâ arundineâ. Metalepsis: Avenæ pro culmo avenaceo Synec. integri, culmus avenaceus pro culmo in genere Synec. speciei, culmus pro arundine Synec. est contraria generis pro specie, (fistula enim, quâ hic cecinit Mercurius, ex arundine fiebat, in quam Nympha Syrinx est mutata) postremò arundo pro ipsâ fistulâ Metonymia est materiæ pro effecto. 17 *Abies.* Metalepsis: abies pro tabellis abiegnis Metonymia est materiæ, & tabellæ pro navi eadem est Metonymia. 18 *Abies.* Catecresis: Sic enim lib. 8. cap. 6. Quintilianus; *Prosa non puppim pro navi, nec abietem pro tabellis recipiet.* 19. *Æris & auri.* nummi ænei, & aurei. Allegoria. 20 *Æs & ferrum.* arma ex ære, & ferro conflata: Alleg. conjunguntur enim hìc duæ Metonymiæ *æs* & *ferrum*, vt suprà *æris* & *auri.*

Caput Tertium.

2 *Metonymia effecti.*

METONYMIA EFFECTI est, cùm ex effectis efficiens significatur. Trist. lib. 1. Eleg. 1.

(1) *Carminibus metus omnis abest: ego perditus ensem*
Hæsurum jugulo jam puto jamq; meo.

ibid. *Quas meruit pœnas jam dedit illud* (2) *opus.*

Æneid. 6. *Scipiadas* (3) *cladem Lybiæ* ——

Hyperbole — Ter. Eun. *Ego pol te pro istis dictis & factis* (4) *scelus, vlciscar.*

Est & Metonymia ista in epithetis. Pro Marc. *Victoria naturâ* (5) *insolens est, & superba.* Ibid. *victoria* (6) *ferocitatem extimescere.*

Metalepsis. — Vbi Metalepsis est, ut etiam Æneid. 1.

Sed

Sed pater omnipotens speluncis abdidit (7) *atris.* Allegoria.
Allegoria quædam hìc est. Æneid.6.
(8) *Pallentesq; habitant morbi, tristisq; senectus.*
(9) Sic orator *præcipitem iram, hilarem adolescentiam, segne otium* dixit. Imo verò hinc & poetarum, & oratorum plurima epitheta sunt.

Ad Cap. 3.

(1) *Carminibus.* poetis carmina componentibus. (2) *Opus.* Ovidius illius operis author. (3) *Cladem.* cladis effectores: qui cladem Libyæ intulerunt. (4) *Scelus.* scelestè scelerum machinator. Auxesis: hinc enim graviùs & asperiùs hominem perstringit, quàm si sceleratum nuncupâsset. Similis est Hyperbole in Metonymiâ adjuncti. Hanc etiam Metonymiam habet Ulysses in illâ pro spoliis Achillis oratione, *Metam.* 13.

Si mea cum vestris valuissent vota, Pelasgi,
Non foret ambiguus tanti certaminis hæres.

.i. armorum propter quæ certamen erit, & Vates ad Aristæum, amissis apibus, *Georg.*4. *Magna lues commissa* .i. magnum scelus luis causa. (5) *Insolens* .i. insolentes & superbos faciens: tales enim victores reddit. (6) *Ferocitatem.* Metalepsis: victoriæ ferocitatem, pro ferocem victoriam, modus est quartus; & ferocem victoriam, quæ faciat victorem ferocem, secundus modus est. (7) *Atris.* profundis. Metalepsis: atris pro tenebrosis Metaphora est usitata: tenebrosis pro profundis Metonymia est effecti: profunditas n. in speluncis tenebrarum est causa. (8) *Pallentes.* Pallentes dicuntur morbi, tristisq; senectus, quòd illi pallentes, hæc tristes facit: vbi Metonymiæ in *pallentes* & *tristis* continuatio facit Allegoriam. (9) *Sic Orat.* Vt ait lib.8.cap.6. Quintilianus.

Caput Quartum.

3 *Metonymia subjecti.*
METONYMIA SVBIECTI est, cùm nomen proprium rei subjectæ ad significandam rem adjunctam traducitur. Heroid.16.

Non tu plus cernis, sed plus temerarius audes:
Nec tibi plus (1) *cordis, sed minus* (2) *oris inest.*

Catachresis est Epod. Ode. 12. Catachres.
Polypus, an gravis hirsutis cubet (3) *hircus in alis.*
Sic ponitur continens pro re contenta. Æne.1.
——*Ille impiger hausit*

Spu-

Spumantem (4) pateram, & pleno se proluit (5) auro.
Serm.2. Satyr.3.

Danda est ellebori multò pars maxima avaris.
Nescio an (6) Anticyram ratio illis destinet omnem.

Est verò Metonymia hæc longè frequentissima, cùm locus pro ipsis incolis usurpatur. Metam. lib.1.

Neve foret (7) terris securior arduus (8) æther,

in Pis. *Quòd in me (9) carcerem effudistis*, Hyperbole est.

Hyperbole. Metalepsis.

Metalepsis reperitur Æneid.2.

Invadunt (10) urbem somno vinoq; sepultam. Et Met.13.
(11) Pergama tum vici, cùm vinci posse coegi.

Allegoria. * Sive pro lege Manilia.

Allegoria * pro Pompeio. *Testis est (12) Italia, quam ille ipse Victor L. Sylla hujus virtute & consilio, confessus est fuisse liberatam: testis est Sicilia, quam multis undiq; cinctam periculis, non terrore belli, sed celeritate consilii explicavit: testis est Africa, quæ, magnis oppressa hostium copiis, eorum ipsorum sanguine redundavit: testis est Gallia, per quam legionibus nostris in Hispaniam iter Gallorum internecione patefactum est: testis est Hispania, quæ sæpissime plurimos hostes ab hoc superatos prostratosq; conspexit.*

(13) Aliter etiam locus ad res locatas traducitur. 1. de Orat. *Age verò, ne semper (14) forum, subsellia, rostra, curiamque mediteris:* quæ Allegoria est, ut rursus ibidem, *longè (15) Academiæ illi ac Lycio tuum hoc suburbanum gymnasium anteponam.*

Ex hoc genere etiam est illud, cùm ex possessore possessa res intelligitur. Æneid.2.

——Iam proximus ardet
(16) Ucalegon—— Ad Attic. Epist.5. *Ego cùm triduo cum Pompeio, & (17) apud Pompeium fuissem.* Et *malo tecum (18) apud te ambulare.* Cic. de Senect. *Cujus villam ego contemplans (non enim longè abest (19) à me.)*

Sic dicimus hominem devorari, cujus patrimonium devoratur. Heaut. Act.3. Sc.1. *Quid te futurum censes, (20) quem assiduè exedent?*

Sic (21) *ab Annibale cæsa apud Cannas sexaginta millia Romanorum* dicimus.

Sic

Sic litigantium clientum advocati personas suas pro clientum personis usurpant : pro Cæcinn. (22) *Restituisse te dixti : nego me edicto Prætoris restitutum esse.* Sic res quælibet pro adjuncto Temporis: Georg. 1.

Illa seges demum votis respondet avari
Agricolæ, bis quæ (23) solem, bis (24) frigora sensit.

Sic etiam nomen rei significatæ tribuitur signo. Fast. 1.

(25) *Iuppiter angustâ vix totus stabat in æde :*
Inque Iovis dextrâ fictile fulmen erat. Vir. Ec. 3.
(26) *Orpheaque in medio posuit, sylvasq; sequentes.*

Ad Cap. 4.

(1) *Cordis.* prudentiæ, quæ in corde sedem habet : unde prudentes cordati dicuntur. Sic Mart. lib. 2. Ep. 8.

Quod si non illum, sed me peccasse putabis;
Tunc ego te credam cordis habere nihil.

(2) *Oris.* pudoris, qui se ore, i. vultu prodit. (3) *Hircum.* hircinus fœtor. Catachresis : quam eandem habet Catul. in Rufum.

Lædit te quædam mala fabula, quâ tibi fertur
Valle sub alarum trux habitare caper.

(4) *Pateram.* (5) *Auro.* hic per spumantem pateram & plenum aurum intelligis omne illud vinum quo vasa ista impleta sunt : sed in *auro* est Metalepsis : nam aurum pro aureo cratere Metonymia est Materiæ. (6) *Anticyram omnem.* totius insulæ elleborum, ac si maximè insanirent avari, ideoque hâc herbâ quâ cerebrum adversus insaniam purgatur, maximè indigerent. (7) *Terris.* hominibus terræ incolis. (8) *Æther.* cœlites, qui tenent æthera. (9) *Carcerem.* qui in vinculis & carcere erant, vel digni carcere. Hyperbole : gravius enim & turpius sonat odiosum nomen carceris, quàm si incarceratos aut maleficos dixisset. (10) *Urbem.* Trojanos somno vinoque sepultos. Metalep. urbem pro Trojâ Synecdoche est generis, & Troja pro Trojanis Metonymia est subiecti. (11) *Pergama.* Trojanos. Metalep. Pergama, [i. arces Trojæ] pro ipsâ Trojâ Synecdoche est membri, & Troja pro Trojanis Metonymia est subiecti : quæ Metalepsis sequitur lib. 24.

——*Danaûm paverunt Pergama flammæ.*

(12) *Italia.* hic Cicero *Italiam, Siciliam, Africam, Galliam, Hispaniam* posuit pro Italis, Siculis, Africanis, Gallis, Hispanis. (13) *Aliter.* nempe cùm nomine loci significatur non ipsum locatum, sed locati adjuncta aut effecta. (14) *Forum.* Actiones Rhetoricas in foro, in subselliis, in rostris, in curiâ. Allegoria.

(15) *Academiæ.* per *Academiam, Lycium, Tusculanum,* suburbanum illud Gymnasium, intelligimus doctrinam celebratam in Academiâ à Platone,

tone, in Lycio ab Aristotele, in Tusculano à Cicerone. Allegoria. (16) *Vcale.* Vcalegonis domus. (17) *Apud Pomp.* in ædibus Pompeii. (18) *Apud te.* domi tuæ. (19) *A me.* à villâ meâ. (20) *Quem.* cujus opes assiduis comessationibus exhaurient. (21) *Annibale.* Quia ab exercitu cujus dux erat Annibal cæsa sunt. (22) *Restituisse.* Sic Cicero Pisonem advocatum partis adversæ alloquitur, tanquam Ebutio id diceret Cæcinna. (23) (24) Per *bis solem, bis frigora,* intelligit Poeta æstatem ac hyemem in binis annis: æstatem sc. ac hyemem anni in quo scritur, qui definit calendis Ianuarii; & hyemem ac æstatem anni in quo metitur, qui calendis iisdem incipit. Sed est in *solem* Metalepsis: nam *sol* pro calore, quem efficit, Metonymia est causæ: & *calor* pro æstate, sicut mox *frigora* pro hyeme, Metonymia hæc est. vide (11) in Metonymia adjuncti. (25) *Iuppiter.* Iovis statua. (26) *Orphea.* cælatas Orpheos & sylvarum imagines.

Caput Quintum.

4 *Metonymia adjuncti.* METONYMIA ADIUNCTI est, cùm ex adjunctis res subjectæ significantur, Eclog. 8.

Necte tribus nodis (1) ternos Amarylli colores.

Allegoria. Sic nomina virtutum ipsarum pro bonis viris, & vitiorum pro malis, & multarum aliarum rerum, pro personis quibus adjunctæ sunt, usurpantur. Catil. 2. *Ex hac enim parte (2) pudor pugnat, illinc petulantia: hinc pudicitia, illinc stuprum: hinc fides, illinc fraudatio: hinc pietas, illinc scelus: hinc constantia, illinc furor: hinc honestas, illinc turpitudo: denique æquitas, temperantia, fortitudo, prudentia, virtutes omnes, certant cum iniquitate, cum luxuria, cum ignaviâ, cum temeritate, cum vitiis omnibus:* quæ perillustris est Allegoria.

Hyperbole. Ex hoc genere sunt illa Ciceronis Hyperbolica. *O (3) pestis! O labes! O audaciam incredibilem!* & similia. Hyperbole autem hic elatior existit, cùm virtutibus, vitiis, aliisque qualitatibus præcellentes, ipsarum qualitatum nominibus celebramus, aut etiam supra ipsas audaciùs efferimus: ut cùm *Aristidem non justum, sed justitiam: adeoque (4) ipsâ* Metalepsis. *justitiâ justiorem* prædicamus. Metalepsin verò gradibus suis auctiorem habet Silius lib. 4.

Advolat aurato præfulgens (5) murice ductor.

Et Æneid. 1. Virgilius.

——*stratoque super discumbitur (6) ostro.*

Sic adjunctum temporis pro subjectis. Æneid. 1.

Aspera tum positis mitescent (7) secula bellis.

De senect. *Temeritas est videlicet (8) florentis ætatis, prudentia (9) senectutis:* Catachresis est Æneid. 4. Catachres.

——oculisve aut pectore (10) noctem

Accipit—— Metalepsis est Eclog. 7.

(11) *Solstitium pecori defendite, jam venit æstas.*

Sic signum pro re significatâ ponitur. pro Mil. *Cui omnem Italiæ (12) pubem.* Georg. 2.

Illum non populi (13) fasces, non (14) purpura regum Metalepsis.

Flexit—— Trist. lib. 1. Eleg. 2.

Neve precor magni (15) subscribite Cæsaris iræ.

Locus ille in Pisonem insignem quæstionem ex intelligentiâ Metonymiæ hujus exprimit. *Veruntamen quoniam te non (16) Aristarchum, sed (17) Phalarin Grammaticum habemus, qui non notam apponas ad malum versum, sed Poëtam armis persequare; scire cupio quid tandem isto in versu reprehendas,* Cedant (18) arma togæ. — *Tu a dicis (inquit) togæ summum Imperatorem esse cessurum. Quid nunc te, asine, literas doceam? Non opus est verbis, sed fustibus: non dixi hanc togam quâ sum amictus: nec arma, scutum & gladium hujus Imperatoris: sed quòd pacis est insigne, & otij toga, contrà autem arma, tumultus atque belli: more Poëtarum locutus hoc intelligi volui, bellum ac tumultum, paci atque otio concessurum.* Pro Marc. uterque tropus propriis verbis adjungitur. *Semperque mea consilia pacis & togæ socia, non belli atque armorum fuerunt.*

Est etiam hæc Metonymia in epithetis.

Æneid. 1. (19) — *Mortalia temnitis arma.* Et Theb. 8.

(20) — *Armato turbavit funere manes.*

Ad Cap. 5.

(1) *Ternos colores.* terna licia, triplici diversa colore, ut paulò antè à Poëtâ dicitur. (2) *Pudor,* pudor hìc pro verecundis, petulantia pro petulantibus, pudicitia pro pudicis, stuprum pro mœchis, &c. virtutes denique omnes pro probis, & vitia pro improbis ponuntur. Allegoria. (3) *O pestis! O pestiferos cives! O nequitiæ labe aspersos! O incredi-*

bisiter audaces! Hyperbole. (4) *Ipsâ justitiâ.* Sic ipsâ nequitiâ nequior: cæcitate cæcior: deformitate deformior: ipsâ siti siticulosior: & similia. vide 15. in notis ad cap. nonum. (5) *Murice.* veste purpureâ ostro tinctâ. Metalep. murex pro ostro muricis succo Synecdoche est integri, ostrum pro purpureo ostri colore Metonymia subjecti, & purpureus color pro purpurei coloris amictu Metonymia est adjuncti pro subjecto. (6) *Ostro.* ostrum per similem Metalepsin significat hìc purpureum totum. (7) *Secula.* qui seculis illis vixerunt. (8) *Florentis ætatis.* juvenum. (9) *Senectutis.* senum. Sic Met. 1.

Contigerat nostras infamia temporis aures.

& pro Marc. *Nulla unquam ætas de laudibus tuis conticescet.* (10) *Noctem.* pro somno qui noctu capitur: Catachresis. ut cùm contrà *somnus* pro nocte capitur. Vide ei in notis ad Synæresin. (11) *Solstitium.* æstum. Metalep. Solstitium pro æstate, in cujus initio fit, Metonymia est subjecti (qualis est Georg. 1.

Humida solstitia, atque hyemes orate serenas.)

Et æstas pro æstatis æstu Metonymia hæc est. (12) *Pubem.* juventutem, cujus ætatis pubes primò erescens est indicium. (13) *Fasces.* (14) *Purpura.* fasces & purpura insignia sunt authoritatis & imperii: quæ duo hìc per fasces & purpuram significantur: sed in purpurâ est Metalepsis, qualis suprà in murice: purpura enim primò significat piscem qui murex dicitur. sed hìc Metalepsis est uno gradu auctior: nam postremò purpurei coloris amictus pro regiâ authoritate per hanc Metonymiam adjuncti ponitur. (15) *Subscribite.* assentimini: subscriptio enim assentionis & approbationis est signum. (16) *Aristarchum.* Aristarchus Grammaticus fuit Alexandrinus, qui Homero longè inferior, ejus tamen poemata petulanter vellicare, quæque illius inscitiæ minùs probarentur, iis, ut malis, notas apponere non verebatur: de quo Ovidius Pont. lib. 3. Eleg. 11.

Corrigere at res est tantò magis ardua, quantò
Magnus Aristarcho major Homerus erat.

(17) *Phalaris.* Phalaris crudelissimus erat Agrigentinorum tyrannus, qui inter cætera suppliciorum instrumenta taurum habuit æneum, in quem igne subjecto ardentem damnati immissi, mugitum, bovis instar, edebant: cujus rei specimen artifex ipse Perillus, muneris loco, primus præbuit: tandem etiam ipse tyrannus, cùm diutiùs illius immanitas sustineri non posset, quò alios exusserat tauro inclusus, vivus crematus est. (18) *Arma.* Hunc tropum in sequentibus orator ipse explicat. (19) *Mortalia.* hominum mortalium. (20) *Armato.* militum armatorum, qui cum armis & equis, dissiliente humo, absorpti sunt. Sic apud eundem Statium ibidem.

At non semianimi clamore Menæcea lapsus
Fallit Atys—— & ibidem.
Fassa pios gemitus lacbrymasque in vulnera fudit.

Item Heroid. 2.

Castaque fallaci Zona recincta manu. Ibid.

Colla quoque infidis quæ sit nectenda lacertis.

& Carm. l. 1. Od. 3.

Iracunda Iovem ponere fulmina.

.i. viri semianimis, virginis piæ, mei castæ, tui fallacis, ac infidi, ipsius Iovis iracundi. Hæc Metonymia poetis frequens est, nec inelegans: quoties nimirum epitheton, sive adjunctum in concreto (ut loquuntur Logici) subjecto, quod significat, proprium, rei alicui ad subjectum pertinenti accommodatur. ut hìc *mortalis*, quod est epitheton hominis, tribuitur armis hominum: *armatus* epitheton militum, militum funeri: *semianimis* epith. Atys, quem Ætolus propè interfecerat, ipsius clamori: *Pius* epith. Ismenes, ejus gemitui: *castus* epith. Phyllidos, illius zonæ: *fallax* & *infidus* epith. Demophoontis, illius manui, & lacertis: & *iracundus* epith. Iovis, Iovis fulminibus.

Caput Sextum.

II

IRONIA est tropus ab (1) opposito ad oppositum. Εἰρωνεία Simulatio, irrisio.

Valet hic tropus cùm ad cætera omnia, tum inprimis ad jocandum: in eoque genere Socratem Cicero author est 2. Orat. lepore & humanitate cæteris præstitisse: unde & ipse εἴρων appellatus est, quod se imperitum fingeret, admirator aliorum tanquam sapientum.

(2) Percipitur autem Ironia vel pronunciatione, vel personâ, vel rei naturâ: nam siqua earum dissentit à verbis, apparet mentem etiam iisdem dissentire. Opposita sunt (3) disparata & (4) contraria.

1 Ironia à disparato.

IRONIA A DISPARATO est, quando de personâ aliâ quidpiam dicitur, de aliâ intelligitur: sive affirmatum de utraque, ut Eclog. 3.

Tum credo, cùm (5) me arbustum videre Myconis,
Atque malâ vites incidere falce novellas.

Sive negatum de alterâ, ut Metam. lib. 13.

——(6) *nec in his quisquam damnatus & exul.*

Senec. Herc. fur. Act. 2.

(7) *At non per omnes exul erravit plagas.*

2 Ironia à contrario.

(8) IRONIA A CONTRARIO est, quando ex contrario contrarium significatur. Ter. Andr. Act. 5. *O salve* (9) *bone vir: curâsti probè.* 2. de Orat. *Crassus pro Aculeone cùm diceret, aderat contra Aculeonem Lamia deformis: qui cùm interpellaret odiosè, audiamus (inquit Crassus) pulchellum puerum: cùm esset arrisum, non potui mihi (inquit Lamia)*

nia) formam ipse fingere, ingenium potui. Tum hic, audiamus (inquit) disertum: multò etiam arrisum est vehementius.

Catachres. Æneid. 1. Catachresis est.

Si genus humanum, & mortalia temnitis arma,
At (10) sperate Deos memores fandi atque nefandi.

Item Georg. 4.

Alter erit maculis auro (11) squalentibus ardens.

Metalepsis. Allegoria. (12) Metalepsis frequentissimè occurrit. Sed Ironia continuata facit Allegoriam gratiorem. In Clod. *Integritas tua te purgavit, (mihi crede) pudor eripuit, vita anteacta servavit.* Æneid. 4.

(13) *Egregiam verò laudem, & spolia ampla refertis*
Tuque puerque tuus, magnum & memorabile nomen;
Vna dolo divûm si fœmina victa duorum est.

Hìc & (14) personæ, & (15) rei, & (16) pronunciationis, si oratio bene proferatur, cum verbis dissensio manifesta est.

3 Παράλειψις. *Præteritio.* Est & Ironia quæ PARALIPSIS quibusdam dicitur: ut in his formulis, *prætereo, mitto.*

Pro Pomp. *Sinite hoc loco, Quirites, (sicuti poetæ solent qui res Romanas scribunt) (17) præterire me nostram calamitatem, quæ tanta fuit, ut eam ad aures L. Luculli, non è prælio nuncius, sed ex sermone rumor afferret.* Æneid. 10.

Allegoria. *Quid repetam exustas Erycino in littore classes?*
Quid tempestatum regem, ventosque furentes
Æoliâ excitos, aut actam nubibus irim?

Pro Cluent. (18) *Mitto illam primam libidinis injuriam: mitto nefarias generi nuptias: mitto cupiditate matris expulsam matrimonio filiam.*

4 Ἀπόφασις. *Negatio.* Ironia denique est, quæ APOPHASIS dicitur, Paralipsi (19) non dissimilis. Verr. 1. (20) *Nec ea dico, quæ si dicam, tamen infirmare non possis.* &c. *Sunt hæc & alia in te falsi accusatoris signa permulta, quibus egó non utor.*

Ad Cap. 6.

(1) *Opposito.* Sic in fine cap. 16. schol. Rhet. ipse Ramus: non autem à contrario ad contrarium; quomodo Talæus definiens, Ironiam à dispa-

rato excludit. (2) *Percipitur.* Sic Fabius lib.8. cap.6. (3) *Disparata.* Disparata sunt res quælibet naturâ diversæ: ideoq; unum multis pariter opponitur. (4) *Contraris.* Contraria sunt res sibi invicem naturâ repugnantes, ideoque unum uni tantùm opponitur. (5) *Me.* Se nominat Menalcas, sed Dametam intelligit. (6) *Nec in his.* Ulysses Ajacem taxans, negat quenquam sui generis damnatum & exulem fuisse: sed illud tacitè Ajaci exprobrat, cujus pater Telamon, & patruus Peleus, quòd Phocam tertium fratrem trucidâssent, exulabant. (7) *At non.* Sic Lycus ad Amphitryonem de Apolline, contrarium innuens de Hercule. (8) *Ironia à contrario.* Ironia à contrario potest esse quadruplex: nam

Contraria sunt { Relata. / Adversa. / Contradicentia. / Privantia. }

Ironia à relatis: ut si pater molesto & contumaci filio dicat, *Scilicet tu mihi pater eris, ego tibi filius: ideoque (uti par est) parebo.* Ab adversis: *Pulchellum puerum.* A contradicentibus: *Non agam tecum jure summo:* huc referri possunt Paralipsis & Apophasis. A privantibus: ut si quis de divite dicat, *Homo est, mihi crede, inops & egenus.* (9) *Bone vir.* Sic Simo Davum Ironicè affatur, scelestum eum esse, pessimèque se gessisse significans. (10) *Sperate.* timete: ut Æneid.4.

Hunc ego si potui tantum sperare dolorem.

(11) *Squalentibus.* Splendentibus. Est in his vocibus Catachresis; nam *sperare dolorem,* & *squalere auro,* adeò sunt absona, ut vix alibi reperias. (12) *Metalepsis.* Nam *integritas, purgavit,* & *præterea,* sunt Metaphoræ. *utor* Synecdoche generis, pro commemoro, vel urgeo. (13) *Egregiam.* laudem nullam; turpe potiùs dedecus & infamiam. (14) *Personæ.* Nam verba sunt Iunonis ad Venerem & Cupidinem, quos capitali habuit odio: ideoq; eos vituperio potiùs quàm laude afficeret. (15) *Rei.* Nam imbellem fœminam à potentibus diis superari, leviculum est, nec laudem minimam mereatur. (16) *Pronunciationis.* Alia enim orationi simplici, alia ironicæ pronunciatio convenit: quæ tamen interdum non servatur, vel personâ, vel rei naturâ ipsam Ironiam satis ostendente. (17) *Præterire.* Præterire se simulat orator suorum calamitatem, quam tamen significantiùs exprimere non posset. (18) *Mitto.* hic ut suprà quædam simulatè dicuntur prætermitti, quæ tamen disertè memorantur: ubi continuatio trium Ironiarum Allegoriam facit. (19) *Non dissimilis.* Nam non nisi modo loquendi differt, re & sensu prorsus eadem. (20) *Nec ea.* Hic *nec ea dico, non utor,* Apophasin similem habent.

Caput Septimum.

METAPHORA est tropus à (1) simili ad simile. Ideoque est ad unum verbum contracta similitudo. Tropus autem nullus est florentior quàm Metaphora, nec qui plus luminis afferat III. *Μεταφορά. Translatio.*

afferat orationi: præsertim si ratione sumpta est, & ad sensus ipsos admovetur, maximè oculorum qui est sensus acerrimus. Nam & (2) *odor urbanitatis*, & *mollitudo humanitatis*, & *murmur maris*, & *dulcedo orationis*, sunt ducta à cæteris sensibus: illa verò oculorum multò clariora. Ad Attic. lib.4. Epist.16 *Amisimus mi Pomponi omnem non modo* (3) *succum & sanguinem, sed etiam* (4) *colorem & speciem pristinæ civitatis.* Catil.3. *Tum verò clarissimis viris interfectis,* (5) *lumina civitatis extincta sunt.* Atque hinc est quod (6) *odoror* seu *olfacio, teneo, gusto,* & *audio*, interdum ponantur pro *intelligo: video* verò, *cerno*, & *perspicio*, sæpissime.

Nihil est autem in rerum naturâ, unde simile duci non potest; indidemq; ideò & Metaphora. Pro Sext. *Cujus ego patrem* (7) *deum atque parentem statuo fortunæ nominisque mei.* Tusc.1. *Honos alit artes, omnesque* (8) *incenduntur ad studia gloriâ.*

Metam. 1. ——*Dii cœptis*
(9) *Aspirate meis*—— Æneid.4.
——*Magnoque irarum* (10) *fluctuat æstu.*

2. Orat. *Ut* (11) *sementem feceris, ita metes.*

Catachresis. Catachresis est Eclogâ 7.

(12) *Vir gregis ipse caper deerraverat.*—— & Quint. lib.8.cap.6. *Capitis* (13) *nives.*

Unum hic est (14) oratoris præceptum. Si vereare ne paulò durior translatio esse videatur, mollienda sæpe est præposito verbo *ut ita dicam, si ita loqui liceat*, aut simili formulâ: ut si, olim Marco Catone mortuo, *pupillum* senatum quis relictum diceret, paulò duriùs; sin, *ut ita dicam pupillum*, aliquantò mitiùs.

Metalepsis. Metalepsis est 3. de Orat. (15) *Syrtim patrimonii & Charibdin bonorum.* & apud Quintil. lib. 10.cap.1. *Isocrates omnes dicendi* (16) *Veneres sectatus est.* Atq; Georg.4.

Immensasque trahi (17) *nubes, jamque arbore summâ*
Confluere, & lentis (18) *uvam demittere ramis.*

Hyperbole. Hyperbole verò & Allegoria in Metaphoris præcipuam laudem obtinent: atque ex Hyperbolicâ Metaphorâ oritur mira sublimitas orationis, (19) cùm rebus sensu carentibus actum quendam & animos damus. Æneid. 1.

——*geminique* (20) *minantur*
In cœlum scopuli—— & Æneid.8.
——*Pontem* (21) *indignatus Araxes.*

Item pro Marc. *Parietes medius fidius, C. Cæsar, ut mihi videntur, hujus curiæ tibi gratias agere gestiunt.* Sic contrà in

Bruto.

Bruto. (22) *Latrant quidam oratores, non loquuntur.* Et in Piso. *Itaque admissarius iste, simul atque audivit à Philosopho voluptatem tantopere laudari, ad illius hanc orationem* (23) *adhinniit.* Allegoriæ hìc sunt multò illustrissimæ. Catil. 3. *Memoriâ vestrâ, Quirites, nostræ res alentur, sermonibus crescent, literarum monimentis inveterascent & corroborabuntur.* Verr. 4. *Ipse inflammatus scelere venit in forum, ardebant oculi, totoque ex ore crudelitas emicabat.* in Pis. (24) *Neque tam fui timidus, ut qui, in maximis turbinibus ac fluctibus, Reip. navem gubernâssem, salvamque in portu collocâssem,* (25) *frontis tuæ nubeculam, aut collegæ tui contaminatum spiritum pertimescerem. Alios ego vidi ventos: alias prospexi animo procellas: aliis impendentibus periculis non cessi.* Allegoria. Hyperbole.

Ad Cap. 7.

(1) *A simili.* Metaphora omnis, cùm nihil aliud sit quàm brevis & occulta similitudo, per adverbium similitudinis *quasi, tanquam, veluti,* &c. resolvitur & explicatur. (2) *Odor.* hìc quasi odor, quasi mollitudo, quasi murmur, & quasi dulcedo intelligitur. (3) *Succum.* (4) *Colorem.* justitiam & ordinem: est enim justitia & legum observatio quasi succus & sanguis civitatis: civiles autem & externi mores quasi color & species ejusdem. (5) *Lumina.* quia veluti lumina splendent & celebrantur: itidem lib. 12. Epist. 5. ad Cassium. *Nunc autem opto ut ab istis orientis partibus virtutis tuæ lumen eluceat.* (6) *Odorer.* Hìc quæ sensuum & præcipuè quæ visus sunt propria, ad animi actum denotandum transferuntur: *odorer.* Cic. ad Attic. lib. 4. Epist. 77. *Tu velim ex Fabio (si quem habes aditum) odorere, & istum convivam tuum degustes. Olfacio* Terent. Adelph. act. 3. *Annon sex totis mensibus priùs olfecissem, quàm ille quicquam cœperit? Teneo* Terent. Heaut. act. 4. *Tenes quid dicam? Gusto* Cic. in Pis. *Non gustârat illam tuam Philosophiam. Audio* Eunuch. act. 2. P. *Capias tu illius vestem.* Chæ. *Vestem? quid tum postea?* P. *Pro illo te deducam.* Chæ. *Audio,* i. intelligo quorsum Eunuchi vestem induerem: ipsa vox propria subsequitur. P. *Te esse illum dicam.* Chæ. *intelligo. Video* Cic. ad Torquatum lib. 6. *Summa tamen eadem est & idem exitus, quem ego tam video animo, quam quæ oculis cernimus. Cerno* Cic. 1. de Finib. *Quicquid porro animo cernimus, id omne oritur à sensibus. Perspicio* 2. de Fin. *Non satis perspicio ista varietas quæ sit.* (7) *Deum.* Hìc tanquam Deum, atque parentem intelligis. (8) *Incenduntur.* ita ardenti excitantur studio, vt quodammodo incendi videantur: Metaphora est ab igne. (9) *Aspirate.* secundate, ut cùm auræ secundæ navium aspirant carbasis: Metaphora ab aëre. (10) *Fluctuat.* quasi fluctuans, huc & illuc incerta rapitur: Metaphora ab aquâ: ut Æneid. 8.

——Magno curarum fluctuat æstu.

(11) *Vt sementem.* reportabis præmium factis dignum: vid. Chil. 1. cent. 8. à terrâ ducitur hæc duplex Metaphora, quæ Allegoriam facit. (12) *Vir gregis.* mitiori metaphorâ caprarum maritus, i. admissarius: qui uno plerunquè nomine hircus dicitur. (13) *Nives.* nivei seu cani capilli: Catachresis, quia translatio durior videtur. Eandem habet Horat. Car. 4. Od. 13. (14) *Orator.* 3. de Orat. (15) *Syrtim.* Metalepsis: nam Syrtim pro scopulo & Charybdin pro voragine Synecdoche est speciei, & scopulum patrimonii, aut bonorum voraginem pro luxurioso, qui patrimonium & bona sua prodigit, & quasi vorat, Metaphora est: est tamen in *Syrtim* & *Charybdin* Catachresis quædam: scopulum & voraginem (inquit ibidem orator) libentiùs dixerim. (16) *Veneres.* elegantias, Metalepsis: Venus pro venustate Meton. est efficientis, (vide numerum 3. in notis ad caput secundum) & venustas pro gratiâ & suavitate in dicendo Metaphora est. (17) *Nubes.* Duplex est hoc disticho Metalepsis. Nubes pro nube Synecdoche est numeri: & nubes pro examine, nubis instar, aërem obscurante, Metaphora est. (18) *Vvam.* Altera Metalepsis: *Vva* pro racemo, Synecdoche est membri: racemus pro examine, in morem racemi pendente, est Metaphora. Vide Hist. Apum. c. 5. n. 42. (19) *Cum rebus.* Sic Arist. Theod. lib. 3. cap. 11. deinde Quintil. cap. 6. lib. 8. admonuerunt. (20) *Minantur in cœlum.* nempe in tantam altitudinem editi, ut cœlum pertingere videantur. (21) *Indignatus.* Araxes Armeniæ fluvius superstructum ab Alexandro magno pontem sua inundatione, dicitur evertisse. (22) *Latrant*, quasi latrant, quia præter rationem loquuntur. (23) *Adhinniit*, quasi adhinniit, quia ut lasciviens equus hinnitu, sic ille petulanti risu belluinum voluptatis appetitum prodidit: vtraq; Metaphora Miosin habet; prior enim ducitur à naturali canum voce, ut posterior ab equorum: quomodò rudere, quod est asinorum; grunnire, quod porcorum; gannire, quod vulpium; ululare, quod luporum est; &c. per Miosin hominem dicimus, cujus orationem extenuare, & obstutilitatem elevare volumus: ut enim cùm rebus inanimatis sensum, rationem & orationem attribuimus, Hyperbolica est Auxesis; sic cùm homini rationis participi brutorum animantium voces affingimus, Hyperbolica Tapinosis est. Sed in posteriori exemplo *admissarius* & *adhinniit* Allegoriam etiam faciunt. (24) *Neq; tam.* insignis hæc est allegoria ter tribus vocibus continuata: similis est apud Horat. Car. 1. Od. 14.

O navis referent in mare te novi
Fluctus? O quid agis? fortiter occupa

Portum &c. (25) *Frontis tuæ.* frontis nubeculam & contaminatum spiritum Hyperbolicam elationem habent.

IIII.

Caput Octavum.

Συνεκδοχὴ, Comprehensio, intellectio.

SYNECDOCHE est tropus partis ad totum, aut contrà. Pars autem est membrum vel species.

SYNEC-

SYNECDOCHE MEMBRI est, quando ex membro integrum significatur. And. act. 2. *Ridiculum* (1) *caput.* Æneid. 2. ——(2) *animâq; litandum* 1 Synecdoche membri.

Argolicâ.—— Ibidem.

Involvens umbrâ magnâ terramq; (3) *polumq;*

Prosa *mucronem* pro *gladio,* & *tectum* pro *domo* recipiet: (4) non autem *puppim* pro *navi,* nec *abietem* pro *tabellis.* Catachresis habetur Serm. 1. Sat. 1. Catachresis.

Vt cùm carceribus missos rapit (5) *vngula currus.*

Metalepsis verò Eclog. 1. Metalepsis.

Post aliquot, mea regna videns mirabor, (6) *aristas.*

& Metam. 1.

Pulchra verecundo suffundens (7) *ora rubore.*

Hyperbole Æneid. 2. Hyperbole.

Sic, ô sic positum affati, discedite, (8) *corpus.*

Allegoria Cat. 1. *nullo me modo posse iisdem* (9) *parietibus tutò esse tecum, qui in magno periculo essem, quòd iisdem mœnibus contineremur.* & ibid. *Multorum te* (10) *oculi & aures non sentientem, sicut adhuc fecerunt, speculabuntur atq; custodient.* (11) Sic numerus singularis pro plurali. Æneid. 2. Allegoria.

(12) *Hostis habet muros, ruit alto à culmine Troja.*

Item Orat. 1. *Quid tam necessarium est, quàm tenere semper arma, quibus tectus esse* (13) *possis?*

Ad Cap. 8.

(1) *Caput.* pro homine. (2) *Animâque Argolicâ.* pro homine Græco. (3) *Polum.* Pro cœlo, cujus minima est particula. (4) *Non autem.* verba sunt Quintiliani lib. 8. cap. 6. Puppis itaque posterior pars navis pro navi, licèt in carmine frequentior sit, est tamen in prosâ Catachresis: cujusmodi etiam est *carina* infima navis pars: vtramq; eodem disticho habet Ovidius Heroid. 2.

Ab laceras etiam puppes furiosa refeci,
Vt quâ desererer firma carina foret.

(5) *Vngula.* Ungula equina pro ipso equo; quia durior & inæqualior videtur translatio, Catachresis est. (6) *Aristas.* annos, Metalepsis: arista pro spicâ Synecdoche est membri, spica pro segete Synecdoche item membri, seges pro æstate, quo anni tempore in agris luxuriatur, Metonymia est subjecti pro adjuncto, æstas pro anno rursum Synecdoche membri pro integro. (7) *Ora.* vultum, Metalepsis: ora pro ore Synecdoche est pluralis pro singulari, & os pro integra fabri c Synecdoche est membri.

(8) *Corpus.* Loquitur hic de se Anchises: est autem in hac voce Miosis quædam: significare enim vult hominem se esse animâ & vitâ penè destitutum. (9) *Parietibus.* hic parietes pro domo, & mœnia pro urbe intelligis. (10) *Oculi & aures.* pro oculatis & auritis hominibus. (11) *Sic numerus.* Docet scholarum Rhetoricarum lib. 16. P. Ramus numerum pluralem esse totum quiddam, & singularem quandam illius partem: illum verò hujus genus, aut hunc illius speciem (ut Talæus sentire videtur) nusquam dicit: per partem autem nihil aliud intelligit quàm membrum, pro quo per Synecdochen generis sæpissime usurpatur, quemadmodum & totum pro integro. Est itaq; singularis pars seu membrum, non species pluralis, præsertim cùm ex unitatibus tanquam ex particulis multitudo omnis constituatur. (12) *Hostis.* hostes. (13) *Possis.* possimus, vel quilibet possit.

Caput Nonum.

Synecdoche speciei.

SYNECDOCHE SPECIEI est, quando ex specie significatur genus. Georgic. 1.

Metalepsis.

(1) *Chaoniam pingui glandem mutavit aristâ.*

(2) *Poculaq; inventis Acheloïa miscuit uvis.*

Catachresis.

Catachresis est Catil. 1. *Certè verendum non erat, ne quid, hoc* (3) *paricidâ civium interfecto, invidiæ mihi in posteritatem redundaret.* & Æneid. 2.

——*Equum divinâ Palladis arte*

(4) *Ædificant.*—— Item serm. 2. Sat. 3.

Atqui vultus erat multa & præclara (5) *minantis.*

Hyperbole.

Sic (6) infinitum numerum dicimus pro magno. Orat. 2. *Cujus ex ludo, tanquam ex equo Trojano,* (7) *innumeri principes exierunt.* Cic. 2. de Divin. (8) *Sexcenta licet ejusmodi proferre:* ubi Metalepsis est. (9) Hyperbole hic est frequentior, cùm nomen speciale rei cujuspiam in suo genere præcellentis, pro generali ponitur. Iuv. Sat. 2.

Metalepsis. Hyperbole.

Vltra (10) *Sauromatas fugere hinc libet & glacialem*
Oceanum, quoties aliquid de moribus audent,
Qui (11) *Curios simulant, &* (12) *Bacchanalia vivunt.*

Item Trist. 1. Eleg. 2.

Me miserum! quanti montes volvuntur aquarum?
Iam jam tacturos (13) *sydera summa putes.*
Quanta diducto subsidunt æquore valles?
Iam jam tacturas (14) *Tartara nigra putes.*

Audacior verò est, cùm singularia illa etiam superari ab aliquo dicimus. Trist. 3. Eleg. 11. (15) Sæ-

(15) *Sævior es tristi* (16) *Busiride, sævior* (17) *ille,*
Qui falsum lento torruit igne bovem.

Allegoria est Agrariâ 2. *Cùm haberet hæc Respublica* (18) *Lucinos, Calatinos, Acidinos, homines non solùm honoribus populi, rebusq; gestis; verùm etiam patientiâ paupertatis ornatos: & tum cùm erant Catones, Philippi, Lælii, quorum sapientiam, temperantiamq; in publicis privatisq;, forensibus domesticisq; rebus perspexeris; tamen ejusmodi res commissa est nemini.* & Mart. lib. 8. Ep. 56. Allegoria.

Sint (19) *Mecænates, non deerunt, Flacce, Marones;*
Virgiliumq; tibi vel tua rura dabunt.

Ad Cap. 9.

(1) *Chaoniam glandem.* (2) *pocula Acheloïa.* Chaonia regio est glandium feracissima, Achelous est fluvius eandem præterfluens: significat autem hìc Poëta, per Chaoniam glandem & Acheloïa pocula, glandem & aquam in genere: sed est in posteriori tropo Metalepsis: nam Acheloïa pocula pro aquâ Acheloïâ Metonymia est subjecti, & aqua Acheloïa pro quâlibet aquâ Synecdoche est speciei. (3) *Paricida.* (4) *Ædificant.* (5) *Minantis.* *Paricida* propriè dicitur, qui parentem cecîdit, sed hìc Catachresticôs ponitur pro interfectore: ubi etiam Auxesis est, sive amplificans Hyperbole: quòd scilicet atrocius adhibetur vocabulum, quàm factum fert. *Ædificare* propriè significat ædes struere: hìc autem simpliciter struere. *Minari* hìc pro promittere, ut in Synecdoche generis *promittere* pro minari. In quibus omnibus, quia durior & ingratior videtur immutatio, Catachresis est. (6) *Infinitum,* non sine Hyperbolicâ Auxesi. (7) *Innumeri,* multi. (8) *Sexcenta,* plurima, Metalepsis: duplex enim est Synecdoche: sexcenta pro innumera modus est primus, innumera pro multa secundus modus est. Hæc Metalepsis usitata est: ut in Aulular. Plauti. *Sexcenta sunt quæ memorem, si sit otium.* *Mille* etiam & *centum* per similem Metalepsin idem non rarò significant. ut Eclog. 2.

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.

Et Æneid. 5. *——ceu nubibus arcus*
Mille trahit varios adverso sole colores. Æneid. 3.
Centum alii curva hæc habitant ad littora vulgò
Infandi Cyclopes, & altis montibus errant. & Æneid 6.
Non mihi si linguæ centum sint, oraq; centum.

(9) Hyperbole ista *Antonomasia* vulgò dicitur. vid. 6 in notis ad cap. 1. (10) *Sauromatas, & glacialem Oceanum,* (11) *Curios,* (12) *Bacchanalia,* Auxesis est: hìc enim, cùm loca remota, viros temperatos, & quodlibet intemperantiæ genus intelligat; superlatis earum specierum, quæ in his generibus maximè excellunt, nominibus utitur: ubi quatuor troporum continuatio

continuatio Allegoriam facit. Sic *Epicurus* pro voluptuatio, *Aristides* pro justo, *Crœsus* pro divite, *Sardanapalus* pro effœminato, *Midas* pro avaro, *Thersites* pro deformi, *Pœnus* pro perfido: quæ Auxesis est. Sic *Irus* & *Codrus* pro paupere, *Pygmæus* aut *nanus* pro brevis staturæ homine: quæ Tapinosis est, sive extenuans Hyperbole. (13) *Sydera.* (14) *Tartara.* Sydera pro sublimiori, & Tartara pro profundiori loco: in quibus est & Auxesis, & Allegoria. (15) *Sævior es* &c. Sic Eclog. 7.

> *Nerine Galatæa thymo mihi dulcior Hyblæ,*
> *Candidior cycnis, hederâ formosior albâ.*

ubi *sævior Busiride*, *sævior Phalari*, *thymo dulcior*, *cycnis candidior*, *hederâ formosior*, Auxeses sunt audaciores: quales innumeræ sunt, quæ in proverbia abierunt: ut

Iapeto
Crono &
Titanibus } *antiquior.*
Chao &
Saturno
spongiâ bibacior.
nive candidior.
Melanione
Hippolyto } *castior.*
Crasso
Crœso } *ditior.*
Prodico doctior.
Vlysse dolosior.
Nestore facundior.
Codro generosior.
Labyrintho involutior.
iracundior Adriâ.
turture
littore } *loquacior.*
caute
Stentore clamosior.
electro lucidior.
Cretense mendacior.
auriculâ imâ mollior.
Empusâ
Proteo } *mutabilior.*
pice
scarabæo } *nigrior.*
Pœno perfidior.
Lynceo perspicacior.
lecytho pinguior.
Milone robustior.
pisce sanior.
Socrate sapientior.
Catone severior.
cerâ tractabilior.
Pegaso velocior.
cervo
cornice } *vivacior.*
luscinia vocalior.
purpurâ voracior. &c.

At

Tiresiâ
talpâ } *cæcior.*
leberide
Philonide indoctior.
inutilior blace.
Leotrephide
Philetâ } *macilentior.*
leberide nudior:
Iro
Codro } *pauperior.*
Phœnice rarior.
Messenâ servilior.
Gryllo
Corœbo } *stultior.*
Melitide
Morycho
plumbo stupidior.
limace
testudine } *tardior.*
Pisandro
Epeo } *timidior.*
Care vilior.

& similia, Moses sunt: nam comparatio in defectibus magis minuit. Ex hujusmodi Hyperbolis amatoriam suam cantilenam composuit Polyphemus Met. 13.

Candidior folio nivei Galatea ligustri,
Floridior prato, longâ procerior alno,
Splendidior vitro, tenero lascivior hœdo,
Levior assiduo detritis æquore conchis.
Solibus hybernis, æstivâ gratior umbrâ,
Nobilior pomis, platano conspectior altâ,
Lucidior glacie, maturâ dulcior uvâ,
Mollior & cycni plumis & lacte coacto,
Et si non fugias, riguo formosior horto.
Sævior indomitis eadem Galatea juvencis,
Durior annosâ quercu, fallacior undis,
Lentior & salicis virgis, & vitibus albis,
His immobilior scopulis, violentior amne,
Laudato pavone superbior, acrior igni,
Asperior tribulis, fœtâ truculentior ursâ,
Surdior æquoribus, calcato immitior hydro,
Et, quod præcipuè, si possem, demere vellem,
Non tantùm cervo claris latratibus acto,
Verùm etiam ventis, volucriq; fugacior aurâ.

(16) *Busiride.* Busiris Neptuni filius immanis Ægyptiorum tyrannus, hospites Iovi immolare solitus est: qui cùm Herculi easdem insidias strueret, unà cum Amphidamante filio, & ministris aræ, ab eo interfectus est. (17) *Illo.* Phalarin describit: de quo in Metonymiâ adjuncti. (18) *Lucinos.* In Allegoriâ istâ troporum significatio hìc ibidem ab oratore explicatur. (19) *Mecenates.* Significant hìc *Marones* & *Virgilius* viros doctos, *Mecenates* verò doctorum patronos.

Caput Decimum.

SYnecdoche totius est, quando ex toto pars significatur: estque integri, vel generis. 5

SYNECDOCHE INTEGRI est, quando ex integro significatur membrum. Æneid. 1. *Synecdoche integri.*

(1) *Pabula gustâssent Trojæ,* (2) *Xanthumque bibissent.* Epist. 1. l. 4. Metalepsis est. *Res vides quomodo se habeat,* (3) *orbem terrarum, distributis imperiis, ardere bello.* & Æn. 1. *Metalepsis.*

——Ingens à vertice (4) *Pontus*
In puppim ferit——

Hyperbole est Philip. 2. *Magister equitum, cui ructare turpe* *Hyperbole.*

turpe esset, is vomens frustis esculentis vinum redolentibus gremium suum, & (5) totum tribunal implevit.

(6) Sic numerus pluralis pro singulari. Ad Brut.

(7) *Nos populo imposuimus, & oratores visi sumus.*

Trist. 1. Eleg. 1.

Nescit in immenso jactari (8) corpora Ponto:
Nescit agi ventis: nescit adesse necem.

Ad Cap. 10.

(1) *Pabula.* (2) *Xanthum.* partem pabuli, partem Xanthi fluvii: non totum pabulum, non totum Xanthum. Sic Eclog. 1. *Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.* (3) *Orbem.* imperium Romanum. Metalep. orbem pro globo Synecdoche est membri pro integro: & globum terræ pro parte globi, qualis est Romanum imperium, Synecdoche contraria est integri pro membro. (4) *Pontus.* vnda. Metalepsis: nam Pontus Nerei & Doridis filius pro illâ maris parte, quæ à palude Mæotide usque ad Tenedum insulam in mari Ægeo protenditur, Metonymia efficientis est: mare Ponticum pro universo mari Synecdoche est membri pro integro: & mare pro undâ seu fluctu maris, est Synecdoche contraria integri pro membro. (5) *Totum tribunal.* Auxesis hìc est ad fœditatem facti exaggerandam. (6) *Sic numerus.* vide Synecdochen membri. (7) *Nos.* De se tantùm loquitur orator. (8) *Corpora.* Suum intelligit poëta corpus, quod in quanto jam versaretur discrimine, uxorem queritur ignorare: eadem vox ibid. occurrit.

Ferte (quid hic facio?) rapidi mea corpora venti:
Ausonios fines cur mea vela vident?

Caput Vndecimum.

4 *Synecdoche generis.* SYNECDOCHE GENERIS est, quando ex genere significatur species. Æneid. 2.

——*dolus an* (1) *virtus quis in hoste requirat?*

Cat. 2. *Sine dubio perdidimus* (2) *hominem.* Verr. 2. *Ad quam spem tam perniciosum, tam importunum* (3) *animal reservetis?*

Sic cùm (4) *vixisse*, & (5) *fuisse* dicimus, quæ jam mortua esse, & non existere intelligimus. Æneid. 2.

——*Fuimus Troes, fuit Ilium, & ingens*
Gloria Teucrorum——

Est

Est autem hæc Synecdoche elegantior, cùm generali nomine, quod in eo genere maximè excellit, (6) κατ' ἐξοχὴν insignitur. Sic (7) *Tydides & Pelides*, pro *Diomede & Achille*. Sic (8) *Poëta* pro *Homero*, aut *Virgilio*: (9) *Orator* pro *Demosthene*, aut *Tullio*. Catachresis est Æneid. 2. — Catachres.

Non prius aspicies ubi fessum ætate (10) parentem
Liqueris Anchisen? —— & Æneid. 1.

(11) *Promisi ultorem.* (12) *Erratum* pro *scelere* Hyperbole est. Allegoria hìc etiam est frequens. — Hyperbole. Allegoria.

Catil. 1. *Exire ex (13) urbe consul hostem jubet.*

Ad Cap. II.

(1) *Virtus.* fortitudo. (2) *Hominem.* Hominem dicit pro Catilinâ. (3) *Animal.* Animal pro bestiâ dicit orator. (4) *Vixisse.* (5) *Fuisse.* Vixerunt, fuerunt, & hujusmodi voces, generale quiddam in se complecti videntur: quæ enim fuerunt, vel tantùm fuerunt & jam non sunt, vel cùm fuerunt, tum sunt etiam: Quando igitur *fuimus*, & *fuit* significent hìc fuisse tantùm, & non etiam nunc esse; Synecdoche est generis pro specie. (6) κατ' ἐξοχὴν per excellentiam sive ob eminentiam: Antonomasia vulgò dicitur: ut etiam cùm contrà per Synecdochen speciei, nomen proprium pro communi usurpatur. (7) *Tydides & Pelides.* Patronymica sunt loco propriorum posita: Erant enim Diomedes, & Achilles, hic Pelei, ille Tydei, filii fortissimi. Itidem binos suscepit Atreus ex Ærope filios, Agamemnonem & Menelaum: per Atridem tamen Agamemnonem intelligimus, quippe qui in expeditione Trojanâ rex regum diceretur: ut Horat Epist. 1. ———— *Nestor componere lites* — *Antonomasia.*
Inter Peliden festinat, & inter Atridem.

(8) *Poëta.* (9) *Orat.* Ut enim inter poëtas Homerus apud Græcos, Virgilius apud Latinos; sic inter oratores Demosthenes apud illos, Cicero apud hos, principes extiterunt. (10) *Parentem.* pro patre. Catachresis: parere enim, unde parens dicitur, est tantùm fœminarum: ut ad matrem facilis, ad patrem verò durior translatio videatur. (11) *Promisi.* Promisi hìc ponitur Catachresticôs pro minatus sum, ut contrà in Synecdoche speciei. (12) *Erratum.* Tapinosis est, atrocitatem rei elevans: sic cùm *tetigisse* dicimus qui *alapam impegit*, aut *læsisse* qui *vulneravit*. (13) *urbe.* hìc generalibus verbis, *urbe, consul, hostem*, intelligis *Româ, Tullius, Catilinam.*

Atque hæc de Tropis: quorum si præstantia & excellentia spectetur, longè princeps erit Metaphora: ironia deinde succedet: tertia erit Metonymia: postrema Synecdoche. Usus autem etiam frequentissimus est Metaphoræ: deinde Metonymiæ: tum Synecdoches: rarissimus ironiæ. Hanc autem inductionem, octo Ciceronis consulares à P. Ramo observatæ concluserunt. At præcipuè tres species, Metonymia, Meta- — *Epilogus troporum.*

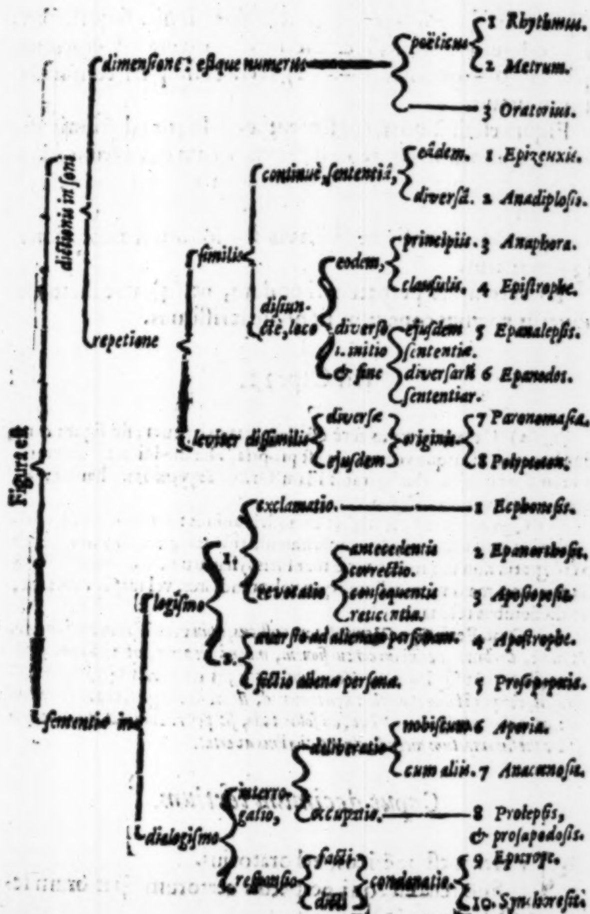
E phora,

phora, Synecdoche, sæpe conjunguntur. In Pis. (1) *Vnus ille dies mihi quidem instar immortalitatis fuit, cùm senatum egressum vidi, populumque Romanum universum: cùm ipsa Roma propè convulsa sedibus suis, ad complectendum conservatorem suum procedere visa est: quæ me ita accepit, ut non modò omnium generum, ætatum, ordinum, viri ac mulieres omnis fortunæ ac loci; sed etiam mœnia ipsa viderentur, & tecta urbis, ac templa lætari.*

(1) *Vnus* &c. hìc Metonymiæ sunt, *senatus*, pro *senatoribus*, *Roma* pro *Romanis*: Synecdochæ *tecta* pro *ædificiis*, *mœnia* pro *urbe*: Metaphoræ autem illæ ex inanimatis & brutis rebus, animatæ & actuosæ *procedere*, *accepit*, *lætari*, præcipuam laudem obtinent.

Figurarum

Figurarum synopsis.

Caput Duodecimum.

Σχῆμα. *Figura.*

EXposito in tropis primo genere elocutionis, sequitur ut de figurâ secundo loco dicatur. Figura est elocutio quâ (1) orationis habitus à (2) rectâ & simplici consuetudine mutatur.

Figura dictionis.

Figura est dictionis, aut sententiæ. Figura dictionis est figura, quâ oratio figuratur dictionibus aptè & jucundè inter sese resonantibus. Estque in sonorum dimensione vel repetitione.

Figura in dimensione est suavis ille sonorum in oratione (3) numerus.

Est autem hic perpetuò nitendum, ut (4) vocalium in diversis vocibus concursus sit quàm rarissimus.

Ad Cap. 12.

(1)(2) Ut enim tropus ferè est singularum vocum; sic figura conjunctarum est: utque vocum alia est propria, alia modificata; sic orationum alia est recta, alia figurata: illam Græci *ἀσχημάτιστον*, hanc *ἐσχηματισμένην* vocant. Q. l. 9. c. 1.

(3) Quo uno nihil est cognatius nostris animis: numero enim excitamur, & languescimus; & ad hilaritatem, tristitiamque deducimur. Ejus verò gratia non solùm ducitur è mensuris syllabarum, sed etiam è sonis literarum, maximè vocalium, quæ vel grandiores, vel magis confertæ, in dictionibus resonant.

(4) Orat. Perf. ¶ 30. *Nemo est tam rusticus, quin vocales nolit conjungere.* & mox, *Crebram vocalium concursionem, magna ex parte, ut vitiosam, fugit Demosthenes.* At Q. l. 9. c. 4. *Vocalium concursus cùm accidit; hiat, & intersistit, & quasi laborat oratio: non tamen id, ut crimen ingens, expavescendum est: ac nescio negligentia in hoc, an sollicitudo, sit pejor. Inhibeat enim necesse est hic metus impetum dicendi, & à potioribus avertat.*

Caput decimum tertium.

Numerus poëticus.

NUmerus est poëticus, vel oratorius.

Poëticus est, qui perpetuis certorum spatiorum legibus astringitur: (1)

Numerus poeticus est rhythmus, aut metrum.

RHYTHMUS est numerus poeticus certum syllabarum numerum, nullâ habitâ quantitatis ratione, continens. Plerumque autem Epistrophen soni conjunctam habet (2): ut in illo Homeri nostri poemate. *Ρυθμὸς* *Rhythmus numerus.* *Spencer.*

Deeds soone doe die how euer nobly done,
And thoughts of men doe as themselues decay:
But wise words taught in numbers for to runne,
Recorded by the Muses, liue for aye:
Ne may with storming showres be washt away:
  Ne bitter breathing winds with boist'rous blast,
  Nor age, nor enuy, shall them euer wast.

Et paulo post.

For not to haue beene dipt in Lethe Lake,
Could saue the sonne of Thetis from to die: *Achilles.*
But that blinde bard did him immortall make, *Homerus.*
With verses dipt in dew of Castalie:
Which made the Easterne Conquerour to crie, *Alexander.*
  O fortunate young man, whose vertue found
  So braue a Trumpe, thy noble acts to sound. (3)

Rhythmi genera partim syllabarum suarum numero, partim variâ sonorum resonantium dispositione distingui possunt: sed ea (4) optimorum poetarum observatio optimè docebit.

Ad Cap. 13.

(1) Et ferè in fabulosis argumentis ad hominum mores imitandum & exprimendum: hinc tragœdia, comœdia, & cætera poëmatis genera orta sunt: in quibus *περιπέτεια ϗ ἀναγνώρισις*, varietas casuum & agnitio tandem insperata delectarent animos: ad eamque rem Rhetorici cujusque ornamenti præcipua licentia est assumpta.

(2) Et est linguis vernaculis accommodatior.

(3) Decasyllabus iste Rhythmus, ut metrum Heroicum, præcipuè celebratur.

(4) Quales sunt apud nos Homero, Maroni, Ovidio, cæterisque melioris notæ priscis æquiparandi, D. PHILIPPUS SIDNEY, EDMUNDUS SPENCER, SAMUEL DANIEL, MICHAEL DRAYTON,

TON, IOSVAH SYLVESTER, &, quem cum honore memoro, Divinus ille Vates GEORGIVS WITHER, aliique ingenio & arte florentes, quorum hæc ætas uberrima est: atque inprimis horum omnium magister, unicum caligantis sui seculi lumen, D. GALFRIDVS CHAVCER.

Caput 14. De Metro.

§. 1. De Metaplasmo.

¶ 1. METRVM est numerus poëticus certis pedibus constans: quorum ultimus ultimam habet indifferentem.

Hujus numeri gratiâ Metaplasmus [i. transformatio quædam dictionis] permittitur: quando scilicet aliquid in eâ redundat, deficit, aut immutatur.

Redundat aliquid addendo, vel distrahendo: Deficit (1) eliden do, (2) auferendo, vel contrahendo.

Metaplasmi in elidendo duæ sunt species: Synalœpha, & Ecthlipsis.

SYNALŒPHA est elisio (3) vocalis ante vocalem in diversis dictionibus.

ECTHLIPSIS est elisio consonantis M. cum præeunte vocali in fine dictionis, vocali sequente: Hor. Epist. 2. l. 1.

(4) *Syncerum est nisi vas, quodcunque infundis acescit.*

At *heu*, (5) *ô, ah, iò* non eliduntur.

Atque hoc Metaplasmi genus (6) fere perpetuum est: reliqua rariora.

Ad ¶. 1.

(1) *Elidendo* (2) *auferendo.* Elidere est quod scriptione integrum est, scansione mutilare: auferre est etiam scriptione demere.

(3) *Vocalis.* Diphthongus hic rationem habet vocalis: ut

Agricola hyberno lætissima pulvere farra. Georg. 1.

Binæ aures, duplici aptantur dentalia dorso. Ibid.

(4) *Syncerum.* Hìc *um* in Syncerum, item E in quodcunque eliditur; *scit* autem ultima, cùm sit brevis, pro longâ habetur.

(5) ô tamen interdum unum tempus amittit: ut

Te Coridon ô Alexi. Trahit sua quemque voluptas. Eclog. 2.

Vide mox Synalœpham omissam.

(6) *Fere*

(6) *Fere perfect.* Nam Synalœpha (Græcorum more) interdum omittitur: ut *Synalœpha omissa.*

Et longùm formose vale, vale, inquit, Iola. Eclog. 3.
Credimus? An qui amant ipsi sibi somnia fingunt? Eclog. 8.
Nomen & arma locum servant, te, amice nequivi. Æneid. 6.
Tuque, ô Tybri, tu, ô genitor, cum flumine sancto. Æneid. 8.
Uno in lectulo erudituli ambo. Catull in Mamuratam & Cæsarem.
Implêrunt montes, flêrunt Rhodopeiæ arces. Georg. 4.

Ubi vocales longæ non elisæ, dimidiam amittunt quantitatem.

Interdum etiam manent integræ: ut

Stant & juniperi, & castaneæ hirsutæ. Eclog. 7.
Clamâssent ut littus Hyla, Hyla omne sonaret. Eclog. 6.

Hìc *A* in priori *Hyla* manet longum, in posteriori corripitur. Sic

Ter sunt conati imponere Pelio Ossam. Georg. 1.

Ubi *I* suam retinet quantitatem, *O* vero corripitur.

Manet aliquando & vocalis brevis: ut

Ponderis amissâ vi possint stare inani. Lucret. lib. 1.
Et vera incessu patuit Dea: ille ubi matrem. Æneid. 1.
Et bis iò Arethusa, iò Arethusa, vocavit. Met. 5.

Est etiam ubi Ecthlipsis omittitur: ut apud Ennium citante Prisciano.

Insignita fere tum millia militum octo.

Quædam etiam hujus generis sunt apud Lucretium: ut

Corporum augebit numerum, summamque sequetur. lib. 1.
Nam quod fluvidum est è levibus atque rotundis. lib. 2.
Namque papaverum aura potest suspensa levisque. lib. 3.
Semina seque simul cum eo commiscuit igni. lib. 6.

Quos etiam Ovidius imitari ausus est:

Digna sum, & cupio fieri matrona potentis. Epist. 5.

Ut Aldinum habet exemplar: quamvis castigator, nescio quis, ne metrum claudicaret plùs satis sollicitus, otiosâ conjunctionis *que* adjectione sustentandum censuit. Sic enim aliàs legitur, *Dignaque sum,* &c.

Veteres etiam S. cum sua vocali, ante vocalem elidebant; ante consonantem tantùm *S.* ut Ennius. *S elisum.*

Spernitur orator bonus, horridus miles amatur.
Vicit Olympia nunc senio confectus quiescit.

(Citat Cicero istud de Senectute, illud pro Muræna) & Lucretius frequenter.

Nam fierent juvenes subitò ex infantibus parvis. lib. 1.
Pondus uti saxis calor ignibus liquor aquai. Ibid.
Nonne vides etiàm patefactis temporis puncto. Ibid.

Et Hostilius Annal. 1.

Sæpe greges pecuum ex hybernis pastibus pulsi.

Catullus etiam ad Gellium dixit.

Affixus nostris tu dabis supplicium. Et Manil. lib. 2.
Formosos Phœbus Geminos, Cyllenius Cancrum.

Sic Lucret. lib. 2.

Est è levibus atque rotundis adnixa volare. Et lib. 4.
Nonne vides igitur quàm puncto temporis imago.

Etiam Virgilius Æneid. 2.
Limina tectorum, & mediis in penetralibus hostem. Et Æn. 12.
Inter se coiisse viros, & decernere ferro.

Elisio Hypermetri.

Superest aliquando in versu (qui inde Hypermeter dicitur) post pedes debitos syllaba, vocali aut M terminata, quæ à vocali sequentem versum inchoante, elidenda est. ut

Inseritur verò ex fœtu nucis arbutus horrida:
Et steriles Platani &c. Georg. 2.
Barba erat incipiens, barbæ color aureus, aurea
Ex humeris &c. Met. 12.
Jamque iter emensi turres & tecta Latinorum
Ardua cernebant &c. Æneid. 7.
Et tellus Cyrcæa, & spissi littoris Antium
Huc ubi &c. Met. 15.

Enclitica conjunctio *que* frequentissimè superest: ut
Si non tanta quies iret frigusque caloremque
Inter &c. Georg. 2.
Navigiis pinos, domibus cedrosque cupressosque
Hinc radios &c. Ibid.
Iactemur doceas: ignari hominumque locorumque:
Erramus &c. Æneid. 2.
Aurea cui gradibus surgebant limina, nexæque
Ære trabes &c. Ibid.
Quem non incusavi amens hominumque deorumque,
Aut quid in eversa vidi crudelius urbe? Ibid.

Sed ista partim antiquata, partim licenter à Poëtis vsurpata, notanda magis discentibus quàm imitanda sunt.

¶ 2. Metaplasmi, in addendo & auferendo, sex sunt species: Prothesis Aphæresis, Epenthesis Syncope, Paragoge Apocope. In distrahendo & contrahendo, duæ: Diæresis & Synæresis.

PROTHESIS est, quæ literam vel syllabam addit in principio: ut (1) *gnatus* (2) *tetuli.*

APHÆRESIS est, quæ à principio aufert: ut (3) *temnere.*

EPENTHESIS est, quæ addit in medio: ut (4) *alituum,* (5) *navita,* (6) *Induperator,* (7) *littera.*

SYNCOPE est, quæ è medio aufert: ut (8) *vincla,* (9) *virûm,* (10) *petii,* (11) *repostus.*

PARAGOGE est, quæ addit in fine: ut (12) *dicier.*

APOCOPE est, quæ à fine aufert: ut (13) *dixtin,* (14) *curru.*

Ad

Ad ¶. 2.

(1) Pro *natus* : ut PR.
——gnato ut medicarer tuo. And. Act.5.Sc.1.
(2) pro *tuli* : ut
Incepi dum res tetulit : nunc non fert. And. Act.5.Sc.1.
(3) pro *contemnere* : ut APH.
Iejunus rarò stomachus vulgaria temnit. Horat. Sat.2.L.2.
(4) pro *alitum* : ut EP.
Alituum pecudumq; genus sopor altus habebat. Æneid.8.
(5) pro *nauta* : ut
Navita de ventis, de tauris narrat arator. Propert. lib.2. Eleg.1.
(6) pro *imperator* : ut
Quales nunc epulas ipsum glutisse putamus
Induperatorem.——— Iuv. Sat.4.
Item *Indugredi sceleris, quin contrà sæpius olim.* Lucret. 1.
At non esse tamen perplexis indupedita. Idem.2.
(7) pro *litera* : ut
Littera scripta manet.

Sic * *quattuor, Porsenna, quottidie*,&c. solent enim Poëtæ in quibusdam vocibus post syllabam naturâ brevem, ut eam producant, consonam immediatè sequentem geminare : præcipuè post præpositionem *re*, ut *relliquiæ, relligio, relligiosus, repperi, reppuli, rettuli, rellatus, redduco*,&c.

* *Quatuor* naturâ corripitur, sicuti *quotidiè*, & *Porsena* : ut
Cedunt ter quătuor de cælo corpora sancta. Ennius.

(Quod etiam apparet in quăter & quăterni.) Sed Epenthesis hìc ita invaluit, ut vix usquam correptum legas.

(8) *Vincla* pro *vincula*. Sic (a) *circlus*, (b) *gubernaclum*, (c) *maniplus*, (d) *oraclum, periclum*, (e) *seclum*, pro *circulus, gubernaculum, manipulus, oraculum, periculum, seculum*. SYN.

(a) *At primum laxos tenui de vimine circlos.* Georg.3.
(b) *Ipse gubernaclo rector subit ipse magister.* Æneid.5.
(c) *Immundi meminere sues jactare maniplos.* Georg.5.
& *Disiectiq; duces, desolatiq; manipli.* Æn.9.
(d) *Rursus ad oraclum Ortygiæ Phœbumq; remenso.* Æn.3.
(e) *Magnus ab integro seclorum nascitur ordo.* Eclog.4.
& *Talia secla suis dixerunt currite fusis.* Ibidem.

(9) *virûm* pro *virorum* : Sic *deûm, divûm, superûm*, (a) *magnanimûm*, (b) *equûm*, (c) *sociûm, Teucrûm, Danaûm*, & similia : item (d) *currûm* : pro *currum, Deorum, Divorum*,&c. Iste genitivus concisus frequentissimus est apud Poetas.

(a) *Magnanimûm heroum, pueri innuptæq; puellæ.* Geor.4.
(b) *Et jam tempus equûm spumantia solvere colla.* Geor.2.
(c) *Oblitus decorisq; sui, sociûmq; salutis.* Æn.5.
(d) *—— quæ gratia currûm.*

Armorumq; fuit vivis, quæ cura nitentes. Æn. 6.

(10) *petii* pro *petivi* : Sic (a) *lenibat*, (b) *vestibat*, (c) *polibant*, (d) *nutribat*, *dixti*, (e) *direxti*, *petiit*, (f) *percusti*, (g) *amisti*, *accestis*, *admôrunt*, *gustâram*, *audieram*, (h) *porgite*, (i) *surpite*, (k) *extinxem*, (l) *vixet*, (m) *jusso*, (n) *explêsse*, (o) *divisse*; pro *lenibat*, &c. *dixisti*, *direxisti*, *petivit*, *percussisti*, *amisisti*, *accessistis*, *admoverunt*, *gustaveram*, *audiveram*, *porrigite*, *surripite*, *extinxissem*, *vixisset*, *jussero*, *explevisse*, *divisisse*.

(a) *Lenibat dictis animum, lachrymasq; ciebat.* Æneid. 6.
(b) *Tum mihi prima genas vestibat flore juventa.* Æn. 8.
(c) *Certatim squammis serpentum auroq; polibant.* Ibidem.
(d) *Nutribat teneris immulgens ubera labris.* Æn. 9.
Sic *Vellera virgati custodibant calathisci.* Catul. l. 1 Argonautica.
Atq; humani pellis totos operibat amâtes. Proper. l. 3. de avar. Puel.
(e) *Dardana qui Paridis direxti tela manusque.* Æneid 6.
(f) *Gaudes si cameram percusti forte penes te.* Hor. Sat. 3. lib. 2.
(g) *Simul consilium cum re amisti.* Eun. Act. 1. Sc. 2.
(h) *Cingite fronde comas, & pocula porgite dextris.* Æneid. 8.
(i) *Quiddam magnum addens, unum me surpite morti.* Hor. Sat. 3. l. 2.
(k) *Cum genere extinxem memet super ipsa dedissem.* Æn. 4.
(l) *Vixet cui vitam deus, aut sua dextra dedisset.* Æn. 11.
(m) *Cætera quæ jusso mecum manus inferat arma.* Ibidem.
(n) ——— *animumq; explêsse juvabit.* Æn. 2.
(o) *Antiquo censu gnatis divisse duobus.* Hor. Sat. 3. l. 2.

(11) *repostus* pro *repositus* : Sic (a) *compostus*, (b) *expostus*, (c) *impostus*, (d) *suppostus*, ablatâ vocali *I*.

(a) *Troia: nunc placidâ compostus pace quiescit.* Æn. 1.
(b) *Obvia ventorum furiis expostaq; Ponto.* Æn. 10.
(c) *Inarime Iovis imperiis imposta Typhoeo.* Æn. 9.
(d) *Hic crudelis amor tauri suppostaq; furto.* Æn. 6.

Cæterorum exemplis, ut frequentioribus, supersedeo.

PA. (12) *dicier* pro *dici* : ut
Est aliquid digito monstrari, & dicier, Hic est. Ovid.

AP. (13) *dixtin*, (14) *curru*, pro *dixtine*, *currui* : ut
Sed tamen iidem olim cùrru succedere sueti. Æneid. 3.

Sic *aspectu venatu*, pro *aspectui venatui* :
Siste gradum, teq; aspectu ne subtrahe nostro. Æneid. 6.
Venatu invigilant pueri, sylvasq; fatigant. Æneid. 9.

Dativus quarti flexus, quò faciliùs numeris Epicis inserviat, apud Poetam Apocopen semper patitur.

¶ 3. DIAERESIS est, quæ unam syllabam in duas distrahit : ut (1) *pictaï*, (2) *abeneus*, (3) *suëtus*, (4) *evoluïsse*, (5) *persoluënda*.

SYNAERESIS est, quæ duas syllabas in unam contrahit : ut

ut (6) *aurea*, (7) *aureis*, (8) *aureo* disyllaba: & (9) *abjete*, (10) *tenvia* trisyllaba.

Quædam contractè etiam scribuntur: aut aliquando, ut *Nîl*. (11) *mî*, (12) *imperî*. *obît*, (13) *prêndo*: aut semper, ut *bîga*, *quadrîga*, *côgo*, *tibîcen*: Ex *nihil*, *mihi*, *imperii*, *obiit* pro *obivit* per Syncopen, *prehendo*, *bijugæ*, *quadrijugæ*, *coago*, *tibiicen*.

Quædam licèt integrè scribantur, tamen in metri dimensione fere contrahuntur: ut *huic*, *cui*, *dii*, *ii*, (14) & composita, *proindein*, *dehinc deest*, *semianimis anteambulo* (15).

Ad ¶. 3.

DIÆ.

(1) *pictaï* pro *pictæ*. Genitivos primæ hunc in modum distrahere Lucretio solenne est: Virgilius id fecit quatuor tantum locis.

Aulāi in medio libabant pocula Baccho Æneid 3.
Æthereum sensum atque aurāi simplicis ignem. Æneid. 6.
Exultantque æstu latices, furit intus aquāi. Æneid 7.
Dives equûm, dives pictāi vestis & auri. Æneid. 9.

Hujus Diæresis ratio est, quòd quæ Latinis est Diphthongus *æ*, eadem Græcis est *αι*: Ideoque illi hos imitati & diphthongum hanc in *ai* dissolvunt, & *a* vocalem puram longam faciunt.

(2) *aheneus* pro *æneus*: ut

Sit rectè facies: hic murus aheneus esto. Horat. Epist. 1. lib. 1.

Sic *evohe* pro *evœ*.

Evohe Bacche fremens solum te virgine dignum. Æneid. 7.

Nam Græcè est *εὐοῖ*, unde *Evœ*.

Evœ recenti mens trepidat metu. Carm. 2. Od. 19.

Sic apud Catull:

Verbosâ gaudet Venus loquelâ. In Camer.

(3) *suêtus* pro *suetus*: ut

Cùm mihi non tantum furesque feræque suëtæ. Hor. Sat. 8. lib. 1.

ubi *u* liquescens fit vocalis: ut etiam in sequentibus:

Imo agite & positis quæ vox inopina suāsit. Thebaid. 1.
Holus suāve multiplex herbæ genus. Virg. Hort.
Fundat ab extremo flavos Aquilone Suēvos. Lucan. lib. 2.
Imposito fratri moribunda relanguit ore. Met. 6.

(4) *evoluisse*, (5) *persoluënda*; pro *evolvisse*, *persolvenda*.

Debuerant fusos evoluisse suos. Ovid Epist. 12.
Nunc quoque te salvo persoluēnda mihi. Ovid. Epist. 6.

ubi *v* consona in vocalem vertitur: ut etiam in sequentibus:

Stamina non ulli dissoluënda deo. Tibull. El. 7.
Sit satis ornatas dissoluisse comas. Tibull. El. 10.

Quod zonam soluit diu ligatam. Cat. ad pal.

SY. (6) *aurea.*

Aureâ composuit spondâ, mediamq; locavit. Æneid.1.
Aureâ percussum virgâ versumq; venenis.. Æneid 7.
Sic *Aut nulla inter se duo sint ex omnibus eadem.* Lucret.2.
Cætera de genere hoc eâdem ratione creantur. Lucret.4.
Vnâ eâdemq; viâ sanguisq; animusq; feruntur. Æneid. 10.
Hâc eâdem rursus Lygdame curre viâ. Propert. lib. 3.
Sudando pinguem vitiis albumq; nec ostrea. Hor. Sat. 2. lib. 1.
Nec tantum Rhodope miratur & Ismarus Orphea. Eclog. 6.
Seu lento fuerint alvearia vimine texta. Geor. 4.
Canities inculta jacet, stant lumina flammea. Æneid. 6.

(7) *aureis.*

Atria: dependent lychni laquearibus aureis. Æneid. 1.
Sic *Libra diei somniq; pares ubi fecerit horas.* Geor. 1.
Vnius ob noxam, & furias Ajacis Oilei. Æneid. 1.
Iam validam Ilionei navem jam fortis Achatæ. Ibidem.
Ferreiq; Eumenidum thalami, & discordia demens. Æneid. 6.
Centum æreiclaudunt vectes, æternaq; ferri. Ibid.
Eripere ei noli quod multò charius illi. Cat. ad Quint.
Nunc præcedentem sequitur, nunc prævius anteit. Met. 11.
Qui candore nives anteirent, cursibus æquor. Æneid. 12.

(8) *aureo.*

His finis fandi: solio tum Iuppiter aureo. Æneid. 10.
Sic *Atq; eodem pacto rebus sint omnibus apta.* Lucret. 6.
Vno eodemq; igni, sic nostro Daphnis amore. Eclog. 8.
Rege sub Euristheo fatis Iunonis iniquæ. Æneid. 8.
Cum refluit campis, & jam se condidit alveo. Æneid. 9.
Cecropiumq; thymum, & graveolentia centaurea. Geor. 4.
Nam per aquas quæcunq; cadunt, atq; aera deorsum. Lucret. 2.
Despicere ipse oculus rem seorsum corpore toto. Lucret. 3.
Item *Legibus his: quædam ratio discriminat omnia.* Lucret. lib. 2.
Bis patriæ cecidere manus, quin protinus omnia. Æneid 6.
Præferimus manibus vittas, & verba precantia. Æneid. 7.
Nisi Hypermetrum potiùs hunc versum dixeris, quia vocalis sequitur.

(9) *abiete,* (10) *tenuia.*

Ædificant, sectâq; intexunt abiete costas. Æneid. 2.
Velleraq; ut foliis depectunt tenuia Seres. Geor. 2.
ubi *I* & *V* vocales in consonas mutantur: ut etiam in sequentibus.
Sardoniches smaragdos: adamantes iaspidas uno. Mar. l. 5. Ep. 11.
Hærent parietibus scalæ, postesq; sub ipsos. Æneid. 2.
Custodes sufferre valent, labat ariete crebro. Ibid.
Arietat in portas & duros obice postes. Æneid. 11.
Fluviorum rex Eridanus, camposq; per omnes. Geor. 1.
Item *Propterea quia corpus aquæ naturaq; tenuis.* Lucret. 2.
Tenuis ubi argilla, & dumosis calculus arvis. Geor. 2.

Genua

Genua labant, gelido concrevit frigore sanguis. Æneid.12.

Lectorem obiter admonitum velim, fingi hìc à quibusdam, Synæresin hanc non animadvertentibus, contra hujus metri legem, pro pede Dactylico, aliàs Proceleusmaticum, sive duplicem Pyrrichium, aliàs Anapæstum: & si Lucretiana illa.

[*Propterea quia corpus aquæ naturaq; tenuis.* Lib.2.
Mittunt, effigies quoq; debent mittere tenues. Lib.4. & similia]

Fortè occurrissent; dubium non est statuisse etiam eos, pro Spondæo Trochæum, seu Anapæstum poni.

Apud Lucretium, per Synæresin, *u* vocalis liquescit; quemadmodum per Diæresin *u* liquescens fit vocalis.

Et simili ratione animalia suapte vagari. Lib. 1.
Lanigeræ pecudes, & equorum duellica proles. Lib. 2.

Et apud Lactantium in Phœnice.

Duodecies undis irrigat omne nemus.

(11) *mî:* ut

In tempore ipso mî advenis. And. Act. 5. Sc.6.

(12) *imperî:* ut

Imperî rebus? prece quâ fatigent. Hor. Od.2 lib.1.

Item *Nec spes libertatis erat, nec cura peculî* Eclog.1.
Hic simul accepit patrimonî mille talenta. Sat.3. lib.2.

Et ibidem *Albucî, Perillî, Staberî, Arrî, Canusî, Menenî.*

(13) *prêndo:* ut

Deprêndi miserum est. Sat.2. lib. 1.

(14) Sic *cuivis*, & cætera composita à *cui, diis, iis, iidem, iisdem.*

(15) Sic etiam *Proinde, deinde, deinceps, deeram, deesse*, &c, *semihomo, graveolens, anteactus, anteit*, & similia.

Rejicio etiam & *ejicio* interdum contrahuntur: ut

Tytere pascentes à flumine rejice capellas. Eclog 3.
Tela manu rejicitq; canes in vulnus biantes. Stat. Theb. 4.
Ejicit enim sulci rectâ regione viâque. Lucret. 4.

Scande *reice, reicit, eicit.* Abjectâ enim *I* consonâ per Syncopen, (quod aliis compositis à jacio usu venit: ut

Turpe putas abici quia sit miserandus amicus. Pont.lib.2.El.3.
Nil adicit penso Lachesis fusisq; sororum. Mar.l.4.Ep.54.
Cur obicis magno tumulum, manesq; vagantes. Lucan.l.17.
Ipse manu subicit gladios, ac tela ministrat. Lucan.l.7.) *E* & *I*

contrahuntur in *ei.*

Synæresis exempla vide plura in tertia Regula de omnibus.

¶ 4. Metaplasmi in immutando species sunt quinque: Tmesis, Metathesis, Antithesis, Diastole, Systole.

TMESIS est, quæ compositæ vocis partes, alterius vocis interpositione, dissecat: ut (1) *qui te cunque*, (2) *inq; salutatus.*

METATHESIS est, quæ literam eandem transponit: ut (3) *Pistris*, (4) *Tymbre*.

ANTITHESIS est, quæ unam pro alia ponit: ut (5) *olli*, (6) *vortunt*, (7) *optume*.

DIASTOLE est, quæ brevem syllabam producit: ut (8) *graviā*, (9) *cōr*.

SYSTOLE est, quæ longam corripit: ut (10) *tulĕrunt*, (11) *palŭs*.

Ad ¶. 4.

TM. (1) *qui te cunque:* ut

Qui te cunq; manent isto certamine casus. Æn. 12. pro *quicunq, te*

Sic *Quæ me cunq; vocant terræ.* Æneid. 1.

Quæ se cunq; furens medio tulit agmine virgo. Æneid. 11.

Quò res cunq; cadent. ——— Æneid. 12.

Præterea tellus, quæ corpora cunq; alit, auget. Lucret lib. 1.

Terraq, inumbratur qua nimbi cunq; feruntur. Lucret lib. 5.

Quæ collata foris, & commoda cunq; venirent. Idem lib. 6.

(2) *inq; salutatus:* ut

Hanc ego nunc ignaram hujus quodcunq; pericli est,

Inq; salutatam linquo. Æneid 9 pro *insalutatamque*.

Sic *Ille pedem referens, & inutilis inq; legatus* Æn. 10. pro *illigatusque*.

Nūc ego namq; super tibi erunt qui dicere laudes Eclog 6 pro *supererūt*.

Talis Hyperboreo septem subjecta trioni. Geor 3. pro *septentrioni*.

Et multo nebulæ circum dea fudit amictu. Æn. 1. pro *circumfudit*.

Hac celebrata tenus sancto certamina patri. Æn 5. pro *hactenus*.

Eripuit nobis medioq; sub æquore mersit. Ibid. pro *submersit*.

Impastus seu plena leo per ovilia turbans. Æn. 9. pro *perturbans*.

Tum Pallas bijugis fugientem Rhætea præter

Trajicit. ——— Æneid. 10. pro *præterfugientem*.

ME. (3) *pistris* pro *pristis*. Πρίστις apud Aristotelem Hist. anim lib. 6. cap. 12. belua est marina cetacei generis: in quo sensu pristis legitur apud Poetam Æn. 3. ubi de Scylla loquitur.

Prima hominis facies, & pulchra pectore virgo

Pube tenus: postrema immani corpore pristis.

Et Æneid. 10. ubi de Tritone.

Frons hominem præfert, in pristin desinit alvus.

Hujus piscis nomen Mnesthei navis Æneid 5 sortita est: ubi Sergesti Centaurus dicitur, Gyæ Chimæra, & Cloanthi Scylla.

——*Post has æquo discrimine Pristis,*

Centaurusq; locum tendunt superare priorem.

Et paulò pòst alludens ad nominis etymon, (dicitur enim à Πρίειν quod est secare) ait poeta,

Sic

Sic Mnesibeus, sic ipsa fugi secat æquora Pristis.
unde satis liquet Pristis utrobiq; rite scribi: pro qua voce nonnulli per Metathesin reponunt Pistris.
(4) *Tymbre* pro *Tymber*. *Tymbre* habetur Æneid.10.
Nam tibi Tymbre caput Evandrius abstulit ensis.
Ponitur autem per Metathesin pro *Tymber*, quia rectus item est *Tymber* non *Tymbrus*: ut ibidem legitur.
Daucia Laridæ Tymberq; simillima proles.
(5) *Olli* pro *illi*: ut *Olli subridens hominum sator atq; deorum.* Æn.1. AN.
(6) *vortunt* pro *vertunt*: ut *Dii vortant bene.* Eun. Act.2. Sc.3.
(7) *Optume* pro *optime*: ut *Optume mihi te offers.* And. Act.4 Sc.2.
Sic *volgus*. A.3 4. *vostrum*. 4 4. *Pessuma, maxume.* Eu.1.2.
(8) *graviā*: ut Æneid.3. DIA.
Dona dehinc auro graviā sectoq; elephanto.
(9) *cōr*: *ut* Heroid 21.
Molle meum levibus cōr est violabile telis.
Sic Manil.5. *Incubuit Pontus, timuit naufrāgia tellus.*
Quem Mantuanus sequutus est sext. Fast.
Perdidit, & fracto passa est naufrāgia clavo.
Idem Mant. Eclog.6.
Cum mulie̅re amorem sociali fœdere jungens.
Penultimam enim in muliere rite corripiendam esse, ex Terentio satis apparet: ut And Act.1. Sc.1.
Effertur: imus: interea inter mulie̅res. & Scen.4.
Nec satis digna cui committas primo partu mulie̅rem.
Nam etsi in hoc metro, cæteri pedes sint incerti, certè ultimus est Iambus. Etiam ex Plauto: ut Asin. Act Scen.1.
Quam amabam abduxit ab lenone mulie̅rem. & Trucul. Act.1. Sc 4.
Prodi immortales! non amantis mulie̅ris. & alibi passim: adeoq; ex Mart. lib.1. Epig.97.
Amethystinasq; mulie̅rum vocat vestes.
Itidem *Re̅cidere assiduò quoniam fluere omnia constat.* Lucret.5.
In quem re̅cidimus quicquid mortale creamur. Met.10.
Diastole plerumque reperitur in ultima dictionis syllaba secundum, tertium, quartum, aut quintum pedem Heroici carminis inchoante: ut
Pectoribūs inhians spirantia consulit exta. Æneid 4.
Luctus ubique, pavōr, & plurima mortis imago. Æneid.2.
Ostentans artem paritēr, arcumq; sonantem. Æneid.5.
Sustinet, ac nata Turniq; canīt Hymenæos. Æneid 7.
Liminaquē laurusq; dei totusq; moveri. Æneid.3.
Que, ante dictionem duabus inchoatam consonantibus, sæpius quidem producitur: sed illic positionem potiùs locum habere dixerim: vide primam regulam generalem de omnibus.
(10) *tulērunt*: ut SY.
Matri longa decem tulērunt fastidia menses. Eclog 4.
Sic *Occidērunt magnis qui gentibus imperitārunt.* Lucret. lib 3.

Misĭuĕruntque herbas, & non innoxia verba. Georg. 3.
Obstupui, stetĕruntque comæ, & vox faucibus hæsit. Æneid. 2.
Gutturaque imbuĕrunt infantia lacte canino. In Ibin.
Quid tibi profuĕrunt, Circe, Perseïdes herbæ? De remed. lib. 2.
Virgilio annuĕrunt gaudentes rure Camenæ. Sat. 10. l. 1.
Dii tibi divitias dederunt artemque fruendi. Hor. Ep. 4. l. 1.

(11) Palŭs. ut
Regis opus sterilisque diu palŭs aptaque remis. Horat. Art.
Sic *Thesea prensuras semisŏpita manus.* Heroid. 10.
Vade, vale, cavĕ ne titubes, mandataque frangas. Idem Ep. 13. l. 1.
Tu cavĕ defendas, quamvis mordebere dictis. Trist. 1. El. 1.

Nisi mavis hîc esse imperativum antiqui *cavo*: nam aliàs producitur: ut
Ergo cavē liber, & timidâ circumspice mente. Ibidem.
Si quid aget majus, differ tua cœpta, cavēque. Pont. l. 3. El. 1.

Supra in smarăgdos positio corripitur.

Caput 14. §. 2.

De quantitate Syllabarum.

PEs est Dimensio certâ syllabarum Quantitate definita.

Quantitas est quâ syllaba brevis, aut longa, aut communis dicitur.

Syllaba brevis unius est temporis: &, si opus est, notatur in vocali hoc apice ◡

Longa duorum est: &, si opus est, notatur in vocali hoc apice -

Communis modò brevis est, modò longa.

Quantitas cognoscitur regulis, vel exemplis.

Regulæ sunt generales, vel speciales.

GENERALES DE OMNIBVS SYLLABIS TRES.

Positio.

Prima regula.

I. VOCALIS ANTE DVAS CONSONANTES,

nantes, quârum altera saltem in eâdem dictione cum vocali est, producitur : ut Met. 7.

Mōx ubi pōllicita ēst quò sīt fiducia mājor.

Hìc præter syllabas *pol*, *est*, & *sit*; *mox* etiam & *ma* positione longæ sunt. Nam duplex potestatem habet duarum consonantium, & *I* consona pro duplici habetur: sed vide secundam regulam specialem de mediâ syllabâ.

¶ Etiam vocalis brevis dictionem finiens ante duas consonantes nonnunquam producitur : ut

Et libella aliquā si ex parte claudicat bilum. Lucret. 4.
Occulta spolia, & plures de pace triumphos. Iuven. Sat. 8.
Nil opus est morte pro me, sed amore, fideque. Trist. 5. l. 15.
Officii causa pluribus esse dati. Pont. 1. l. 8.
Nulla fugæ ratio, nulla spes, omnia muta. Catu. Argon.
Pro segete spicas, pro grege ferre dapem. Tib. l. 1. El. 5.

Enclitica Conjunctio *que* sæpissimè : ut

Terrasquē, tractusque maris, cœlumque profundum. Eclog. 4.
Lappæquē, tribulique, interque nitentia culta. Georg. 1.
Tribulaquē, trabeæque, & iniquo pondere rastri. Ibidem.
Brontesquē, Steropesque, & nudus membra Pyracmon. Æn. 10.
Alchandrumque, Haliumque, Noëmonaquē, Prytanimque. Æn. 9.
Cœranon, Iphitidemque, Alastoraquē, Chromiumque. Met. 13.

Hoc autem fit more Græcorum, qui vocalem brevem tam in fine dictionis, quàm alibi ante duas consonantes producere solent: ut

Κίλλαν τε ζαθέην Τενέδοιό τε ἶφι ἀνάσσεις. Iliad. α.
Δεινὴ δὲ κλαγγὴ γένετ' ἀργυρέοιο βιοῖο. Ibid.
Μάντι κακῶν οὐ πώποτέ μοι τὸ κρήγυον εἶπας. Ibid.
Ναὶ μὰ τόδε σκῆπτρον, τὸ μὲν οὔποτε φύλλα καὶ ὄζους. Ibid.

Excipe.

Vocalis naturâ brevis ante mutam cum liquidâ *L* vel *R* in eadem dictione communis est: ut *patris volucris*, *Atlas locuples*.

¶ Nisi in compositis, ubi prior vox in mutam desinit, posterior à liquidâ inchoatur: illic enim, tanquam voces essent separatæ, fit positio: ut *āb-luo*, *ōbruo*.

¶ Etiam liquida *N* post quasdam consonas in Græcis dictionibus, & *M* alicubi brevem vocalem præcedentem ancipitem facit: ut

Admandat Prōgnes, & agit sua vota sub illis. Met. 6.

Hanc vocem Petronius Arbiter (quem Quintilianus & Macrobius citant) etiam corripit.

 Atque

Atque urbana Progne quæ circum granina fusa.
O mutis quoque piscibus
Donatura Cycni, si libeat, sonum. Carm. 4. Od. 3. Carmen est Glyconium cum Asclepiadeo alternatum.
Quid refert? cornix non ideò ante Cycnum. Auf. Epist. 20.
Quæ capta est alio nupta Lacæna Cycno. Mart. 9. Ep. 106.
Bistoniis habitata viris, Polymnestoris illic. Met. 13.
Vadit ad artificem diræ Polymnestora cædis. Ibidem.
Ecce inter primos Therámnæo à sanguine clausi. Sil. lib. 8.
Delectat Marium si perniciosus Ichneumon. Mat. l. 7. ep. 86.
Movit Ajacem Telamone natum.
Forma captivæ dominum Tecmessæ. Carm. 2. Od. 4.

Diphthongus.

Secunda regula de omn.

II. DIPHTHONGUS LONGA EST: UT *bēs, nēuter, āulaa.*

Sic *Maia, Cœus,* &c.

Mæotis tamen Trist. 3. El. 12, propter sequentem vocalem, primam corripit.

Longior antiquis visa Mæotis hyems.

Cùm aliàs producatur: ut

Regna Thoas habuit Mæotide clarus in orâ. Pont. 3. El. 2.
Quâque fretum torrens Mæotidis egerit undas. Lucan. 3.

Diphthongus in fine dictionis sequente vocali interdum corripitur. Vid. Synalæpham omissam.

Præpositio *præ* in compositione semper brevis est sequente vocali; sed de eâ vide primam regulam specialem de primâ.

Synæresis.

Tertia regula de omn.

III. SYNÆRESIS SIVE CRASIS SYLLABAM producit: ut *nīl, cōgo, abīt, deero.*

Magnus civis obīt, & formidatus Othoni. Iuv. Sat. 6. Sic
Dum trepidant īt hasta Tago per tempus utrumque. Æneid, 9.
Author abit operis, sed tamen extat opus. Ovid. ad Liv.
Sceptra Palatini, sedemque petīt Euandri. Æneid. 9.

Ita

Ita enim legendum est: non, ut vulgò habetur, *petivit*: quia diphthongus *Eu* necessariò producitur.

Difficiles aditus primos habet: haud mihi deero. Serm. 1. Sat. 9.
Verùm ubi vehementi magis est commota metu mens. Lucret. l. 3.
Vehemens & liquidus puroque simillimus amni. Hor. Ep. 2. l. 2.
Per terras, amnes, atque oppida cooperuisse. Lucret. l. 5.

Excipe.

* Composita vocales breves, in dimensione tantùm contractas, corripiunt: ut *semianimis, semihomo, graveolens.*

* Quorum nempe vocales contractæ non ad eandem compositionis partem spectant.

REGVLÆ GENERALES DE PRIMA ET MEDIA TRES.

Vocalis ante vocalem.
Prima regula.

I. VOCALIS ANTE VOCALEM BREVIS est: ut *dĕus.*

Excipe.

Primò *E* inter duo *I* in genitivis & dativis quintæ declinationis producitur: ut *faciēi.* (*a*)

2. Penultima genitivorum secundam pronominis formam habentium communis est: ut *unius, illius.* Sed in *alterĭus* semper est brevis, in *alīus* semper longa.

3. Prima in *fio* longa est, nisi sequantur *e* & *r*, ut *fĭerem.*

4. Vocativi propriorum, & genitivi primæ (*b*) distracti, penultimam producunt: ut *Cāi Pompēi, aulāi aquāi.*

5. *Ohe* priorem syllabam habet (*c*) communem, *Eheu* verò longam.

6. Vocalis ante alteram in Græcis dictionibus (*d*) subinde longa fit: ut 1 *Machāon, Pandīon, Brisēis, Latōus, Nerēius, Minōius, & Minōus*: 2 *Ilionēa, Neronēus,* 3 *Thalīa, magīa, Medēa, cichorēa,* & similia.

Sic *āer, Dēiphobe, Pīerides, herōis, Enÿo,* 4.

Sed *platea, chorea,* & *cænoseum* E purum variant. 5.

(*a*) Lucretius illud *E* producit, *I* non præcedente: ut
Tempore inane potest vacuum subsistere rē. Lib. 2.
Nec jatere indumanus via quā munita fidē. Lib. 3.

(*b*) Vide Diæresin.
(*c*) *Ohe jam satis est, ohe libelle.* Ma. l. 4. ep. ult.

(*d*) Quædam enim voces Græcæ vocalem puram producunt, quædam corripiunt, quædam variant, ut in regulis & exemplis subnotatis liquet.

1. Masculina in *aon* & *ion*, patronymica fœminina in *eis* & *ois*, ac possessiva in *eius*, *oius*, & *ous*, primas terminationum vocales produ-ducunt: ut
Machaon, Amythaon, Didymaon, Lycaon, &c.
āon. *Amphion, Arion, Hyperion, Ixion, Methion, Pandion,* &c.
īon. *Briseis, Cadmeis, Chryseis, Echioneis, Eleis,* &c.
ēis. *Latois, Deois, Minois,* &c.
ōis. *Nereius, Priameius, Semeleius, Elegeius,* &c.
ēius. *Minoius, Acheloius, Troius,* &c.
ōius. *Minous, Argous, Eous, heroüs, Inous, Lesbous, Sardous,* &c.
ōus. Excipe in *aon* & *ion* crescentia per o longum: ut *Phaon, Deucalion,* &c.
In *eis Nereis*, quæ penultimam etiam corripit: ut Met. 13.
Discedant, placidisque natant Nereides undis. At Æneid. 5.
Nereidum, Phorcique chorus, Panopeaque virgo. & Mart. l. 4 E. 57.
Nympharum pariter Nereidumque domus.
Item Carm. lib. 3. Od 8.
Neptunum & virides Nereidum comas.

2. Accusativi in *ea* à nominativis in *eus*, & possessiva in *eus E* purum variant, modò communem, modò Ionicam dialectum sequentes: ut,
Orphēa, Salmonēa, Ilionēa, Idomenēa, Caphareus.
Orpheaque in medio posuit sylvasque sequentes. Eclog. 3.
Vidi & crudeles dantem Salmonea pœnas, Æneid. 6.
Ilionea petit dextrâ lævâque Serestum. Æneid. 1.
Idomenea ducem desertaque littora Cretæ. Æneid. 3.
ĕus. *Saxa triumphales fregere Capharea puppes.* Propert. l. 3. Et
ēus. *Graia Capharēa currere puppis aquâ.* Trist. 5. El. 8.
Sed hic quæ producuntur, sæpe scribuntur per diphthongum *æ*: ut
Quæstor ab Icario Cynaræa littore Cypri. Lucan. l. 8.
Dicitur & *Cynareus.*
Coryciaque come, Cynarciaque germina, & altis. Stat. 5. Sylv. 1
& *Cynarēus.*
Verùm aut Persephone Cynerēius ibit Adonis. Auf. Epit. 33.
Hujus varietatis ratio est, quòd possessiva Græca in *ειος* Ionicè terminantur in *εος*: unde Latini, ad Græcorum inflexionem, quædam per

eius, æus, ēüs, aut īüs penult. longâ ab ειος terminatione communi. (vid. 3. reg.) quædam per ĕüs pen. brevi ab εος terminatione Ionicâ scribunt.

Præterea Iones terminationem istam poëticè vertunt in ηιος, undè Latini quædam etiam per ēius antepen. productâ: de quibus in primâ regulâ.

3. *I* & *E* vocales ex diphthongo ει longæ sunt: ut *Darīus, Spinthērus, Clīo, Phthīa, energīa, elegīa, Ironīa, magīa: Æneas, Epeus, Lageus, ciboriea* & *um, centaureu* & *um, panacea: Lycīum* vel *Lycēum: Chīus* adjectivum. — Ī & ē.

Consulis & Chīa solvite vincla cadi. Tibul. 2. l. 1. Vide reg. 3.

Hujus generis sunt pleraque fœminarum nomina in *ia* & *ea*: ut *Thalīa, Amphigenīa, Deidamīa, Iphigenīa, Laodamīa, Cassiopēa, Cytherēa, Deiopēa, Galatēa, Medēa, Panopēa.*

¶ (Notandum hîc est Græcam diphthongum ει, Latinè tam per *ei* & *æ* diphthongum, quàm *i* aut *e* longum scribi: ut *Calliopeia, Panopea*) vid. reg. 2.

Chiragra verò illud *I*, quamvis non purum, tantùm corripit: ut

Nodosa corpus nolis prohibere chĭragrâ Horat. Ep. 1.

Sed nil patrono porrigit, hæc chĭragra est. Mar. l. 1. Ep. 99.

4 Denique vocales longæ & breves ante vocalem manent immutatæ. Ex ancipitibus item *a* & *ι*: modò enim longæ sunt, modò breves; eam in suis vocibus quantitatem obtinentes, quæ numeris Heroicis aptissima esset.

At Masculina in *ius*, fœminina in *ia*, & neutra in *ium* unà cum possessivis in *ius I* purum (nisi veniat ex diphthongo ει) corripiunt: ut *Parthenius, Chios* subst. — ĭus. ĭa. ĭum.

Romæ laudatur Samos, & Chĭos, & Rhodus absens. Hor. e. 11. l. 1.

Academia, Acedia, Arcadia, harmonia, Maria, naumachia, sophia, symphonia, Gymnasium, Elysius, Nereius.

Nam multùm harmoniæ Veneris differre videntur. Lucret. l. 4.

Exultat Maria cùm prima affamina sensit. Iuvenc. l. 1.

Do tibi naumachiam, tu das epigrammata nobis. Mar. l. 1. ep. 6.

Florentis virides sophiæ complectitur umbras. Virg. Ciris.

Vt gratas inter mensas symphonia discors. Horat. Art.

Aliquando tamen, quò nativus accentus servetur, producunt: ut

Angelus intactæ cecinit properata Mariæ. Sedul. l. 2.

Sortiti æthereæ coluerunt dogma sophiæ. Prud. Symm.

Y verò ubique corripitur: ut *Hўades, Halcўones, Lўdia, carўota*: nisi in *Enyo, Thyas, Cyanea.*

5. *Vt mediam facias navali ponte platēam.* Auson. urb. 7.

Dispositum & latas nomen servare platĕas. Idem urb. 9.

Istos qui in platĕâ modò huc modò illuc. Cat. ad Aurel.

Puræ sunt platĕæ nihil ut meditantibus obstet. Hor. ep. 2. l. 2.

Ad numerum motis pedibus duxere chorēas. Met. 14.

Pars pedibus plaudunt chorēas, & carmina dicunt. Æneid. 6.

Vt testudineo tibi, Lentule, conopēo. Iuv. Sat. 6.

Interque signa turpe militaria
Sol aspicit conopēa. Epod. Od. 9.

Derivatio.

Secunda regula de pr. & med.

II. DERIVATIVA PRIMITIVORUM quantitatem sequuntur: ut *ănĭmus, ănĭmosus, ănĭmare.*

Excipe.

1. Pauca à brevibus deducta primam producunt:

Vox vōcis à vŏco.
Lex lēgis à lĕgo.
Rex rēgis & rēgula à rĕgo.
Tēgula à tĕgo.
Sēdes à sĕdeo.
Iūnior à Iŭvenis.
Mācero à Măcer.
Stīpendium à stĭpe.
Stāturus à stătum.
Lāterna à lăteo.

Regina etiam primam producit: sed deducitur à *rege*, ut *heroina* ab *heroe*. *Stāturus* & composita quæ *A* servant: ut *constāturus, prostāturus, obstāturus, extaturus*, ipsum *A* producunt.

Hinc acies statura ducum est, Cæsarne senatus. Lucan. l. 2.
Quæ sic orsa prior, spes ne obstatura Pelasgis. Thebaid. 7.
Constatura fuit Megalensis purpura centum. Mar. 10. ep. 41.
Ergo ubi concipiunt quantis sit cladibus urbi
Constatura fides superum. Lucan. lib. 2.

Quæ *A* in *I* mutant, retinent quantitatem supini: ut *præstĭturus, restĭturus, instĭturus.* Lucr. l. 2.

2. Pauca à longis deducta primam corripiunt.

Dux dŭcis à dūco.
Dĭcax & in * *dĭcus* desinentia à *dīco.*
Fĭdes à fīdo.
Sŏpor à sōpio.
Nŏto, as, à nōtu.
Năto, as, à nātu.
Văricosus à vārix.
ŏdium ab ōdi.
Lŭcerna à lūceo.

* *Vt maledicus, causidicus, &c.*

Desiderativa penultimam corripiunt à participiis longis: ut *Esŭrit* ab *Esūrus.* Sic *parturio, nupturio, cœnaturio, dormiturio, micturio, scalpturio,* &c. *Motor, motio, motus, mobilis,* primâ longâ, & *stator, statio, status, stabilis,* primâ

primâ brevi, sequuntur quantitatem supinorum unde derivantur. Quare non sunt excipienda, ut quidam docent, quòd scilicet prima in *movere* brevis est, in *stare* longa.

¶ Crebrò fit ut, literâ aliquâ mutatâ, mutetur & quantitas: veluti *fomes* & *fomentum*, primâ longâ, à *foveo* brevi: sic *jucundus* à *juvo*, *humanus* ab *homo*: Sed *posui*, *genui*, *fragor*, & *fragilis*, brevia sunt; à *pono*, *gigno*, *frango*, longis derivata.

Compositio.

Tertia regula de pr. & med.

III. COMPOSITA SIMPLICIUM QUANTITATEM sequuntur: ut *ănĭmare*, *exănĭmare*.

Proinde quanta sit prima syllaba vocis simplicis disyllabæ, per accentum in compositâ ostenditur: ut *impūrus pūrus*, *versicŏlor cŏlor*.

Excipe.

1 Primam simplicium longam corripiunt *innŭba*, *pronŭba* à *nūbo*; *dejĕro*, *pejĕro* à *jūro* (*a*).

Connubium commune reperitur.

2 Primam simplicium brevem producunt (*b*) *ambītus* ab *ĭtus* ad differentiam nominis: *īdem* masculinum ab *ĭs*: nam *ĭdem* neutrum priorem corripit.

(*a*) Adde *cognĭtum* & *agnĭtum* à *nōtum*.

(*b*) *Jussit & ambitæ circundare littora terræ.* Met. 1.

Cumque suo demens expellitur ambitus auro. Clau. coss. Ho.

3 *Utĭque* *sĭquidem*, *vidĕsis*, & *valĕdico*, ultimam simplicium longam corripiunt.

Nec superare queunt motus utique exitiales. Lucret. 2.

Obtundunt siquidem curarum pondera sensus. Gal El. 5.

Auriculas? videsis ne majorum tibi forte. Pers. Sat. 1.

Idque quod ignoti faciunt valedicere saltem. Trist. 1. El 7.

4 *Quandŏque*, *ubīque*, & * *ibīdem*, ultimam simplicium communem tantùm producunt: *quandŏquidem* & *ubĭvis* corripiunt: at *ubicunque* ancipitem simplicis quantitatem servat: ut

Clamat io matres, audite ubīcunque Latinæ. Æneid. 7.

Servor ubĭcunque est, uni mea gaudia servo. Met. 7.

* *Ibidem* apud veteres, Lucretium, Virgilium, &c. tantùm producitur: Mamertus tamen ex natura simplicis corripuit

Cognosces ibĭdem, ne pergas tradere satis.

TRI-

TRIBVS HISCE REGVLIS SEQVENTES DVAS ANNVMERES.

Vocalis ante Q.

Quarta regula de pr. & med.

IV. VOCALIS ante Q, nisi per aliam regulam producatur, brevis est: ut *nĕque, nĕqueo, lĭqueo*, &c.

At *liquor* verbum producitur. Vnde, *liquens, liquidus*, & *liquor* nomen, ab utrovis derivata, variantur: ut

——— —— *Aut cum līquentia mella.* Æneid 1.
Principio cœlum, & terras, campoſq; līquentes. Æneid. 6.
Craſſaq; conveniunt lĭquidis, & līquida craſſis. Lucret. l. 4.
Pondus uti ſaxis, calor ignibus, līquor aquai. Idem lib. 1.
——— *gelidos potura liqueres.* Met. 6.

Liqueſco etiam apud Ovid. producitur: ut
Sic mea perpetuis liqueſcunt pectora curis.

Sed *liquo, liquefacio*, & *liquefio* ſunt regularia.

Nam *æquus iniquus, antiquus obliquus, quaq; nequaquam, utrōq; aliōqui*, & composita à *ne* adv. prohibendi, ut *nēquis, nēquando, nēquam, nēquitia, nēquaquam, nēquicquam*, & ſimilia per alias regulas produci liquet.

Sequana & *Liquetius* [fluvii] producuntur: ſed illud fieri poteſt, quia Propria. vid. V. regulam.

Nĕqueo componi dicitur non à *ne*, ſed à *nec*, ut item reliqua *ne* corripientia, *nĕfas, nĕfaſtus, nĕfarius, nĕfandus*, &c.

Variatio Propriorum.

Quinta regula de pr. & med.

V. PRIMAM & mediam in nominibus propriis, niſi natura ſyllabæ repugnet. poëtæ ſæpiùs variant; eam nimirùm quantitatem, quæ numeris ſuis facillimè quadraret, uſurpantes: ut Claud. de raptu Proſerp. lib. 3.

ăcis. *Lucus erat propè flumen Acin quod candida præfert.*
ācis. *Præterit & ripas herbifer Acis tuas.* Faſt. l. 4.
Batāvus. *Iam puer auricomo performidate Batavo.* Sil. l. 3.
Batăvus. *Vangiones, Bataviq; truces quos ære recurvo.* Lucan. l. 1.
Bīthyni. *Proxima Bithynos ſolem quæ condit, Ionas.* Clau. Eutro. l. 2.
Thyni thraces erant quæ nunc Bithynia fertur. Ibidem.
Ne Cibyratica, ne Bithyna negotia perdas. Horat. Ep. 6. l. 1.
Bĭthyni. *Vix mi ipſe credens Thyniam Bithynoſq;.* Catul. ad Sirmion.

Quan-

Quanquam & Cappadoces faciant equitesq; Bithyni.	Iuv. Sat.7.	
Busirim domui ? sævoque alimenta parenti.	Met.9.	*Būsīris.*
Luctibus immites sitiis Busiridis aras.	Thebaid. 12.	
Non trucibus monstris Busirim infandumq; dedisti.	Ibidem.	*Būsīris.*
Cacus Aventinæ timor atque infamia sylvæ.	Fast.1.	*Cācus.*
Hic Cacus horrendum Tyberino in gurgite monstrum.	Met. 9.	*Cācus.*
Huic mater cultrix Cybele, Corybantiaq; æra,	Æneid.3.	*Cybēle.*
Occurrit comitum: Nymphæ quas alma Cybele.	Æneid. 10.	*Cybēle.*
Constiterant, sylva alta Iovis lucusve Dianæ.	Æneid.3.	*Dĭana.*
Exercet Diana choros, quam mille sequutæ.	Æneid. 1.	*Dīana.*
Dianam teneræ dicite virgines.	Carm. lib.1. Od. 21.	
Scis Lebedus quam sit Gabiis desertior atque		
Fidenis vicus.	Horat. Epist.11. l.1.	*Fīdenæ.*
Hi tibi Nomentum Gabios urbemq; Fidenam.	Æneid.6.	*Fidenæ.*
Gradivumq; patrem Geticis qui præsidet arvis.	Æneid. 3.	*Grădivus.*
Urbis & invicti genitor Gradive Quirini.	Met.15.	
Et genus à magno ducentem forte Gradivo.	Met.6.	*Grādivus.*
Principio Phalarim, & succiso poplite Gygem.	Æneid.9.	*Gyges.*
Centimanumq; Gygem, semibovemq; virum.	Trist.4. El.6.	*Gyges.*
At mihi nec Iuno, nec Hymen, sed tristis Erynnis.	Heroid. 6.	*Hўmen.*
Hymen ô Hymenæe, Hymen ades ô Hymenæe.	Catul. Car. nup.	*Hȳmen.*
Inde Lycam ferit, exectum jam matre perempta.	Æn.10.	*Lȳcas.*
Protinus Antheum & Lycam prima agmina Turni.	Ibidem.	*Lȳcas.*
Quaque fretum torrens Mæotidis egerit undas.	Lucan. 3.	*Mæotis.*
Responsis horrent divum & mæotica tellus.	Æneid.6.	
Longior antiquis visa Mæotis hyems.	Trist.3. Eleg.12.	*Mæotis*
Ionioq; mari, Maleaq; sequacibus undis.	Æn.5.	*Malĕa.*
Nec timeam vestros curva Malea sinus.	Eleg.2.16.	*Malēa.*

Orion Orionis, Græcè ὠρίων ὠρίωνος, primam & tertiam naturaliter producunt: poëtæ tamen communes faciunt.

Teste tulit cælo victi decus Orionis.	Lucan.9.	*ōrĭōnis.*
Armatumq; auro circumspicit Oriona.	Æn.3.	
Divers asq; urbes, nitidumq; Orionis ensem.	Met.13.	*ŏrĭōnis.*
Ecce facit mediis natas ab Orione Thebis.	Ibidem.	*ŏrĭŏnis.*
Sævus ubi Orion hybernis conditur undis.	Æn.1.	*ōrĭŏn.*
Cum subitò assurgens fluctu nimbosus Orion.	Æn.1.	*ŏrion.*
Oppressitq; duos Broteon & Orion: Orio.	Met.12.	*ŏrĭŏn.*
Præstat Trinacrii metas lustrare Pachini.	Æneid 3.	*Pāchinus.*
Leva Pachine tibi, Lilybæo crura premuntur.	Met.5.	
E quibus imbriferos versa est Pachinus ad Austros.	Met.13.	*Pāchinus.*
Fulmine & excussit subjectum Pelion Ossæ.	Met.1.	*Pēlion.*
Ossaq; cum Pelio cumq; Hæmo cesserit Othrys.	Sil.l.3.	*Pēlion.*
Minacis aut Etrusca Porsenæ manus.	Epod. Od.16.	*Porsĕna.*
Hanc spectare manum Porsena non potuit.	Mart.l.1. Epig.22.	
Nec non Tarquinium ejectum Porsenna jubebat.	Æn.8.	*Porsēnna.*
Nec repetita sequi curat Proserpina matrem.	Geor.1.	*Prŏserpina.*

Prŏserpina.	*Vidisti Siculæ regna Proserpinæ.*	Senec. Herc. fur. Act. 2.
Pўrene.	*Non sanè est tibi partus bonos per bella : Pyrene.*	Tibull. l. 1.
Pўrenæus.	*Iamq; Pyrenææ quas nunquam solvere Titan.*	Lucan. l. 4.
Pўrene.	*Pyrene celsâ nimbosi verticis arce*	
	Divisos Celtis altè prospectat Iberos.	Sil. lib 3.
Pўrenæus.	*Trans freta, trans Gallos, Pyrenæumq; cucurrit.*	Clau. bel. Get.
Rhēa.	*Collis Aventini sylvâ quem Rhea sacerdos.*	Æn. 7.
Rhēa.	*Sæpe Rhea questa est toties fæcunda, nec unquam.*	Fast. 4.
Rhŏdus.	*Phœbeamq; Rhodon, & Ialisios Telchinas.*	Met. 7.
Rhŏdus.	*Rhodus Carpathium in pelagus se inclinat apertum.*	Lucan.
Serāpin.	*Vincebant nec quæ turba Serapin amat.*	Mart. l. 9. Epig. 30.
Serăpis.	*Isæum Serapin, Nilus veneratur Osirim.*	Idem.
Sīchæus.	*Huic conjux Sichæus erat ditissimus agri.*	Æn. 1.
Sīchæus.	*Quos inter medius venit furor ille Sichæus.*	Ibidem.
Sidŏnius.	*Obstupuit primo aspectu Sidonia Dido.*	Æn. 1.
Sidŏnius.	*Sidoniam picto chlamydem circundata limbo.*	Æn. 4.
Tўros.	*Carthago, aut antiqua Tyros, flammæq; furentes.*	Æn. 4.
	Et Phœnissa Tyros quarum nunc insula nulla est.	Met. 15.
Tўros.	*A Tyro hic profugos posuistis sede Penates.*	Met. 3.
Vatīcanus.	*Et Vaticano fragiles de monte patellas.*	Iuven. Sat. 6.
Vatĭcanus.	*Redderet laudes tibi Vaticani*	
	montis imago.	Carm. 1. Od. 20.

Similiter hìc & vocibus cognatis eandem quantitatem tribuere negligunt : ut

āsia.	*Postquàm res Asiæ Priamiq; evertere gentem.*	Æneid. 3.
ăsius.	*Atq; Ephire, atq; Opis, atq; Asia Deiopea.*	Geor. 4.
	Dant per colla modos, sonat amnis, & Asia longè	
	Pulsa palus. Æneid. 7.	
Brĭtanni.	*Et penitus toto divisos orbe Britannos.*	Eclog. 1.
Brītones.	*Quà nec terribiles Cimbri, nec Britones unquam.*	Iuven. Sat. 15.
ītalia.	*Tutari Italiam, detrudere finibus hostem.*	Æn. 7.
ītalis.	*Italides quas ipsa decus sibi dia Camilla.*	Æn. 11.
ītalicus.	*Graia quis Italicis author posuisset in oris.*	Met. 13.
ĭtalus.	*Et sæpe Hesperiam sæpe Itala regna vocare.*	Æneid. 3.
ītalus.	*Saxa vocant Itali mediis quæ in fluctibus aras.*	Æn. 1.
	Prodimur, atq; Italis longè disjungimur oris.	Ibidem.
Lāvinium.	*Fata tibi cernes urbem & promissa Lavini*	
	Mœnia. Æneid. 1.	
Lāvinius.	*Nec prolem Ausoniam, & Lavinia respicit arva.*	Æneid. 4.
Prĭamus.	*Vix Priamus tanti totaq; Troia fuit.*	Heroid. 1.
Prīamedes.	*Hanc tibi Priamides mitto Ledæa salutem.*	Heroid. 15.
Sicănia.	*At freta Sicaniæ saltem sedesq; paratas.*	Æneid. 1.
Sīcănius.	*Sicanio prætenta sinu jacet insula contrà.*	Æn. 3.
Sīcānus.	*Cætera Elisæis aderit gens Sicana votis.*	Sil. 14.
Sĭcanus.	*Vomere verterunt primùm nova rura Sicano.*	Ibidem.
	Sic tibi cùm fluctus subter labere Sicanos.	Eclog. 10.

Vndiq;

Vndiq; conveniunt Teucri mistiq; Sicani. Æneid. 5.
Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ. Eclog. 2. *Sĭculus.*
Sicelides musæ paulò majora canamus. Eclog. 4. *Sĭcelis.*
Quid mihi cum Lesbo? Sicelis esse volo. Heroid. 21.

Tybris utiq; primam producit: ut Æneid. 8.

Tum reges, asperq; immani corpore Tybris: *Tȳbris.*
A quo post Itali fluvium cognomine Tybrin.

At *Tyberis* corripit: ut

Qua Tuscum Tyberim & Romana palatia servas. Geor. 1. *Tўberis.*
Intereà genitor Tyberini ad fluminis undam. Æneid. 10. *Tyberinus.*

Istis obiter observatis, cætera diligentiæ tuæ relinquo.

Hanc libertatem recentiores etiam, veteres imitati, sibi vendicant: ut

Deceptum miseratus Adam quem capta venenis. Auf. Edyl. 1. *ădam.*
Tinxit ei innocuum maculis sordentibus Adam. Prud. Enchirid. *ādam.*
Deo offerendum sancti Abelis ferculo. Prudent. Perist. *ăbel.*
Rusticus invidiâ pastorem sternit: in Abel. Idem Enchirid. *ābel.*
Vtque bonas dubus Iacobum ad Sydera rebus. Buchan. Psal. 2. *Iācobus.*
Quippe Iacobum ultrò legit; lectumq; dicavit. Psal. 135. *Iăcobus.*
Quiq; Basana Ogus magnâ ditione tenebat. Idem ibidem *ōgus.*
Stravit Ogum magno fidentem corpore frustrà. Psal. 136. *ŏgus.*

REGULÆ SPECIALES DE PRIMA TRES.

Præpositio.

Prima regula.

I. **PRÆPOSITIO IN COMPOSITIONE suam retinet quantitatem, ut** *trādūco:* **ni positio vetet, ut** *ăddo, rējicio*; **aut vocalis ante vocalem: ut** *dĕhiscens, prăeustus.* *Trans.*

Quantitas præpositionum, etiam earum quæ nunquam extra compositionem repériuntur, (quales sunt *am, di, dis, re, se, con,*) communibus omnium vocum regulis cognoscenda est. Siquidem *am,* ac *dis,* semper producuntur positione: & *con* etiam: nisi, sequente vocali, vel suum *N* amittat, ut *coacervo*; (tum enim corripitur vocali ante vocalem) vel illud *N* mutet in *M,* ut *comedo:* tum autem corripitur, quia *M* finale priscis breve erat: quod etiamnum apparet in compositis: ut *circumago, circumeo*: *di* producitur quia desinit in *I*; *se* item quia monosyllabum in *E*: *re* verò breve excipitur. *am dis con circum di se re*

Excipe.

1 *Di* corripitur in *dirimo* & *disertus.*

2 *Pro* corripitur in *prŏcella, prŏfari prŏfiteor, prŏfugio prŏficiscor, prŏnepos prŏneptis, prŏfanus prŏfestus, prŏfundus prŏfectò.*

3 *Procuro, profundo, propello, propulso,* † *propago* primam syllabam habent ancipitem.

† Nomen & verbum.

Propago nomen propriè sumitur pro vite vetulâ, vel pro palmite quæ ex illâ * propagatur: unde transfertur ad significandum genus & stirpem, aut etiam prolem & progeniem quæ inde nascitur. In priori sensu Virgilius bis produxit.

* De propagandi ratione, vide Plin. lib. 17. c. 17. Rami in scrobem depressi terrâ obruuntur, post biennium amputantur, & sequenti anno transferuntur.

Sed truncis oleæ meliùs, prōpagine vites. Geor. 2.
Sylvarumq; aliæ pressos prōpaginis arcus. Ibidem.

In posteriori bis item corripuit.

Esse sinent: nimium vobis Romana prŏpago. Æneid. 6.
Sit Romana potens Italâ virtute prŏpago. Æneid. 12.

Vnde quidam colligunt vocem hanc propriè sumptam primam producere, Metaphoricè verò eandem corripere debere: *Propago* tamen verbum etiam in translatâ significatione Primam variat.

Vt prōpagando possint procudere secla. Lucret. lib. 5.
Nec potuisse prŏpagando procudere prolem. Ibidem.

Videtur itaq; mihi Virgilius in hac varietate nihil aliud voluisse, quàm primam in nomine communem facere, ut Lucretius fecerat in verbo: hìc autem corripuit, illìc produxit carminis ratione, non significationis diversitate, id postulante: Neq; enim tropus quantitatem mutare solet. Sed sequere tuum judicium.

In *probo probus, probrum proprius, procax procus, procul proceres, propè propero, propinquus protervus,* (quæ primam corripiunt) *pro* præpositio non est censenda: *Probrum* & *proprius* primam quoq; producunt: verùm id fit non naturâ, sed ratione mutæ sequentis cum liquidâ.

Pro præpositio Græca brevis est quia scribitur per Omicron: ut in *prŏpheta, prŏpino, prŏpola, prŏpontis, prŏlogus, Prŏmetheus, &c.*

Re in *refert* impersonali producitur: ut

Quid tamen hoc rēfert, si se pro classe Pelasgâ
Arma tulisse rēfert? sed ex *re* nomine, non præpositione, ut hoc posterius, componi dicunt Grammatici.

Disyllaba præterita & supina.

Secunda regula de pr.

II. PRÆTERITA ET SVPINA DISYLLaba priorem producunt: ut *mōvi mōtum.*

Excipe.

Præterita sex *bĭbi fĭdi, dĕdi scĭdi, stĕti tŭli;* & decem supina,

pima, *quitum situm*, *litum itum*, *rutum ratum*, *datum satum*, *statum* & *citum* à * *cieo cies*, corripiunt primam.

* Nam *citum* à *cio cis* priorem habet longam.

Geminata præterita.

Tertia regula de pr.

III. PRÆTERITA PRIMAM GEMInantia primam corripiunt: ut *pupugi tetendi*, *cecidi cecidi*.

REGVLÆ SPECIALES DE MEDIA TRES.

Accentus.

Prima regula.

I. ACCENTVS IN HYPERDISYLLAbis ostendit quantitatem penultimæ: ut *dóminus*, *humánus*.

Nam si antepenultima acuatur, penultima corripitur: ut *dominus*, *sanguinis*, *legere*. Si penultima acuatur, eadem producitur: ut *humanus*, *virtutis*, *amare*.

Composita à *dare* quæ primæ sunt conjugationis, analogum accentum & quantitatem non servant, quia verbum simplex *A* corripit ubique: ut *dare circúndare*, *dabis pessúndabis*. Cùm cæteroqui primæ conjugationis characteristica, ut etiam secundæ & quartæ, perpetuò producatur: ut *stare*, *flere*, *scire*.

Adjectiva in *inus* penultimam acuunt: unde apparet eandem produci: ut *matutinus*. Præter *diutinus pristinus*, *crastinus perendinus*, *hornotinus serotinus*, & materialia: ut *faginus oleaginus*, *crystallinus adamantinus*, *coccinus carbasinus*. Adjectiva in *osus*, præterita in *vi*, & eorum supina, penultimam acuunt: ut *animósus*, *petivi*, *petitum*.

Plurium aliquando in eâdem dictione syllabarum quantitates per accentum cognosci possunt: ut in *penetrabilis* trium; *bi* quia hìc est penultima, *tra* quia penultima est in *penetrábam*, & *ne* quia in *pénetro*: in *collocutionibus* quinque: ut enim *ni* hìc est penultima, sic *o* in *collocutiónis*, *ti* in *collocútio*, (quæ etiam brevis est per primam regulam de primâ & mediâ) *cu* in *collocutum*, & *lo* in *colloquor*.

Excipe.

1. Composita à *facio A* vocalem brevem in prosâ acuunt: ut *benefácis*, *frigefácit*.

2. **Syllabæ *rimus* & *ritis* futuri conjunctivi, quæ in prosa acuunt penultimam, in metro eandem communem habent.**

Hujus generis sunt genitivi secundam pronominis formam habentes: de quibus supra.

Pituita etiam, *phrenésis*, *platéa*, *chorea*, & *conopéum*, penultimam acutam variant.

Præcipuè sanus nisi cum pĭtuĭta molesta est. Horat. Epist. 1. l. 1.
Dulcia se in bilem vertent, stomachoq; tumultum
Lenta feret pītuīta—— Idem Sat. 2. lib. 2.
Mucusq; & mala pītuīta nasi. Catull. ad Furium.

Perseus contrà pen. corripit: sed tum Catullum sequutus primam producit.

Somnia pītuĭta qui purgatissima mittunt. Sat. 2. Sic
Quum furor haud dubius, quum sit manifesta phrenēsis. Iuv. Sat. 14.
Declamas in febre Mathon hanc esse phrenēsin. Mart. l. 4. Epig. 81.
Ex vitio cerebri phrenēsis furiosa movetur. Seren.

De tribus reliquis vide primam regulam pe primâ & mediâ cum annotationibus ad eandem.

Composita ex vocibus numeri.

Secunda regula de med.

II. **COMPOSITA EX VOCIBVS NVmeri, quarum prior paulùm mutata in *I* desinit, eandem *I* mediam corripiunt; ut *centĭdicus*, *multĭplico*. (1)**

His annumerantur composita à *semi* & *sesqui*: ut *semĭvir*, *sesquĭpes*. Et quæ à numeralibus componuntur: ut *bĭceps*, *trĭformis*, *quadrĭremis*. Etiam sequente *I* consonâ: ut (2) *bĭjugus*, *quadrĭjugus*, & *is*. **Præter (3) *quotidiè*, (4) *biduum*, & *triduum*, quæ sunt communia.**

Huc etiam spectant composita cum *lentus* & *bundus*, quæ vocales hasce particulas præcedentes corripiunt: ut *opŭlentus*, *fremĕbundus*. (5)

At *A* ante *bundus* producitur: ut *errābundus*, *fudābundus*.

1. Sic *munĭficus munĭceps*, *armĭger frugĭfer*, *altĭtonans arcĭtenens*, *cornĭpes tubĭcen*, *cælĭcola parĭcida*, *amplĭfico signĭfico*, & similia. Ausonius tamen licenter producit *matricida*: quod ea vox non aliter metrum suum ingrederetur.

Matrīcida Nero proprii vim pertulit ensis. De 12. Cæsarib.

Pro quâ voce Ioseph. Scalig. *matrĭ que cida* per Tmesin legit. Genitivus

vus *quantivis* producitur: sed hìc nulla est mutatio, quia fit ex genitivo *quanti*.

Scīlicet & *īlicet* producuntur: sed non componuntur ex vocibus numeri.

Tibīcen, *bīgæ*, *quadrigæ*, producuntur per Crasin.

Item *meridies*, ut enim à *tibia* fit *tibiicen*, & contractè *tibīcen*; ita à *medius* fit *medidies*, & (*D* verso in *R*) contractè *meridies*, ut Etymologis placet.

> *Inter tepentes post merīdiem buxos.* Mart.l.3. Epig.10.

Prīdie etiam & *postrīdie* longa sunt: sed in illis quoq; quædam est Synæresis, pluribus syllabis in unam contractis: componuntur enim ex *priori die* & *posteriori*.

> 2. *Martis equibĭiuges, & magni currus Achillis.* Georg 3.
> *Centum quadrĭiugos agitabo ad flumina currus.* Ibidem.
> *Turrigeræq; urbes bĭjugiq; ad fræna leones.* Æneid 10.
> *Quadrĭjuges in equos, adversaq; pectora tendit.* Ibidem.
> 3. *Levis dropace tu quŏtidiana.* Mart. lib.10. Epig.65.
> *Quŏtīdianam refice nauseam nummis.* Mart.l.10. Epig.37.
> *Conjugis in culpa flagravit quŏtīdiana.* Cat. ad Mal.

4. *Biduum* & *triduum* communia censentur, quòd cùm sint naturâ brevia, apud Terent. ubiq; producantur: ut

> *Non hercle, aut si adeò bīdui est aut trīdui.* And. Act.2.
> *Ego impetrare nequ eo hic abs te bīduum.* Eun. Act.2.

Imò & Mart. producit *triduum*: ut

> *Si totus tibi trīduo legatur.* Lib.2. Ep.6.

5. Sic *gracŭlentus*, *sanguinŏlentus*, *vinŏlentus*, *viŏlentus*, *esŭlentus*, *fraudŭlentus*, *lucŭlentus*, *lutŭlentus*, *pulverŭlentus*, &c. Item *genĕbundus*, *tremĕbundus*, *morĭbundus*, *pudĭbundus*, *querĭbundus*, &c. Quamvis Mantuanus metri gratiâ licenter dixerit, ——— *quem virūlenta Megæra*
Vincere cum toto non evaluisset Averno.

Composita à facio.

Tertia regula de med.

III. COMPOSITA EX FACIO AUT *fio*, & voce numeri quæ prælum mutata in E desinit, ipsam E mediam communem habent: ut *tepefacio*, *liquefio*.

> *Alta tepĕfecit permisti flumina cæde.* Cat. lib.1. Arg.
> *Frigida deserta tepĕfecit membra cubili.* Idem ad Mal.
> *Thura liquēfaciunt, inductaq; cornibus aurum.* Met.7.
> *Sic mea perpetuis liquēfiunt pectora curis.* Pont.1. Eleg.2.
> *Consistet in immensum patēfiat undiq; profundum.* Lucret.l.1.
> *Atq; patĕfecit quas ante obsederat ater.* Idem 4.

Causa patēfiet qua ferri pelliciat vim. Idem 6.
Pristinus in speculum decor excitat & putrēfactus. Prud. Apoth.
Et tamen hæc cùm sint quasi putrēfacta per imbres. Lucret. 2.

Licèt Virgilius omninò corripiat: ut

Cogit hyems, eademq; calor liquĕfacta remittit. Geor.4.
Ibat & ingenti motu stupĕfactus aquarum. Ibidem.
Laxat claustra Sinon: illos patĕfactus ad auras. Æneid.2.
Multa gemens, magnoq; animum labĕfactus amore. Æneid 4.
Fusus humi viridesq; super madĕfecerat herbas. Æneid 5.
Sanguine singultantem atro patĕfacta cruore. Æneid.9.
Annuit, & totum nutu tremĕfecit Olympum. Ibidem.
Subjecit rubor, & calĕfacta per ora cucurrit. Æneid.12.

REGVLÆ SPECIALES DE VLTIMA TRES.

Prima regula.

I. IN *A I V, C N, A S E S O S,* FINITA PRO-ducuntur.

Excipe.

Corripiuntur.

in *A* { 1. *itǎ, quiǎ,* (1) *eiǎ,* (2)
2. omnes (3) casus præter vocativos à Græcis in *as*, & ablativos primæ: ut *ô Thomā, ab hac musǎ.*

Sed (4) numeralia in *ginta* sunt communia: ut *triginta.*

in *I* { 1. *nisi,* (5) *quasi,* (6) *sicuti.* (7)
2. (8) dativi & vocativi Græcorum: ut *huic Palladi, ô Amaryllǐ.*

Sed *mihi, tibi, sibi, ubi, ibi,* sunt communia.

in C *făc, nĕc, donĕc.* Sed (9) *fac,* & pronomen *hic,* & neutrum *hoc,* modò non sit ablativi casus, sunt communia.

in *N* { 1. *ăn, forsăn, forsităn, tamĕn,* cum compositis *attamĕn, veruntamĕn, ĭn* cum compositis *exĭn, subĭn, deĭn, proĭn,* & voces illæ quæ Apocopen patiuntur, *mĕn', vidĕn',* &c. (10)
An. 2. Accusat. in *an* à nominat. in *a* ut *Iphigeniăn.* (11)
En. 3. Recti in *en* crescentes per *I* breve, ut *carmĕn.*
In & Yn. 4. Accusativi in *in* & *yn*: ut *Alexĭn, Ityn.*
On. 5. Græca in *on* per Omicron: ut nominat. *Iliŏn,* Accus. *Caucasŏn.*

in

in *As* { 1. Græci recti crescentes per *ados*, ut (12) *Pallās*.
2. Græci accusativi plurales quintæ declinationis, ut *craterās*, *heroās*. }

in *Es* { 1. *penēs*, & *ēs* cum comp. ut *potēs*, *prodēs*.
2. recti per *I* vel *E* breve crescentes, ut *milēs*, (13) *præpēs*: præter *ariēs*, *abiēs*, *pariēs*, *Cerēs*, & (14) *pēs*, cum compositis, ut *sonipēs*, *quadrupēs*.
3. Græca neutra, & nominativi plurales, ut (15) *hippomanēs*, *Cyclopēs*. }

in *Os* { 1. *compōs*, *impōs*, & *ōs ossis*.
2. Græca per Omicron, ut nom. *Chaōs*, genit. *Palladōs*. }

1. *Ferret ad aurigeræ caput arboris, eiā per ipsum.* Valer. lib. 8.
Eia Dei laudes Solymææ pangite turres. Buchan. Psal. 147.

2. Despauterius & Aldus addunt *Puta*, cùm pro *videlicet* ponitur, citato hoc versu,

Hoc putā non justum est, illud male, rectius istud. Pers. Sat. 4.

Sed plerique codices, etiam quæ Aldinæ editionis sunt, pro *puta* legunt *puto*.

Et *posteà* apud Ovidium semper corripitur: ut

Posteà mirabor cur non sine litibus essent. Fast. 1.
Posteà præteriti tumulis redduntur honores. Fast. 2.

Sed divisis vocibus legendum contendunt *post ea*.

Nam composita similia, *anteà*, *interea*, *præterea*, *propterea*, semper producuntur: ut

Vbi iste post phaselus anteà fuit. Cat. Carm. 4.

Posteaquam tamen decompositum à *posteà* corripitur.

Posteaquàm rursus speculatrix arva patere. Victor.

Etiam *contrà* correptum legitur: ut

Ne fortè hæc per se cogant nos contrà fateri. Lucret. l. 1.
Contrà jacet Cancer patulam distentus in alvum. Manil. 2.

Sed licenter hoc fieri videtur, cùm aliàs ubique producatur: etiam apud ipsum Lucretium: ut

At contrà gravius plus in se corporis esse. Lucret. 1.

Vnde Aldus pro priori versu legit,

Ne contrà hæc per se cogant nos fortè fateri. Et Lambinus,
Ne fortè hæc per se cogant nos esse fateri.

3. Quidam nominativi propriorum Græcorum, Græcorum more, interdum producuntur: ut

Dat Nemeā comites & quas in prælia vires. Thebaid. 4.
Quos Pylos, & dubiis Maleā vitata carinis. Ibid.
Non tegeā, non ipsa dea vocat alite fœlix. Ibid.

Mittit Hypermnestrā de tot modo fratribus uni. Heroid. 14.
Implebit Mariā, Christum paries sacra virgo. Prud. Enchir.

4. Sunt qui numeralia in *ginta* tantùm produci dicunt: sed leguntur etiam brevia: ut

Mutua quod nobis ter quinquagintă dedisti. Mart. 3. ep. 40.
Sexagintă teras cum limina mane senator. Mar. 12. ep. 26.
Nonagintă dies sine te, charissime, traxi. Auſ. ep. 5.
Hoc aiunt: vix sex & quadragintă per annos. Iuvenc. l. 2.
Ter trigintă quadrum partes per sydera reddunt. Manil. 2.

5. Lucretius produxit *quasi*: ut

Et devictī quasī cogatur ferre patique. Lucret. 2.

Sed non sine poëticâ licentiâ. Nam aliàs corripitur: ut

Et quasi longinquo fluere omnia cernimus ævo. Ibidem.
Et quasi cursores vitaī lampada tradunt. Ibid.

6. *Sicutĭ quadrupedum cùm primis esse videmus.* Lucret. 2.

7. Adde *cuī* disyllabum.

Collatus cuĭ gallus est Priapus. Mart. 11. Ep. 73.
Et credit cuĭ Posthumilla dives. Mart. 12. Ep. 49.

8. Dativi Græcorum quintæ declinationis, (sicut etiam nominativi plurales) interdum producuntur: nempe formam sequentes tertiæ Latinorum, juxta quam etiam inflecti solent: ut

Ut rapiat Paridī, quam Paris antè sibi. Heroid. 13.
Mæonidēs (agnorat enim) consistite dixit. Met. 5.

At nomina tertiæ Lat. quæ Græcè erant primæ, dativum, tanquam Latina, omnino producunt; ut *Orestī*, *Euripidī*, *Pyladī*.

9. *Hos făc Armeniis, hæc est Danaïa Persis.* Ovid. 1. de art.
Phyllis făc expectes Demophoonta tuum. Heroid. 2.

10. *Educet vidĕn' ut geminæ stant vertice cristæ.* Æneid. 6.
Nostin' an exciderint mecum loca? venimus ambo. Heroid. 12.

Nam quòd illud objiciunt,

Illuc unde abii redeo. nemon' ut avarus: Serm. 1. Sat. 1. & illud.
Tun' ille Æneas, quem Dardanio Anchisæ. Æneid. 1.

Probatissima exemplaria Apocopen non habent.

11. Nam à nominativis in *as* producuntur: ut *Æneān*.

12. *Pallas* dea, quia genitivum facit in *ados*, ultimam corripit: sed *Pallas antos* producit, juxta specialem regulam: ut

Filius huic Pallas, illi comes ibat Achates. Æneid. 8.

13. *Præpes* à *præpetendo* dicitur: (ut Etymologis placet) quasi loca *præ* aliis

aliis minùs pernicibus *petens*: quod arguit genitivus exeuns in *petis*, non, ut composita à *pede*, in *pedis*. Vltimam autem corripit: ut

——— *quem prapĕs ab Idâ.*

Sublimem pedibus rapuit Iovis armiger uncis. Æneid. 5.

Sed nescio quomodo inter composita à *pede* irrepserit, & ultimam producere dicatur.

14. *Pēs etiam & camuris hyrtæ sub cornibus aures.* Georg. 3.

Stat sonipēs, ac frena ferox spumantia mandit. Æneid. 4.

Tollit se arrectum quadrupēs & calcibus auras. Æneid. 10.

Omnia magna loquens modo sit mihi mensa tripēs, &c. Ser. 1. Sat. 3.

Recentiores tamen corripiunt composita: ut

Qui bipĕs, & quadrupes foret, & tripĕs, omnia solus. Aus. Ed. 11.

Non recipit natura hominis modò quadrupĕs ille. Prud. Apoth.

Sicut etiam corripiunt composita à *par*. Vide 8. in notis ad secundæ regulæ exceptiones.

15. Nam Græcè scribuntur per Epsilon: at nominativi plurales interdum producuntur. Vide 8. supra.

Secunda regula de ult.

II. IN *E* (1) *BD, LRT, IS VS,* (2) *YS* FInita corripiuntur. (3)

1. Hebræa in B & D producuntur:* ut *Job, Iacob, Bogud, David*: cujus obliqui apud Iuvencum penultimam item producunt: ut

Vrbs est Iudeæ, Bethleem Davīda canorum. Lib. 1.

Nam genitus puer est Davīdis origine clara. Ibidem.

Quam Buchananus, quòd Hebraicè scribatur per Hiric parvum, ubique corripit: ut

Davĭdis & sacro perfudi tempora olivo. Psal. 89.

2. *Tethys* apud Virg. ponitur ultimâ longâ.

Teque sibi generum Tethys emat omnibus undis. Georg. 1.

Sed non ideò *ys* producitur, magis quàm *an* ab *A*, quia Ovid. dixit

Qui legis Electrān, & egentem mentis Orestem. Trist. 2.

Vtrobique enim Diastole locum habet.

3. Porrò *Y* vocalis Græca corripitur: ut

Moly vocant superi: nigrâ radice tenetur. Met. 14.

Ars tua, Tiphy, jacet, si non sit in æquore fluctus. Trist. 4. El. 3.

* Etiam *M* non elisum breve est. Vid. Ecthlipsin omissam, & notas ad primam regulam de primâ.

Excipe.

Producuntur

in *E*
1. monosyllaba, ut *mē, dē, sē:* præter *quĕ, nĕ, vĕ,* conjunctiones encliticas, *re* præpositionem, & adjectiones syllabicas *cĕ, tĕ, ptĕ.* (1)
2. ablativi quintæ declinationis, ut *rē, diē,* ut à cum adverbiis inde enatis, ut *hodiē, quotidiē, pridiē, postridiē, quarē*; & *rēfert* impersonale. (2)
3. secundæ personæ singulares imperativorum activorum secundæ conjugationis, ut *docē.* (3)
4. adverbia ab adjectivis secundæ declinationis formata, ut *minimē, validē,* & per Syncopen *valdē:* item *fermē,* (4) *ferē, ohē:* præter *benĕ* & *malĕ.*
5. Græca per Eta, ut nom. *lethē,* voc. *Anchisē.*

in *L* (5) *sōl* (6) & Hebræa quædam, ut Baāl, *Michaēl.* (7)

in *R*
1. monosyllaba hæc *fār, lār, fūr, cūr, Nār, vēr,* & (8) *pār* cum compositis, *compār, impār, dispār.* (9)
2. Græca per Eta, ut *aēr, athēr, cratēr:* præter *patĕr,* & *matĕr.*

in *Is*
1. monosyllaba, ut *līs, vīs,* & ejus composita, *quamvīs, quidvīs,* &c. præter *ĭs, quĭs,* & (10) *bĭs.*
2. recti crescentes per *I* longum, ut *Samnīs, Salamīs*; genitivo *ītis, īnis.*
3. obliqui plurales, ut *musīs.*
4. secundæ personæ singulares, quarū plurales desinunt in *ītis* penultimâ productâ, ut *audīs, velīs, dederīs* futurum; pl. *audītis, velītis, dederītis.* (11)
5. Græca per *eis,* ut *Simoīs, Pyroīs.*

in *Us*
1. monosyllaba, ut *sūs, plūs.*
2. recti per *V* longum crescentes, ut *virtūs.*
3. omnes casus quartæ inflexionis: præter nominativos, & vocativos singulares.
4. Græca per *ou,* ut hic *Panthūs,* hujus *Cliūs:* præter composita à *pous,* ut (12) *Polypŭs.*

1. Ut in *bistĕ, tutĕ, troptĕ,* & similibus.

2. Et *Fame* ablativus produci solet, quia *fames* olim quintæ declinationis fuit: ut

Sollicitæ volitant morbis, algoque, famēque. Lucret. l. 3.

Amissis,

Amissis, ut fama, apibus morboque famēque. Georg. 4.
Iamque famē patrias altique voragine ventris. Met. 8.
Hoc si contigerit famē peribis. Mart. l. 1. Ep. 100.
Ipsa famē stimulante furens herbasque sepulcbris. Tibul. 1. l. 5.

3. *Cavē* quandoque breve reperitur: Vide Systolen.

Vidēsis etiam & *valēdico* corripiuntur: Vide tertiam exceptionem compositorum.

4. *Iamque ferē sicco subductæ littore puppes.* Æneid. 3.

Corripitur tamen apud Ausonium:

Nam tecum ferē totus ero, quocunque recedam. Epigr. 103.

5. *Per duodena regit mundi sōl aurea astra.* Georg. 1.
Bis me sōl adiit gelidæ post tempora brumæ. Trist. 4. l. 6.

6. Aldus addit *Pol*: quàm rectè ipse viderit. Cùm enim sit adverbium jurandi per Pollucem, ut *ædepol* per ædem Pollucis; videtur potiùs corripiendum, quia πολυδεύκης (unde Pollux) scribitur per Omicron: cui astipulatur illud Ennii,

Nec pōl homo quisquam faciet impunè animatus.

Nil producitur per Synær: Vide tert. reg. de omnib.

7. Sic *Gabriēl, Daniēl, Raphaēl, Israēl, Michōl, Phicōl*, &c.

8. *Ludere pār impār, equitare in arundine longâ.* Ser. 2. Sat. 3.

Sed composita, ut producuntur juxta quantitatem simplicis, ita etiam à recentioribus corripiuntur juxta regulam: ut

Succumbit Phrygio, coitus fuit impăr utrique. Prud. Symma.
Quicquid dispăr habet cumulum discretio carpit. Idem Hamar.

Idem fit in compositis à *Pes*.

9. Ovidius produxit *vir* & *cor*: ut

De grege nunc tibi vīr, & de grege natus habendus. Met. 1.
Molle meum levibus cōr est violabile telis. Heroid. 21.

Sed vtrumque licenter fecit: Vid. Diast. Nam aliàs corripitur; ut

Hic vĭr, hic est tibi quem promitti sæpiùs audis. Æneid. 6.
Molle cŏr ad timidas sic habet ille preces. Trist. 5.

10. *Bis* deducitur à *dis* brevi per Antithesin: ideoque etiam corripitur: ut

Et bĭs idem facimus nimium sit, Stella, videtur. Mar. l. 1. Ep. 45.
Troia bĭs Oetæi numine capta dei. Prop. l. 3. El. 1.
Tum bĭs ad occasus, bis se convertit ad ortus. Met. 14.
Læta bĭs octono tibi jam sub consule pubes. Aus. Epit. 33.

Licet Grammatici *quis* & *is* à monosyllabis longis excipientes illud omiserint.

11. At *possis* semel apud Iuvenalem corripitur.

Tam jejuna fames? cum possĭs honestius illic. Sat. 5.

Quo tamen loco Despauterius *poscis* legendum esse contendit: & Stephanus *possit*. Tu fortasse, genuinâ servatâ lectione, Systolen hic agnosces, ut suprà in adverbio *contrà*.

12. In hac voce, ut ultima, naturâ longa, corripitur; sic prima, naturâ brevis, apud Latinos producitur.

Tertia regula de ult.

III. O FINITA COMMVNIA SVNT: ut *sermo, amo, amando, porrò.*

Excipe.

Producuntur in O:
1. monosyllaba, ut *prō, stō*: item *ergō* pro *causâ.*
2. dativi & ablativi, ut huic *dominō*, ab hoc *servō.*
3. adverbia ab adjectivis derivata, ut *tantō, liquidō, eō,* & composita, *ideō, adeō*: præter *sedulò, mutuò, crebrò, serò,* quæ sunt communia.
4. Græca per Omega, ut (1) *Iō*, hæc *Sapphō, Didō,* hujus *Androgeō, Apollō,* hunc *Athō, Apollō.*

Corripiuntur *sciŏ, nesciŏ, citŏ, illicŏ,* & *quomodŏ*: *Modò, quoque, ambò, duo, ego, atque homo,* (2) ferè brevia sunt.

1. Et nomen proprium, & adverbium: sed priorem illud producit, hoc corripit.

2. Non semper: nam productionis etiam exempla sunt: ut
Hoc quid putemus esse qui modō scurra. Cat. ad Varum.
Vlla potest decreta modō tu vive superstes. Victorin.
Ambō florentes ætatibus, Arcades ambo. Eclog. 7.
Europamque, Asiamque, duō vel maxima terræ. Auf. Epist. 19.
Ausus egō primus castos violare pudores. Virg. in Diris.
Sicut egō solus me quoque pauperior. Auf. ep. Cræ.
Separor unus egō, sed partem sumo minorem. Auf. ad Gall.
Vnus homō nobis cunctando restituit rem. Ennius.

Quarum syllabarum quantitates hisce regulis cognosci nequeunt, exemplis & authoritate pœtarum observandæ sunt.

Caput 14. §. 3.

De Pedum & Metri generibus.

Pedis genera.

PEs est disyllabus vel trisyllabus: & uterque simplex, aut mistus.

Disyllabus simplex est:
- Pyrrichius ex duabus brevib. ut *dĕŭs.*
- Spondæus ex duabus longis, ut *mūsās.*

Mistus

Mistus est { Iambus è brevi & longa, ut dĕōs. / Choreus è longa & brevi, ut ārmă.

Trisyllabus simplex est { Trochæus è tribus brevib. ut lĕgĕrĕ. / Molossus è tribus longis, ut vīrtūtēs.

Vulgò Trochæus. *Vulgò Tribrachys.*

Mistus est { Dactylus è longa & duabus brevib. ut dīcĕrĕ. / Anapæstus è duabus brev. & longa; ut flŭvĭōs.

Sunt & alii pedes trisyllabi, imò tetrasyllabi, pentasyllabi, & hexasyllabi; quos non otiosa quidem Grammaticorum curiositas commenta est: sed hi instituto nostro possunt sufficere. Trisyllabos tamen reliquos, ac tetrasyllabos, quòd eorum aliquoties apud authores mentio fiat, hìc etiam adjicere non pigebit.

Trisyllabi omninò traduntur octo.
Quatuor itaque restant.

Bacchius,	ut	ĕgēstās.
Palimbacchius,		pōrtārĕ.
Amphibrachys,		bĕnīgnŭs.
* Amphimacrus,		vērbĕrāns.

* seu Creticus.

Tetrasyllabi sedecim.

Proceleusmaticus,	ut	rĕlĕgĕrĕ.
Dispondæus,		ōrātōrēs.
Pæan primus,		āmbrŏsĭŭs.
Pæan secundus,		sŭpērbĭă.
Pæan tertius,		sŭpĕrārĕ.
Pæan quartus,		cĕlĕrĭtās.
Epitritus primus,		săcērdōtēs.
Epitritus secundus,		cōmprŏbārunt.
Epitritus tertius,		cōncŏrdiæ.
Epitritus quartus,		cōntēmptŏr.
Ionicus major,		sālūbrĭtās.
Ionicus minor,		Dĭŏmēdēs.
Choriambus,		prōspĕrĭtās.
Iambochoreus,		ălĕxāndĕr.
Dichoreus,		cāntĭlēnă.
Diiambus,		ămœnĭtās.

Tetrasyllabi autem isti, sicut etiam pentasyllabi, & hexasyllabi, διποδίαι rectiùs, seu pedum συζυγίαι, quàm pedes, appellantur. Quid enim aliud est Proceleusmaticus, quàm duplex Pyrrichius? Quid aliud Dispondæus, Dichoreus, Diiambus, quàm duo Spondæi, Chorei, Iambi? quod vel ipsorum

Dipodia, i. bini pedes.

ipsorum nomina indicant. Item Pæan primus, nonne idem est quod Choreus Pyrrichius? secundus, quod Iambus Pyrrichius? tertius, quod *Pyrrichius Choreus? quartus, quod Pyrrichus Iambus?* & sic de cæteris. Rectè itaque illi, de quibus Orator, * *Pæan, quòd plures habeat syllabas quàm tres, Numerus à quibusdam, non Pes, habetur.* Probat idem Quintilianus: † *Quicquid enim supra tres syllabas habet, id ex pluribus est Pedibus.*

* Orat. perf. ¶ 43.
† l. 9. c. 4.

Pedes pentasyllabos numero triginta duos, & hexasyllabos sexaginta quatuor, tam ob nimium tædium, quàm nullum vsum, missos facio.

Metri genera.

Genera metri multa sunt: numerus enim potest infinitis penè modis variari & conformari: summâ autem sunt duo, simplex & compositum.

Simplex est, quod unicam habet dipodiam: estque dimetrum vel trimetrum.

Adonium.

Dimetrum est ADONIVM, constans è Dactylo & Spondæo: ut *Fūlmĭnă mōntēs.*

Trimetrum est Glyconium & Pherecratium.

Glyconium.

GLYCONIVM constat è Spondæo, & duobus Dactylis: ut *Mæcēnās ĕquĭtūm dĕcŭs.*

Pherecratium.

PHERECRATIVM è Spondæo, Dactylo, & Spondæo: ut *Lātōnāmquĕ sŭprēmō.* Carmen compositum est in quo plures sunt dipodiæ: ut tetrametrum, & polymetrum.

Asclepiadeum.
* *Vulgò Spondæo, Dactylo, syllabâ longâ.*

Tetrametrum est ASCLEPIADEVM, è * Molosso, Anapæsto, & duobus Dactylis. Carm. lib. 4. Od. 8.

ērēptūm Stўgĭīs flūctĭbŭs Æăcūm
Virtus, & favor, & lingua potentium
Vatum, divitibus consecrat insulis:
Dignum laude virum Musa vetat mori.

Vbi videndum est, ut Anapæstus finiat dictionem. Ternis aliquando Asclepiadeis additur Glyconium. Carm. lib. 3. Od. 16.

Crēscēntēm sĕquĭtūr cūră pĕcūnĭām,
Majorumque fames: Iure perhorrui
Latè conspicuum tollere verticem,
Mæcēnās ĕquĭtūm dĕcŭs.

Interdum binis & Glyconio interseritur Pherecratium, Carm. lib. I. Od. 21.

Dīānām

Dīānām tĕnĕrǣ dīcĭtĕ vīrgĭnēs,
Intonsum pueri dicite Cynthium,
Lātōnāmquĕ sūprēmō
Dīlectām pĕnĭtūs Iŏvī.

Polymetrum est pentametrum vel hexametrum. Pentametrum Phaleucium, Sapphicum, & Elegum.

PHALEVCIVM constat è Spondæo, Dactylo, & tribus Choreis. Mart. lib. 10. Ep. 47. *Phaleucium sive Hendecasyllabum.*

Vītām quæ fācĭūnt bĕātĭōrĕm,
Iucundissime Martialis, hæc sunt:
Res non parta labore, sed relicta;
Non ingratus ager, focus perennis;
Lis nunquam, toga rara, mens quieta;
Vires ingenuæ, salubre corpus;
Prudens simplicitas, pares amici;
Convictus facilis, sine arte mensa;
Nox non ebria, sed soluta curis;
Non tristis torus, attamen pudicus;
Somnus qui faciat breves tenebras:
Quod sis esse velis, nihilque malis;
Summum nec metuas diem, nec optes.

Catullus tamen pro Spondæo nunc Choreum, nunc Iambum usurpat: ut Ad. Marc. T. C.

Dĭsertissime Romuli nepotum,
Quot sunt, quotque fuere, Marce Tulli,
Quotquĕ post aliis erunt in annis,
Gratĭas tibi maximas Catullus
ăgit, pessimus omnium poëta:
Tanto pessimus omnium poëta,
Quantò tu optimus omnium patronus.

SAPPHICVM constat è Choreo, Spondæo, Dactylo, Choreis duobus: cui ter dicto addendum est Adonium. Carm. l. 2. Od. 10. *Sapphicum.*

Sæpĭūs vēntīs ăgĭtātŭr ingēns
Pinus, & celsæ graviore casu
Decidunt turres, feriuntque summos
Fūlmĭnă mōntēs.

Elegum sive Elegiacum.

ELEGVM constat, duobus primis locis, Dactylo vel Spondæo, * tertio Spondæo (cujus prior syllaba dictionem claudet) cum Anapæstis duobus. Ab Epico verò nunquam separatur. Trist. Elegia I.

** Vulgò cum syllabâ longâ, & duobus dactylis cum syllabâ item longâ.*

Parve (nec invideo) sine me liber ibis in urbem:
Hei mihi quod domino non licet ire tuo.
Hexametrum est Epicum, & Iambicum.

Epicum, sive Heroicum.

EPICUM præcipuè celebratur, constans quatuor primis locis è Spondæo vel Dactylo, quinto Dactylo, & sexto Spondæo. Virgil. Æneid. 1.

Arma virumque cano, Trojæ qui primus ab oris.

Quinto tamen loco Spondæus aliquando substituitur: ne verò nimia metri tarditas aures offendat, * Dactylum tum quartus postulat: ut Eclog. 4.

Chara deûm soboles, magnum Jovis incrementum.

* Hanc legem ter neglexit poëta. Georg. 3.
Saxa per, & scopulos, & depressas convalles. Æneid. 3.
Nereidum matri, & Neptuno Ægeo. Et Æneid. 7.
Aut leves ocreas lento ducunt argento.
Atque Ovidius in Metamorph. semel, nempe lib. 1.
Perque hyemes, æstusque, & inæquales autumnos.

¶ Notandum hìc est versum Spondaicum (quem poëtæ Dactylicis venustè identidem interponunt) tetrasyllabâ, aut trisyllabâ dictione, terminari. Tetrasyllabâ, ut

Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur. Georg. 1.
Cecropiumque thymum, & graveolentia centaurea. Georg. 4.
Constitit, atque oculis Phrygia agmina circumspexit. Æneid. 2.
Armatumque auro circumspicit Oriona. Æneid. 3.
Cornua velatarum obvertimus antennarum. Ibidem.
Proximus huic, longo sed proximus intervallo. Æneid. 5.
Et lucus latè sacer additur Anchisæo. Ibidem.
Pallantis proavi de nomine Pallanteum. Æneid. 8.
Discedent chlamydemque auro dedit intertextam. Ibidem.
Necnon & sacri monstrat nemus argileti. Ibidem.
Posse viam ad muros, & mœnia Pallantea. Æneid. 9.
Quales Threiciæ cum flumina Thermodontis. Æneid. 11.
Margine terrarum porrexerat Amphitrite. Met. 1.
Inter Hamadryadas celeberrima Nonacrinas. Ibidem.
Aëriæque Alpes, & nubifer Apenninus. Met. 2
Dum redit, itque frequens in virgine Nonacrinâ. Ibidem.
Pictarumque jacent fera corpora pantherarum. Met. 5.
Extimulata fame mugitibus armentorum. Met. 5.
Sylvarum lucos circumspicit antiquarum. Ibidem.

Vsque sub Orchomenon, Psophidaque, Cyllenenque. Ibidem.
Et vetus in telâ deducitur argumentum. Met. 6.
Nexilibus flores hederis habet intertextos. Ibidem.
Lumina versârunt, animam simul exhalârunt. Ibidem.
Fumificisque locum mugitibus impleverunt. Met. 7.
Hic illic ubi mors deprenderat exhalantes. Ibidem.
Sacra Iovi quercus de semine Dodonaeo. Ibidem.
Noverat ante alios faciem ducis Europaei. Met. 8.
Ille sui Delphis, hic vertice Cyllenaeo. Met. 11.
Aptarique suis primum jubet armamentis. Ibidem.
Nam tibi saevorum saevissime centaurorum. Met. 12.
Longus in angustum quà clauditur Hellespontus. Met. 13.
Milius: & longo caelaverat argumento. Ibidem.
Vndarum sparsas Symplegadas elisarum. Met. 15.

Trisyllabâ verò, ut

Pro molli violâ, pro purpureo Narcisso. Eclog. 5.
Stant & iuniperi, & castaneae hirsutae. Eclog. 7.
Muneribus tibi pampineo gravidus autumno. Georg. 2.
Saxa per, & scopulos, & depressas convalles. Georg. 3.
Tune ille Aeneas quem Dardanio Anchisae. Æneid. 1.
Ardea, Crustumerique, & turrigerae Antemnae. Æneid. 7.
Quod fieri ferro, liquidove potest electro. Æneid. 8.
Servabat senior, qui Parrhasio Euandro. Æneid. 11.
Perque hyemes, aestusque, & inaequales autumnos. Met. 1.
Nubibus esse solet, aut purpureae aurorae. Met. 3.
Phoebeamque Rhodon, & Ialisios Telchinas. Met. 7.
Penelopesque socer cum Parrhasio Ancaeo. Met. 8.
Orgia tradiderat cum Cecropio Eumolpo. Met. 11.
Haec inter Lapithas, & semihomines Centauros. Met. 12.
Esse viros fama est in Hyperboreâ Pallene. Met. 15.
Haec Helenum cecinisse penatigero Aeneae. Ibidem.

Monosyllabum tamen diis bis apud Virgilium in fine Spondaici reperitur.

Cum sociis, natoque, Penatibus, & magnis diis. Æneid. 3.
Cum patribus, populoque, Penatibus, & magnis diis. Æneid. 8.

IAMBICVM est hexametrum, quod omnibus locis capax est Iambi. Epod. Od. 16. *Iambicum.*

Sŭīs ĕt īpsă Rōmă vīrĭbūs rŭīt.

Potest tamen, ad celeritatem temperandam, Spondaeus in impari quolibet loco collocari.

Epod. Ode ultimâ.

Quid obseratīs āuribus fūndis preces?
Nōn sāxa nudīs sūrdiora navitis

Neptūnus altō tūndit hybērnūs salo.

Hic autem quod alternatim subsequitur carmen, binis sæpius pedibus mutilatur. Ep. Od. 2.

Beatus ille qui procul negotiis,
ut prīsca gens mōrtālium,
Paterna rura bobus exērcēt suis
Solutus omnī fœnore.
Nec excitatūr clāssico mīlēs truci,
Nec horret īrātūm mare,
Forumque vitat, & superba civium.
Potentiorūm līmina.

Est etiam ubi tetrametrum Iambicum sine hexametro legitur. Prudent. Cath. Hymn. 11.

Quid est quòd Arctūm cīrculum
Sōl jām recurrēns dēserit?
Chrīstūs ne terrīs nāscitur.
Quī lūcis augēt trāmitem.

Licet porro huic Metro (ne voces, in quibus syllabæ breves concurrunt, prorsus excludantur) pro longa, quæ duorum est temporum, breves duas interdum reponere.

Iambi & Spondæi dissolutiones.

Unde Hexametrum, secundo, tertio, & quarto loco, pro Iambo Trochæum recipit: pro Spondæo Dactylum tertio, Anapæstum quinto, & vtrumque primo: atque, apud Senecam, Proceleusmaticum etiam, non rarò, primo, & Dactylum quater quinto. Sed bini saltem Iambi perpetuò servantur.

Aut amĭtĕ lĕvi rara tendit retia. Epod. Od. 2.
Libet jacerĕ mŏdŏ sub antiquâ ilice. Ibidem.
ālĭtibus atquĕ cănibŭs hŏmĭcidam Hectorem. Ep. Od. 17.
Quin ŭbĭ perire iussus expiravero. Ep. Od. 5.
Priusque cœlum sidet infĕrius mari. Ibidem.
Pŏsĭtōsque vernas Ditis examen domus. Ep. Od. 2.
Păvĭdūmquĕ lĕpŏrem & advenam lăquĕō gruem. Ibid.
Nĭhĭ căpĕre vellet. Thyrst. A. 2. S. 1.
Tumet animus irâ. Theb. A. 2. S. 1.
Ego laticis haustu satior?
Scelus aliqua tutum, nulla securum tulit. Hyppolit. A. 1. S. 2.
Patefacite. Hippol. ad finem.

Tetrametrum verò interdum habet, primo loco, pro Spondæo Dactylum aut Anapæstum; secundo, pro Iambo Trochæum.

Cănĭdia tractavit dapes. Ep. Od. 3.
Viderĕ prŏpĕrantes domum. Ep. Od. 2.
Bĭpătēns pugillar expedi. Aus. Ep. 138.

Iambicum

Iambicum itaq; metrum ex omnibus Iambis ultimum duntaxat sibi servavit immutatum. Immò vel sexto etiam loco, quinto Iambum retinente, Spondæum habet: sed hujusmodi versus Scazon, sive Choliambus, i. claudus Iambus dicitur: ut Scazon.

Si non molestum est, teque non piget Scazōn. Mart. l. 1. Epig. 97.
Sed non videmus manticæ quod in tergo est. Catul ad Var.
Nec fonte labra prolui caballino.
Nec in bicipiti somniasse Parnasso
Memini, ut repente sic poeta prodirem. Pers. Prol.

Nonnunquam Scazonti miscetur tetrametrum.

Verona docti syllabas amat vatis,
Marone fœlix Mantua est:
Censetur Apona Livio suo tellus.
Stellâq; nec Flacco minus:
Appollodoro plaudit imbrifer Nilus,
Nasone Peligni sonant:
Duosque Senecas, unicumque Lucanum
Facunda loquitur Corduba:
Gaudent iocosæ Canio suo Gades,
Emerita Daciano meo:
Te, Liciane, gloriabitur nostra,
Nec me tacebit Bilbilis. Mart. l. 1. Epig. 61.

Atq; hæc præcipua sunt metri genera; cætera, si cui sit animus cognoscere, ex poëtis animadverti possunt.

Caput 15.

NVmerus Poëticus, certis adstrictus Pedibus, expositus est. Oratorius est (a) numerus solutus, qui ex Pedibus quidem coustat, sed incertis, & (b) liberis. *Numerus Oratorius.*

Primum hìc est præceptum, In Prosa (c) versum fugito: citare tamen licet aliunde, authoritatis aut voluptatis gratiâ. 1

Deinde (d) principium vel exitum carminis, nec principium, nec exitum prosæ facito. 2

Principii cura sit minor; medii pene nulla; (e) clausulæ verò maxima: in qua unâ Numeri perfectio & absolutio præcipuè apparet & intelligitur. 3

Clausulæ numerus (f) senis, plus minus, syllabis observetur. 4

(g) Ex longis clausula tardior & rarior; rarissima ex brevibus, & incitatior: at (h) ex temperatione longarum & brevium 5

vium gratior eſt, & frequentior. Hìc autem excellit (i) Dichoreus; quem pes quilibet diſyllabus, præcipuè Iambus, in dictione hyperdiſyllabâ aptè præcedit.

6 Numerus perpetuò (k) variari debet: ne, aut animorum judiciis, aut aurium ſatietate, repudietur; aut ſimilitudine artificium deprehendatur.

Ad Cap. 15.

(a) *Numerus ſolut.* Orat. Perf. ¶ 37. *Sit igitur cognitum in ſolutis etiam verbis ineſſe numeros.* Et mox, *Neq; numeroſa eſſe, ut Poema; neq; extra numerum, ut ſermo vulgi eſt, debet oratio: alterum nimis eſt vinctum, ut de induſtria factum appareat; alterum nimis eſt diſſolutum, ut pervagatum ac vulgare videatur.*

(b) *Liberis.* Orat. lib. 3. ¶ 26. *Liberior eſt oratio, & planè, ut dicitur, ſic eſt verè ſoluta: non ut fugiat tamen aut erret; ſed ut ſine vinculis ſibi ipſa moderetur. Non enim hic pedes, ut in Metro, certâ aliquâ lege ſunt vincti; ſed, pro dicentis arbitrio, ubiq; variandi.* Vide (k).

(c) (d) Theod. l. 3. c. 8. *Figuram orationis oportet neque metricam eſſe, neque ſine numero.* Quod præceptum ſic explicat Q. † *Verſum in oratione fieri multò fœdiſſimum eſt totum; ſicut etiam in parte deforme: Utique ſi pars poſterior in clauſula deprehendatur; aut rurſus prior in ingreſſu: nam quod eſt contrà, ſæpe etiam decet.* Attamen * *Verſus ſæpe in oratione per imprudentiam dicimus; quod vehementer eſt vitioſum: ſed non attendimus, neque exaudimus noſmet ipſos. Senarios verò effugere vix poſſumus. Magnam enim partem ex Iambis noſtra conſtat oratio. Elegit ex multis Iſocratis libris, triginta fortaſſe verſus Hieronymus, pleroſque ſenarios: quo quid poteſt eſſe turpius? Sed tamen hic corrector, in eo ipſo loco quo reprehendit, immittit imprudens ipſe ſenarium.* Atque his etiam verbis Correctoris corrector, niſi quod quartus locus pro Iambo habet Choreum, (qui, totidem & temporum & ſyllabarum, ſolâ differt quantitatum tranſpoſitione) ſenarium ipſe confecit.

† l. 9. c. 4.

* Orat. Perf. ¶ 36.

(e) *Clauſulæ.* Or. P. ¶ 39. *Plerique cenſent cadere tantùm numeroſè oportere, terminarique ſententiam.* Et Orat. l. 3. ¶ 31. *Clauſulas diligentiùs ſervandas eſſe arbitror, quàm ſuperiora; quòd in his maximè perfectio atque abſolutio indicatur.*

(f) *Senis.* Or. P. ¶ 43. *Hos cùm in clauſula pedes nomino; non loquor de uno pede extremo: adjungo (quod minimùm ſit) proximum ſuperiorem: ſæpe etiam tertium.*

(g) *Ex longis.* Orat. P. ¶ 43. *Fluit omnino numerus à primo, tum incitatiùs brevitate pedum; tum proceritate tardiùs: curſum contentiones magis requirunt; expoſitiones rerum, tarditatem.* Sed non habet eam celeritas, quam tarditas dignitatem & gravitatem: ſic enim Orator, † *Trochæum, qui eſt eodem*

† Orat. Perf. ¶ 37.

eodem spatio quo Choreus, * *Cordacem appellant; quia contractio & brevitas dignitatem non habet.* † *Spondæus verò, etsi, quòd est è longis duabus, hebetior videtur, & tardior; habet tamen stabilem quendam, & non expertem dignitatis, gradum.* Sic item Q.* *Pedes, qui longis syllabis magis stabiles; hoc graviorem faciunt orationem: breves celerem ac mobilem.* Cæterum perversa quantitatum collocatio, contrariâ corrigatur prolatione: brevia sc. voce tardiori, & longa celeriori, proferendo.

* χόρδαξ saltatio comica, Theod. l.5. c.8.
† Or. Perf. ¶ 43.
* l. 3. c. 8.

(h) *Ex temperatione.* * *Commendatur itaque Creticus, & Pæan; qui quàm commodissimè putantur in solutam orationem illigari:* † *Pæan primus in primo viget, jacet in extremo; in Pæana quartum optimè cadere censent veteres. Probatur etiam Iambus & Dactylus: nec Spondæus repudiandus: Etsi enim, quòd est è longis duabus, hebetior videtur & tardior; habet tamen stabilem quendam, & non expertem dignitatis gradum: in concisis membris multò magis: paucitatem enim pedum, gravitatis suæ tarditate compensat. Dochimus* [i. Bacchius Iambus] *quovis loco aptus est; dum semel ponatur: iteratus aut continuatus, numerum apertum & nimis insignem facit:* quemadmodum & cæteri pedes. Vnde Orator, * *Ego autem sentio omnes in oratione esse quasi permistos & confusos pedes: nec effugere possemus animadversionem; si semper iisdem uteremur.*

* loco supra citato.
† Vide Theod. l. 3. c. 8.
* Orat. Perf. ¶ 37.

(i) *Dichoreus.* Orat. Perf. ¶ 43. *Cadit* † *Dichoreus per se ipse preclarè:* Vt exemplis ibidem declaratur. *O Marce Druse, patrem appello:* In priori inciso sunt duo Chorei: in posteriori syllabam brevem sequuntur * Iambus Spondæus. *Et tu dicere solebas, sacram esse remp* in priori sunt Choreus, Pyrrichius, Spondæus; in posteriori Choreus, Spondæus, Pyrrichius. Iterum, *Quicunque eam violasset, ab omnibus ei pœnas esse persolutas.* In priori sunt Iambus, Pyrrichius, Choreus: in posteriori tres Chorei: nihil enim ad rem, extrema illa longa sit, an brevis. Deinde, *Patris dictum sapiens, temeritas filii comprobavit.* In postremo Iambum sequitur Dichoreus: quo talis clamor concionis excitatus est, ut admirabile esset. Verborum ordinem immutato, & fac sic, *Comprobavit filii temeritas;* jam nihil erit. At eadem verba, eadem sententia: animo istuc satis est, auribus non satis. Contrà, si arripias dissipatam aliquam sententiam, eamque, ordine verborum paulùm commutato, in quadrum redigas; efficiatur aptum illud, quod fuerit antea diffluens, ac solutum. Sume de Graccho apud Censores illud, † *Abesse non potest, quin ejusdem hominis sit, probos improbare, qui improbos probet.* Quantò aptiùs ita dixisset? *Quin ejusdem hominis sit, qui improbos probet, probos improbare.* Ergo numeri gratiâ Hyperbaton permittitur. * Fit enim sæpissimè aspera & dura, dissoluta & hians oratio; si ad necessitatem ordinis verba redigantur: nec aliud potest sermonem facere numerosum, quàm opportuna ordinis mutatio.

† Dichoreus Ciceroni gratissimus in una pro Pomp. oratione plus centies adhibetur.
* *Neque enim Ecthlipsis aut Synalœpha in prosa locum habet: M verò non elisum breve est. Vide supra Ecthlipsin omissam.*
† Orat. Perf. ¶ 26.
* Q. l. 8. c. 6.

(k) *Variari debet.* Or. P. ¶ 43. *In orationis Numero, nihil est tam Vitiosum, quàm si semper est idem.* Et postea, *Quod optimum est, id crebrius fieri non oportet. Primum enim numerus agnoscitur: deinde satiat: postea contemnitur. Commutationibus autem variis si utemur; nec deprehendetur manifestò, quod*

à nobis

* Q. l. 9. c. 4.

† Or. Perf. ¶ 33.

* Antiquiores tamen hujus artificii authores fuisse Thrasymachum & Gorgiam, author est infra Orator.

† Or. Perf. ¶ 46.

à nobis, de industria fiat; & occurretur satietati. * *Virtutes enim ipsæ tædium pariunt, nisi gratiâ Varietatis adjutæ.*

Numeri origo & vsus.

† *Qui Isocratem maximè mirantur, hoc in ejus summis laudibus ferunt, quod verbis solutis numeros* * *primus adjunxerit. Cum enim videret Oratores cum severitate audiri, Poetas autem cum voluptate; tum dicitur numeros secutus, quibus etiam in oratione vteremur; cùm in unditatis causâ, tum ut varietas occurreret satietati.* Imò etiam ut multò majorem vim habeat. † *Neque verò Demosthenis fulmina tantopere vibrarent, nisi numeris contorta ferrentur.*

Atque hæc de Oratorio Pedum Numero: quem tamen elegantiùs & faciliùs variare, vsus quàm Ars, Praxis diserti Oratoris, quàm periti Rhetoris preceptio edocebit.

Caput 16.

FIgura dictionis in dimensione soni ejusmodi est: sequitur quæ est in soni repetitione: & quidem similis aut dissimilis. Similis continuè vel disjunctè. Continuè est Epizeuxis, aut Anadiplosis.

Επίζευξις subjunctio.

EPIZEVXIS est, quando sonus similis continuè in eadem sententia iteratur: idque vel in parte vocis, vel in voce integrâ. Epizeuxis partis vel est principii, ut Georg. 1.

Et sola in siccâ secum spatiatur arenâ. Et Met. 1.
O utinam possem populos reparare paternis
Artibus: atque animos formatæ infundere terræ!

Hic *S.* & *P.* ter, *A* bis, & *F* semel in dictionum initiis iterantur: nam præpositiones *re* & *in* Epizeuxin literæ nihil videntur impedire.

vel finis, ut De responsione Arusp.

Titus Annius ad illam pestem comprimendam, extinguendam, funditus delendam natus esse videtur.

In sequentibus est Epizeuxis vocis. Ter. And.

O Mysis, Mysis. Verr. 7. *Crux, crux (inquam) infœlici & misero.* Virg. Eclog. 5.

Ipsa sonant arbusta, deus, deus ille, Menalca. Heroid. 21.
Si, nisi quæ facie poterit te digna videri,
Nulla futura tua est; nulla futura tua est.

Interdum Parenthesis interponitur: res tamen eòdem

recidit:

recidit: quia, tanquam Parenthesis non sit, geminatio illa continuatur. Philippic. 2. *Hastâ positâ pro æde Iovis Statoris, bona (miserum me, consumptis enim lacbrymis, tamen infixus animo hæret dolor!) bona (inquam) Cn. Pompeii Magni, voci acerbissimæ subjecta praconis.*

Caput 17.

ANADIPLOSIS est, quando similis sonus continuè in diversis sententiis, id est in fine præcedentis & principio sequentis, repetitur. Eclog. 10. Virg. Αναδίπλωσις reduplicatio.

Pierides, vos hæc facietis maxima Gallo:
Gallo, cujus amor tantùm mihi crescit in horas.

Hæc figura ter iteratur, & eodem verbo. Catil. 1. *Hic tamen vivit: vivit? imò verò etiam in senatum venit.* Item, *Vivis: & vivis non ad deponendam, sed ad confirmandam audaciam.* Item, *Quamdiu quisquam erit, qui te defendere audeat, vives: & vives, ita vt nunc vivis.* Heroid. 1.

Me pater Icarius viduo discedere lecto
Cogit, & immensas increpat vsque moras.
Increpet vsque licet, tua sim, tua dicar oportet:
Penelope conjux semper Vlyssis ero.

Georg. 4. Anadiplosis Epistrophen & Epanalepsin conjunctas habet.

——Oceanitides ambæ:
Ambæ auro, pictis incinctæ pellibus ambæ.

Reperitur autem hìc CLIMAX, quando nimirum Anadiplosis pluribus gradibus continuatur. Pro Milon: *Nec verò se populo solùm, sed senatui commisit: nec senatui modò, sed etiam publicis præsidiis & armis: nec his tantùm, sed ejus potestati, cui senatus totam rempub. commisit.* Ad Heren. *Nam quæ reliqua spes libertatis manet, si illis, & quod libet, licet; & quod licet, possunt; & quod possunt, audent; & quod audent, faciunt; & quod faciunt, vobis molestum non est?* Κλίμαξ gradatio.

Caput 18.

SEquitur repetitio soni similis disjunctè: & quidem in eodem loco, vel in diversis: in eodem est Anaphora, aut Epistrophe.

3 Ἀναφορά. *relatio.*

ANAPHORA est, quando sonus similis iteratur in principiis sententiarum. Agrar. 1. *Tamen ne vexari rempub. contemni majestatem Populi Rom. deludi vosmet ipsos diutiùs à Tribuno plebis patiamini.* Catil. 1. *Nihilne te nocturnum præsidium palatii, nihil urbis vigiliæ, nihil timor populi, nihil consensus bonorum civium, nihil hic munitissimus habendi senatus locus, nihil horum ora vultusque moverunt?* Georg. 4.

Te dulcis conjux, te solo in littore secum,
Te veniente die, te decedente canebat.

Ovid. de Arte.

Tuta frequensque via est per amici fallere nomen:
Tuta frequensque licèt sit via, crimen habet.

Duæ hic sunt Anaphoræ sonos suos alternantes.

Pro Ameri. *Accusant ii, qui in fortunas hujus invaserunt: causam dicit is, cui nihil præter calamitatem reliquerunt. Accusant ii, quibus occìdi patrem Sexti Roscii bonò fuit: causam dicit is, cui non modò luctum mors patris attulit, verùm etiam egestatem. Accusant ii, qui hunc ipsum summè jugulare cupierunt: causam dicit is, qui etiam ad hoc judicium cum præsidio venit, ne hìc ibidem ante oculos vestros trucidaretur. Denique accusant ii, quos populus poscit: causam dicit is, qui unus relictus, ex nefariâ illorum cæde restat.*

Caput 19.

4 Ἐπιστροφή *conversio.*

EPISTROPHE est, quâ similis sonus in clausulis iteratur.

Hìc autem Rhythmus quidam oratorius persæpe resonat, in membris paribus: quæ idcirco ὁμοιοτέλευτα, similiter desinentia, dicuntur.

Pro Pomp. *Ut ejus voluntatibus non modò cives assenserint, socii obtemperârint, hostes obedierint; sed etiam venti tempestatesque obsecundârint.*

Hìc

Hìc tria prima membra fere senaria sunt: postremum est longius: neque æqualitatis similitudo sic exigenda est.

Pro Milon. *Est enim hæc (judices) non scripta, sed nata lex: quam non didicimus, accepimus, legimus; verùm ex ipsâ naturâ arripuimus, hausimus, expressimus: ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus.*

Hìc quater bini tanquam versus, æqualibus fere interspirationibus interpuncti resonant: duo primi ternarii, *non scripta, sed nata*: duo sequentes plusquam duodenarii: duo sequentes iterum ternarii: postremi quaternarii.

Sed in propositis exemplis finis tantùm dictionis servatur: in sequentibus autem dictio ipsa iteratur. Philip. 2. *Doletis tres exercitus populi Romani esse interfectos? interfecit Antonius. Desideratis clarissimos cives? eos quoque eripuit Antonius. Authoritas hujus ordinis afflicta est? afflixit Antonius.* Ex Anaphorâ verò & Epistrophe conjunctis fit SYMPLOCE. Agrar. 1. *Quis legem tulit? Rullus. Quis majorem populi partem suffragiis privavit? Rullus. Quis comitiis præfuit? idem Rullus.* Martial. lib. 2. Συμπλοκὴ *complexio.*

Capto tuam (pudet heu) sed capto, Maxime, cœnam:
Tu captas alias: jam sumus ergo pares.
Manè salutatum venio: tu diceris isse
Antè salutatum: jam sumus ergo pares.
Sum comes ipse tuus, tumidique anteambulo regis:
Tu comes alterius: jam sumus ergo pares.

Caput 20.

REpetitiones in eodem loco hæ sunt: sequentes duæ diversis, Epanalepsis & Epanodos.

EPANALEPSIS est, quâ similis sonus in principio & clausulâ ejusdem sententiæ repetitur. Verr. 4. *Saluti enim eorum potiùs consulam, quàm voluntati.* Æneid. 1. Ἐπανάληψις *resumptio.*

Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa.

Verr. 7. *Multi & graves dolores inventi, parentibus & propinquis multi.* Martial. l. 1. Ep. 33.

Non amo te, Sabidi, nec possum dicere quare:
Hoc tantùm possum dicere, Non amo te.

Ovid. Fast. l. 6.

Qui bibit inde furit: procul hinc discedite queis est
Cura bonæ mentis: qui bibit inde furit.

Caput 21.

6 Ἐπάνοδος. regressio. * i. quà soni duo, alter in principio, alter in fine sententiæ, ordine inverso in sequenti sententiâ iterantur.

EPANODOS est, * quâ sonus similis in principio & clausulâ diversarum sententiarum, sed intercedente Anadiplosi, iteratur. Verr. 3.

Habuit honorem ut proditori, non ut amico fidem.

Pro Planc. *Gratiam qui refert habet: & qui habet, eo quòd habet, refert.* Heroid. 2.

Demophoon, ventis & verba, & vela dedisti:
Vela queror reditu, verba carere fide.

Eclog. 8.

Crudelis mater magis, an puer improbus ille?
Improbus ille puer, crudelis tu quoque mater.

Cic. * *Vestrum jam hic factum deprehenditur P. C. non meum: (at pulcherrimum quidem factum) verùm, ut dixi, non meum, sed vestrum.*

* Citat Fabius l. 9. c. 3.

Caput 22.

7 Παρονομασία adnominatio.

FIguræ dictionis in repetitione sonorum similium sic habent: in repetitione sonorum leviter dissimilium duæ sequuntur, Paronomasia & Polyptoton.

PARONOMASIA est, cùm dictio, literæ aut syllabæ alicujus commutatione, significatione quoque commutatur. Ver. 2. *Nam ut apertus in corripiendis pecuniis; sic in spe corrumpendi judicii.* Catil. 1. *Ut non emissus ex urbe, sed immissus in urbem esse videatur.* Tale est illud [a] Quintil. *Emit morte immortalitatem.* Mart. hinc joci materiam arripuit lib. 1. Ep. 99.

[a] Lib. 9. c. 3.

Litigat, & podagrâ Diodorus, Flacce, laborat:
Sed nil patrono porrigit, hæc chiragra est.

Inde etiam est illud [b] Catonis: *qui cùm cuidam dixisset,*

[b] De Orat.

Eamus deambulatum; & ille, Quid opus est de? Imò verò, inquit, quid opus est te?

Caput 23.

POLYPTOTON est, cùm ejusdem originis variis casibus voces inter se consonant. Pro Cæl. *Ipsius autem veneni quæ ratio fingitur? ubi quæsitum est? quo pacto? cui? quo in loco traditum?* Æneid. 4.

Littora littoribus contraria, fluctibus undas
Imprecor, arma armis.——Verr. 7. *Certus locus, certa lex, certum tribunal, quo hoc reservetur.* Et apud Quint. * *Non ut edam vivo, sed ut vivam edo.* Est etiam hìc CLIMAX seu gradatio quædam: gradibus enim suis continuatur Polyptoton in vocibus dissimilibus; ut suprà Anadiplosis in similibus. Ovid. 3. Fast.

Mars videt hanc, visamque cupit, potiturque cupitâ.

Ad Heren. *Africano industria virtutem, virtus gloriam, gloria æmulos comparavit.* Eclog. 2.

Torva leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam,
Florentem Cytisum sequitur lasciva capella.

8 Πολύπτωτον *Variatio casuum. Significat hìc* casus *omnem in voce variationem: sive per modum, tempus, personam, casum, genus, vel numerum, ea fiat.*
* *Lib. 9. c. 3.*
Κλίμαξ *gradatio.*

Ad Cap. 22. & 23.

¶ Iterantur in iisdem locis soni dissimiles, in quibus & similes: itaque non abs re fuerit, præcedentium figurarum nomina huc transferre; ut repetitiones sonorum leviter dissimilium, in Paronomasiâ & Polyptoto, suis etiam generibus distinguantur.

Epizeuxis in Paronomasiâ est Æneid. 2.

Fit via vi.——

Epizeuxis in Polyptoto Met. lib. 15.

Heu quantum scelus est in viscere viscera condi,
Congestoque avidum pinguescere corpore corpus,
Alteriusque animantem animantis vivere leto?

Anadiplosis in Paranomasiâ. Æneid. 4.

Cui pharetra ex humeris, crines nodantur in aurum:
Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Anadiplosis in Polyptoto Met. 1.

Iamque nocens ferrum, ferroque nocentius aurum
Prodierat: prodit bellum quod pugnat utroque.

Anaphora in Paronomasiâ Met. 2.

Neu te dexterior tortum declinet ad anguem;
Neve sinisterior pressam rota ducat ad aram.

Anaphora in Polyptoto De resp. arusp.

Homines te propter pecuniam judicio liberârunt: hominibus injuria tui stupri dolori non fuit: homines tibi arma, alii in me, alii pòst in illum invictum civem dederunt: hominum beneficia prorsus concedo tibi.

Epistrophe in Paronomasiâ Quint. lib. 9. cap. 3.

Neminem posse alteri dare matrimonium, nisi penes quem sit patrimonium.

Epistrophe in Polyptoto Met. 1.

Oscula dat ligno: refugit tamen oscula lignum.

Symploce in Paronomasiâ Catil. 1.

Vt exul potiùs tentare, quàm Consul vexare rempub. possis.

Epanalepsis in Paronomasiâ Met. 1.

Vngulaque in quinos dilapsa absumitur ungues.

Epanalepsis in Polyptoto Catil. 1.

Vives: & vives, ita ut nunc vivis.

Epanodos in Paronomasiâ Orat. ad Brut.

Abesse non potest, quin ejusdem hominis sit, qui improbos probet, probos improbare.

Epanodos in Polyptoto Met. 4.

Vmbra viri visa est, visamfera sævit in umbram.

Elegiar. l. 2. El. 19. *Quod sequitur, fugio: quod fugit, ipse sequor.*

Heroid. 16. *At tu dissimula, ni tu desistere mavis:*
Sed cur desistas? dissimulare potes.

Et pro Cæcin. *Quia res indigna sit, ideo turpem existimationem sequi: quia turpis existimatio sequitur, ideo rem indignam non vindicari.*

☞ Porro in omnibus verborum figuris, si repetitus sonus diversa significet, Antanaclasis dicitur.

Atanacl. in Anaphora est Mart. l. 2.

Quis neget Æneæ natum de stirpe Neronem?
Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem.

Ant. in Epistrophe, Epist. 15. l. 14. ad Attic.

Quid ergo? Ista culpa Brutorum? Minimè illorum quidem, sed aliorum brutorum: qui se cautos ac sapientes putant.

Ant. in Epanalepsi, Q. l. 9. c. 3.

Amari jucundum est, si curetur, ne quid insit amari.

Ant. in Epizeuxi Polypt. Ovid. fast. 7.

Cur ego non dicam, furia, te furiam?

Et in Epistr. Polypt. Q. l. 9. c. 3.

Cum Proculeius quereretur de filio, quòd mortem suam exoptaret; & ille dixisset, se verò non expectare; Imo, inquit, rogo expectes.

Et pro Cæcin.

Quia res indigna sit, ideò turpem existimationem sequi; quia turpis existimatio sequitur, ideò rem indignam non vindicari.

Caput 24.

Figura dictionis ejusmodi est. Figura sententiæ est figura, quæ totam sententiam aliquo animi motu afficit. Figura sententiæ.

Virilem autem quandam dignitatem, præ superiorum molli & delicatâ venustate, obtinet: ut illic color & sanguis orationis, hic nervi thorique esse videantur. Itaque ait in Bruto Tullius, Quia sententiarum ornamentis & conformationibus præstat Demosthenes, idcirco à doctis oratorum est princeps judicatus. Et rursus in Oratore idem confirmat. Sic igitur Tullius elocutionis principatum huic postremo ornamentorum generi attribuit: & certè nullis flectendorum animorum machinis, elocutio violentior esse potest. Denique ut superior illa & troporum & in dictionibus figurarum elocutio, ad delectandum & docendum multùm valet; hæc etiam (quod in dicendo caput est) ad movendum & pervincendum plurimùm valebit.

Figura sententiæ est in logismo, aut dialogismo. Logismus est, quando sine collocutione sententia figuratur: estque Ecphonesis & sui ipsius revocatio; Apostrophe & Prosopopœia.

Ecphonesis est figura in logismo, per adverbium exclamandi expressum, vel intellectum: magnum prorsus animi commovendi instrumentum, & quidem affectuum variorum. 1 Ἐκφώνησις exclamatio.

Modò admirationis: Pro Marcello. *O clementiam admirabilem, atque omni laude, prædicatione, literis, monumentisque decorandam!* 1

Modò irrisionis: Ibid. *O stultos Camillos, Curios, Fabricios, Calatinos, Scipiones, Marcellos, Maximos! O amentem Paulum! rusticum Marium!* 2

Modò optationis: Heroid. 1. 3

O utinam tunc cùm Lacedæmona classe petebat,
Obrutus insanis esset adulter aquis!

Pro lege Man. *Utinam, Quirites, virorum fortium atque innocentium tantam copiam haberemus, ut hæc deliberatio vobis difficilis esset, quemnam potissimùm tanto bello præficiendum putaretis!*

Hujus

4 Hujus generis est deprecatio, & imprecatio. Æneid. 1.

Dii tibi (si qua pios respectant numina, si quid
Usquam justitiæ est, & mens sibi conscia recti)
Præmia digna ferant! Æneid. 2.
At tibi pro scelere (exclamat) pro talibus ausis
Dii (si qua est cœlo pietas quæ talia curet)
Persolvant grates dignas.

5 Modò indignationis: In Pison. *O scelus! O pestis! O labes!*

6 Modò desperationis: Pro Milon. *O frustra mei suscepti labores! O spes fallaces! O cogitationes inanes meæ!*

7 *Proh* adhibetur sæpe ad ostentationem: ut Ter. And. *Proh deûm atque hominum fidem! quid est si hæc contumelia non est?*

8 *En* aliquando triste quid & miserabile præ se fert: Eclog. 1.

Impius hæc tam culta novalia miles habebit?
Barbarus has segetes? en quò discordia cives
Perduxit miseros! en queis consevimus agros!

9 *Ah, heu*, & *Eheu*, sunt commiserationis: l. 1. Officiorum. *O domus antiqua! heu quàm dispari domino dominaris!* Eclog. 2.

Eheu quid volui misero mihi? floribus Austrum
Perditus, & liquidis immisi fontibus apros.
Quem fugis ah demens?——

In quibus Interrogatio instantiùs urget: & est seriis, gravibusque causis opportuna.

10 Epiphonema quoque species est Exclamationis, quæ ad finem rei narratæ & explicatæ addi solet: ut cùm Virg. exposuisset omnes causas, quibus Iuno Romanos persequebatur; tandem acclamat: Æneid. 1.

Tanta molis erat Romanam condere gentem.

Caput 25.

Revocatio sui ipsius est, quando revocatur quidpiam: & est ardentioris sermonis veluti refrigeratio: estque Epanorthosis, aut Aposiopesis.

EPANORTHOSIS est, quando antecedens aliquid corrigendo revocatur. Epist. 1. *Erat hoc mihi dolendum, sed multò magis illud, quòd inimicũ meum, meum autem? imò verò legum, judiciorum, otii, atque patriæ, bonorũ omniũ, sic amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fovebant, sic, me præsente, osculabantur.* Ter. Heaut. *Filium unicum adolescentulum habeo: ah quid dixi? habere me? immo habui Chreme: nunc habeam necne incertum est.* Hîc præteritum aliquod dictum revocatur: in sequentibus cursus orationis antecedens revocatur, & quasi pœnitentia facti significatur. Pro Ligario. *Sed nimis urgeo: commoveri videtur adolescens.* Pro Cœl. *Sed quid ego ita gravem personam induxi?* Ad fratr. *Sed nescio quo pacto, ad præcipiendi rationem relapsa est oratio mea: cùm id mihi propositum initio non fuisset.* 2 Ἐπανόρθωσις correctio.

Caput 26.

APOSIOPESIS est, quâ sententiæ inchoatæ cursus revocatur, partem aliquam, quæ tamen intelligatur, reticendo. Ter. Eun. *Ego te furcifer, si vivo.* Æneid. 1. 3 Ἀποσιώπησις reticentia.

Iam cœlum, terramque, meo sine numine, venti,
Miscere, & tantas audetis tollere moles?
Quos ego: sed motos præstat componere fluctus.

Caput 27.

LOgismus exclamationis & revocationis ita est: sequitur qui est in Apostrophe, & Prosopopœiâ.

APOSTROPHE est, quando oratio ad alienam personã convertitur, quàm instituta oratio requirit: figura non multùm cedens, elationis genere, Exclamationi; & persæpe cum eâ conjungitur. Sed Apostrophe ex conditione personarum variè distingui potest: aliàs enim ad humanam personam fit aversio: Pro Murænâ, Tullius à judicibus, ad quos oratio instituta erat, ad Catonem, qui apologiam hanc reprehenderat, se convertens, *A quo tandem* (ait) *M. Cato, est æquius Consulem defendi, quàm à Consule?* &c. Aliàs ab hominibus 4 Ἀποστροφὴ aversio.

ad deos fit aversio: in quâ insignis est apud poëtas invocatio. Metamorph. 1.

——Dii cœptis (nam vos mutâstis & illas)
Aspirate meis: primâque ab origine mundi
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.

Sic Æn. 1. Cùm Poëta proposuit summam thesin totius Æneidos, tum sic avertitur ad Musam:

Musa mihi causas memora, quo numine læso,
Quidve dolens regina deûm tot volvere casus
Insignem pietate virum, tot adire labores
Impulerit: tantæne animis cœlestibus iræ?

Aliàs ad rem mutam & inanimatam, velut ad personam, transfertur oratio. Pro Milon. *Religiones mehercule ipsæ, aræque, cùm illam belluam cadere viderunt, commovisse se videntur, & jus in illo suum retinuisse. Vos enim, Albani tumuli, atque luci, vos (inquam) imploro atque obtestor; vosque Albanorum obrutæ aræ, sacrorum populi Rom. sociæ atque æquales, quas ille præceps amentiâ, cæsis prostratisq; sanctissimis lucis, substructionum insanis molibus oppresserat.* Hæc figura raró quidem, sed tamen aliquando, protinus in proœmio adhibetur. Cati. 1. *Quousque tandem, Catilina, abutêre patientiâ nostrâ? quamdiu nos etiam furor iste tuus eludet? quem ad finem sese effrenata jactabit audacia?* Hìc veró in senatu res agitur: ideoque directus sermo ad patres: unde aversio intelligitur.

Caput 28.

4 Προσωποποιΐα *Fictio personæ.*

PROSOPOPŒIA est, quâ alienam personam oratione nostrâ loquentem fingimus.

Hìc veró ornamentum elocutionis singulare est, magnæque in primis audaciæ: ideoque magno consilio judicioque regendum, ut consentanea personis oratio tribuatur. Poëticum sanè ornamentum, & quo uno poëtarum laudes præcipuè dijudicantur. Itaque si usquam, certè in hac conformatione ratio decori diligenter habenda est: quâ de re benè monet Poëta in Artê:

Si dicentis erunt fortunis absona dicta,
Romani tollent equites, peditesque cachinnum.
Intererit multùm Davusne loquatur, an heros:

Maturusne

Maturusne senex, an adhuc florente juventâ
Fervidus: an matrona potens, an sedula nutrix:
Mercatorne vagus, cultorve virentis agelli:
Colchus, an Assyrius: Thebis nutritus, an Argis.

Et ibidem. —*Tristia mœstum*
Vultum verba decent: iratum plena minarum:
Ludentem lasciva: severum seria dicta.

Prosopopœia est imperfecta vel perfecta.

PROSOPOPŒIA IMPERFECTA est, cùm sermo alienæ personæ leviter & obliquè repræsentatur. Cæsar. 1. Com. de legatis Helvetior. *Qui dicerent sibi in animo esse, sine ullo maleficio iter per provinciam facere, propterea quòd iter nullum haberent aliud: rogare, ut ejus voluntate id sibi facere liceat.* Pro lege Man. *Hi vos (quoniam liberè loqui non licet) tacitè rogant, ut se quoque, sicuti cæterarum provinciarum socios, dignos existimetis, quorum salutem tali viro commendetis.*

PROSOPOPŒIA PERFECTA est, cùm tota fictio personæ oratione nostrâ repræsentatur: quo in genere & accessus ad prosopopœiam, & recessus decorus inprimis esse debet. Sic pro Cœl. excitatur Appius cæcus ad objurgandum Clodiæ libidinem. *Existat igitur* (ait orator) *ex hac familiâ aliquis, ac potissimùm cæcus ille (minimum enim dolorem capiet, qui istam non videbit) qui profectò si extiterit, sic aget, & sic loquetur:* Hic accessus est & apparatus ad speciem quandam prolusionis; deinde vox & oratio Appii fingitur. *Mulier quid tibi cum Cælio? quid cum homine adolescentulo? quid cum alieno?* &c. ad quam Prosopopœiam deponendam, brevis revocatio ad extremum ponitur his verbis. *Sed quid ego (judices) ita gravem personam induxi? ut & verear, ne se idem Appius repente convertat, & Cælium incipiat accusare illâ suâ gravitate censoriâ.* Sic Æneæ Prosopopœiam Virg. Æneid. 2. composuit, cùm Æneas sociis cibum vinumque

Dividit, & dictis mœrentia pectora mulcet.
O socij (neque enim ignari sumus antè malorum)
O passi graviora! dabit Deus his quoque finem, &c.

Tandem sic Prosopopœiam claudit:

Talia voce refert.———

Eâdem figurâ licet mutis & inanimatis rebus sermonem dare: cujusmodi illa sunt, in Catilinam majorum laterum, cùm patriam loquentem orator inducit. *Si te* (ait) *parentes timerent atque odissent tui, neque illos ullâ ratione placare posses; ut opinor, ab eorum oculis aliquò concederes: nunc te patria, quæ communis est omnium nostrum parens, odit ac metuit; & jam diu de te nihil judicat, nisi de paricidio suo cogitare. Hujus tu neque authoritatem verebere, neque judicium sequere, neque vim pertimesces? quæ tecum (Catilina) sic agit, & quodammodò tacita loquitur. Nullum jam tot annos facinus extitit, nisi per te: nullum flagitium sine te: tibi uni multorum civium neces, tibi vexatio direptioque sociorum impunita fuit ac libera: tu non solùm ad negligendas leges & quæstiones, verùm etiam ad evertendas, perfringendasque valuisti. Superiora illa, quanquàm ferenda non fuerunt, tamen, ut potui, tuli: nunc verò me totam esse in metu propter te unum, quicquid increpuerit Catilinam timeri, nullum videri contra me consilium iniri posse, quod à tuo scelere abhorreat, non est ferendum. Quamobrem discede, atque hunc mihi timorem eripe: si est verus, ne opprimar; sin autem falsus, ut tandem aliquando timere desinam. Hæc si tecum, ut dixi, patria loquatur; nonnè impetrare debeat, etiamsi vim adhibere non possit?* Hic vides quàm decorè & suscepta & deposita sit persona.

Sed satis de Prosopopœiæ schemate: quo, tanquam aliquo in scenis regmate, quævis non solùm hominum, sed etiam deorum persona à poëtis effingitur. Quapropter isto poëtico spiritu orator velut afflatus inprimis admirabilis est.

Caput 29.

Ὑποφορὰ Objectio. Ἀνθυποφορὰ Responsio.

Logismus sententiarum adhuc fuit: sequitur dialogismus: cujus duæ sunt partes, Hypophora & Anthypophora. Est autem Dialogismus duplex: Consentiens & Dissentiens. Dissentiens est cujus Responsio Objectioni adversatur. Figura dissentientis Dialogismi est, vel Deliberatio,

ratio, vel Occupatio. Deliberatio est Aporia, aut Anacœnosis.

Aporia est Deliberatio nobiscum. Pro Cluentio. *Equidem, quod ad me attinet, quò me vertam nescio: negem fuisse illam infamiam corrupti judicii? negem illam rem agitatam in concionibus jactatam in judiciis, commemoratam in senatu? evellam ex animis hominum tantam opinionem, tam penitus insitam, tam vetustam?* Responsio. *Non est nostri ingenij: vestri auxilij est (judices) hujus innocentiæ, sic in hac calamitosâ famâ, quasi in aliquâ perniciosissimâ flammâ, atque in communi incendio, subvenire.* Æneid. 4. 6 Ἀπορία Addubitatio.

En quid agam? rursusne procos irrisa priores
Experiar? Nomadumque petam connubia supplex,
Quos ego sum toties jam dedignata maritos?
Iliacas igitur classes, atque ultima Teucrûm
Jussa sequar?

Tandem responsio addubitationis sequitur:

Quin morere ut merita es, ferroque averte dolorem.

Insigne Aporiæ exemplum est Met. 8. ubi poëta Altheam de Meleagri filii sui morte secum deliberantem artificiosè describit.

Caput 30.

ANACŒNOSIS est deliberatio cum aliis: Pro Quint. *Quæro à te C. Aquili, L. Lucull, P. Quintili, M. Marcelle: vadimonium mihi non obiit quidam socius & affinis meus (quicum necessitudo vetus, controversia de re pecuniariâ recens intercedit) postulone à Prætore, ut ejus bona possidere mihi liceat? an cùm Romæ domus, uxor, liberi sint, domum potiùs denunciem? quid est quod hac tandem de re vobis possit videri?* Responsio communicationis sequitur: *Profectò si rectè bonitatem vestram atque prudentiam cognovi, non multùm me fallit, si consulamini, quid sitis responsuri: primùm expectare, deinde, si latitare ac diutiùs ludificar videatur, amicos convenire, quærere quis procurator sit, domum denunciare: dici vix potest quàm multa sint, quæ respondeatis antè fieri oportere, quàm ad hanc rationem extremam ac necessariam devenire.* 7 Ἀνακοίνωσις communicatio.

Sustentatio sive suspensio.

Huic generi subest Sustentatio: (1) per quam, suspensis in Communicatione auditorum animis, Paradoxan aliquod [i. inopinatum seu inexpectatum] subjicitur: sive illud majus sit, sive minus.

* l. 9. c. 2.

(1) Sic enim Q. * Sed nonnunquam Communicantes aliquid inexpectatum subjicimus: ut Ver. 7. *Quid deinde? Quid censetis? Furtum fortasse aut prædam aliquam:* deinde cùm diu suspendisset judicum animos, subjecit quod multò esset improbius. Hoc Celsus Sustentationem vocat. Est autem duplex: nam, contrà, frequenter, cùm expectationem gravissimorum fecimus, ad aliquid, quod sit leve, aut nullo modo criminosum descendimus.

Paradoxon.
† Heaut. 5. 1.

Sed ibidem monet Rhetor, Paradoxon extra Communicationem fieri posse. Ut ostendit illud Terentii, † *In me quidvis harum rerum convenit, quæ sunt dicta in stultum: Caudex, stipes, asinus, plumbeus: in illum nihil potest: Nam exsuperat ejus stultitia hæc omnia.*

Caput 31.

DEliberationis dialogismus ejusmodi est: Occupationis sequitur, cùm alieni consilii Objectionem occupamus, eique Responsionem subjicimus. Itaque dialogismus hic à priore parte PROLEPSIS, à posteriore PROSAPODOSIS dicitur. Prolepsis Prosopopœiam conjunctam habet: ideoque aliàs obliqua, aliàs directa est. PROLEPSIS OBLIQUA est, quæ habet imperfectam Prosopopœiam. Pro Amer. *Credo ego vos (judices) mirari, quid sit quòd cùm tot summi oratores hominesque nobilissimi sedeant, ego potissimùm surrexerim, &c.* Tandem Prosapodosis adhibetur: *Quæ me igitur res præter cæteros impulit, ut causam Sexti Roscii reciperem?* &c. Sic pro Cælio: *Si quis (judices) fortè nunc adsit ignarus legum, judiciorum, consuetudinis nostræ;* Subjectio, *miretur profectò,* &c. Est Prolepsis hæc procemiis valde accommodata. PROLEPSIS DIRECTA est, quæ perfectam Prosopopœiam habet. Pro Cœlio. *Dicet aliquis, Hæc igitur est tua disciplina? sic tu instituis adolescentes? ob hanc causam tibi hunc puerum parens commendavit & tradidit, ut in amore & voluptatibus adolescentiam suam collocaret? & hanc tu vitam & studia defenderes?* Prosapodosis succedit, *Ego, siquis (judices) hoc robore animi, atque hac indole virtutis*

8
Πρόληψις *occupatio.*
Προσαπόδοσις *subjectio.*
Prolepsis, sive Hypophora.
Prosapodosis, sive Anthypophora.
Hypoph.
Anthyp.
Hypoph.
Anthyp.

tutis ac continentia fuit, ut respueret omnes voluptates, omnemque vita sua cursum in labore corporis atque in animi contentione conficeret, quem non quies, non æqualium studia, non ludi, non convivia, delectarent, nihil in vitâ expetendum putaret, nisi quod esset cum laude & cum dignitate conjunctum; hunc, meâ sententiâ, divinis quibusdam bonis instructum atque ornatum puto. Dialogismus continuatior est pro Quint. *De re pecuniariâ cupio contendere.* (inquit orator) *Non licet.* Occupatio est consilii adversarii. Subjectio sequitur: *At ea controversia est.* Occ. *Nihil ad me attinet: causam capitis dicas oportet.* Sub. *Accusa ubi ita necesse erit.* Occ. *Non (inquit) nisi tu antè, novo modo priore loco dixeris.* Sub. *Dicendum necessariò est: præstituendæ hora ad arbitrium nostrum: judex ipse arcessetur.*

Hic Dialogismus Hypophoras & Anthypophoras crebriores habet.

Occ. *Quid tum? Tu aliquem patronum invenies, hominem antiqui officii, qui splendorem nostrum, & gratiam negligat? Pro me pugnabit L. Philippus, eloquentiâ, gravitate, honore, florentissimus civitatis: dicet Hortensius, excellens ingenio, nobilitate, existimatione: aderunt autem homines nobilissimi ac potentissimi, quorum frequentiam & consessum non modò P. Quintius, qui de capite decernit; sed quivis, qui extra periculum sit, perhorrescat.* Subjectio postrema Ironiam habet. *Hæc est iniqua certatio, quâ tu huic, ne ubi consisteret quidem contra te, locum reliquisti.* &c.

Capitt 32.

Figura Consentientis Dialogismi est, cujus Responsio Objectionem expressam vel intellectam admittit: ita tamen, ut Quæstionis exinde Inconsequentia (si opus est) ostendatur. Est autem Epitrope, aut Synchoresis.

Epitrope est, cùm facti cujuspiam licentia condonatur. Agrar. 2. (Ob.) *Si quid est quod indagâris, inveneris, ex tenebris erueris; quanquam iniquum est,* (Resp.) *Tamen consume sanè, quoniam commodum est: quoniam tu quidem attulisti:* (Incons.) *Sylvam verò tu Scantiam vendas, nobis Consulibus, atque hoc senatu?* 9 Ἐπιτροπή permissio.

Aliquando

Aliquando Ironia permiscetur. Æneid. 4.

(Od.) ——*Nunc & Iove missus ab ipso*
Interpres divûm fert horrida iussa per auras.
Scilicet is superis labor est, ea cura quietos
Sollicitat: (Resp.) *neque te teneo, neq; dicta refello.*
I: sequere Italiam ventis: pete regna per undas.
(Incons.) *Spero equidem mediis siquid pia numina possunt,*
Supplicia hausurum scopulis.——

Ironia in sequenti exemplo apertior est. Pro Flacco. Objectio intelligitur: Responsio est, *Litemus igitur Lentulo: parentemus Cethego: revocemus ejectos: nimiæ pietatis & summi amoris in patriam vicissim nos pœnas (si ita diis placet) sufferamus.*

Caput 33.

10 Συγχώρησις *concessio.*

SYNCHORESIS est, cùm dictum aliquod aut argumentum condonatur. Verr. 7. Objectio fuit Oratoris, quam multorum probavit Testimoniis. Responsum est Amicorum Verris: *Sit sacrilegus, sit fur, sit flagitiorum omnium vitiorumque princeps:* (Incons.) *at est bonus Imperator.*

Æneid. 7. Objectio in Resp. continetur.

Non dabitur regnis (esto) prohibere Latinis:
(Incons.) *At trahere, atque moras tantis licet addere rebus.*

Pro Flacco. Objectio intelligitur, *Homines* sc. *Græcos in plurimis rebus excellere.* Cui respondetur, *Tribuo Græcis literas: do multarum artium disciplinam: non adimo sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam: denique etiam, si qua sibi alia sumunt, non repugno.* (Incons.) *Testimoniorum religionem & fidem nunquam ista natio coluit.* *Item pro Rabirio:* (Ob.) *At fuit cum Saturnino vester patruus.* (Resp.) *Fuerit: & fuerit nulla desperatione rerum suarum, nullis domesticis vulneribus coactus: induxerit eum L. Saturnini familiaritas, ut amicitiam patriæ anteponeret:* (Incons.) *Idcircone oportuit C. Rabirium desciscere à republica?*

Delectat

Delectat hoc ornamentum in oratione præcipuè, cùm id concedimus, quod ei, cui conceditur, nocet: ut sæpe fit in contentionibus & controuersiis. Pro Ligario objectio fuit Tuberonis accusatio: Responsio est, *Habes igitur, Tubero, (quod est accusatori maximè optandum) confitentem reum:* (Inconf.) *sed tamen hoc ita confitentem, se in eâ parte fuisse quâ te, Tubero, quâ virum omni laude dignum patrem tuum. Itaq; priùs de vestro delicto confiteamini necesse est, quàm Ligarii ullam culpam reprehendatis.*

Atque hæc de ornamentis Elocutionis: quæ quò plura concurrerint, eò pleniorem ornatum orationis efficiant necesse est: ut in illo exemplo Ligarianæ defensionis: *Certè contra ipsum Cæsarem est congressus armatus. Quid enim, Tubero, tuus ille districtus in acie Pharsalicâ gladius agebat? cuius latus ille mucro petebat? quis sensus erat armorum tuorum? quæ tua mens? oculi? manus? ardor animi? quid cupiebas? quid optabas?* Hic Metonymiæ variæ sunt: *gladius, armorum*, pro subjecto *homine*: sed Metaphoræ sunt illustriores, *ardor*, inprimisq; illæ, sensum & actum tribuentes rebus inanimatis [*gladio, mucroni, armis*] *agebat, petebat, sensus*: tum Synecdochæ, *mucro* pro *gladio, latus* pro *toto homine*: tum in verbis, *agebat, petebat, cupiebas, optabas*, sunt Epistrophæ finis: deniq; in sententiâ totâ est Apostrophe vehementis & instantis Interrogationis. Quibus omnibus troporum figuraūmque generibus sic usus orator esse dicitur, ut Cæsari, quamvis & judici & adversario, tamen, velut incantato & stupefacto, color variè mutatus sit, & libelli quidam è manibus exciderint. Illa videlicet Platonis γοητεία fuit, illaq; flexanima dominaq; summi Imperatoris oratio. — *Epilogus elocutionis.*

Caput 34. sive

Appendix de figuris secundariis.

PRimariis hisce dictionis & sententiæ figuris, adjiciantur tot idem, in utroq; genere, secundariæ. 1. Ellipsis, 2. Pleonasmus, 3. Asyndeton, 4. Polysyndeton, 5. Hyperbaton, 6. Zeugma, 7. Antithesis, 8. Græcismus: item 1. Parrhesia, 2. Erotesis, 3. Parenthesis, 4. Parathesis, 5. Periphrasis, 6. Synonymia, 7. Hypotyposis, 8. Præmunitio, 9. Transitio, 10. Rejectio.

1 Ellipsis est, quando verbum aliquod, in constructione necessarium, omittitur, ad exprimendum affectum. Ita Admirationem præ se fert imperfecta illa Veneris locutio, * *Sed vos qui tandem?* ubi omittitur *estis*: & illa Pamphili Indignationem, † *Tantamne rem tam negligenter agier?* ubi deest — *Ellipsis.*

* Æneid. 1.
† And. A. 1. S. 5.

* Lib. 9. cap. 3. decet. * Q. definit esse, cùm subtractum verbum aliquod, satis ex cæteris intelligitur: ut Cœlius in Antonium, *Stupere gaudio Græcus.* Simul enim auditur, subauditur *cœpit.*

2.
Pleonasmus.
† Heau. A. 3. S. 3
* Q. l. 8. c. 3.
† Q. l. 8. c. 3.

Pleonasmus est, quando verbum aliquod in oratione redundat: indicat autem, cum Emphasi, vehementiam aut certitudinem: ut † *Ubi gentium?* * *Hisce oculis vidi.* Sed qui talem Emphasin non habet, otiosus est, & vitiosus. † Emendavit hoc non inurbanè in Hircio Cicero: qui, cum ille in Pansam declamans, *filium à matre decem mensibus latum esse dixisset, Quid?* inquit, *aliæ in penulâ solent ferre?*

3.
Asyndeton.
* Lib. 11. cap. 3.
† Adelp. A. 3. S. 2.
* Ibidem.

Asyndeton est, quando, in vocabulorum congerie, omittitur conjunctio copulativa, ob celeritatem & acrimoniam: qua de re sic Plutarchus, *Asyndeton fit non modo celeritatis; sed etiam Emphasios patheticæ gratiâ.* Et Fabius, * *Quia conjunctionibus caret, Dissolutio vocatur: apta, cùm quid instantiùs dicimus. Nam & singula inculcantur, & quasi plura fiunt:* ut † *Tot res repente circumvallant, unde emergi non potest: vis, egestas, injustitia, solitudo, infamia.* Ubi singulæ voces Asyndetæ, sunt Emphaticæ. Sic * *Cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, prosternerem.* Hìc si verba conjunctionibus copulentur; languet stricta vis & impetus orationis.

4.
Polysyndeton.
† Hor. ep. 7. l. 1.
* Liv. l. 8. Dec. 3
† Lib. 11. cap. 3.

Polysyndeton est, quando conjunctiones, ob orationis gravitatem, neq; etiam sine Emphasi, redundant: ut

† *Et properare loco, & cessare, & quærere, & uti.*

Et * *Somnus, & vinum, & epulæ, & scorta, & balneæ, corpora atque animos enervant.* De his ita Q. † *Contrarium est Schema, quod conjunctionibus abundat: illud Asyndeton, hoc Polysyndeton dicitur: utrunque horum Coacervatio. Fons quidem unus: quia acriora facit & instantiora quæ dicimus, & vim quandam præ se ferentia, velut sæpius erumpentis affectus.*

5.
Hyperbaton.

Hyperbaton est verborum, à recto constructionis ordine, in alium concinniorem, elegantiæ & varietatis ergò, transpositio: ut in prima primæ orationis sententiâ. *Quæ res in civitate duæ plurimum possunt, eæ contra nos ambæ faciunt in hoc tempore, summa gratia & eloquentia: quarum alteram (C. Aquilli) vereor, alteram metuo: eloquentia Q. Hortensii, ne me dicendo impediat, non nihil commoveor: gratia Sex: Nævii, ne P. Quinctio noceat, id verò non mediocriter, pertimesco.* Naturalis enim ordo longe diversus est: *Gratia & eloquentia summa, quæ duæ res possunt plurimum in civitate, ambæ eæ faciunt contra nos in hoc tempore: quarum vereor alteram; (C. Aquilli) metuo alteram: commoveor nonnihil, ne eloquentia Q. Hortensii impediat me dicendo: pertimesco, verò id non mediocriter, ne gratia Sex: Nævii noceat P. Quinctio.* Quàm hic

* Lib. 8. cap. 6.

ordo absonus, quàm ingratus foret? Hac de re sic Quintilianus * *Hyperbaton* [*i. verbi transgressionem*] *quam frequenter ratio compositionis & decor poscit, non immeritò inter virtutes habemus. Fit enim frequentissimè aspera, & dura, & dissoluta, & hians oratio, si ad necessitatem ordinis verba redigantur. Differenda igitur quædam, & præsumenda; atque, ut in structuris lapidum impolitorum,*

rum, loco, quo convenit, quidque ponendum: nec aliud potest sermonem facere † numerosum, quàm opportuna ordinis mutatio. † Vid. cap. 15.

6

Zeugma est, cùm verbum aliquod aut adjectivum, semel in sententia expressum, ad plura, diversorum generum, numerorum, aut personarum, supposita refertur, cum quorum proximiori concordat. Est autem triplex. *Zeugma.*

Prozeugma, cùm vox illa communis exprimitur in principio: ut,

——— * Sunt *nobis mitia poma,* * Eclog. 1.
Castaneæ molles, & pressi copia lactis.

Mesozeugma, cùm in medio: ut

† *Semper honos, nomenq; tuum, laudesque manebunt.* † Eclog. 5.
——— * *caper tibi salvus & hædi.* * Eclog. 7.

Hypozeugma, cùm in fine: ut † *Ego mihi illum, sibi me ille antefer ebat.* † Brutus ¶ 140.

Est item Zeugma quoddam, quando vox communis, aut cum singulis, aut cum omnibus suppositis, concordat: ut * *Vicit pudorem* libido, *timorem* audacia, *rationem* amentia. † *Cùm terra* Nabis, Lacedæmoniique; *mari* Romana classis urgebant. * Pro Cluent. † Liv.

7

Antithesis est, cùm Opposita [seu Antitheta] in oratione invicem respondent. Estq; vel singularis, vel gemina: *Antithesis.*

Singularis, ut * *Hujus orationis difficilius est exitum, quàm principium invenire.* * Pro leg. Man.

† Parvula *nam exemplo est* magni *formica laboris.* † Hor. Sat. 1. l. 1.
* *Quisquis ubiq; habitat, Maximè,* nusquam *habitat.* * Mart. E. 72. l. 7.

Cùm Opposita commutantur per Epanodon, Antimetathesis dicitur: ut, † *Non ut edam, vivo; sed ut vivam, edo.* Et * *Non ideo vicisse videris, ut triumphares; sed triumphare, quia vinceres.* † Q. l. 9. c. 3. * Plin. Paneg.

Gemina Antithesis singulariter delectat: ut † *Obsequium amicos, veritas odium parit.* * *Habet assentatio jucunda principia; eadem exitus amarissimos adfert.* † *Ut, cùm veritas cum hoc faciat, plus hujus inopia possit ad misericordiam, quàm illius opes ad crudelitatem.* † And. A. 1. S. 1. * Heren. lib. 4. ubi multa habet similia exempla.

Elegantissima autem est Antithesis, in qua Opposita oppositis sæpius respondent: sive singula singulis, ut, * *Egentes in locupletes, perditi in bonos, servi in dominos, armabantur;* sive gemina geminis, ut † *Conferte hanc pacem, cum illo bello; hujus prætoris adventum, cum illius Imperatoris victoria; hujus cohortem impuram, cum illius exercitu invicto; hujus libidines, cum illius continentia: ab illo, qui cepit, conditas, ab hoc, qui constitutas accepit, captas, dicetis Syracusas.* † Pro Quinct. * Pro Posthum. † Verr. Act. 5.

8

Græcismus [sive Hellenismus] est, quando constructio Græcæ linguæ propria, in sermone Latino usurpatur: ut * *Nobis non licet esse tam disertis.* (Terentius utiq; † *Vobis expedit esse bonas*) Et *Græcismus.* * Cicero. † Heau. A. 2. S. 3.

—— *didicisse fideliter artes*
Emollit mores.———

Hunc Græcismum Ed. Spencer, etiam in lingua vernaculâ, non inelegante usurpat.

For not to haue béene dipt in Lethe Lake,
Could saue the sonne of Thetis from to die. vid. c. 13.

Hysterologia.
† Heau. A. 3. s. 2.
* Æn. 3. v. 662.

His superadditur Hysterologia [sive Hysteron proteron] cùm, in oratione, quod naturæ ordine præcedit, sequitur: ut † *Valet atq; vivit.* Item
* *Postquam altos tetigit fluctus, & ad æquora venit.*
Sed ea, quemadmodum Antiptosis & Hypallage, inventa videtur, magis ut authorum sive licentiam sive erratum excuset; quàm ut idem nobis licere ostendat.

Antiptosis.
† Eun. A. 4. S. 3.
* Æn. l. 1. v. 575.
Hypallage.
† Æn. 3. v. 61.
* Pro Marcell.

Neque enim magis probatur istud Hysteron proteron, quàm aut Antiptosis cùm casus pro casu ponitur, ut † *Eunuchum, quem dedisti nobis, quas turbas dedit?* ut item in Prologo Andriæ: Et
* *Vrbem, quam statuo, vestra est:* ———; aut Hypallage, cùm duæ dictiones commutant casus: ut,
——— † *dare classibus austros:* pro *dare classes austris.*
Et * *gladium vagina vacuum in urbe non vidimus.* Pro vaginam gladio vacuam.

1
Παῤῥησία
Licentia.

Parrhesia est, cùm rem invidiosam aut odiosam liberè eloquimur, apud eos quos vereri debemus: Et est duplex: vel quâ crimen nobis intentatum confidenter fatemur, & defendimus; vel quâ aliis crimina audacter objectamus, & reprehendimus.

Prioris exemplum est pro Ligario: *Suscepto bello, Cæsar, gesto etiam ex magna parte, nulla vi coactus, judicio meo ac voluntate, ad ea arma profectus sum, quæ erant sumpta contra te;* &c. Defensionis excusationem mox subdit, *Quid autem aliud egimus, Tubero, nisi ut, quod hic potest, nos possemus?* Et pro Sylla, *Adeste animis, qui adestis corporibus: erigite mentes auresque vestras: & me de invidiosis rebus, ut ille putat, attendite.* Deinceps totam criminationem, de Catilina & Lentulo puniendis, liberè fatetur: sed ita, ut, pro invidia, gloriam & gratulationem extorqueat etiam inimicis. *Ego Consul cùm exercitus perditorum civium ——— pœnâ redemi.*

Posterioris est in Verrem. Nam, in Exordio primæ Actionis, judicibus ipsis judiciorum infamiam palam objicere non veretur. *Inveteravit jam opinio, perniciosa reipub. vobisq; periculosa, quæ non modò Romæ, sed & apud exteras nationes, percrebuit, His judiciis, quæ nunc sunt, pecuniosum hominem, quamvis sit nocens, neminem posse damnari:* Et in Epilogo actionis ultimæ, cum eâdem loquendi Parrhesiâ, iisdem audacter minitatur: *Siqua vis istum de vestra severitate eripuerit; populus R. brevì jus suum, me agente, recuperabit: at si de mea - - - - crescere licebit.* Quamvis liberam hanc & minitationem & reprehensionem, seriâ sui in eos favoris & benevolentiæ professione, emollire videtur. *Sed, mehercules, vestrâ reiq; publicæ causâ, judices, nolo, in hoc delecto consilio, tantum flagitium esse commissum: nolo eos judices, quos ego probârim atq; delegerim, sic in hac urbe notatos, isto absoluto, ambulare; ut non cerâ, sed cœno obliti esse videantur.*

Erotesis

Erotesis est locutio, quâ aut Scisçitamur; ut 1 *Ἐρώτησις Interrogatio.*

† *Dic mihi Dameta: cujum pecus? an Melibæi?* † Eclog. 3.

aut Instamus; ut * *Quousq; tandem abutêre, Catilina, patientia nostra?* &c. (Ubi, eleganter ingeminatis Interrogationibus, miro artificio Catilinæ instat orator) aut Contrarium vehementer enunciamus: Interrogatio enim affirmativa vehementer negat; negativa vehementer affirmat: ut * Catil. 1.

--- † *Et quisquam numen Iunonis adoret?* Et † Æneid. 1.

* *An mihi cantando victus non redderet ille?* Item * Eclog. 3.

† *Nunc de nobis trahere spolia fœderatis licebit; de hostibus non licebit? An quod adipisci poterunt dicendo, id iis assequi pugnando non licebit? An accusatori majores nostri majora præmia, quàm bellatori esse voluerunt?* † Pro Balbo.

Est etiam ubi negativa Interrogatio, cum increpatione jubet; & affirmativa, similiter vetat: ut

* *Non arma expedient, totâq; ex urbe sequentur?* * Æneid 4.

Et † *Exi foras scelesie: at etiam restitas?* † Eun. A. 4. S. 4.

Parenthesis est sententiola sententiæ partibus commodè inserta; sed nec cum priori, nec cum posteriori cohærens. * *Quam nos* (inquit Fabius) *Interpositionem, Græci Parenthesin vocant: dum continuationi sermonis medius aliquis sensus intervenit.* 3 *Παρένθεσις Interjectio.* * Lib. 9. cap. 3.

De Parenthesi duæ sunt Regulæ.

1. Parenthesis nec longa, nec frequens esse debet; quia hiulcam reddit orationem, & obscuram: ut monet Q. † *Interjectione (quâ & oratores & Historici utuntur, ut medio sermone aliquem inserant sensum) impediri solet intellectus; nisi quod interponitur breve est.* Parentheseos autem mensura rarò Hexametrum unum, rarissimè duo excedit: ut in exemplis passim patet: quæ sicubi longior sit; (ne sententiæ intellectus inde impediatur) prioris partis verba, post Parêthesin, repetenda erunt, & cũ posteriori parte conjungenda: ut * *Quoties ego hunc Archiam vidi, judices, (utar enim vestrâ benignitate, quoniam me in hoc novo genere dicendi tam diligenter attêditis) quoties ego hunc vidi,* &c. Et † *Sassia mater hujus Aviti, ((mater enim à me nominis causâ (, tametsi in hunc hostili odio & crudelitate est,) mater (, inquam,) appellabitur: neq; unquã illa ita de suo scelere & immanitate audiet, ut naturæ nomen amittat. Quo enim est ipsum nomen amantius indulgentiusq; maternum; hoc illius matris, (, quæ multos jam annos, & nunc quàm maximè filium interfectum cupit,) singulare scelus majore odio dignum esse putetis)) ea igitur mater Aviti,* &c. ubi post grandem Parenthesin, *mater Aviti*, post insertam, *mater* repetitur. † Lib. 8. cap. 2. * Pro Archia. † Pro Cluent.

2. Parenthesis Parenthesi rarò inseritur. Insertas Parentheses * Treutlerus omnino aversatur: *Illorum autem scriptio* (inquit) *vel flagris coercenda erat, qui Parenthesib. suis, aliàs satis prolixis, novas adhuc Parentheses infarcire solent.* Hoc tamen aliquando facit Orator: qui, exemplo suprà citato, duas tresve inserere non dubitavit. Videtur itaque Treutlerus, magister nimium severus; qui mendum, ita vel nullum, vel leviculum, tam graviter voluit castigari. Veruntamen insertæ Parentheses, (quò confusio * Method. Eloquentiæ L. 1.

† V. Orat. l. 1. c. 2 §. 1. (p) partium vitetur) † duabus potius virgulis, quàm propriis insignibus notandæ erunt. , ,

4
Παράθεσις
Appositio.

Parathesis est, quando declarationis & distinctionis gratiâ, nomen nomini in eodem casu apponitur: ut *lupum* [piscem] *non vidit Italia.* Et Syngen. ¶ 7. *Ubi fratria* [primi modi affinis] *leviro*; *ibi glos* [secundi modi affinis, & ejusdem gradus] *suo sororio, prohibetur.*

De Parathesis, Parenthesis, & Erotesis
punctis, sive notis, vide Oratoriæ l. 1. c. 2. §. 1.

5
Περίφρασις
Circumlocutio.

Periphrasis est rei, quæ verbo uno dici potest, per plura explicatio. Sic de Milonis servis, domini vitam adversus Clodium propugnantibus, ait Orator, *Fecerunt id quod suos quisque servos in tali re facere voluisset.* i. trucidarunt. Sic Poeta Æneam Periphrasi, quàm nomine significare maluit.

* Æn. 1.

* *Arma virumque cano, Trojæ qui primus ab oris*
Italiam fato profugus, Laviniaque venit
Littora. &c.

Sic *doctrina dicendi*, pro Oratoria: *Romanæ eloquentiæ pater*, pro Cicerone. De hac figura ita Q. † *Pluribus autem verbis, cùm id, quod uno, aut paucioribus certè dici potest, explicatur*; *Periphrasin vocant* [circuitum loquendi:] *qui est apud Poetas frequentissimus:* ut

† l. 8. c. 6. in fine.

* Æn. 2.

* Tempus erat quo prima quies mortalibus ægris
Incipit; & dono divûm gratissima serpit.

Et apud Oratores non rarus: semper tamen adstrictior. Quicquid enim significari brevius potest, & cum ornatu latiùs ostenditur, περίφρασις est: cui nomen Latinè datum est, Circumlocutio. *Verùm hæc, ut, cum decorum habet, Periphrasis; ita, cùm in vitium incidit,* Περισσολογία *dicitur.*

6
Συνωνυμία
Synonymia.

Synonymia [seu Palilogia] est congeries synonymorum: sive sint singularia, ut † *Abiit, excessit, evasit, erupit.* Item * *Quicunque ubique sunt, qui fuere, quique futuri sint, posthac stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones: solus ego omnes longè anteo stultitiâ, & indoctis moribus.* ; Sive conjuncta sint, ut † *Veterem consuetudinem fori, & pristinum morem judiciorum minimè vident.* Item * *Et certè contra ipsum Cæsarem est congressus armatus. Quid enim, Tubero, tuus ille districtus in acie Pharsalica gladius agebat? cujus latus ille mucro petebat? qui sensus erat armorum tuorum? quæ tua mens? oculi? manus? ardor animi? quid cupiebas? quid optabas?* Sic etiam apud Poetam:

† Catil. 2.
* Plaut. Bacch.
† Pro Milone.
* Pro Ligario.

† Æn. 1. v. 550.

† *Quem si fata virum servant; si vescitur aurâ*
Æthereâ; nec adhuc crudelibus occubat umbris;
Non metus——

In quibus exemplis omnia sunt ἰσοδυναμοῦντα, seu idem propè significantia.

Palilogia facit ad amplificandum, & affectum vehementem excitandum; dum, ex re unâ multifariàm expressa, plures veluti aculeos animo auditoris

auditoris infigimus. Quem effectum Orator, loco novissimè citato, assecutus, *Nimis*, inquit, *urgeo: commoveri videtur adolescens.*

Sed habendus ubique Synonymorum delectus: quia vix duo usquam verba reperias adeò æquipollentia, ut non aliquo discrimine distinguantur; & ex iis alia tibi aliis aptiora fuerint: ut rectè Q. * *Cùm idem frequentissimè plura significent; (quod Synonymia vocatur) jam sunt alia aliis honestiora, sublimiora, nitidiora, jucundiora, vocaliora.* * l. 8. c. 3.

Vitium huic figuræ contrarium dicitur Tautologia, & Battologia: cùm sine delectu congesta Synonyma, nihil aliud quàm tædium ac fastidium orationi pariunt.

7 Ὑποτύπωσις Hypotyposis.

Hypotyposis est, cùm res tota ita particulatim & ordine exprimitur; ut coram videri videatur. Hujus figuræ definitionem Q. non minùs acutè, quàm concisè, sic effert: † *Hypotyposis est, quâ tota rerum imago quodammodo verbis depingitur.* Eamque idoneis exemplis deinceps illustrat: ut, † l. 8. c. 3.

* *Constitit in digitos extemplo arrectus uterque.* * Æn. 5. 426.

Et cætera: quæ nobis illam † *pugilum congredientium faciem ita ostendunt, ut non clarior fuerit spectantibus.* Talis est ibidem convivii luxuriosi descriptio. *Videbar videre alios intrantes; alios verò exeuntes; quosdam ex vino vacillantes; quosdam hesternâ potatione oscitantes: versatur inter hos Gallius, unguentis oblitus; redimitus coronis: humus erat immunda; lutulenta vino; coronis languidulis, & spinis cooperta piscium. Quid plus videret, qui intrasset? Sic urbium captarum crescit miseratio. Sine dubio enim qui dicit expugnatam esse civitatem, complectitur omnia, quæcunque talis fortuna recipit: sed in affectus minùs penetrat brevis hic velut nuncius. At si aperias hæc, quæ verbo uno inclusa erant; apparebunt, & fusæ per domos ac templa flammæ; & ruentium tectorum fragor; & ex diversis clamoribus unus quidem sonus: aliorum fuga incerta; alii in extremo complexu suorum cohærentes; & infantium fœminarumque ploratus; & male usque in illum diem servati fato senes: tum profanorum sacrorumque direptio; efferentium prædas repetentiumque discursus; & acti ante suum quisque prædonem catenati; & conata retinere infantem suum mater; &, sicubi majus lucrum est, pugna inter victores. Licèt enim hæc omnia (ut dixi) complectatur eversio; minus est tamen totum dicere quàm omnia.* † Daretis Juvenis & senis Entelli.

8 Προκατάληψις, Præmunitio.

Præmunitio [sive Præparatio] est, quando adversùs eorum, quæ dicturi sumus, reprehensionem, nos præmunimus, rationem aliquam aut causam prætendentes. Sic * Orator promissis ad Siculos olim factis, se præmunit contra Cæcilium, & alios, qui mirarentur eum jam ad accusandum descendere, qui priùs omnino defendere consuevit. Pro Milone Præmunitio est, adversus Clodianos, ex synceritate. *Fecerunt id servi Milonis (dicam enim non derivandi criminis causâ; sed ut factum est) quod suos, &c.* * In Divinat.

9 Μετάβασις Transitio.

Transitio est, quâ connectuntur partes orationis. Est autem vel perfecta, vel imperfecta.

Perfecta

Perfecta est, quâ dicitur, & quid dictum sit, & quid dicendum: ut † *Satis multa de turpitudine: dicam deinceps quod proposui de periculo.* Item * *Quoniam de genere belli dixi; nunc de magnitudine pauca dicam.* Item

† Phil. 7.
* Pro leg. Man.
† Georg. 2.

† *Hactenus arvorum cultus, & sidera cœli:*
Nunc te, Bacche, canam. &c.

Transitio imperfecta est, quâ, aut quid dictum, aut quid dicendum sit, dicitur: * *Age, nunc illa videamus, judices, quæ consecuta sunt.* Item † *De Africa, & ejus incolis, ad necessitudinem rei satis dictum.*

* Pro Ameri.
† Salust. in Iugurth.

Transitio facit ad ornatum & attentionem, ad rerum intelligentiam & reminiscentiam.

10 Ἀποδίωξις Rejectio.

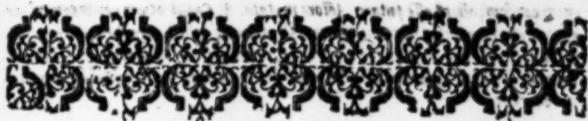
Rejectio est, cùm aliquid aut in alium locum, aut in aliud tempus rejicimus; aut omnino à causa & oratione nostrâ removemus.

Rejectio, quâ quid in commodiorem locum reservatur, est pro Plancio: *Posuit hoc idem quod tu, Cassi, Laterensis: quamobrem de isto paulò pòst dicam.* Item pro lege Manilia: *Sed de Lucullo dicam alio loco: & ita dicam, Quirites, ut neque vera laus ei detracta, oratione meâ; neque falsa affecta esse videatur.*

Rejectio in aliud tempus fit, vel brevitatis studio, vel propter temporis angustias. Sed * *Scitum est causam conferre in tempus, cùm afferre plura, si cupias, non queas.*

* Orat. l. 3. in fine.

Tertii generis Apodioxis est, pro Sex. Roscio. *Erucii criminatio tota, ut arbitror, dissoluta est: nisi fortè expectetis ut illa diluam, quæ de peculatu, ac de ejusmodi rebus commentitiis, inaudita vobis ante hoc tempus, ac nova objecit: quæ mihi iste visus est ex alia oratione declamare, quam in alium reum commentaretur: ita neque ad crimen Parricidii, neque ad eum qui causam dicit, pertinebant.* Et pro Posthumo: *Quid ego senatum defendam hoc loco, judices? omni equidem loco debeo: ita de me meritus est ille ordo. Sed id nec agitur hoc tempore; nec cum Posthumi causâ res ista conjuncta est.*

RHETORICAE LIBER SECVNDVS DE PRONVNCIATIONE.

Caput I.

Locutionis (quæ prima fuit Rhetoricæ pars) præcepta, in tropis & figuris exposita sunt: sequitur (*a*) Pronunciatio sive (*b*) Actio, pars altera institutæ artis. (*c*) Pronunciatio est (*d*) externa orationis exornatio: apta scilicet ejusdem enunciatio: Elocutione certè (*e*) multò præstantior & efficacior.

Ad Cap. I.

(*a*) (*b*) Quintil. l. 11. c. 3. *Pronunciatio à plerisque Actio dicitur: sed prius nomen à voce, sequens à gestu videtur accipere.*

(*c*) Heren. l. 1. ¶ 5. *Pronunciatio est vocis, & vultus, & gestus, moderatio cum venustate.*

(*d*) Vide (2) in notis ad c. 1. l. 1.

(*e*) Orat. l. 3. ¶ 31. *Hæc ipsa omnia perinde sunt ut aguntur. Actio enim in dicendo una dominatur; sine hac summus orator esse in numero nullo potest: mediocris hac instructus summos sæpe superare. Huic primas dedisse Demosthenes dicitur, cùm rogaretur, quid in dicendo esset primum: huic secundas: huic tertias. Quò mihi melius illud ab Æschine dictum videri solet, qui cùm propter ignominiam judicii cessisset Athenis, & se Rhodum contulisset; rogatus à Rhodiis, legisse fertur orationem illam egregiam, quam in Ctesiphontem contra Demosthenem dixerat: quâ perlectâ, petitum est ab eo postridiè, ut legeret illam etiam, quæ contrà à Demosthene pro Ctesiphonte est edita: quam cùm suavissimâ & maximâ voce legisset, admirantibus omnibus, Quantò, inquit, magis admiraremini, si audissetis ipsum? Ex eo satis significavit, quantum esset in Actione, qui orati-*

† Quint. l. 11. c. 3.

enem eandem, alium esse putaret Actore mutato. † *Cujus etiam rei magnum argumentum Hortensius est: diu princeps Oratorum, posteà æqualis Ciceroni, perpetuò autem secundus: cujus tamen scripta, tam longè abfuerunt ab illa vivæ eloquentiæ famâ, ut appareret aliquid placuisse eo dicente, quod posteà legentes non invenerint.*

Caput II.

De Tono, Sono, & Prosodia.

PArtes Pronunciationis duæ sunt: vox seu Prolatio, quæ communi nomine, Pronunciatio; & Gestus, quæ iidem Actio, dicitur. Atque harum partium altera ad aures, altera ad oculos pertinet: per quos duos sensus, omnis fere cognitio ad animum pervenit.

Prolatio est, quâ orationem (*a*) non eodem tenore, sed gratâ (*b*) vocis varietate proferimus.

Vocis autem varietas consistit, in Tono, Sono, & Prosodia.

Tonus. Tonus [vocis modulus] est vel superior seu acutus; vel inferior seu gravis: unde (*c*) intendi seu ascendere; & remitti seu descendere, vox dicitur: ut in notis Musicis.

Sonus. Sonus [vocis vis] est vel elatus seu argutus; vel submissus seu suppressus: quo vox, (*d*) sive inferior sive superior sit, tum elevari, tum deprimi dicitur; unde faciliùs vel difficiliùs audiatur.

Prosodia. Prosodia, [seu Accentus] est quâ aliqua Dictionis syllaba præ cæteris (*e*) accinitur. Accentus, qui Græcis triplex est, acutus (´) gravis (`) circumflexus (^), Latinis (*f*) unicus est, Acutus.

Accentus acuti (*g*) sedes triplex est: ultima, penultima, & ante-penultima Dictionis syllaba. Ad quam dinoscendam triplex datur Regula.

1. Monosyllaba omnia acuuntur.

2. Disyllaba omnia acuunt priorem.

3. Hyperdisyllaba, penultimâ longâ, eandem acuunt: brevi, ante-penultimam. (vide primam Reg. de media).

Sed duo accentum transponunt.

1. Conjunctio enclitica (*h*) *que*, *ne*, & *ve*, dictioni annexa

nexa, accentum tum à penultima, tum ab antepenultima (i) in ultimam inclinat: ut Catil. 1. *Nihilne te nocturnum præsidium palatii —— nihil horum ora vultusque moverunt?* Et mox, *me ipsum inertiæ nequitiaque condemno.*

2. Etiam dissimilitudo, Dictionum similium invicem respondentium, sive principium sive finem occupet, accentum à loco naturali & proprio, ad se attrahit: ut Catil. 1, *ut non emissus ex urbe; sed immissus in urbem esse videatur.* Sic. Eun. Prol. *Æquum est vos* cognoscere, *atque* ignoscere. Et Quint. l. 9. c. 3. *Neminem posse alteri dare* matrimonium, *nisi penes quem sit* patrimonium. Item Nocumenta Documenta. Et, Inimici *potiùs quàm* amici *est*, amari *malle quàm* amare.

Atque hæc Prosodiæ ratio in omni servatur, tum Toni tum Soni, mutatione.

Ad Cap. II.

(a) Orat. l. 3. in fine. *Ad aures nostras & actionis suavitatem, quid est vicissitudine, varietate, & commutatione aptius?* Nunc enim acriori contentione ascendere, nunc etiam Tonorum tanquam gradibus descendere; nunc eleuare vocem, nunc deprimere, juvat. Perpetuata autem Monotonia turpis & ingrata est. Q. l. 11. c. 3. *Vitemus igitur illam quæ Græcis μονοτονία vocatur,* [*una quædam spiritus ac soni intentio*] *non solùm ne dicamus omnia clamosè, quod insanum est; aut infra loquendi modum, quod motu caret; aut submissò murmure, quo etiam debilitatur omnis intentio; sed ut in iisdem partibus, iisdem affectibus, sint tamen quædam, non ita magnæ, vocis declinationes; prout verborum dignitas, aut sententiarum natura, aut depositio, aut inceptio, aut transitus, postulabit.*

(b) *Vocis.* Orat. l. 3. in fine. *Ad actionis usum atque laudem, maximam sine dubio partem Vox obtinet: quæ primùm est optanda nobis: deinde, quæcunque erit, ea tuenda.* Et mox. *Ad vocem in dicendo obtinendam, nihil est utilius, quàm crebra mutatio; nihil perniciosius, quàm effusa sine intermissione contentio.* Vide (c)

(c) *Intendit.* Orat. Perf. *Vocis quidem bonitas optanda est: non est enim in nobis; sed tractatio & usus in nobis. Ergo ille princeps variabit, & mutabit, & omnes sonorum, tum intendens tum remittens, persequetur gradus.*

(d) *Sive inferior.* Nam & Tonus inferior, ut in Musica Bassus, sono arguto ac elato edi potest; & contrà superior, ut triplex, sono leni, & submisso.

(e) *Accinitur.* i. clariùs, & apertiùs, cum majori mora, effertur.

(f) *Vnicus est, acutus.* Gravis enim nihil aliud est, quàm Acuti ab-

*† Vide ☞ l. 1. Oratoriæ c. 2. §. 1. post notas.

sentia seu privatio. Notatur quidem alicubi, sed in * alium usum ad Pronunciationem nihil confert. Circumflexus etiam notatur; & in † duplicem usum: sed in voce, vel, tanquam gravis, nullam habet vim, ut in *Musâ*; vel eam quam Acutus, ut in *gustâram*. Neque enim *Musâ* ablat. secus effertur, quàm *Musa* nominat. quia omnia disyllaba priorem acuunt; neque *a* in *gustâram*, aliter quàm in *gustare*, cùm utrobiq; penultima longa similiter acuenda sit (Vide suprà Regulâ 2. & 3.) Itaque Orat. Perf. ¶ 10 sic Orator: *Ipsa natura, quasi modularetur hominum orationem, in omni verbo posuit acutam vocem: nec unâ plus; nec à postremâ syllabâ citra tertiam. Tertiam* hìc intelligit Orator inclusivè: ut Musici in Concordiis dicunt notam tertiam & quintam; & Medici in Febribus diem * tertiam & quartam. Secus enim penultima est prima ab ultima; & ante-penultima (citra quam † naturaliter non est Accentus) est secunda: quam hìc Orator, ipsam ultimam annumerans appellat *tertiam*.

* Vnde febris tertiana & quartana, quæ 2ª. & 3ª. quaque die accedit.

(g) *Sedes triplex*. Orat. Perf. ¶ 10. *Natura in omni verbo posuit acutam vocem: nec unâ plus; nec à postremâ syllabâ citra tertiam*. Itaque ut Latini acuunt ultimam, penultimam, & ante-penultimam; ita Græci suum habent ὀξύτονον, παροξύτονον, προπαροξύτονον.

†. Vide (g)

(h) *Que*. *Itaque, utique, undique*, acuunt primam: sed in iis *que* non est conjunctio enclitica; sed pars compositi.

(i) *In ultimam inclinat*. Hoc præceptum cùm sit perpetuum; frustra Acuti nota particulæ encliticæ præfigi solet.

Caput III.

De voce singularum Dictionum.

PRolatio est vel Dictionum singularum, vel Distinctionum seu Partium Sententiæ, vel Sententiæ integræ.

Singulæ cujusque Dictionis syllabæ, (a) præsertim extrema, distinctè & clarè proferantur.

Emphasis. Tropi.

Emphatica, aliaque præcipuæ notæ verba, præsertim Antitheta seu invicem respondentia, paulò altiorem vocis & Tonum & Sonum requirunt. Atque in his relucent insigniores Tropi, ut in Clod. Integritas *tua te purgavit*, pudor *eripuit*. Æn. 8. *Pontem* indignatus *Araxes*. Phil. 2. *gremium suum, &* totum tribunal *implevit*. Catilinariâ 2. *pudor & petulantia, pudicitia & stuprum, fides & fraudatio, pietas & scelus*, &c. (vide Meton. adjuncti) in illustri Allegoria, invicem respondent. Et Æn. 7. *Superi & Inferi*.

Flectere si nequeo Superos, Acheronta movebo.

* Pro Corn. Balbo.

* *An* linguâ *&* ingenio *patefieri* aditus ad civitatem *potuit*;

tuit; manu & virtute *non potuit?* Hìc verba Emphatica, *linguâ* & *manu*, *ingenio* & *virtute*, invicem respondent. Quæ omnia elatiori voce proferenda sunt. *Figuræ dictionis.*

Similis est in verborum figuris Pronunciatio.

Litigat & podagrâ *Diodorus, Flacce, laborat:*
Sed nil Patrono porrigit: hæc chiragra *est.*

Hìc enim *podagra* & *chiragra*, voces nempe quibus insidet figura, supra reliquas efferuntur. Par est in cæteris ratio.

Ipsa sonant arbusta, Deus Deus *ille, Menalca.*
Te *dulcis conjux*, te *solo in littore secum*,
Te *veniente die*, te *decedente canebat.*

Certus *locus*, certa *lex*, certum *tribunal.* Vbi *Deus* bis, *te* quater expressa, & *certus, certa, certum*, similem obtinent prolationem.

Ad Cap. III.

(*a*) *Præsertim extrema:* quia terminationis occultatio, occultat fere sensum sententiæ: hìc tamen supinâ discentium, ne dicam docentium, negligentiâ, in scholis nonnullis nimium peccatur.

Caput IV.

De voce Distinctionum.

HAbent & Sententiarum Distinctiones suos Pronunciandi modos.

Comma vocis tenorem continuat in Dictione ultima, cum pausa brevissimâ: Semicolon cum paulo longiori. *Comma.* *Semicolon.*

Periodus vocis tenorem, seu tonum communem, in ultimâ deprimit, cum interuallo longissimo: Colon cum breviori. *Periodus.* *Colon.*

Erotesis pura tonum communem in ultimâ elevat: sic etiam quæ particulas, merè interrogativas [quæ nihil addunt significationis] præfixas habent: Vt *Num*, *An*, *Ne*, *Anne*, *Nonne*. Sed Erotesis, quæ à nomine interrogativo inchoatur; (ut *Quis*, *Quid*, *Vter*, *Qualis*, *Quantus*, *Quot*, *Quotus*) aut ab Adverbio interrogativo aliquid adsignificante, (ut *Vbi*, *Vnde*, *Quo*, *Quorsum*, *Quando*, *Quousque*, *Quoties*, *Erotesis.*

ties, Quàm, Quomodo, Cur, Quare,) desinit ut Periodus; & Tonum elevatum retrahit ad Interrogativum: sicut Ecphonesis (quæ etiam desinit ut Periodus) ad (*o*) particulam Exclamandi.

Ecphonesis.

Parenthesis.

Parenthesis (quæ interdum etiam * duplici includitur Commate) inferiori, & submissiori voce tota proferenda est; & semper desinit ut Comma.

* Vide Oratoriæ l. 1. c. 2. §. 1. (p)

Parathesis

Parathesis etiam submissiori tota sono proferetur: sed desinit ut Distinctio ejus primaria; sive perfecta sit, sive imperfecta.

Distinctionum Exempla vide initio Catil. 1.

Vox Distinctionum ratione Affectuum.

Cæterùm quia in Sententiis aliæ sunt, pro varietate affectuum, vocis varietates; ideo Distinctiones, quæ Sententiarum sunt partes, earum etiam sunt participes. Vt docet l. 11. c. 3. Q. Proponanus *(ait)* nobis illud Ciceronis, in oratione nobilissimâ pro Milone, principium: nonne ad singulas penè distinctiones, quamvis in eâdem facie, tamen quasi vultus mutandus est? *Etsi vereor (Iudices) ne turpe sit, pro fortissimo viro dicere incipientem, timere*; Etiam si est toto proposito contractum atque summissum, quia & exordium est, & sollicitum exordium; tamen fuerit, necesse est, aliquid plenius & erectius, dum dicit, *pro fortissimo viro:* quàm cùm, *Etsi vereor, & turpe sit, & timere.* Iam secunda respiratio increscat oportet, naturali quodam conatu, quo minùs pavidè dicimus quæ sequuntur; & quo magnitudo animi Milonis ostenditur. *Minimèque deceat, cùm Titus Annius ipse magis de Reipublicæ salute, quàm de sua perturbetur*; Deinde quasi objurgatio sui est, *me ad ejus causam, parē animi magnitudinem afferre non posse*; Tum invidiosiora, *tamen hæc novi judicij nova forma terret oculos.* Illa verò jam penè apertis (ut aiunt) tibiis: *Qui quòcunque inciderunt, veterem consuetudinem fori, & pristinum morem judiciorum minimè videut.* Nam sequens latum etiam atque fusum est: *Non enim coronâ consessus vester cinctus est, ut solebat.* Quod notavi ut appareret, non solùm in membris causæ, sed etiam in articulis, esse aliquam Pronunciandi varietatem; sine quâ nihil neque majus, neque minus est.

Ad

Ad Cap. IV.

(*a*) *Particulam Exclam* : ut *O*, *utinam*, *Prob*, *En*, *Heu*. Exempla vide l.1.c.14.

Caput V.

De voce integræ Sententiæ.

SEquitur Prolatio Totius Sententiæ : in qua figuræ Sententiarum, Affectusque omnes, comprehenduntur.

Atque hic * cantus ille est, quem Tullius Demosthenem & Æschinem significâsse dicit, cùm vocis flectiones & inclinationes invicèm exprobrarent, non idò improbandas: cùm enim uterque alteri objiciat, palàm est utrumque fecisse. * Orat. Perf. ¶ 10.

(*a*) Submissiori ac graviori voce orationem auspicari, hinc paulatim insurgere, donec ad debitum tenorem ventum fuerit, atque hinc in Exitu, ad priorem vocis gravitatem & submissionem paulatim relabi, utile ac suave erit.

Vocis tenor, maximam partem, debet esse (*b*) mediocris inter imam summamque, inter elatam & submissam: vnde, in utramque partem, prout res postulârit, recedatur. Est enim non minor, variandæ vocis in oratione totâ, quàm fuit, in singulis Dictionibus & Distinctionibus, virtus & venustas.

Exemplum vocis acutæ & argutæ est pro Ligario: *Vide Cæsar, quàm non reformidem : quanta lux tuæ liberalitatis & sapientiæ, mihi apud te dicenti oboriatur. Quantùm potero voce contendam,* ut *hoc populus Romanus exaudiat. Suscepto bello, Cæsar, gesto etiam ex magna parte, nullâ vi coactus, judicio meo ac voluntate, ad ea arma profectus sum, quæ erant sumpta contra te:* & hanc Orator ipse contentionem vocis prædixit. Similiter cùm populus, acclamatione adversâ, Ciceronem pro Rabirio agentem turbaret ; *Nihil* (ait) *me clamor iste commovet, sed consolatur ; cùm indicat esse quosdam cives imperitos, sed non multos. Nunquam (mihi credite) Pop. Romanus hic qui silet, Consulem me fecisset ; si vestro clamore perturbatum iri arbitraretur.*

trahetur. Quantò jam levior est acclamatio? *Quin contineti vocem, indicem stultitiæ vestræ, testem paucitatis.*

Exemplum gravis & submissæ vocis est Phil. 2. *Si inter cœnā in tuis immanibus poculis accidisset, quis non turpe duceret?*

† Redditio.

† *In cœtu verò populi Romani, publicum negotium gerens, magister equitum, cui ructare turpe esset, is vomens, frustis esculentis vinum redolentibus, gremium suum, & totum tribunal, implevit.* In redditione Collationis, producenda sunt omnia, trahendæ vocales, aperiendæ fauces, quò major quàm antea fœditas exprimatur.

Vox affectuum singulorum. * Orat lib. 3. in fine.

Sunt etiam suæ singulis Affectibus voces: ut ostendit Orator: * *Omnis motus animi suum quendam à natura habet vultum, & sonum, & gestum: totumq; corpus hominis, & ejus omnis vultus, omnesq; voces, ut nervi in fidibus, ita sonant, ut à motu animi sunt pulsæ. Nam voces, ut chordæ sunt intentæ, quæ ad quemq; tactum respondeant: [acuta gravis, cita tarda, magna parva:] quas tamen inter omnes, est, suo quoq; in genere, mediocris. Atq; etiam illa sunt, ab his delapsa, plura genera: lene asperum, contractum diffusum, continenti spiritu intermisso, fractum scissum, flexo sono, attenuatum inflatum.*

1 † 3. De Orat.

In miseratione vox erit flexibilis, plena, interrupta, flebilis: ut in illo Gracchanæ orationis loco: † *Quò me miser conferam? quò vertam? in capitolinmne? at fratris sanguine redundat: an domum? matremne ut miseram, lamentantemq; videam, & abjectam?* Quæ à Graccho Tullius ait acta sic esse, oculis, voce, gestu, inimici ut lachrymas tenere non possent.

2

In iracundia vox contraria est, acuta, incitata, crebrò incidens. Phil. 3. *O præclaram illam eloquentiam tuam, cùm es nudus concionatus! Quid turpius? quid fœdius? quid suppliciis omnibus dignius? num expectas dum te stimulis fodiam? Hæc te, si ullam partem habes sensus, lacerat; hæc te cruentat oratio. Vereor ne imminuam summorum virorum authoritatem & gloriam: dicam tamen dolore commotus: Quid indignius, quàm vivere eum qui imposuerit diadema; cùm omnes fateantur jure interfectum esse, qui abjecerit?* Talem vocem requirit Reticentia illa:

Iam

Iam cœlum terramq; meo sine numine venti, &c.

In metu & verecundiâ demissus & hæsitans sonus est. 3
Ter.Eun. *Totus, Parmeno, tremo horreoque, postquam aspexi hanc.* Talis vox Ciceronis fuit in plerisq; exordiis, ut pro Dejotaro etiam significatur: *Cùm in omnibus causis gravioribus, C. Cæsar, initio dicendi commoveri soleam vehementiùs, quàm videtur vel usus, vel ætas postulare; tum in hac causâ ita me multa perturbant, ut quantum mea fides studii mei afferat ad salutem regis Dejotari defendendam, tantum facultatis timor detrahat.* Pro Quinctio rationem addit: *Semper equidem magno cum metu incipio dicere. Quotiescunq; dico, toties mihi videor in judicium venire, non ingenii solùm; sed etiam virtutis, atq; officii: ne aut id profiteri videar, quod non possum implere; quod est impudentiæ; aut id non efficere quod possum, quod est aut perfidiæ, aut negligentiæ.* &c.

In voluptate, tenerum, lene, effusum, hilaratum vocis 4
genus, optatur. Qualis est illa vox Æneæ, pictum in tapetis Trojæ excidium intuentis.

Constitit, & lachrymans, Quis jam locus, inquit, Achate,
Quæ regio in terris nostri non plena laboris?
En Priamus: sunt hic etiam sua præmia laudi;
Sunt lachrymæ rerum, & mentem mortalia tangunt.
Solve metus: feret hæc aliquam tibi fama salutem.

Dolor sine commiseratione, grave quiddam, & imo pres- 5
su ac sono obductum, requirit. In Pison: *Meministine, cœnum, cùm ad te quintâ ferè horâ cum C. Pisone venissem, nescio quo è gurgustio te prodire, involuto capite soleatum? & cùm isto ore fœtido teterrimam nobis popinam inhalâsses, excusatione te uti valetudinis, quòd diceres vinolentis te quibusdam medicamentis solere curari? quam nos causam cùm accepissemus, (quid enim facere poteramus) paulisper stetimus in illo ganearum tuarum nidore atq; fumo: unde tu nos, cùm improbissimè respondendo, tum turpissimè eructando, ejecisti.*

In blandiendo, satisfaciendo, rogando, levis vox & sum- 6
missa est. Æneid 4.

Mene fugis? per ego has lachrymas, dextramq; tuam te
(Quando aliud mihi jam miseræ nil ipsa reliqui)

Per connubia nostra, per inceptos hymenaeos;
(Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam
Dulce meum) miserere domus labentis, & istam
Oro (si quis adhuc precibus locus) exue mentem.

Epilogus vocis. Atque hæc de vocis moderatione: ad quam obtinendam, optimum esse censet Fabius, ediscere quàm maximè varia, quæ flexus omnes habeant: eaq; quotidie ita dicere, ut agimus: ut simul in omnia paremur. Sic Cicero vitium huic moderationi contrarium emendavit. *Omnia enim sine remissione, sine varietate, vi summâ vocis, & totius corporis contentione dicebat: Sed peragratâ Græciâ & Asiâ, omnium generum Rhetoribus auscultatis, & ad hoc remedium adhibitis, tandem non modò exercitatior, sed propè mutatus rediit.

* Brut. ¶ 140.

Ad Cap. V.

(*a*) *Submiss.* Heren. l. 3. ¶ 27. *Firmam quàm maximè poterimus in dicendo vocem conservare; si sedatâ & depressâ voce principia dicemus. Nam læduntur arteriæ, si antequã leni voce permulsæ sint, acri clamore compleantur.* Quanquam depressa vox nec in exitu, nec in initio perpetua est; ne deprehensam artificium satietatem pariat, & tædium. Orator enim *Initii* vocem, Catil. 1. & vocem *Exitus* pro Amerino, intendit. Siquidem *Initium* illud est Apostrophe multiplicis & vehementis Interrogationis: atq; in *Epilogo*, Patheticæ ad Chrysogonum Apostrophæ inserit Orator Prosopopœiam Roscii, injuriam cum Chrysogono, & crudelitatem expostulantis; non sine Exclamatione instantibus auctâ Interrogationibus: deinde ad Judices reversus, eos sæpius per Deos immortales adjurans, seriis & hortationibus & monitionibus permovet; & abruptè definit. Neque enim aut illius *Initii*, aut hujus *Epilogi* vehementia, sine intentiori voce rectè proferuntur.

(*b*) *Mediocris.* Orat. l. 3. *In omni voce est quiddam medium: sed suum cuiq; voci: deinde est quiddam contentionis extremum, quod tamen inferius est quàm acutissimus clamor; est item quiddam in remissione gravissimum; quòq; tanquam sonorum gradibus descenditur.* Item Q. l. 11. c. 3. *Neq; gravissimus, ut in Musica, sonus; nec acutissimus, orationibus convenit. Nam & ille parum clarus nimiùmq; plenus, nullum afferre animis motum potest; & hic prætenuis, ac immodicæ claritatis, cùm est ultra verum; tum neque Pronunciatione flecti, neq; diutiùs ferre intentionem potest. Nam vox, ut nervi, quò remissior, hòc & gravior & plenior; quò tensior, hòc tenuis & acuta magis, est. Mediis itaque utendum sonis: hique, cùm augenda intentio est, excitandi; cùm submittenda, sunt temperandi.*

☞ Verùm hæc quæ de voce præcipiuntur, vix queunt sine vivâ præceptoris voce ad amussim percipi: ut l. 1. c. 8. monet Q. *Quando attollenda, vel submittenda sit vox, quid quoq; flexu, quid lentiùs, celeriùs, concitatiùs, leniùs, dicendum, demonstrari, nisi in opere ipso, non potest.*

Caput-

Caput VI.

De gestu.

HActenus de Voce: Actionis lex & gestus superest, (quam Quintilianus * Chironomiam appellat) (a) virtutis multò majoris, quàm ulla Vox esse possit. * Lib.1.cap.11.

Lex una hìc summa est, ut omnes vocis flexiones, atque animi motus comitetur gestus. Orat. 3.

Ad Cap. VI.

(a) *In iis enim omnibus, quæ sunt Actionis, inest quædam vis à naturâ data: quare etiam hâc imperiti, hâc vulgus, hâc deniq; barbari, maximè commoventur. Verba neminem movent, nisi eum, qui ejusdem linguæ societate conjunctus est: sententiæque sæpe acutæ non acutorum hominum sensus prætervolant. Actio autem, quæ præ se motum animi fert, omnes movet: iisdem enim omnium animi motibus concitantur, & eos iisdem notis, & in aliis agnoscunt, & in seipsis judicant. Argumento magno est pantomimus, qui solo gestu, sine voce, omnia spectantibus significat: ut gestus in tantâ, per tot gentes, linguarum diversitate, tanquam communis hominum sermo esse videatur. Imò verò, etiam bestiarum, quæ signis affectus suos enunciant: quinetiam rerum inanimatarum: sic enim picturæ & imagines tacitè loquuntur. Itaq; gestus, sermo corporis & eloquentia rectè à Cicer. nominatur: in eoque summum studium duo summi oratores Demosthenes & Cicero posuere. Demosthenes speculum grande intuens, cōponebat Actionem & Gestus corporis: & quamvis fulgor ille sinistras imagines redderet; suis demum oculis quod efficeret credidit. Quinetiam Satyrum histrionem ad eas artes magistrum adhibuit. Et Cicero histrionibus quoq; hujus doctrinæ magistris Roscio comœdo, Æsopo tragœdo usus est. Chironomiam verò Quintilianus author est ab heroicis usq; temporibus repetitam, ab ipso etiam Socrate probatam, à Platone quoque in parte civilium positam virtutum. * Orat. 3. ad finem.

Caput VII.

De gestu totius corporis.

TRunco totius corporis orator seipsum moderetur, & virili laterum flexione, non gesticulatione scenicâ: Actionemq; magis ad sensus, quàm ad verba accommodet. *Status * Orat. perf. ¶ 10.

verò corporis sit secundùm naturam erectus & excelsus. Etenim natura

Met. 1.

Os homini sublime dedit, cœlumq; tueri
Iussit, & erectos ad sydera tollere vultus.

Contraria autem mutatio & vacillatio, quàm indecora sit, Curionis motus ille argumento est, quem & Iulius (ut est in Bruto *) perpetuum notavit, *cùm ex eo in utramq; partem toto corpore vacillante quæsivit, quis loqueretur è lintre: & Cn. Sicinius homo impurus, sed admodùm ridiculus: is, cùm Tribunus pleb. Curionem & Octavium Consules produxisset, Curioq; multa dixisset sedente Cn. Octavio collegâ, qui devinctus erat fasciis; & multis medicamentis, propter dolorem artuum, delibutus; Nunquam, inquit, Octavi, collegæ tuo gratiam referes: qui nisi se suo more jactavisset, hodie te istic muscæ comedissent.*

* Et Quint. lib. 11. cap. 3.

Caput VIII.

De gestu capitis, frontis, oculorum.

ATque hæc de corporis universi gestu. Partium item sua quædam ratio est, & quidem præcipua capitis, cum illo corporis statu consentientis. 1 Demisso capite humilitas & modestia significatur: & hoc gestu Poëta verecundiam reginæ exprimit Æneid. 1.

Tum breviter Dido vultum demissa profatur.

2 Capite & oculis in terram conversis, Orator, velut cogitabundus, decorè exorditur. † Cùm ad Iudicem nos converterimus, non protinus est erumpendum; sed danda brevis cogitationis mora. Mirè enim auditorem dicturi cura delectat: & Iudex seipse componit. Hoc præcipit Homerus Vlyssis exemplo: quem stetisse oculis in terram defixis, immotoq; sceptro, priusquam illam eloquentiæ procellam effunderet, dixit: eoque gestu par est Ciceronis timorem in principiis significatum esse: 3 quinetiam id testificatur oratione illâ: * *cùm in omnibus causis C. Cæsar*, &c. Aspectus vertitur eòdem, quò gestus corporis: exceptis, quæ aut damnanda, aut removenda sunt, ut videamur aversari. Æneid. 3.

† Q. l. 11. c. 3.

Iliad. 3.

* Vid. cap. 5. 3.

—— *Dii*

——*Dii talem terris avertite pestem.* Æneid. 1.
——*Haud equidem tali me dignor honore.*

Solo tamen capite gestum facere, aut frequenter facere, vitiosum scenecis doctoribus visum est. Frontem ferire in dolore, Ciceroni videtur oratorium, Fabio autem scenicum. 4 5
* Sed in ore ac vultu sunt omnia: in eo autem ipso dominatus est omnis oculorum. † Vultus enim imago est animi, indices oculi. Quare cùm effeceris ne quid ineptum aut vultuosum sit, tum oculorum magna debet esse moderatio: qui, quot animi motus sint, tot significationes, & communicationes habent. (a) Oculis itaq; immotis dicere valde dedecet. Narium, labrorum, menti, cervicum, (b) humerorum vitia magis notantur. 6 * Orat. lib. 3. 7 † Orat. perf. ¶ 10. 8 9

Ad Cap. VIII.

(a) Orat. lib. 3. in fine. *Theophrastus quidem actorem aversum dixit, qui in agendo contuens aliquid pronunciaret.* E contrà verò * *Quanquam & vultus mutatio, oculorumq; conjectus multum in actu valet; tamen siquis ducere os exquisitis modis, & frontis ac luminum inconstantiâ trepidare non desinat, rideatur.* *Q. lib. 9. c. 3.

(b) Humeros jactabat Demosthenes: sed hoc vitium ita dicitur emendâsse: ut, cùm in augusto quodam pulpito stans diceret, hasta humero dependens immineret, ut si calore dicendi vitare id excidisset, offensatione illâ commoneretur.

Caput IX.

De Gestu brachii, manus, digitorum.

AT brachium proceriùs projectum, quasi quoddam telum orationis est: continuosq; ac decurrentes locos maximè decet: & cùm speciosius quiddam uberiusq; dicendum est (sicut illud, * *Saxa atq; solitudines voci respondent*) expatiatur in latus, & ipsa quodammodo se cum militari isto gestu fundit oratio. Siniſtrum verò brachium, si quid eo agendum sit, eousq; allevandum est, ut quasi normalem angulum faciat. Manus autem minùs arguta, digitis subsequens verba, non exprimens, tantum potest, ut sine hac 1 Orat. lib. 3. * Quintil. lib. 11. cap. 3. 2 3

trunca videatur actio. Nam cæteræ partes loquentem adjuvant: manus propè ipsa loquitur. Hinc Persianum illu Satyr. 4.

Ergo ubi commotâ fervet plebecula bile,
Fert animus calidæ fecisse silentia turbæ
Majestate manus. ——

4 Sinistra autem sola nunquam gestum facit: dextræ sese frequenter accommodat. Sic junctis manibus Aporia illa Gracchana agenda est: *Quò me miser conferam?* &c. Quantus verò sit junctarum manuum gestus, exemplum poëtæ demonstrat Æneid. 1.

Ingemit, & duplices tendens ad sydera palmas
Talia voce refert: O terq; quaterq; beati,
Queis ante ora patrum Trojæ sub mœnibus altis
Contigit oppetere! —— Hìc poëta gestum præmonstravit.

5 Manus verò complodere est scenicum.

1 Atque hæc de universâ manu: in cujus digitis singularis
† Q. l. 11. c. 3. gestus quidam est: atq; † ille inprimis maximè communis, quo medius digitus in pollicem contrahitur explicatis tri-
2 bus: & gestus est instantior: & tribus pollice pressis, index ille (quo Crassum in exprimendo animi dolore, atq; impetu scienter usum significat Antonius) explicari solet. Is in exprobrando & indicando (unde ei nomen est) alternatâ ac spectante humerum manu, paulùm inclinatus affirmat: versus in terram urget: aliquando pro numero unitatis est. Est
3 autem & ille verecundæ orationi aptissimus, quo quatuor primis leviter in summum coëuntibus digitis, non procul ab ore aut pectore, fertur ad nos manus: & deinde prona ac paululùm prolata laxatur. Quintilianus credit hoc modo cœpisse Demosthenem, in illo pro Ctesiphonte timido summissoque principio: sic item formatam Ciceronis manum, cùm diceret, *Si quid est in me ingenii (judices) quod sentio quàm sit exiguum,* &c.

Atque digitorum gestus tam insignis est.

Caput

Caput X.

De Gestu pectoris, fœmoris, pedis.

IN cæteris vitia fere notata sunt: ut pectus ac ventrem projicere. 1
Cædere etiam pectus Fabio scenicum est. At fœmur ferire (quod Athenis primus fecisse creditur Cleon) 2
usitatum: & indignatos decet, & excitat auditorem. 3

In pedibus status & incessus observatur. In dextrum verò ac lævum latus vacillare, alternis pedibus insistendo, ridiculum est. 4
Supplosio tamen pedis, in contentionibus & incipiendis & finiendis, est opportuna. 5
Incessus permissus est oratori; sed rarus, & tantùm in causis publicis, ubi suggestum amplum & spatiosum est: ubi etiam multi sunt judices: proindeq; in senatu, ubi plures; & in concione, ubi longè plurimi. 6
Discursare tamen ineptissimum: urbanèque Flavius Virginius interrogavit de quodam suo antisophistâ, quot millia passuum declamâsset. 7

Atq; hæc de corporis Gestu, Oratoribus summè necessario. * *Nam & infantes, Actionis dignitate, Eloquentiæ sæpe fructum tulerunt; & diserti, deformitate Agendi, multi, infantes putati sunt.* Quin adversus oratores, hujus ipsius artificii fastidiosos contemptores, argumentum hinc sumptum est. Nam cùm Tullius adversus Callidium diceret; pro argumento refutationis posuit, quòd veneni sibi comparati causam tam solutè egisset, tam leviter, tam oscitanter, tam sine corporis gestu. † *Tu Marce Callidi* (inquit) *nisi fingeres, sic ageres? præsertim cùm istâ eloquentiâ, alienorum hominum pericula defendere acerrimè soleas, tuum negligeres? ubi dolor? ubi ardor animi, qui etiam ex infantium ingeniis elicere voces & querelas solet? nulla perturbatio animi: nulla corporis: frons non percussa: non femur: pedis (quod minimum est) nulla supplosio. Itaq; tantum abfuit ut inflammares nostros animos, somnum isto loco vix tenebamus.* Sic Tullius Callidium in ipso foro, tanquam in aliquo Rhetoricæ ludo condiscipulum, not satis in arte quam profiteretur attentum & consideratum, vellicavit.

Epilogus Gestus.
* Orat. perf. ¶ 10.
† Brutus ¶ 122.

Verùm non omnes, quæ à Tullio & Fabio traduntur, agendi rationes, nostris conveniunt temporibus: nec si convenirent, propterea non mutari convenit: quia vulgares factæ, & omnibus notæ, contemptum potiùs pariunt, quàm admirationem; nec tam arrident, quàm irridentur. Magistri itaq; consulti, quas ex omnibus maximè probent, suis commendent discipulis: qui eas, cùm fuerint adulti, aut addendo, aut minuendo, aut

immutando,

immutando, emendare; atq; novas, rebus ipſis & ingenio ac voci ſuæ congruentes, ex abundanti * Quintiliani penu deligere, poſſunt. Interim verò curent, ut Actio ſemper ſit, non modò varia & decora; ſed etiam nec nimia nec affectata; † *Ne dum Actoris captant elegantiam, perdant viri boni & gravis authoritatem.* Nam * *ubicunq; Ars oſtentatur, ibi Veritas abeſſe videtur.*

* Lib.11.cap.3.
† Q.lib.11.c.3.
* Q.lib.9.c.3.

FINIS.

PAg 2. lin 18. lege *in Synecdoche.* p 3. l. 16. lege *proprii loco.* In prima regula de prima & media, p.2. l.1. ponatur (5) ante *Platea, chorea, &c.* In prima reg. de ult. p.2. l. ante-penult. lege *Nemea.*

ORATORIÆ LIBRI DVO.

QVORVM
Alter ejus Definitionem,
Alter Partitionem
EXPLICAT:

IN VSVM SCHOLARVM recèns editi.

Authore CAROLO BVTLERO, Magd.

OXONIÆ
Excudebat GVILIELMVS TVRNER,
impensis Authoris. 1629.

Lectori Benevolo Salutem.

NON quòd non satis multi satis jam multa, de Dicendi Facultate, eruditè satis scriptitârunt; nec vt ipse in illorum, quos vtique revereor, numerum me ambitiosè insererem; istud mihi pensum imperavi: sed vt amicis quibusdam Magistris (qui, quòd Rhetorica nostra Ramea Scholis aliquandiu placuit, vt integram Oratoriam, parili brevitate perspicuitate methodo, absolverem, sepiusculè & seriò flagitârunt) morem gererem. Horum ego postulatis, studiosè lector, hìc sum obsecutus: si tua etiã expectationi fecerim satis; bene habet: voto potitus sum: sin minùs; candidè abs te admonitus, adhuc id facere, quã possũ, dabo operam. Sed inquis forsan, Quid tibi, jam seni, cum istis puerilibus? Hem! siste precor; ne in crimen, quod alteri temerè intentas, ipse turpiter incurras: puerilis nempe est censura procax & temeraria. Oratoriæ quidem candidatos, magnis Orandi mysterijs, à pueris initiandos esse non inficior: cæterũ pergant iidẽ debinc oportet, vt annis, ita artis studio, jugiter adolescẽtes: adulti demum invenient, quæ virili, quæ senili, quæ severissimæ ætati, vsui & honori erunt. Etenim, præterquam quòd hæc ipsa facultas summè sit, per se amabilis, & è septem liberalibus Scientijs multò præstantissima; qui quis vel Theologi, vel juris-prudentis, vel Imperatoris, vel Legati, vel denique eminenti vllo pacis bellive munere, nisi hac plùs quàm mediocriter instructus & exercitatus, laudabiliter fungi poterit? Memini, cùm recenter editam, homini nec indocto nec inhonorato Syngenian, *de more, donarem; illum (quamvis nihil, spero, inibi curiosus quisquam indagator deprehendet, præter æternam veritatem, divinis testimonijs, & Ecclesiarum primitivæ ac reformatæ, præsertim nostræ Anglicanæ, sententijs demonstratam) pro gratia (quæ hìc, si non referri, haberi saltem solet) parum gratiosè repente oblocutum, Emisisti quendam* de Apibus *libellum: eum probo: verùm quid Apiario cum abditis* Consanguinitatis *&* Affinitatis *negotijs? Cui nihil tum, quod responderem, habui, nisi quòd* Bonum *&* Verum, *cujuscunque testimonium & patrocinium,* bonum *&* verum, *non dedignatur: nec personæ indignitas rei dignita-*

tem

tem omnino minuat. Meos autem hac in re *labores, si cui similiter vellicare libitum fuerit; is, præter communem illam, de* Bono *&* Vero, *excusationem, responsum hoc auferat, Eam esse inter* Apem *&* Eloquentiam *affinitatem, vt qui vnã colit, peræquè colat alteram: ac pares in vtraq; virtutes, pariter agnoscat, admiretur, atq; enunciet. Habet Apis* mel *dulce & salubre, quo hos mulcet, pascit, sanat: habet & eadem acrem aculeum, quo illos terret, pungit, infestat. Quid? Nonne itidem & Eloquentia? Siquidem ait Homerus,** A lingua Nestoris *melle* dulcior fluebat oratio: *& Cicero,* † Tanta in Pericle vis fuit, vt in eorum mentibus, qui audîssent, quasi *aculeos* quosdam relinqueret: *vt nihil quicquam prohibere videatur, quin qui de* Ape, *Idem de* Arte *præcipiat* Oratoria. *Tu verò (ingenue Lector) Apinam hanc* [*i. &* suavitate *&* acrimoniâ *insignem*] *facultatem, vtrisque, quod aiunt, vlnis amplectere: cui excolendæ si florentem ætatem diligenter impenderis; ætate maturiori fructus tibi reddet, supra cæteras quascunq; humanitatis disciplinas, longè vberrimos,* * Quamobrem pergite, vt facitis, Adolescentes: atq; in id studium, in quo estis, incumbite: vt & vobis honori, & amicis vtilitati, & Rei-pub. emolumento, esse possitis. *Hoc fiet, si præpotens hac Dicendi vis, perpetuas sibi asciverit comites,* probitatem *&* prudentiam: *vt* Prudenter & Probè *admonet Orator*: † Est Eloquentia vna quædam de summis virtutibus: quæ, scientiam complexa rerum, sensa mentis & consilia sic verbis explicat; vt eos qui audiunt, quòcunque incubuerit, possit impellere: quæ quò major est vis, hòc est magis cum *Probitate* jungenda, summâq; *Prudentia*. Quarum virtutum expertibus, si Dicendi copiam tradiderimus; non eos quidem Oratores effecerimus; sed furentibus quædam arma dederimus. *Vale: & Artem hanc tam honorificam, assiduâ discendi & Dicendi exercitatione, tuam facito.*

* Iliad. α. τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.

† Orat. l. 3. ¶ 21.

* Orat. l. 1. ¶ 9.

† Orat. l. 3. ¶ 13.

WOTTON. 8. *Cal. Iul.* 1629.

Tui studiosus
C. B. M.

LIBER PRIMUS
De
Definitione ORATORIÆ.

Caput Primum.

(a) RATORIA est (b) Facultas (c) formandi ORATIONEM [c. 2. & 3.] de qualibet QUÆSTIONE. [c. 4. & 5.]

Cujus suavitatem, virtutem, dignitatem, sic exprimit Antonius: * *Tanta oblectatio est in ipsa Facultate Dicendi; ut nihil hominum aut auribus, aut mentibus jucundius percipi possit. Qui enim cantus, moderata Orationis pronunciatione, dulcior inveniri potest? quod carmen, artificiosâ verborum conclusione, aptius? qui Actor in imitanda, quàm Orator in suscipienda veritate jucundior? quid autem subtilius, quàm acuta crebræque sententiæ? quid admirabilius, quàm res splendore illustrata verborum? quid plenius, quàm omni rerum genere cumulata Oratio? Hujus est, in dando consilio de maximis rebus, cum dignitate explicata sententia: ejusdem, & languentis populi excitatio, & effrenati moderatio.* Et sic Crassus: † *Neq; verò mihi quicquam præstabilius videtur; quàm posse dicendo tenere hominum cœtus, mentes allicere, voluntates impellere quò velit, unde velit deducere. Hæc una res, in omni libero populo, maximèque in pacatis tranquillisque civitatibus, præcipuè semper floruit, semperque dominata est.*

*Orat. l. 2. ¶ 19

† Orat. l. 1. ¶ 9

Ad Cap. 1

(a) *ORATORIA.* Vniversam hanc *Orandi* rationem, *Rhetoricam* fere, retento quod à Græcis mutuati sunt vocabulo, Oratores appellitant. Sed cùm Artifex *Orator*, Artificiū *Oratio*, Actio *Orare*, ab ijsdē Latinè dicatur; consequens est: vt Ars ipsa, cognato nomine, vocetur *Oratoria*: sicut antiquis quibusdā visū est: de quibus Quint:, † *Rhetoricen in Latinum transferentes, tum* Oratoriā *tum* Oratricem *nominaverunt.* Adde etiam quòd idem Fabius, quamvis Græcam vocem malle ibidem videatur; tamen Artis præceptiones ipse inscribat, *Oratorias*, non *Rhetoricas*

† l. 2. c. 14.

toricas, Institutiones: imò & Artem ipsam appellet *Oratoriam*: vt l. 6. c. 1. (vide (f) in notis ad c. 3. § 6.) & l. 3. c. 1. *Isocrate iam seniore, Aristoteles præcipere Artem* Oratoriam *cœpit*: *&* *ibidem*, *Præcipuum verò lumen, sicut Eloquentiæ, ita præceptis quoque eius dedit, vnicum apud nos specimen* Orandi, *docendique* Oratorias *Artes, M. Tullius*. Qui & ipse eodem modo loquitur: * *Quibus in rebus versatur Ars & Facultas* Oratoria, *eas res materiam Artis* Rhetoricæ *nominamus*. Vbi vocibus Græcâ & Latinâ indifferenter vtitur: quemadmodum etiam *Rhetor* & *Orator*. Orat. Perf. ¶ 11. Orator *& Græcè ab eloquendo* ῥήτωρ, *&* *Latinè Eloquens dictus est*. Quare Latini illi, de quibus meminit Fabius, hinc Dicendi *Facultatem* rectè videntur *Oratoriam* nominâsse. Cæterum nollem quenquam hìc de nomine magnopere laborare; nisi particularis illa exornandæ Orationis Ars, *Rhetorica* appellationē sortita jam esset; & diversarum rerum diversa esse vocabula oporteat.

* Invent: l: 1: ¶ 10.

(b) *Facultas*. *Oratoria* rectè quidem ἐπιστήμη [*Scientia*] dicitur, quatenus de bene dicendo præceptiones continet: rectè etiam τέχνη [*Ars*] quia præceptiones producens in actum, τίκτει [*parit*] opus quoddam ad aliquem in vita finem vtilem, nempe veritatis propositæ probationē & fidem: (juxtà eam, quam tradit Lucianus, Artis definitionem: † Τέχνη ἐστὶ σύστημα ἐγκαταλήψεων ἐγγεγυμνασμένων πρός τι τέλος εὔχρηστον τῶν ἐν τῷ βίῳ Quā Quint. sic transtulit, * *Ars est, quæ constat ex præceptionibus consentientibus & coexercitatis ad finem vitæ vtilem*:) sed rectissimè δύναμις [*Facultas*:] quoniam, ipsius *vi*, Orator de qualibet quæstione bene dicit. *Oratoria* itaq; quà theoretica, *Scientia*; quà practica, *Ars*; vtroq; modo, *Facultas*, nominatur: neq; enim ex theoria sine praxi, neq; ex praxi sine theoria, *Facultatē* dicendi quis consequi potest. Quare licèt Oratoria, & *Scientia*, & *Ars*, & *Facultas*, rectè dicatur; maluit tamen Aristoteles δύναμιν [*Facultatem*] quæ & *Scientiam* & *Artem* necessariò præsupponit † Ἔστω δὴ ῥητορικὴ δύναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεωρῆσαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν. (Hanc Definitionem sic vertit Q. * *Rhetorica est* vis *inveniendi omnia in Oratione persuasibilia*. Quòd *vim* dicit, seipsū antè expressit: *Quod ego vim appello, nonnulli* Facultatem *vocant*: *quæ res nequid afferat ambiguitatis*, vim *dico* τὴν δύναμιν.) Et idem alibi. † *Siquis vel Dialecticam vel hanc Oratoriam, non tanquam* Facultates, *sed* Scientias, *conabitur instituere; is non animadvertit, se naturam earum obscurare*. Atq; etiam Patrocles & Theodorus apud Quint. l. 2. c. 15: quos sequuti ipse Fabius & Tullius, *Oratoriam* hanc appellant, Dicendi *Facultatem*: Fabius d. c. *Eorū qui dicendi* Facultatem *à majore vitæ laude secernunt*, &c: Tull: Orat: l: 2: ¶ 19: *Tanta oblectatio est in ipsa* Facultate *dicendi*, &c. Et pro Muræna: *Gravis illa est & plena dignitatis dicendi* Facultas. Item Invent. l. 1. ¶ 7 *Quare hanc Oratoriam Facultatem* (quam antea *artificiosam Eloquentiam*, & *Rhetoricam* dixerat) *in eo genere ponemus, vt eam civilis scientiæ partem esse dicamus*.

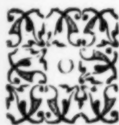
† De Parasito ad initium.
* l: 2: c: 17: in fine.
† Rhet. ad Theod: l: 1: c: 2
* l: 2: c: 15:
† Theod: l: 1: c: 4:

(c) *Formandi*. Orat: l: 2, ¶ 19. *Non quisquam dicetur, nisi Orator, formare Orationem*: quam quò pluribus & præstantioribus distinguit *Oratoria* virtutibus; eò format perfectiùs.

Cap. 2.

Cap. 2. De Oratione.

§ I. *De Dictionibus, & Sententijs.*

RATIO est (a) Dictionũ & Sententiarũ structura, ad persuadendũ [§ 2] accõmodata.

(b) Dictiones sunt (c) vel propriæ, vel translatę. *Dictio.*

Propriæ vel (d) obsoletæ, quæ nunquam, vel (e) vetustæ, quæ rarò, vel (f) novatæ, quæ rarissimè, vel vsitatæ, quæ præcipuè, vsurpandæ sunt: ex quibus nimirum, maximam partem, conficitur Oratio. (g) Translatę verò ratione sumptæ, tanquam ornamenta & oblectamenta, hìc illìc inter proprias spargendæ.

Sententia debet esse (h) nec obscura, (i) nec nimis aut curta aut longa. *Sententia.*

Communis affectio Sententiæ est Distinctio: quæ, in verbis notata, ad rerum confert intelligentiam. Est autem duplex: quæ Punctis, & quæ Literis, notatur. *Distinctio.*

Punctualis Distinctio tam respirationis, quàm sensus internoscendi gratiâ adhibetur. Estq; vel primaria, vel secundaria: & Primaria aut perfecta, vt (k) Periodus, & (l) Colon; aut imperfecta, vt (m) Semi-colon, & (n) Cõma.

Periodus est Distinctio perfecti sensus, & perfectæ Sententiæ: singulari punctulo sic notata (.) *Periodus.*

Colon [membrum Periodi] est Distinctio perfecti sensus; sed non perfectæ sententiæ: cùm vel membrũ præcedens sine sequenti, vel sequens sine præcedenti, non satis intelligatur: duobus notata punctulis (:) *Colon.*

Semicolon est Distinctio imperfecta major, in medio vel Coli vel Periodi, fere inter partes (o) Axiomatis compositi: notata punctulo & virgulâ suppositâ (;): quod tamen, post partem breviusculam, & non præcedente Commate, Cõmatis signo interdũ notatur: sic etiam Semicolon Semicolo insertũ. Vide Exordiũ pro Cęc. in (o) nota. *Semicolon.*

Comma est Distinctio imperfecta minor, vel in Axiomate simplici, vel in altera parte Axiomatis compositi: & virgulâ sic notatur (,) *Comma.*

Distinctiones secundariæ sunt quatuor: Erotesis, & Ecphonesis; Parenthesis, & Parathesis.

Erotesis. Erotesis est nota * non modò sciscitandi, aut instandi; sed etiam contrarium vehementer enunciandi: cujus signũ est virgula reflexa perpendicularis, supposito punctulo (?)

* vid. Rhet. l. 1. c. 34.

Ecphonesis. Ecphonesis est nota † Exclamationis: sive in Admiratione, Optatione, Ostentatione; sive in Indignatione, Desperatione, Commiseratione; sive denique in Epiphonemate, fiat: cujus signum est linea recta perpendicularis, supposito punctulo (!)

† vid. Rhet. l. 1. c. 24.

Parenthesis. Parenthesis est, quæ * sententiolam Sententiæ interjectam, binis amplectitur (p) semicirculis ( ). Ea autem (q) Puncta reliqua, neq; in se, neq; ante se, tollit: sed omnia perinde servanda sunt, acsi Parenthesis non esset.

* vid. Rhet. l. 1. c. 34.

Parathesis. Parathesis est, quæ verbum † Appositum, duobus includit semiquadris [ ].

† vid. Rhet. l. 1. c. 34.

Distinctio literalis consistit in diversa literarum vel Specie, vel Figura. Species est in omni (r) genere (s) duplex: Romana, & Italica. Figura item in vtraq; Specie duplex: Majuscula seu Capitalis, & Minuscula seu vulgaris.

Literâ Majusculâ distinguitur nomen proprium, (s) Sententiæ principium, & (t) Subjectum: sive commune, sive proprium.

(v) Diversæ Speciei literis notantur (u) Testimonia, [vt (x) Gnome, Lex, (y) Authoritas:] etiam voces (z) Emphaticæ, quæ præcipuæ sunt notæ, & Artium Exempla: item Capitum Argumenta, & Marginales notæ. Nuper etiam nomina Propria, & Subjecta, quia præcipuæ sunt notæ, diversâ scribi cœperunt literarum Specie.

Ad c. 2. § 1.

(a) *Diction: & Sent:* Orat: Perf: ¶ 46. *Nihil est aliud pulchrè & Oratoriè dicere; nisi optimis Sententiis, verbisque lectissimis dicere: & nec Sententia vlla est quæ fructum Oratori ferat, nisi apte exposita atque absolutè; nec verborum lumen apparet, nisi diligenter collocatorum.*

(b) Dictiones hìc intelliguntur, verba simplicia; sicut Sententiæ, conjuncta: de quibus Crassus, * *Omnis Oratio conficitur ex verbis: quorum primum nobis ratio simpliciter videnda est; deinde conjunctè. Nam est quidam ornatus Orationis, qui ex singulis verbis est; alius qui ex continuatis conjunctisque constat.*

* Orat. l. 3. ¶ 26

† Ibidem.

(c) *Vel prop:* † *Ergo vtemur verbis, aut iis quæ propria sunt, & certa*

certa quasi vocabula rerum, penè unà nata cum rebus ipsis; aut ijs quæ transferuntur, & quasi alieno in loco collocantur.

(d) *Obsolet* * *In proprijs est igitur verbis ea laus Oratoris, vt abjecta atque obsoleta fugiat.* * Ibid.

(e) *Vetust.* † *Inusitata sunt prisca fere ac vetusta, & ab vsu quotidiani sermonis jam diu intermissa: quæ sunt Poëtarum licentia liberiora, quàm nostra: sed tamen non rarò habet etiam in Oratione Poëticum aliquod verbum dignitatem.* De his sic Q.l.1.c.6. *Verba à vetustate repetita, non solùm magnos assertores habent; sed etiam afferunt Orationi majestatem aliquam, non sine delectatione: nam & authoritatem antiquitatis habent; &, quia intermissa sunt, gratiam novitati similem parant. Sed opus est modo; vt neque crebra sint hæc, neque manifesta: quia nihil est odiosius affectatione.* † Ibid.

(f) * *Novantur autem verba, quæ ab eo qui dicit ipso gignuntur ac fiunt.* Quæ quidem licentia nonnunquam, vbi verbum idoneum deest, præsertim cuiq; in sua Arte magistro, permittenda est. Orat. Perf. ¶ 42. *In omnibus hoc fit Artibus, vt, cùm id appellandum sit, quod propter rerum ignorationem ipsarum, nullum habeat nomen; necessitas cogat, aut novum facere verbum aut à simili mutuari.* * Ibid.

(g) *Translat.* De his vide Rhet. in Tropis.

(h) *Nec obscura,* (i) *nec nimis*: Q.l.8.c.2. *Nobis prima sit virtus perspicuitas: propria verba, rectus ordo, nõ in longũ dilata Periodus: nihil neq; desit, neq; superfluat. Aliqui, brevitatis æmuli, necessaria quoque Orationi subtrahunt verba: &, velut satis sit scire ipsos quæ dicere velint, quantum ad alios pertineat nihil putant. At ego otiosum sermonem dixerim, quem auditor suo ingenio non intelligit.* Et l.9.c.4. *Modus Periodo à Cicerone, aut quatuor senarijs versibus, aut ipsius spiritus modo terminatur. Præstare debet vt sensum concludat; sit aperta, vt intelligi possit; non immodica, vt memoriâ contineri.*

(i) *Nec nimis aut.* Orat. Perf. ¶ 45. *Constat ille ambitus & plena cõprehensio, è quatuor fere partibus quæ membra dicimus: vt & aures impleat; & ne brevior sit quã satis sit, neq; lõgior: quanquã vtrumq; nonnunquã; vel potiùs sæpe, accidit, vt aut citius insistendum sit aut longiùs procedendum; ne brevitas defraudisse aures videatur, neve longitudo obtudisse: sed habeo mediocritatis rationem.* Mediocrem autem Sententiæ mensuram, mox idem describit. *E quatuor partibus, quasi Hexametrorum instar versuum quæ sint, constat fere plena* † *Comprehensio.* Sed, vt suprà monuit, à justâ hac & plenâ Cõprehensione, varietatis causâ, nũc in excessũ, nũc in defectũ receditur. Est enim Sententia, quę plus quater quatuor versus; est, contrà, quæ non duos contineat. Atque vt versuũ in Sententia; ita Pedum in versu, numerus omnino incertus est: nempe quilibet infra bis senos, etiam vsque ad vnum. Adeo vt hujusmodi versus, non tam *Pedum* numero & genere, quàm respiratione definiendi videantur. Sed plerùmque fit, vt quaterni promiscuè versus, circiter quater sex pedes, in quater septem, plùs minùs, verbis, complectantur. Exẽplo sit illud pro *Cæcinna* initium: vbi priores duæ Sententiæ sunt quadrimembres: quarta vix trimembris: tertia verò (præter Parenthesin † Periodus. v. (k) in notis.

quæ

quæ duarum est partium) plus quinquies quatuor versus comprehendit: qui tribus Colis, 12 Semicolis, & Periodo, præter Commata, distinguuntur. Ex duodecim autem Semicolis sex proprias retinent notas: & sex, quia * Semicolis inserta, pro suis, Commatum signa sortiuntur. vide (o) in notis: vbi quatuor hæ Sententiæ vnà recitantur. Aliud exemplum sit initium secundæ Calitinariæ. (I) *Tandem aliquando, Quirites, L. Catilinam,* (2) *furentem audaciâ, scelus anhelantem.* (3) *pestem patriæ nefariè molientem,* (4) *vobis atque huic vrbi ferrum flammamque minitantē,* (5) *ex vrbe vel ejecimus, vel emisimus,* (6) *vel ipsum egredientem vrbe, prosecuti sumus.* II. *Abijt: excessit: evasit: erupit.* III. *Nulla jam pernicies à monstro illo atq; prodigio,* (2) *manibus ipsis intra mœnia comparabitur.* Vbi prima Sententia sex habet quasi Hexametra: secunda quatuor quidem versus, sed brevissimos; nempe singulos è singulis consistentes pedibus, Trochæo sc. & tribus Palimbachijs, ijsque in singulis verbis. tertia bimembris est; sed, quàm quadrimembris illa, triplò longior.

* Vide (o) in textu.

(k) *Periodus.* Orat perf: ¶ 41. *Quem Græci Periodon, nos tum Ambitum, tum Circuitum, tum Comprehensionem dicimus.*

(l) (n) Orat. perf. ¶ 41. Nescio cur, quæ Græci κόμματα & κῶλα nominant, nos non rectè Incisa & Membra dicamus.

(m) Semicolon, quanquam distinctus sit & frequens illius vsus, distinctam tamen notam antiquitus non obtinuit. Itaque etiam Q primarias Distinctiones tres tantùm enumerat. † *At illa conjuncta series tres habet formas: Incisa, quæ Commata dicuntur, Membra, quæ Cola, & Periodon, quæ est vel Ambitus vel Conclusio.*

† l. 9. c. 4.

(o) *Axiomatis composit.* Cujus sc. duæ partes [Protasis & Apodosis] per vinculum conjunguntur: sive illud sit disjunctum, cujus vinculū est Conjunctio Disjunctiva, vt *Aut, aut; Vel, vel;* sive Discretum, cujus Conjunctio est Discretiva, vt *Quanquam, Licet, tamen;* sive Connexum, cujus Conjunctio est Connexiva, vt *Si, Sin;* sive Copulativum, cujus vinculum est *Et, Tum, Nec, Neque,* geminata; *Cum, tum; Non modo, sed etiam;* &c. His affinia sunt *Quoniā, Quia ideo; Vbi, ibi; Quando, tunc;* Item Comparationis notæ, *Qualis, talis; Quantus, tantus; Quò, hòc; Quot, tot; Tam, quam; Ita, vt; Ante, Prius, quam;* &c. Horum exempla initio Exordij pro Cæcin. confertim preponuntur. Quod idcirco, nec non alias ob causas, (vide (i) (p) (q) in notis) verbatim transcribendū duxi.

In his exemplis vbi Asteriscus reperitur; ibi Semicolon Semicolo insertum notatur signo Commatis.

I. *Si quantum in agro, locisque desertis, audacia potest* *, (2) *tantum, in foro, atque in judicio, impudentia valeret;* (3) *non minùs in causa cederet A. Cæcinna Sext. Ebutij impudentiæ* *, (4) *quàm tum in vi faciendā cessit audaciæ.*

II. *Verum & illud considerati hominis esse putavit,* (2) *qua de re, jure, decertari oporteret, armis non contendere;* (3) *& hoc constantis,* (4) *quicum vi & armis certare noluisset, eum jure judicioque superare.*

III. *Ac mihi quidem* (2) *cùm audax præcipuè fuisse videtur Aebutius,* (3) *in convocandis hominibus, & armandis;* (4) *tum impudens in judicio:* (5) *non solùm quòd in judicium venire ausus est;* (*Nam id quidem, tametsi improbè fit;* (2) *in aperta tamē malitia est jam vsitatum*) (6) *sed quòd non dubitavit, id ipsum quod arguitur confiteri:* (7) *nisi fortè hoc rationis*

tionis habuit, (8) *Quoniā si facta vis non esset moribus* *, (9) *superior in possessione retinendâ non fuisset*; (10) *quia contra jus moremque facta sit* *, (11) *A. Caecinnam, cum amicis, metu perterritum profugisse*; (12) *nunc quoque in judicio*, (13) *si causa more institutoque omnium defendatur* *, (14) *nos inferiores in agendo non futuros*; (15) *sin è consuetudine recedatur* *, (16) *se quò impudentiùs egerit* *, (17) *hòc superiorem discessurum*: (18) *quasi verò aut in judicio possit idem improbitas*, (19) *quod in vi confidentia*; (20) *aut non eò libentiùs tum audaciæ cesserimus* *, (21) *quò nunc impudentiæ faciliùs obsisteremus*. * v. Rhet. l. 1. c. 34.

IIII. *Itaque longè aliâ ratione, Recuperatores*, (2) *ad agendum Causam hac Actione venio*; (3) *atque initio veneram*.

(p) *Semicirculis*. Sturmius, in libr: de Imitatione, existimat istos semicirculos, seu lunulas, quibus hodie vtimur, à veteribus vsurpatas non fuisse. Et certè observes adhuc, Parentheses non rarò, præsertim † Insertas duabus virgulis circumscribi. † Vide Rh. l. 1. c. 34.

(q) *Puncta reliqua*. Vide supra in (o) Parenthesin illam, pro Cæcin. Sent. III: quæ in se Comma, Semicolon, ac Periodum; & ante se Semicolon habet: etiam illam longiorem. Pro Cluent. * *Mater enim à me* &c. quæ in se duas Periodos, vnum Colon, duo Semicola, & tres Parenthesiunculas, præter Commata, comprehendit. * Citatur Rhet. l. 1. c. 34.

Hìc obiter observes, verborum Distinctiones, atque verba ipsa ab illis notata, iisdem dici nominibus: & verba quidam propriè; Distinctiones verò per Metonymiam: quæ nomen rei significatæ tribuit signo. Sic Periodus, & plenam Sententiæ Distinctionem; & ipsam plenam Sententiam, denotat. vt Orat. perf: § 45. *Constat* † *Periodus & plena Comprehensio, è quatuor fere partibus*. Sic dicimus, *Demptâ* * *Parenthesi aut Parathesi, integrum manere Sententiæ sensum & constructionem*. † i. Sententia. * i. Verbis Parenthesi aut Parathesi inclusis.

De Distinctionum Pronunciatione, vide Rhet. l. 2. c. 4.

(r) *Genere*. Genera literarum varia sunt: quæ corporum proceritate distinguuntur: Primier, Pique, English: & supra hæc,

Great Primier, Double Pique,

* Double English: atque, quod * vel Demicanon.

omnium maximum est, Canon: Infra

verò Primier *brevius*, quod ideo **Breuier**, & cujus respectu, prius illud, *long* Primier, vulgò dicitur: atque, quod minimum est, **Nonpareil**.

(s) *Species duplex, Rom. & ital*. Additur etiam, in medijs generibus, pro sermone Anglico, *Anglica*: vt,

English Roman, *English Italicke*, **English English**.

(ſ) *Sentent. Princip*: Quodvis Sententiæ principium literâ majusculâ notatur

notatur: quæ, si Orationem, Librum, aut quemvis integrum Tractatum inchoat; Vermiculata esse debet: si caput; capitalis vtique procerioris generis. [* Duplex sc: vel triplex:] si Sectionem sive præcipuam aliquam Capitis vel Tractatus partem; Capitalis simplex, seu ejusdem generis: quæ, abruptâ priore lineâ, sequentem incipiet, præfixo Spatio saltem quadrato; &, si opus est, numero ordinali, cum hujusmodi Paragrapho, seu Sectionis nota, §: si notabilem Sectionis vel Capituli portionem, [putâ novam aliquam & distinctam à præcedente materiam] inchoet; similis Capitalis similiter locata, cum peculiari aliqua Subsectionis notâ: vt ¶: quæ paraphus vulgò dicitur: si versum; similis Capitalis, similiter locata, cum numero: si vero Sententiam ordinariam; simplex item Capitalis sit, quæ, post præcedentem Periodum, Spatium saltem semiquadratum sibi præfixum habebit. Nisi Sententia illa sit alicujus *Locutio* scripto nostro memorata: tum enim Capitalis, minori & Distinctione & Spatio præcedente, contenta erit: vt Orat. l. 1. ¶ 12. *Tum ridens Scævola, Non luctabor, inquit, tecum amplius.* Et Liv. *l.* 1. *Fætialis Tullum ita rogavit: Iubesne me, rex, cum Patre patrato populi Albani fœdus ferire?* Et Aen. 2.

† Quæ duarũ dicitur, vel trium linearum litera.

Inde toro pater Aeneas sic orsus ab alto:
Infandum, regina, jubes renovare dolorem.

Nam quòd Capitalis hìc à Colo divellitur, illud fit quia Metrum inchoat: quemadmodum vbi Lucas dicit, *Et, magno silentio facto, loquutus est linguâ Hebræâ, dicens,*

VIri fratres &c, Capitalis à Cõmate removetur; quia Caput inchoat.

Quòd si Sectiones Capitale proceriori distinguere mavis; Capita tum Virmiculatam minutiorem, & Tractatus grandiorem, requirent.

☞ Adnotari porro hìc potest, Præceptionem aut Sententiam observatu digniorem, præsertim quæ in fine tractationis alicujus superadditur, (vt ad C. 5. § 2. 3. 4.) eminenti aliquo signo, vt Asterisco, ★ aut Manu ☞, in margine non invtiliter indicari.

(t) *Subjectum.* sc. Tractationis: sive cõmune, vt *Rhetorica*; sive propriũ, vt *Dictio, Sententia, Periodus, Parẽthesis,* in sua, quodlibet, Tractatione.

(v) *Diversa Spec. literis.* i. Italicis, si Tractatus scribatur Romanis; & contrà.

(u) *Testimonia.* Vide lib. 2. c. 2. § 6. ¶ 1.

(x) *Gnome.* Gnomæ porro, quo faciliùs internoscantur, primũ verbũ integrum Capitalibus alicubi exaratum habent: vt Andr: Act: 2. Sc. 5.

Verum illud verbum est, vulgò quod dici solet,
OMNES sibi meliùs malle esse quàm alteri.

* Salust. l. 1. *VBI intenderis ingenium, valet.*
Et Hor. Epist: 1. ——— *HIC murus aheneus esto,*
Nil conscire sibi, nullâ pallescere culpâ.

* in Orat. Cæsaris pro conjuratis.

(y) *Authoritas.* Est tamen vbi Authoritas, servatâ literarum Specie quam habet Tractatus, duplici virgulâ lineis præfixâ distinguitur.

(z) *Emphatica.* De Emphasi sic Q. l. 8. c. 3. in fine. *Amplior virtus est Emphasis, altiorem præbens intellectum, quàm quem verba per se ipsa declarant:*

clarant: vt cùm apud * *Homerum, Menelaus, Graios* in equo *insedisse dicit: nam verbo vno magnitudinem eius ostendit, Et apud* † *Virgilium.* * Odyss. 4. & 8. † Æn. 2.

Dimissum lapsi per *funem.* ———

Nam sic quoque altitudo eiusdem demonstrata est. Porro idem l. 9. c. 2. *Emphasis est, cum ex aliquo dicto, latens aliquid eruitur: vt* * Æn. 4.

* Non licuit thalami expertem sine crimine, vitam
Degere, *more feræ?* ——— *Quanquam enim de matrimonio queritur Dido; innuit tamen sine thalamis vitam, non hominum esse, sed ferarum.*

Binæ autem Emphases invicem respondentes excellunt: vt, † Æn. 7.

† *Flectere si nequeo* Superos, Acheronta *movebo.*

Quasi dicat eousque meus exarsit affectus, vt si *Superi*, quos adorari vult religio, exorari nolunt; potiùs quàm voti compos non ero, *Inferorum*, quamvis non sine scelere invocantur, auxilium implorabo.

Distinctiones seu Puncta in singulis dictionibus.

Distinctiones porro quædam sunt in singulis dictionibus: Apostrophus ['] Diæresis [¨] Synthesis [-] Accentus gravis [`] & Circumflexus [^].

Apostrophus est nota elisæ vocalis in fine dictionis: vt * *Censen' vllum me verbum potuisse proloqui?* Et *Adeon' me ignavum putas?* *Apostrophus.* * Andr. act. 1. sc. 5.

Diæresis est nota vocalis à præcedente litera disjungendæ: vt *pictai, poeta, suëtus, evoluisse, Nereius, Acheloius.* *Diæresis.*

Synthesis [sive Hyphen] est nota partium dictionis conjungendarum: quæ, si dictio composita sit, cujus partes videri possunt voces distinctæ, easdem vbique internectit: vt *Homero-mastix, Anglo-Britannus, Legis-lator, Iuris-consultus, opera-pretium, pater-familias, res-publica, senatus-consultum.* Item——— *Synthesis sive Hyphen.*

† *Neque enim ignari sumus ante-malorum.* † Æn. 2.
* *Vt ante-parta demus post-partoribus.* * Plautus in Trinummo.
† *Vnde sibi exortam semper-florentis Homeri*
Commemorat speciem. † Lucret. l. 1.

Sin dictio sit aliusmodi; in fine tantùm lineæ adhibetur: cùm sc: pars dictionis præcedit; pars in initio lineæ sequentis sequitur.

Hyphen semper integris intercedit syllabis: quæ eodem modo in scribendo, quo in proferendo, distinguendæ sunt: vt *mul-ti-pli-co.*

Sed Consonantes, quæ initio dictionis vspiam conjunguntur, omnes vocali sequenti (etiamsi prima, in proferendo, præcedenti jungatur) adscribuntur: vt

Bdellium; *A-bdomen:* nisi in diversis Compositi partibus: vt *Ab-do, Ab-duco.* Sic *Bd.*
Cneius, Cnidium; *Cy-cnus.* *Cn.*
Chnoos; *Ly-chnus.* *Chn.*
Ctesis, Ctesiphon; *Do-ctus, San-ctus.* *Ct.*
Gnarus; *A-gnus, Li-gnum, I-gnis, Cy-gnus.* *Gn.*

Mn.	Mna, Mnemosyne; *A-mnis, So-mnus, te-mno.*
Ps.	Psallo; *Scri-psi, Sum-psi.*
Pt.	Ptisana; *Scri-ptum, Sum-ptus, Prom-ptus.*
Sc.	Scio, Scopulus; *Pi-scis, Di-sco.*
Sch.	Schola; *Æ-schines.*
Sp.	Spero; *A-sper, Pro-sper.*
Sph.	Sphæra; *A-sphodelus.*
St.	Statuo; *No-ster, Magi-ster, Hone-stus.*
Sth.	Sthenos; *Demo-sthenes.*
Str.	Stringo; *Illu-stris.*
Tm.	Tmolus; *La-tmus, La-tmius.*
X	Xenium; *Di-xi.*

Accentus gravis.

Accentus gravis distinguit Adverbium ab aliis partibus: vt *vnà, hìc, putà, licèt, antè, post, circitèr, quò, eò, quì, quà, meliùs, quàm, cùm, quòd*; quibus adde, *secundùm* præpositionem, ad differentiam nominis.

Porrò *à* atque *è*. licèt & propositiones sint, & non ambiguæ; Gravi etiam notari solent: credo, ne vel præcedentis vel insequentis dictionis partes videantur.

Accentus circumflexus.

Circumflexus distinguit Ablativum fœmininum à Nominativo; quando aliàs haud facilè dignoscatur: vt *Musâ Musa:* item ablativos *quî, hôc*. Significat etiam Syncopen in præteritis: vt *admôrunt, gustâram, expléſſe*: & in genitivis pluralibus: vt *virûm, equûm, currûm*. Vide Syncopen. Item contracta quædam: vt *mî, nîl, abît*, & similia. Vide Synæresin. Denique notat genitivos plurales, Græcorum formam habentes, qui illis per ω scribuntur: vt *Topicôn* ad differentiam nominativi sing: *Topicon:* Item adverbia: vt *Metonymicôs:* His adde adverbium exclamandi ô, quia venit ab ῶ circumflexo.

Porro cùm duæ dictiones iisdem conscriptæ literis, solâ alicujus vocalis quantitate differunt; longa circumflexo alicubi notatur: vt *occîdo, occido: parere, parêre:* item *ergô* * Præpositio ad differentiam Adverbij. Quamvis neque Græca sint; neque Syncopen aut Synæresin patiantur.

* Quæ inservit Genitivo, vt Æn. 6. *Illius ergo venimus.* Et Opt. gen. Orat. *Coronâ donari virtutis ergô.*

Cap. 2. §. 2. De modis Persuadendi.

Finis Orationis est (a) Persuadere: hoc est ad nostram sententiam auditores perducere: quod fit (b) tribus modis: [Conciliando, Concitando, Docendo.]

Conciliatio.

Conciliatio est Persuadendi modus, quo (c) amorem nobis & benevolentiam auditorum conciliamus: & fere Thema tractandum (d) præcedit.

Concitatio.

Concitatio est qua (e) Affectus vehementiores concitamus: & fere Thema tractatum (f) concludit.

Concita-

Concitatio fit, rei, de qua agitur, (g) bona vel mala declarando. Est autem ejusmodi Declaratio, aut æqualis, aut inæqualis.

Æqualis est, quæ nec plus, nec minus dicit, quàm nuda rei veritas postulat.

Inæqualis est Exaggeratio, seu (h) Amplificatio; vel Extenuatio, seu Diminutio.

(i) Exaggeratio est, quæ rei vel facti alicujus naturam & qualitatem, sive bonam sive malam, adauget, & majorem reddit. Extenuatio, contrà, quæ diminuit. *Exaggeratio.* *Extenuatio.*

(k) Doctrina est, qua auditores rem propositam docemus: & fere in ipsa Thematis (l) tractatione versatur. Eius tres sunt partes: Explicatio, Probatio, Amplificatio. *Doctrina.*

(m) Explicatio est Doctrina, quæ (n) vocem, vel (o) rem in Themate obscuram dilucidat. *Explicatio.*

Probatio est, quæ rei dubię, Argumentando, fidem affert. (p) Argumentatio autem, quæ tribus rite constat axiomatis, (q) [Propositione, Assumptione, & Complexione,] aliquando pluribus, aliquando paucioribus exponitur. *Probatio.*

Paucioribus, (r) quando aut Propositio sine Assumptione, aut Assumptio sine Propositione concludit; aut etiam Propositione & Assumptione expressis, Complexio, quæ inde necessariò colligitur, subintelligitur.

Pluribus verò, (ſ) quando vel Propositioni, vel Assumptioni, vel vtrique sua adiungitur Approbatio.

(t) Amplificatio est, quæ rem propositam amplificat. Estque vel Dilatatio, vel Digressio. *Amplificatio.*

(v) Dilatatio est, quæ rem propositam, illustrandi gratiâ, (u) argumentis idoneis amplificat; aut rem eandem varijs modis dicit. *Dilatatio.*

(x) Digressio est, quæ rei propositæ præcipuum aliquod argumentum, (y) delectandi gratiâ, suis itidem amplificat (z) argumentis. *Digressio.*

Ad cap. 2. §. 2.

(a) *Persuad.* Invent. l. 1. ¶ 8. *Officium Oratoriæ Facultatis videtur esse, dicere apposite ad persuadendum; Finis, persuadere dictione: vt Me-*

 dicis

dici officium dicimus esse curare apposite ad sanandum; finem curatione sanare. Item *Oratoris quid officium, & finem esse dicamus, intelligimus; cùm id, quod facere debet, officium esse dicimu; illud, cuius causâ facere debet, finem appellamus.*

(b) *Tribus modis.* Orat. l. 2 Sic, sub persona Antonij, Orator. *Ratio omnis dicendi tribus ad persuadendum rebus est nixa: 1. Vt doceamus vera esse ea quæ defendimus, 2. vt conciliemus nobis eos qui audiunt, 3. vt animos eorum, ad quemcunque Causa postulabit motum, vocemus:* quam sententiam variè ibidem bis repetit: & iterum ¶ 82. vide (k) in notis. Rationem reddit ¶ 49. *Nam hoc necesse est, vt is qui nobis Causam adjudicaturus sit, aut inclinatione voluntatis propendeat in nos, aut defensionis argumentis adducatur, aut animi permotione cogatur.* Qui hæc omnia præstat, in optimo Oratorum genere ponit Orator. † *Optimus est Orator, qui dicendo animos audientium & docet, & delectat, & permovet: docere debitum est, delectare honorarium, permovere necessarium.* Quæ ideo etiam in Claris Oratoribus requirit. ¶ 81. *Tria sunt quæ sint efficienda dicendo: vt doceatur is apud quem dicetur, vt delectetur, vt moveatur vehementius.*

† *De opt. genere Orat.*

Ratio Conciliandi.

(c) *Amorem.* Quibus modis amor hic & benevolentia audientium concilietur, docet Antonius, Orat. l. 2. ¶ 64. "Conciliantur autem "animi dignitate hominis, rebus gestis, existimatione vitæ: quæ faci-"liùs ornari possunt, si modò sunt; quàm fingi, si nulla sunt: facilita-"tis, liberalitatis, mansuetudinis, pietatis, grati animi, non appetentis, "non avidi, signa proferri pervtile est: eaque omnia quæ proborum, de-"missorum, non acrium, non pertinacium, non litigiosorum, non acer-"borum sunt, valde benevolentiam conciliant. Sed hæc adjuvant "in Oratore; lenitas vocis, vultus, pudoris significatio, verborum comi-"tas: si quid persequare acriùs; & invitus & coactus facere videare. *Et* ¶ *66.* "Sentimus etiam amorem conciliari, si id velle videare, quod "sit vtile ipsis apud quos agas, defendere: si aut pro bonis viris, aut cer-"tè pro ijs qui illis boni atque vtiles sunt, laborare: namque hæc res "amorem magis conciliat; illa virtutis defensio charitatem. Plusque "proficit, si proponitur spes vtilitatis futuræ; quàm præteriti beneficij "commemoratio: atque si eum, cui consilies hunc amorem, nihil ad v-"tilitatem suam retulisse, ac nihil omnino fecisse causâ suâ. Invidetur "enim commodis hominum ipsorum: studiis autem eorum cæteris commodantium favetur. ¶ 64. "Sed genus hoc totum Orationis in "ijs causis excellit, in quibus minùs potest inflammari animus judi-"cis, acri & vehementi quâdam incitatione. Non enim semper for-"tis Oratio quæritur; sed sæpe placida, summissa, lenis, quæ maximè "commendat *Reos*. Horum igitur exprimere mores, oratione, justos "integros, religiosos, timidos, perferentes injuriarum, mirum quid-"dam valet: & hoc, vel in principijs, vel in re narrandâ, vel in Pero-"randâ tantam habet vim, si est suaviter & cum † sensu tractatum, vt sæpe plùs quàm causa valeat. Vide etiam c. 3. § 1. & (d) in notis.

† *vide* ☞

(d) (f) Orat. l. 2. ¶ 82. *Conciliationis & Concitationis maximè proprius*

prius locus est, in Exordiendo & Perorando.

(f) *Concludit.* Q. l. 6. c. 1. *Concitare invidiam, odium, iram, liberrimè in Peroratione contingit: quorum, invidiam gratia, odium turpitudo, iram offensio Iudicis facit.* Orat. l. 2. ¶ 82. *Omnia autem concludenda plerunque rebus augendis, vel inflammando Iudicem, vel mitigando.* Et Partit. ¶ 45. *Augendi proprius locus est in Perorando:* vt siquando in cursu Orationis occurrat Exaggeratio, id * Dispositione impropriâ fieri videatur. * v. l. 2. c. 3. § 5.

(e) *Affectus* Aristot. Rhet. ad Theodecten l. 2. c. 1. *Affectus est, quo homines commoti (ex bono sc. vel malo † apparente) differenter iudicant. Non enim eadem iudicibus videntur, cùm diligunt, & cùm oderint: nec iratis, & quietis. Nam Reus aut nullam, aut parvam fecisse iniuriam amanti videtur: contrà verò ei qui oderit. Cupienti autem sperantique, & fore, & bonum fore videtur: contrà verò ei qui aversatur, atque desperat.* Sic etiam Orator: * *Nihil est in dicendo maius, quàm vt faveat Oratori is qui audiet: vtque ipse sic moveatur, vt impetu quodam animi & perturbatione magis, quàm iudicio aut consilio regatur. Plura enim multò, homines iudicant odio, aut amore, aut cupiditate, aut iracundiâ, aut dolore, aut lætitiâ, aut spe, aut timore, aut errore, aut aliquâ permotione mentis; quàm veritate aut præscripto, aut iuris normâ aliquâ, aut iudicij formulâ, aut legibus.* Quam ob causam apud † Areopagitas & alios, legibus cautum fuit, ne quid *extra rem*, [ἔξω τοῦ πράγματος] diceretur. Et Cæsar apud Salustium ait, *Omnes homines, qui de rebus magnis consultant, ab odio, amicitiâ, irâ atque misericordiâ vacuos esse decet.* Quamvis si Orator talis sit, qualis esse debet, * [vir bonus;] qui non ex fucato, sed vero bono vel malo *Affectus* ciet; magnam illi & laudabilem, ad verum & bonum promovendum, vim habebunt; ideoque etiam Pathetica est ipsorum Prophetarum oratio.

Affectus quid. † sive verum id, sive falsum sit.

* Orat. l. 2. circa medium.

† Theod. l. 1. c. 1.

* Q. l. 12. c. 1. *Sit nobis Orator vir bonus dicendi peritus,*

Affectuum numerus.

Pauciores numerat † Orator *Affectus*, quàm * Aristoteles: eos nempe duntaxat, quibus erunt judices commovendi. Inter quos primas defert Miserationi, &, in ea movendâ, sibi: *cuius tanta erat vis & efficacia; vt in causis miserandis, plangore & lamentatione forum impleret: quod in Perorationibus* (inquit) *satis apparet: etsi carent libri spiritu illo, per quem maiora eadem illa, cùm aguntur, quàm cùm leguntur, videri solent.* Deinde addit, *Nec verò Miseratione solùm mens iudicis permovenda est; sed etiam faciendum vt irascatur, mitigetur, invideat, faveat, contemnat, admiretur, oderit, diligat, cupiat, satietate afficiatur, speret, metuat, lætetur, doleat. Quâ in varietate, duriorum, Accusatio suppeditat exempla; mitiorum, Defensiones meæ.*

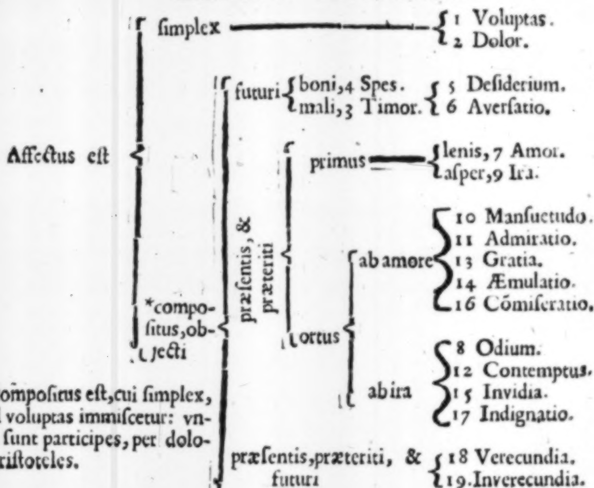
† Orat. perf. ¶ 26.

* Vide infra.

In hac Enumeratione, *Gratiam*, verbum *favere* denotat, vt *Amorem*, *diligere*. *Indignationem* verò, quam † Aristoteles *Miserationi* opponit, siquis hìc desideret; sub *Invidia* videtur Orator, qui eam *Miserationi* itidem opponit, comprehendere: ac si idem illi esset cum *Indignatione*. Vid. (g) in notis.

† Theod. l. 2. c. 9.

Affectuum genera.

* Affectus compositus est, cui simplex, vel dolor, vel voluptas immiscetur: vnde qui doloris sunt participes, per dolorem definit Aristoteles.

Quid

1 *Voluptas.* Voluptas est Affectus, ex bono acquisito: Dolor, contrà ex malo.

2. *Dolor.* * *Omnes enim gaudent, si vt volunt fit: si contrà, dolent.*

*Theod. l. 2. c. 4 Vnde Orator, † *Omne id, quo gaudemus, voluptas est: vt omne quo offendimur, Dolor.*

† *Finib. l.* 1.

3. *Timor.* cap. 5. *Timor est Perturbatio quadam, aut dolor, ex imaginatione futuri mali corruptivi, aut dolorem inferentis. Quare necesse est ea terribilia timendaque esse, quæcunque ingentes videntur habere vires corrumpendi; aut ita nocendi, vt nocumentum ad ingentem tendat dolorem.*

4. *Spes.* ibid. Fiducia seu *Spes* [*Timori contraria*] *est simul cum imaginatione rerum salutarium, quòd propè adsint: timendorum verò, vel quòd non sint; vel quòd longè absint.*

5. *Desiderium.* Desiderium est cupido rei futuræ, absque imaginatione, quòd sit futura. Voluntas enim est impossibilium: sed non Spes.

6. *Aversatio.* Desiderio contraria est Aversatio.

7. *Amor.* Amor est Affectus, quo alicui quæ bona videntur optamus, non nostri, sed illius gratiâ. Ideoque rebus illius secundis gaudemus, dolemus adversis. Amicitia autem est amor reciprocus. *Amare est velle alicui*

c. 4. *quæ bona putat, illius non sui gratiâ. Amicus autem est qui amat, & redamatur. His ita suppositis, eum qui & in bonis congratulatur, & in dolore condolet, non aliâ de causâ nisi illius, amicum esse necesse est.*

8. *Odium.* ibid. Amori opponitur Odium: quo alicui mala vltima exoptantur. *De inimicitia autem & Odio, patet ex contrarijs esse perspiciendum. Qui irascitur, multis modis miserebitur: qui odit, nullo pacto. Ille invicem dolere*

dolere ipsum vult, cui irascitur: hic verò non esse, quem odit. Ille cognosci vult: hic non curat.

Ira est apparentis vltionis appetitus cum dolore, propter apparentem immeritò vel in se, vel in suos, contemptum. 9. *Ira.* c. 2.

Ira Mansuetudini contraria est. Est igitur Mansuetudo depreßio iræ atque sedatio. Si ergo contemnentibus irascuntur, contemptusque voluntarius est; manifestum est, ijs qui nihil horum faciunt, aut inviti faciunt, mansuetos ac mites esse. 10. *Mansuetudo.* c. 3.

Admiratio est Affectus, quo hominem, ob bonum aliquod excellens, magni æstimamus & veneramur. *Admirantur autem eos, qui aut bonorum honorabilium quicquam habent; aut earum rerum domini sunt, quas ipsi vehementer capiunt. Prudentes verò, tanquam veraces, magni faciunt; vt senes & doctos.* 11. *Admiratio.* c. 6.

Contemptus est Affectus contrarius, quo alicujus, præsertim arrogantis impotentiam, inscitiam, indigentiam, vilitatem, aspernantur. *Contemptus est actus opinionis, in id quod nihil dignum æstimatur. Contemnunt autem rei digna nullius.* 12. *Contemptus*

Gratia est, per quam dicuntur, appetenti gratis aliquid facere. h. e. non pro re aliqua, nec vt sibi quicquam, qui faciunt, subveniant; sed vt cui faciunt. Quæ magna *erit; aut quia appetens egeat nimiùm, aut quia magna & difficilia appetit, aut quia in temporibus huiusmodi, aut quia solus, aut quia primus, aut quia maximè:* nulla *verò; si aut sui causâ faciunt, aut fecerunt quod est minimè gratiosum, aut fortè incidit vt facerent, aut coacti fecerunt, aut reddiderunt, non dederunt.* 13. *Gratia.* c. 7.

Æmulatio est dolor quidam de bonis & honorabilibus, quæ naturâ similibus adeße quis videt; non quoniam alijs sunt, sed quoniam non ipsi quoque. 14. *Æmulatio.* c. 11.

Invidia est dolor quidam, quoniam boni aliquid alij adepti eße videantur: non vt quicquam sibi, sed propter illos. Opponitur autem & Gratiæ & Æmulationi: Gratiæ, quod Gratiosus alij benè esse *gaudet; Dolet* Invidus: Æmulationi, quòd æmulus non alij bene esse, sed sibi non etiam bene esse; Invidus autem non sibi non esse, sed alij bene esse dolet. *Ideo & probum quoddam Æmulatio est, & proborum: Invidia verò improbum, & improborum.* 15. *Invidia.* c. 10.

Commiseratio est dolor quidam ex apparente malo, in non dignum pati: quod ipse putabit se pati etiam posse, vel suorum aliquem. 16. *Cōmiseratio* c. 8.

Miserationi maximè id opponitur, quod Indignari nuncupant: Dolere namque propter res adversas, quæ indignè illata sunt, illi quodammodo est oppositum, quod est rebus secundis indignè collatis dolere. Suntque perturbationes hæ bonorum ambæ morum. 17. *Indignatio.* c. 9.

Verecundia est dolor quidam atque perturbatio ex malis aut præsentibus, aut præteritis, aut futuris, quæ infamiam inferant. Quare neceße est in ijs malis erubescere, quæ vel ipsi, vel ijs qui ipsi curæ sunt, dedecori esse videntur. 18. *Verecundia.* c. 6.

Inverecundia contemptus quidem est eorum, atque impaßibilitas. 19. *Inverecundia.* ibidem.

Ex his, lenis ille ac placidus Amoris Affectus *conciliatio* propriè dicitur:

dicitur: vehementiores (qui πάθη κατ' ἐξοχὴν, & à quibus Pathetica oratio nominatur) *concitari*. Conciliandi ratio suprà exposita est: (vid (c) in notis) sequitur Concitandi.

(f) *Concludit*: vide (d)

Ratio Concitandi. *Odium.*

(g) *Bona vel mala.* Quæ bona vel mala ad cujusque Affectus Concitationem valent, copiosè ostendit d. capitibus Aristoteles. Atque 2. de Oratore ¶ 66 Orator: vbi Odium contrarijs modis concitari, atque amor conciliatur, docet. " Si quod ipsis qui audiunt, pernicio-" sum, aut invtile sit, id factum augeas; odium creatur: sin quod aut in " bonos viros, aut in eos quos quisque minimè debuerit, aut in Remp.; " tum excitatur, si non tam acerbum odium, tamen aut invidiæ aut odij " non dissimilis offensio.

Invidiam.

Sed in Misericordiâ, ibidem, & Invidiâ, vt præcipui, præcipuè insistit: " Haud sciam (inquit) an acerrimus longè sit omnium motus " Invidiæ: nec minus virium opus sit, in ea comprimenda, quàm in " excitanda. Invident autem homines maximè paribus, aut inferio-" ribus; cùm se relictos sentiunt, illos autem evolâsse. Sed etiam su-" perioribus invidetur sæpe vehementer: & eò magis, si intolerantiùs " se jactant, & æquabilitatem communis juris, præstantiâ dignitatis, " aut fortunæ suæ transeunt. Quæ si inflammanda sunt; maximè " dicendum est, non esse virtute parta: deinde etiam vitijs atque pec-" catis: tum si erunt honestiora atque graviora; tamen non esse tanta " vlla merita, quanta insolentia hominis atque fastidium. Ad sedan-" dum autem, magno illa labore, magnis periculis esse parta: nec ad " suum commodum, sed ad aliorum esse collata: seseque, siquam glo-" riam perperisse videatur, tametsi ea non sit iniqua merces periculi, ta-" men eâ non delectari, totamque abiicere atque deponere. Omnino-" que perficiendum est, (quoniam plerique sunt Invidi, maximèque est " hoc commune vitium & pervagatum; invidetur autem præstanti flo-" rentique fortunæ) vt hæc opinio minuatur; & illa excellens opinione " fortuna, cum laboribus & miserijs permista esse videatur. Iam Mi-" sericordia movetur, si is qui audit adduci potest, vt illa quæ de altero " deplorentur, ad suas res revocet, quas aut tulerit acerbos, aut timeat, " aut intuens alium, crebro ad seipsum revertatur. Ita cùm singuli casus " humanarum miseriarum, graviter accipiantur, si dicuntur dolenter, " tum afflicta & prostrata virtus maximè luctuosa est.

Misericordiam *Voluptatem.* * V. (x) & (y) † Partit. ¶ 48. Omnis expectatio ejus qui audit, & admiratio, & improvisi exitus, habent aliquam in audiendo voluptatem.

Voluptatem verò in dicendo commovere, & delectare auditores, imprimis juvat: idque non modò jucundâ * Digressione, ornatâ styli elegantiâ & nitore, acutâ Sententiarum concinnitate, atque rectè dispositâ, & pulchrè connexâ rerum † gratarum varietate; sed interdum opportunâ vrbanitate & lepore.

De Vrbanitate.

*Orat. l. 2. ¶ 76 vrbanitas vtilis, & naturalis. 1.

Suavis (inquit * Antonius) *est, & vehementer sæpe* vtilis, *jocus & facetia: quæ, etiamsi alia omnia tradi arte possint; Naturæ sunt propria certè, neque vllam* artem *desiderant*. Quam illius sententiam, Cæsar, cujus partes erant hac de parte disputare, mox confirmat. De *vtilitate* ait, *Multum in Causis persæpe lepore & facetijs profici vidi: vel*

quòd ipsa hilaritas benevolentiam conciliat ei, per quem excitata est; vel quòd admirantur omnes acumen uno sæpe in verbo positum, maximè respondentis, nonnunquam etiam lacessentis; vel quòd frangit adversarium, quòd impedit, quòd elevat, quòd deterret, quòd refutat; vel quòd ipsum Oratorem politum esse hominem significat, quòd eruditum, quòd urbanum; maximèque quòd tristitiam & severitatem mitigat, & relaxat; odiosasque res sæpe, quas argumentis dilui non facile est, joco risuque dissolvit. Et quòd naturalis sit, nec Arte tradi possit, *Cum duo* (inquit) *genera sint facetiarum, alterum æquabiliter in omni sermone fusum, alterum peracutum & breve; tum in illo genere perpetuæ festivitatis, Ars non desideratur; (Natura enim fingit homines & creat imitatores & narratores facetos, & vultu adjuvante, & voce, & ipso genere sermonis) tum verò in hoc breviori quid habet Ars loci; cùm ante illud facetè dictum emissum hærere debeat, quàm cogitari potuisse videatur? Quid enim hic meus frater ab arte adjuvari potuit, cùm a Philippo interrogatus, Quid latraret, Furē se videre respondit?* Hoc loco insignia duo memorat exēpla Crassi in Brutū: alterū hujus, alterū illius generis.

Quanquam autem identidem moneat Cæsar, nullam esse posse urbanitatis artē; tamen, ne qua Dicendi pars præterita hìc esse videretur, quales naturâ, studio, exercitatione, conquisivit observationes, exponit; aliam porro tradens urbanitatis divisionem, & præceptiones quasdam in quovis genere requisitas.

2ª *Urbanitatis divisio.*

Duo sunt (inquit) *genera facetiarum: quorum alterum* Re *tractatur, alterum* Dicto. *Quod, quibuscunque verbis dixeris, facetum tamen est,* Re *continetur: quod mutatis verbis salem amittit, in* verbis *habet leporem omnem.* Re *tractatur aut quando quid, tanquam aliqua fabella, narratur; aut quod ex quadam imitatione sumitur. In* Dicto *autem ridiculum est, quod verbi aut sententiæ quodam acumine movetur. Ambiguum, in* verbo *positum non in* Re, *per se ipsum probatur id quidem vel maximè: ingeniosi enim videtur, vim verbi in aliud, atque cæteri accipiunt, posse ducere: sed admiratione magis, quàm risum movet. Alterum genus est, (quod habet parvam verbi immutationem) quod, in litera positum, Græci vocant παρονομασίαν. Etiam interpretatio nominis habet acumen, cùm ad ridiculum convertas.* Horum generum multa ibi ac varia recenset exempla.

Urbanitas 1 in Re, & 2 in Verbis.
1.
2.

Præceptiones in jocis observandæ.

1. *Ut in illo superiori genere, vel Narrationis, vel Imitationis, vitanda est Mimorum ethologorum similitudo; sic in hoc scurrilis Oratori dicacitas magnopere fugienda est.*

2. *Mimorum est * nimia imitatio, sicut † obscœnitas: Orator surripiat oportet imitationem, ut is, qui audiat, cogitet plura quàm videat: præstet idem ingenuitatem & ruborem suum, verborum turpitudine, & rerum obscœnitate.*

3. *Temporis ratio, et ipsius dicacitatis moderatio, et raritas dictorum, distinguit Oratorem a scurra: & quod nos cum causa dicimus: non ut*

* Q. l. 6. c. 3. & 4. Oratorem ut dicere urbanè volo; ita videri affectare, id planè nolo.

† Obscœnitas non à verbis tantùm abesse debet, sed etiam à significatione.

vt ridiculi videamur; sed vt proficiamus aliquid: illi totum diem, & sine causa.

4. *Hominibus facetis & dicacibus, difficillimum est habere hominum rationem, & temporum; & ea quæ occurrant, cùm salsissimè dici possunt, tenere. Flammam ait Ennius, à sapiente faciliùs ore inardente opprimi; quàm salsa dicta teneat.*

5. *Nec insignis improbitas, nec miseria insignis ridetur. Facinorosos enim majori quadam vi, quàm ridiculi, vulnerari volunt: miseros illudi nolunt, nisi si se forte iactant.*

6. *Parcendum est maximè charitati hominum: ne temerè in eos dicas qui diliguntur; nec in quenquam, nisi cùm opus sit: vt in adversarium, & maximè, si eius stultitia poterit agitari; in testem stultum, cupidum, levem, si facilè homines audituri videbuntur.*

7. *Omnino magis probantur quæ lacessiti dicimus, quàm quæ priores: nam & ingenij celeritas maior est, quæ apparet in respondendo; & humanitatis est Responsio: videmur enim quieturi fuisse, nisi essemus lacessiti.*

8. *Quæ meditata putantur esse, minimè ridentur.*

9. *Maximè homines delectantur, si quando risus coniunctè re verboque moveatur.*

10. *Quò vultus severior & tristior, hòc illa quoque quæ dicuntur salsiora videri solent. Quòd Crassus, cùm omnium esset venustissimus & vrbanissimus, omnium & esset & videretur gravissimus & severissimus; invidiâ dignum erat Antonij.*

Multi prætereà à Cæsare citantur facetiarum authores, homines præclari & gravissimi, Socrates, Fabricius, Africanus, Maximus, Cato, Lepidus. *Sed mira quadam* * (ait Fabius) *videtur in Cicerone fuisse vrbanitas*: quam testantur suaves illius Orationes, Pro *Ligario*, (vbi Exordium, prẹter verbum de Cẹsaris misericordia, totum est iocosum.) Pro *Quinctio*, (vbi potentis adversarij rapacitatem & crudelitatem lepidè perstringit.) Pro *Murana*, vbi nimiùm severa Stoicorum Paradoxa, ad ipsum Catonem facetè & acutè exagitantur.

* l. 6. c. 3. & 4.

☞

In Concitando, mores auditorum observandi.

Ad Affectus autem vtilitèr commovendos, plurimùm conducit proprios cuiusque ætatis & fortunæ mores dignoscere: quos graphicè quidem depinxit Aristoteles. vide Theod. l. 2. à capite. 12. ad cap. 18.

Iudicis propensio optanda.

† Orat l. 2. ¶ 64.

☞

Porro quia fœliciores evadunt in affectibus movendis, qui faventes invenerint auditores; † *illud optandum est Oratori, vt aliquam permotionem animorum, suâ sponte ipsi afferant ad Causam iudices, ad id quod vtilitas Oratoris feret, accommodatam: (faciliùs est enim currentem, vt aiunt, incitare; quàm commovere languentem.) sin id aut non erit, aut erit obscurius; sicut medico diligenti, priusquam conetur ægro adhibere medicinam, non solum morbus eius cui mederi vult, sed etiam consuetudo valentis, & natura corporis cognoscenda est; sic equidem cùm aggredior ancipitem causam, & gravem, omni mente in ea cogitatione curáque versor, vt odorer quàm sagacissimè possim,*

possim, quid judices iam sentiant, quid existiment, quid expectent, quid velint, quò deduci Oratione facillimè posse videantur. Si se dant, & suâ sponte, quò impellimus, inclinant, atque propendent; accipio quod datur, & ad id, vnde aliquis flatus est, vela do: sin est integer quietusque judex; plus est operis: sunt enim omnia dicendo excitanda nihil adiuvante naturâ. Sed tantam vim habet illa, quæ rectè a bono Poeta dicta est, flexanima atque omnium regina rerum Oratio; vt non modò inclinantem erigere, aut stantem inclinare; sed etiam adversantem & repugnantem, vt Imperator bonus ac fortis, capere possit: præsertim si cum sensu dicat Orator; & qui judicem vult incendere, ipse prius ardere videatur. Neque enim fieri potest vt doleat is qui audit, vt oderit, vt invideat, vt pertimescat aliquid, vt ad fletum misericordiamque deducatur; nisi omnes ij motus, quos Orator adhibere vult judici, in ipso Oratore impressi esse, atque inusti videbuntur.

—— * *Si vis me flere, dolendum est*   * Horat. in

primùm ipsi tibi —— At contrà fit in affectu contrario.   Arte.

Gravitas in risu movendo opportuna: qui in ridiculis, vel ridet vel subridet ipse, irrisionem non risum meretur. vide suprà (10)

Sicut autem affectus aut pro nobis, aut adversus adversarium concitare; ita pro adversario, aut adversus nos concitatos sedare, prodest. Sedatur autem affectus concitatus, contrarium concitando. † *Quæ aut conciliationis causâ leniter, aut permotionis vehementer aguntur, contrarijs commotionibus infirmanda sunt, vt odio benevolentia, vt misericordiâ invidia tollatur.* Sic etiam seria iocis eluduntur; jocus seriâ tractatione discutitur.   † Orat. l. 2. ¶ 66.

(h) *Amplific.* Quod Exaggeratio propriè dicitur, appellat fere Amplificationem lib. 8. c. 4 Quintilianus: vbi *Amplificandi* verbo passim vtitur, *Exaggerandi* tantùm semel: quantumvis eadem vox alia duo apud Rhetores rectiùs denotet: vide. (g) in cap. 3. § 6.

(i) Exaggerationem & Extenuationem interpretatur * Crassus, augendi minuendique causâ, veritatis superlationem. Eas Aristoteles sic definit. † *Exaggeratio & diminutio sunt Ethymemata, ad ostendendum magnum esse vel parvum.* Vtramque habet * *Libra illa Critolai: qui cùm in alteram lancem animi bona imponat, in alteram corporis & externa; tantùm propendere illam boni lancem putet, vt terram & maria deprimat.* Vnde sic infert Cicero: *Quid igitur aut hunc prohibet, aut etiam Xenocratem illum, Exaggerantem tantopere virtutem, & extenuantem cætera, in virtute beatam vitam ponere?*   * Orat. l. 3. ¶ 31 † τὸ δ᾽ αὔξειν καὶ μειοῦν, &c. Theod. l. 2. c. vlt. * Tuscul. l. 5.

Exaggerationis loci.

† Αὔξησις [Exaggeratio] *in communibus locis maximè excellit: qui communes appellati, quòd videntur multarum ijdem esse Causarum.* Præcipui autem eius *loci* sunt, Causa Effectum, Subiectum Adiunctum, Partes, Comparata, maximè Minora.   † Orat. perf. ¶ 25.

Ab Obiecto Exaggeratio est, quando in auditores, aut eminentes personas, peccari valde ostenditur: vt Orat. l. 2. ¶ 66. *Si, quod ipsis qui audiunt perniciosum aut inutile sit, id factum augeas; Odium creatur;*

atur: sin quod aut in bonos viros, aut in eos quos quisque minimè debuerit, aut in Remp.; tum excitatur, si non tam acerbum odium, tamen aut Invidiæ aut odij non dissimilis offensio.

A Minori Q. l. 8. c. 4. *Interdum proposito exemplo efficiendum est, vt sit majus id quod à nobis exaggerandum est* : vt pro Cluentio: *Cùm Orator exposuisset Milesiam quandam à secundis hæredibus, pro abortu pecuniam accepisse; Quantò est (inquit) Oppianicus in eadem injuria majore supplicio dignus? Siquidem illa*, &c. Simile est exemplum Catil. 1. *An verò vir amplissimus P. Scipio Pontifex maximus, Tib. Gracchum mediocriter labefactantem statum Reipub: privatus interfecit; Catilinam orbem terræ cæde atque incendijs vastare cupientem, nos Consules perferemus?* Hìc *Catilina* Gracchus, *Orbi terrarum* status reipub., *cædi incendijs* atque *vastationi* mediocris labefactatio, *Consulibus* privatus, vt minora, comparantur. *Quæ si quis dilatare velit, plenos singula locos habent.*

Amplificatio Incrementum.
* Q. l. 8. c. 4.
† Verr. lib. 4. Orat. 6.

Exaggeratio pluribus increscens gradibus Incrementum dicitur: * Manifestum quidem, si ampliora verba cum ipsis nominibus, pro quibus ea posituri sumus, conferantur: vt, † *Non enim furem, sed raptorem; non adulterum, sed expugnatorem pudicitiæ; non sacrilegum, sed hostem sacrorum, religionumque; non sicarium, sed crudelissimum carnificem civium sociorumque, in vestrum judicium adduximus*: * Potentissimum verò cùm magna videntur, etiam quæ inferiora sunt: vt † *facinus est vincire civem Romanum; scelus verberare; propè parricidium necare; quid dicam in crucem tollere?*

* Q. ibidem.
† Verr. l. 5.

Extenuationis loci.
* Q. l. 8. c. 4.

Extenuatio ijsdem fit argumentis, quibus Exaggeratio; nisi quod, in Comparatis, majora pro minoribus reponenda sunt; quia vt illìc à *minoribus* ascenditur; ita hìc à *majoribus* descenditur. Atque * *eadem fere ratio est minuendi, quæ augendi: nam totidem sunt descendentibus, quot ascendentibus gradus.*

† Orat. Perf. ¶ 25.

Exaggerationis autem & Extenuationis vim permagnam esse docet Orator. † Augendis *rebus, & contrà* abjiciendis, *nihil est quod non perficere potest oratio: quod & inter media argumenta faciendum est, quotiescunque dabitur vel amplificandi, vel minuendi locus: & pene infinitè in Perorando.* vid. (f)

DOCTRINA.
* Orat. lib. 2. ¶ 82.

(k) *Doctrina.* Directus hìc modus, (qui non, vt alij duo, animum perturbationibus afficiendo sed argumentis mentem informando, persuadet) solus celari aut dissimulari non vult. * *Quoniam tribus rebus omnes ad nostram sententiam perducimus*, [*aut docendo, aut conciliando, aut permovendo*] *vna, ex tribus his rebus, res præ nobis est ferenda:* [*vt nihil aliud, nisi docere velle videamur.*] *reliquæ duæ, sicut sanguis in corporibus, sic illæ in perpetuis orationibus fusæ esse debebunt.*

(l) *Tractatione*, i. Partibus insitis [Propositione, Confirmatione, Confutatione] In his enim Explicatio, Probatio, Amplificatio, [sive Dilatatio

Dilatatio & Digressio] locum habent. Orat. l. 3. ¶ 19. *Amplificatio desideratur omnibus ijs in locis, qui ad fidem faciendam adhibentur.* Orat. l. 2. ¶ 82. *Itaque vel Narratione exposita, sæpe datur, ad commovendos animos, Digrediendi locus, vel argumentis nostris confirmatis, vel contrarijs confutatis, vel vtroque loco, vel omnibus; si habet eam causa dignitatem, atque copiam.*

(m) Explicationis vsus est in obscuris, vt intelligatur quid sit id de quo disputetur. *Explicatio.*

(n) *Vocem.* Vox obscura, interpretatione aut notatione, Periphrasi aut Paraphrasi, explanatur: & (si obscuritas oriatur ex ambiguitate) Distinctione.

(o) *Rem.* Obscura res argumentis Logicis explicatur: vt Definitione, Descriptione, Causis Effectis, Subjectis Adjunctis, Similibus, Cognatis, Contrarijs, &c.

(p) Argumentationis quatuor vulgò numerantur genera, Syllogismus, Enthymema, Inductio, Exemplum. E quibus † Tullius duo tantùm admittit, [Syllogismum, quem Ratiocinationem dicit, & Inductionem.] Illam sic definit: *Ratiocinatio est oratio, ex ipsa re probabile aliquod eliciens, quod expositum, & per se cognitum, sua se vi & ratione confirmet:* Istam sic. *Inductio est oratio qua rebus non dubijs facit, vt dubia quædam res, propter similitudinem, probetur: Velut apud Socraticum Æschinem* &c. Petrus Ramus omnia vno comprehendit Syllogismo. Enthymema enim est * Syllogismus imperfectus; [i. membro aliquo mutilus] cùm vel Propositio, vel Assumptio, tanquam manifesta omittitur. Inductio est Enthymema, in quo res vna è pluribus, propter similitudinem, infertur: bona quidem & concludenss, si exempla omnia seu species enumeret; aut plurima, adjectâ hujusmodi clausulâ, *Nec dissimile exemplum potest reperiri.* † Exemplum etiam est Enthymema seu Inductio imperfecta: cujus Argumentum cùm sit singulare exemplum, ornatum potiùs Quæstioni, quàm firmamentum affert: vnde illud, *Exempla illustrant non probant.* Vid. P. R. Dialect. l. 2. c. 9. & Piscatorem in locum: vbi R. definit *Syllogismum esse Dianoian qua Quæstio cum Argumento ita disponitur, vt posito antecedente, necessariò concludatur.* Non multò secus quàm Aristoteles: Elench. c. 1. *Vera quidem tum Ratiocinatio est, cùm ex quibusdam positis, quidpiam ab ijs quæ posita sunt diversum, ob id necessariò sequitur, quia illa sunt antè posita.* Et Top. l. 1. c. 1. *Est igitur Ratiocinatio Oratio, in qua, quibusdam positis, aliud quiddam, quàm quæ posita sunt, efficitur necessariò.*

Probatio.
† Invent. lib. 1. ¶ 58.

* † Theod l. 2. c. 24. *Enthymema Syllogismus quidam est.* & l. 1. c. 2. *Enthymema quidem Syllogismũ Oratorium; Exẽplum verò Oratoriam Inductionem appello.*

(q) Has partes P. Ramus sic definit: *Propositio est prima pars Antecedentis, qua Quæstionis saltem Consequens cum Argumẽto disponitur. Assumptio est 2 pars Antecedentis, qua assumitur è Propositione. Complexio est Syllogismi pars Consequens qua complectitur partes Quæstionis, eamque concludit.*

(r) *Paucioribus.* P. R. l. 2. c. 9. *Siqua pars Syllogismi defuerit; Enthymema dicitur.* Dicitur autem Enthymema παρὰ τὸ ἐνθυμεῖσθαι

[anima

[animo versare, cogitare.] Cùm enim sit Syllogismus, cujus vna aliqua pars verbis non exprimitur, cogitatione illa animi supplenda est Enthymema autem familiare est Orationibus, vt hinc Oratorius Syllogismus appelletur. vide (p)

(f) *Pluribus.* Partium Approbationes quidam apud Oratorem in Partibus numerant. Atque ita Argumentationem non modo tripartitam faciunt quæ Propositione, Assumptione & Complexione consistit; sed quadripartitam etiam, cùm Antecedentis pars altera; & quinquepartitam, cùm vtraque Approbationem adjunctam habet. * *Hoc de genere qui diligentius considerandum putaverunt, partim quinque ejus partes esse dixerunt: Partim non plùs quàm in tres partes posse distribui putaverunt. Qui putant in quinque distribui partes oportere, aiunt, primùm convenire, exponere summam Argumentationis, ad hunc modum:* Meliùs accurantur, quæ consilio geruntur, quàm quæ sine consilio administrantur. *Hanc primam Partem numerant: eam deinceps rationibus varijs, & quàm copiosissimis verbis approbari putant oportere, hoc modo:* Domus ea, quæ ratione regitur, omnibus instructior est rebus & apparatior, quàm ea quæ temerè & nullo consilio administratur. Exercitus is, cui præpositus est sapiens & callidus Imperator, omnibus partibus commodiùs regitur, quàm is qui stultitiâ & temeritate alicujus administratur. Eadem navigij ratio est: nam navis optimè cursum conficit ea, quæ scientissimo gubernatore vtitur. *Cùm Propositio sit hoc pacto approbata, & duæ partes transierint Ratiocinationis; tertia in parte aiunt, quod ostendere velis, id ex vi propositionis, oportere assumere, hoc pacto:* Nihil autem omnium rerum meliùs, quàm omnis mundus, administratur: *Hujus Assumptionis quarto in loco aliam porro inducunt Approbationē, hoc modo:* Nam & signorum ortus & obitus definitum quendam ordinem servant; & annuæ conjunctiones, non modò, quadam ex necessitate, semper ex eodem modo sunt; verùm ad vtilitatem quoque rerum omnium sunt accommodatę: & diurnæ nocturnæque vicissitudines, nulla in re vnquam mutatæ, quicquàm nocuerunt. Quæ signo sunt omnia, non mediocri quodam consilio naturam mundi administrari *Quinto inducunt loco Complexionem eam, quæ aut id infert solùm quod ex omnibus partibus cogitur, hoc modo;* Consilio igitur mundus administratur; *aut, vnum in locum cùm conduxerit breviter Propositionem & Assumptionem, id adjungit quod ex his conficitur, ad hunc modum:* Quod si meliùs geruntur ea quæ consilio, quàm quæ sine consilio administrantur; nihil autem omnium rerum meliùs, quàm omnis mūdus, administratur; consilio igitur mundus administratur. *Quinquepartitam igitur hoc pacto putant esse Argumentationem. Quatuor autem partibus constat argumentatio; cùm aut Proponimus, aut Assumimus sine Approbatione. Id facere oportet, cùm aut Propositio ex se intelligitur; aut Assumptio perspicua est, & nullius Approbationis indiget. Qui Argumentationem tripartitam esse volunt, quas illi duas partes numerant, [Propositionem & Approbationem,] dicunt sibi vnam partem videri, [Propositionem:] item quæ ab illis Assumptio,*

[Margin notes: * Invent: l. 1 ¶ 59. — *Argumentatio quinquepartita.* — *Propositio.* — *Approbatio.* — *Assumptio.* — *Approbatio 2.* — *Complexio simplex.* — *Complexio composita.* — *Argumentatio quadripartita.* — *Argumentio tripartita.*]

& Assumptionis Approbatio dicitur, eandē sibi Assumptionem solā videri. Sed revera Approbatio neque pars est Syllogismi principalis, vt illi; neque pars partis, vt isti sentiunt, censenda: sed separatum illius partis, ad quam spectat, firmamentum: quod in † Prosyllogismum hoc modo formetur: *Si domus, exercitus, navigium, & cætera ejusdem generis, melius consilio, quàm sine consilio reguntur; tum melius accurantur ea quæ consilio geruntur, quàm quæ sine consilio administrantur: sed verè assumitur Antecedens: ergo verum est & Consequens.* Simili Prosyllogismo Approbatio Assumptionis ipsam concludit. *Prosyllogismus.*

† Prosyllogismus est Syllogismus Approbatorius, additus Principali Syllogismo, ad dubias illius partes approbandas: vt quamvis simplici jam scribatur Sigma, tamen ex πρὸς non πρὸ componi videatur. vide Anal: prior. l. 1. c. 26.

De Argumentis [materiâ Argumentationum] eorumque generibus, vide Inventionem: De Argumentationum, & vario Partium, ordine, vide Dispositionem.

(t) *Amplific:* Orat: l. 3. ¶ 19 notatur *Amplificationis* præstantia: *Summa laus eloquentiæ est Amplificare rem ornando:* atque Partit: ¶ 45 proprius illius locus: *In cursu Orationis declinationes ad amplificandum dantur, Confirmatâ re aliquâ, aut reprehensâ.* *Amplificatio.*

(v) *Dilatatio est.* Partit. ¶ 30. *Quando oratio ex verbo dilatatur, & verbum in plura verba deducitur: aut cùm quod semel dictum est directè, sicut natura ipsa tulerit, inverso ordine, quasi sursum versus retroque dicitur: deinde intercisè atque permistè.* *Dilatatio.*

(u) *Argumentis.* Præcipui Dilatationis loci sunt Causæ effecta, Subjecta adjuncta, Opposita cōparata, Definitio distributio, Genus species, Testimonia exempla: De communi, hìc, locorū præstantiâ sic Orator: † *Amplificatio in communibus locis maximè excellit: qui communes appellantur, quòd videntur multarum esse causarum.* Quanquam Idem * alibi videtur Dilatationem ad locum Generis, vel omninò, vel præcipuè, restringere: *Nemo erat qui dilatare posset, atque à propria ac definita disputatione, hominis ac temporis, ad communem quæstionem universi generis orationem traducere.* & Orat. l. 3. ¶ 19. *Ornatissimæ sunt orationes eæ, quæ latissimè vagantur, & à privata ac singulari controversia, se ad universi generis vim explicandam conferunt: vt ij qui audiunt, naturâ, & genere, & universâ re cognitâ, de singulis reis, & criminibus, & litibus statuere possint.* † Orat. Perf. ¶ 25. * Brut: ¶ 140.

Exemplum Dilatationis ex effectis est illa quam habet Seneca, Irati hypotyposis: † *Vt scias insanos esse, quos ira possedit, ipsum illorum habitum intuere: nam vt furentium certa judicia sunt, audax & minax vultus, tristis frons, torva facies, citati gradus, inquieta manus, color mutatus, crebra & vehementia suspiria.* † Lib. 1. de ira.

(x) *Digressio.* • Q. l. 4. c. 3. *Παρέκβασις est aliena rei, sed ad vtilitatem causæ pertinentis extra ordinem excurrens tractatio.* Παρέκβασις *Digressio.*

(y) *Delectandi.* Orat. l. 3. ¶ 31. *Permultum movet abs re non longa Digressio: in qua cùm fuerit delectatio, tum Reditus ad rem aptus, &* Ἐπάνοδος *Regressio.*

con-

concinnus esse debebit: vt Orat: 2. *Sed vt revertatur vnde hac declinavit oratio.* Delectat autem Digressio in * laudem & vituperium hominum locorumve, descriptionem locorum, narrationem rerum non solùm gestarum, sed etiam fabulosarum, adhortationem dehortationem, monitionem, rogationem: quo ex genere est, in orationibus contra Verrem compositis, † Siciliæ laus, * Proserpinæ raptus, &, pro L. Cornelio popularis illa virtutum Cn: Pompeij commemoratio.

* Q. l. 4. c. 3.
† Lib: 2.
* Lib. 4.

(2) *Argument.* Præcipui Digressionis Loci sunt, causa effectum, subjectum adjunctum, genus species: sed à specie ad genus Digressio, vt in Dilatione, excellit. Talis est pro Archia Poëta: vbi Orator post Confirmationem Propositionis (quæ fuit, *Archias à numero civium segregandus non est*) ab illius eruditione, in generalem studiorum & literarum laudem Digreditur: *Quæres à nobis Gracche* &c. sed non nisi veniam priùs precatus; *Quæso à vobis, vt, in hac causa, mihi detis hanc veniam, vt pro summo Poeta, atque eruditissimo homine dicentem, hoc concursu hominum literatissimorum, hac vestrâ humanitate, patiamini, de studijs humanitatis ac literarum, paulò loqui liberiùs.* Regressio tandem concinna adhibetur: *Quoties ego hunc Archiam vidi, &c.*

Amplificationum exempla sunt insignia pro Murana.

Vbi cùm tres sint accusationis partes, [1 Reprehensio vitæ, 2 Contentio dignitatis, 3 Crimen ambitus;] in reprehensione vitæ, Catoni, qui Saltationem Murænæ objecerat, probat Orator, hoc verè objici non posse; quia non reperiuntur in eo concomitantes Saltationis causæ, [*ebrietas, insania, intempestivum & turpe convivium, amæni loci, multæ deliciæ, amor, comessatio, libido, sumptus*:] quibus remotis, hoc (inquit) *vitium omnino esse non potest.* Quæ Dilatatio est luxuriæ: quam mox solam, tanquam hæc omnia complectentem, nominat. *In quo ipsam Luxuriam reperire non potes, in eo te vmbram luxuriæ reperturum putas?* In contentione dignitatis, tres sunt illustres comparationes. Prima est veteris & novæ nobilitatis: quam ex causis, [virtutibus & virtutum præmijs,] nec non nobilissimorum virorum exemplis dilatat: præcipuè Pompeij & Æmilij. *Nec mihi vnquam minus, in Q. Pompeio, novo homine & fortissimo viro, virtutis esse visum est; quàm in homine nobilissimo M. Æmilio. Etenim ejusdem animi atque ingenij est, posteris suis, (quod Pompeius fecit) amplitudinem nominis, quam non acceperat, tradere; &, vt Scaurus, memoriam propè intermortuam generis sui, virtute renovare.* Altera est Iuris-prudentiæ & virtutis bellicæ: in qua Digreditur ad objectionem quandam Sulpitij: cui cùm respondisset; hac Epanodo regreditur ad inceptam Comparationem: *Sed, vt, hoc omisso, ad studiorum atque artium contentionem revertamur, Qui potest dubitari* &c. Hac finitâ Comparatione, (quà docet Murenam, ob virtutem bellicam, digniorem esse Consulatu, quam Sulpicium ob juris-prudentiam) Digreditur in tertiam comparationem, juris-prudentiæ sc: & dicendi facultatis. *Gravis etiam illa est* &c. Est autem

Dilatatio.
Dilatatio.
Digressio.
Regressio.
Digressio.

autem hæc postrema comparatio, non Dilatatio, sed Digressio dicenda: quippe quæ, præter rem, delectandi gratiâ, adducitur. Propositam enim Candidatorum contentionem, vt priores duæ, non attingit. Porro ibidem in Oratiuncula ad Catonem, cui de crimine Ambitus separatim respondet, statim ab Exordio, in quo judices conciliat, deprecando nequid Catonis authoritas, & dignitas, Causæ L. Murænæ officiat, Digreditur in brevem ipsius Catonis commendationem. Atque inde novam facit Digressionem, in longiusculam, sed lepidam ejus, ejusque dogmatum, (quæ ex nimis difficili & austerâ Stoicorum scholâ hauserat) reprehensionem. Tandem sic regreditur: *Quare vt ad idquod institui revertar, tolle mihi è causa nomē Catonis: remove ac prætermitte authoritatem: quæ in judicijs aut nihil valere, aut ad salutem valere debet: congredere mecum criminationibus ipsis.* Atque ita rem ipsam aggreditur, [criminationem sc. Ambitus:] quam cùm diluisset, Digreditur in acrem, adversus conjuratos, invectivam: deinde in seriam & gravē, ad ipsum Catonē, exhortationē, vt sibi & Reipub: prospiciat: Postremò patheticâ conquestione, deprecatione, & repromissione, perorat.

Digressio. *Digressio.* *Regressio.* *Digressio.* *Digressio.*

Has, de tribus Persuadendi modis, [Doctrinâ, Conciliatione, Concitatione,] præceptiones, concludat prudens illa Antonij praxis. † *Ego cùm ad causam sum aggressus, atque omnia, cogitando, quoad facere potui, persecutus; cùm & * Argumenta Causæ, & eos locos quibus animi judicū † concilientur, & illos quibus * permoventur, vidi; tum constituo, quid habeat quæque Causa boni, quid mali. Boni quod habet, id amplector, exorno, exaggero: ibi commoror, ibi habito, ibi hæreo: à malo autem vitioque Causæ ita recedo, non vt id me defugere appareat; sed vt totum, bono illo ornando & augendo, dissimulatum obruatur. Et si Causa est in Argumentis; firmissima quæque maximè tueor, sive plura sint, sive aliquod vnum: sin autem in Conciliatione, aut in Permotione Causa est; ad eam me potissimùm partem, quæ maximè commovere animos hominum potest, confero.*

† Orat. l. 2.
* 1 Doctrina.
† 2 Conciliatio.
* 3 Concitatio.

C. 2. § 3.
De Stylo.

ATque hæc de Orationis definitione.

Communis ejus affectio est Stylus: qui & Character, & dicendi genus, dicitur: hoc est, certa Orationis forma, ex certis vocabulis, phrasibus, sentētijs, & ornamētis, orta. Est autē (a) triplex: Subtilis, Grandis, Mediocris. *Stylus triplex.*

Subtilis constat verbis proprijs & perspicuis, idoneus ad Docendum: in quo acumen. Mediocris verbis modificatis, inprimis Metaphoris suavibus ac decoris, Figuris, præsertim dictionis, Apophthegmatis, Sententijs placidis, & elegantibus, ad

Interconciliandum: in quo lenitas. Grandis(b) verbis magnificis, compositis, polysyllabis, priscis, novatis, à vulgata consuetudine loquendi remotis, hyperbolicis Metaphoris, Allegorijs, Figuris excellentibus, præsertim sententiæ, [vt Exclamatione, Epiphonemate, Aposiopesi, Apostrophe, & Prosopopeia,] Adagijs, Sententijs patheticis, tum dicentis, tum aliunde citatis, ad Movendum: in quo gravitas requiritur.

Diversos hosce Characteres, vt (c) diversa dicentiū ingenia pepererunt; ita(d) diverse audientium personæ, & diversæ rerum conditiones requirunt: qui (e) omnes non solùm in diversis Orationibus; sed etiam in diversis ejusdem Orationis partibus prudenter adhibendi.

Sunt, preter hos tres primarios modos, (f) alij complures secundarij. Dicitur enim Stylus purus & sordidus, acutus & crassus, dilucidus & obscurus, asper & mitis, concitatus seu velox & tractus seu tardus, vehemens & remissus, petulans & comis, (g) Asianus & (h) Laconicus, atque inter hos interjectus (i) Rhodius: &c.

Ad c, 2. §. 3.

(a) *Triplex.* Triplicem hunc Stylum sic docet Fabius lib. 12. c. 10 " Vnum dicendi genus Subtile, quod ἰσχνὸν vocant: alterum grande atq; " robustum, quod constituunt Ἀδρὸν: tertium, alij medium ex duobus, " alij Floridum (namque id ἀνθηρὸν appellant) addiderunt. Quorum " tamen ea fere ratio est, vt primum Docendi, secundum Movendi, " tertium illud Delectandi, sive Interconciliandi, præstare videtur officium. In Docendo autem acumen, in Movendo gravitas, in Interconciliando lenitas, videatur. Itaque illo Subtili præcipuè ratio Narrandi Probandique constet: sed quod etiam detractis virtutibus, suo " genere plenum sit. Medius hic Modus & translationibus crebrior, " & Figuris erit jucundior, Digressionibus amœnus, compositione aptus, sententijs dulcis; lenior tamen, vt amnis lucidus quidam, & virentibus vtrinque sylvis inumbratus. At ille, qui saxa devolvat, & pontem indignetur, & ripas sibi faciat, multus & torrens, " judicem vel nitentem contrà feret, cogetque ire quà rapit. Hic Orator " & defunctos excitabit: vt † Appium: apud hunc & Patria ipsa * exclamabit, aliquemque alloquetur: hic & Amplificationibus extollet orationem, & vi Superlationum quoque eriget &c. Quare si ex tribus " his generibus, necessariò sit eligendum vnum; quis dubitet hoc præferre omnibus, & Validissimum alioqui, & maximis quibusq; Caussis

† Pro Cœlio.
* Catil. 1.

" sis accommodatissimum. *Et sic Tullius Orat. Perf.* ¶ 3. " Tria sunt
" omnino genera dicendi: Nam & Grandiloqui fuerunt, cum amplâ &
" sententiarum gravitate, & maiestate verborum, vehementes & va-
" rij, copiosi & graves; ad permovendos, & convertendos animos in-
" structi & parati. Et contrà tenues, acuti, omnia docentes; & dilucidi-
" ora non ampliora facientes, subtili quâdam & pressâ oratione limati.
" Est autem quidam interjectus intermedius, & quasi temperatus, nec
" acumine posteriorum, nec fulmine vtens superiorum: vicinus ambo-
" rum, in neutro excellens, vtriusque particeps, vel vtriusque potiùs ex-
" pers. Quibus in singulis quidam floruerunt: peræque autem (id quod
" volumus) perpauci in omnibus.

In Subtili Menelaus, in Mediocri Nestor, in Grandi Vlysses dicitur Orasse. † *Nam & Homerus brevem quidem cum animi jucunditate, & propriã, & carentẽ superfluis Eloquentiã * Menelao dedit, (quæ sunt virtutes generis illius primi) & ex ore † Nestoris dixit, dulciorem melle profluere sermonem: quâ certè delectatione nihil fingi majus potest. Sed summam aggressus, vt in * Vlysse, facundiam, magnitudinem illi junxit: cui orationem nivibus hybernis, copiâ verborum atque impetu, parem tribuit. Hanc vim & celeritatem in Pericle miratur † Eupolis: hanc fulminibus * Aristophanes comparat.* Conjunctam verò in omnibus præstantiam, † Cicero vni, inter Græcos, concedit Demostheni; & * Fabius inter Latinos, vni Ciceroni. Vnde vterque sibi Eloquentis nomen meritus est. † *Is enim est Eloquens, qui humilia subtiliter, & magna graviter, & mediocria temperatè potest dicere.*

† Q. d. c.
* Iliad. γ.
† Iliad. α.
* Iliad. γ.
† In Comedia Δῆμοι.
* in Nebulis.
† Vide (h)
* Vide (f)
† Orat. Perf. ¶ 18.

(b) *Verbis magnificis.* Cavendum hìc est, ne dum dicendi sublimitatem ineptè consectamur, in tumidum incidamus & inflatum genus eorum, qui dictiones proprias & notas prorsus aspernantes, obscuris, peregrinis, obsoletis, præter rationem novatis, præter morem compositis, & decompositis, præter modum hyperbolicis (quas * Poëta vocat *Ampullas & sesquipedalia verba*) pueriliter oblectantur. Hos sic redarguit Melanchthon: *Vitiosi sunt in hoc genere dicendi, Tumidi & inflati: qui nimis grandes dicendo esse cupiunt, qui nihil proprij afferunt, sed perpetuas periphrases, & prodigiosas Metaphoras.*

* Horat. ad Tullam.

(c) (d) *Divers.* Q. l. 12. c. 10. *Mihi autem orationis differentiam fecisse, & dicentium & audientium natura videntur.*

(e) *Omnes.* Q. l. 12. c 10. *Stultissimum est quærere, Ad quem Stylum recturus se sit Orator; cũ omnis species, quæ modò recta est, habeat vsum; atque idipsum omne sit Oratoris, quod vulgò dicendi genus vocant: vtetur enim, vt res exiget, omnibus: nec pro causa modò, sed etiam pro partibus causæ.*

(f) *Alij complures.* Q. ibidem. " Sed neque his tribus quasi for-
" mis inclusa Eloquentia est. Nam vt inter Gracile validumque tertiũ
" aliquid constitutum est; ita horum intervalla sunt. Atque inter hæc
" ipsa mistum quiddam ex duobus medium est eorum. *Et paulo antè,*
" In Oratione, si species intueri velis; totidem pene reperias ingeniorum, quot corporum formas. Hinc sunt Lælij, Africani, Catones, Gracchique

" chique, quos licet * Polygnotos vel Calonas appelles. Mediam illam " formam teneant L. Crassus, Q. Hortensius. Tum deinde effloref-" cat, non multùm inter se distantium temporum, Oratorum ingens " prouentus. Hinc vim Cæsaris, indolem Cœlij, subtilitatem Callidij, " gravitatem Bruti, acumen Sulpitij, acerbitatem Cassij, diligentiam " Pollionis, dignitatem Messalæ, sanctitatem Calvi, reperiemus. In his " etiam quos ipsi vidimus, copiam Senecæ, vires Africani, maturitatem " Afri, jucunditatem Crispi, sonum Trachalli, elegantiam Secundi. At " MARCVM TVLLIVM, non illum habemus † Euphranorem, circa " plurium artium species præstantem; sed in omnibus, quæ in quòque " laudantur, eminentissimum.

* † De Polygnoto, Calone, Euphranore, alijsque diversorum temporum pictoribus, quibus succedaneas Oratorum series assimilat Quintilianus, vide Locum.

Stylus Asianus. (g) Stylus Asianus est copiosum & laxum dicendi genus, quo vnam eandemque rem, alijs verbis sæpius dicere, aut quod paucis exponi potuit, pluribus dilatare, solemus, verborum magis quàm rerum copiam affectantes.

Convenit hic Stylus Adolescentibus, ad quem natura ipsa eos comparâsse videtur. In Adolescentia enim, corpore ob humoris abundantiam adolescente, adolescit etiam & abundat, vt cogitatio, ita & oratio: cùm in adulta maturâque ætate, vt corpus siccescit, ita minùs abundanter fluit oratio; quòd maturior tum viget & strictior animi cogitatio.

† Brut: ¶ 140. Itaque Orator, † *Genus dicendi Asiaticum aptius est Adolescentibus: in Senibus gravitatem non habet.*

* Ibidem

† De qua oratione, Brut. ¶ 140. *Prima Causa publica pro Sex. Roscio dicta, tantum commendationis habuit &c.*

Floruit in hoc genere inter veteres * Hortensius, Menecles, & alij: atque ipse Cicero aliquandiu, vt † pro Sex: Roscio, pro Quinctio, cæterisque quas invenis habuit Orationibus, videre est. Item ingenuus ille juvenis Sulpitius: de quo Orat. l. 2. ¶ 43 Antonius: *Hunc ego, Catule, Sulpicium, primùm in causa parvula, adolescentulum audivi, voce, & formâ, & motu corporis, & reliquis rebus aptum ad hoc munus, de quo quærimus: oratione autem celeri & concitatâ, quod erat ingenij; & verbis effervescentibus, & paulò nimiùm redundantibus, quod erat ætatis: non sum aspernatus. Volo enim se efferat in adolescente fæcunditas. Nam sicut in vitibus faciliùs revocantur ea, quæ sese nimiùm profuderunt, quàm, si nihil valet materies, nova sarmenta culturâ excitantur; ita volo esse in adolescente, vnde aliquid amputem: non enim potest in eo esse succus diuturnus, quod nimis celeriter est maturitatem assequutum.*

Atque inter recentes, Osorius: de quo memini doctum illum Doctorem Humfredum, interrogatum quid sentiret, acutè respondisse, **He is a very wordie man.**

Stylus Laconicus. (h) Stylus Laconicus est concisum & strictum dicendi genus: in quo nec res dicuntur superfluæ, nec verbis superfluis necessariæ.

Convenit

Convenit, hic Stylus adultis, occupatis, & superioribus: vt in Orationibus magistratuum ad populum, principum ad subditos, imperatorum ad milites, parentum ad liberos, dominorum ad servos. Item in dandis suffragijs & sententijs, in responsis ad legatos; aut siquando magnum improvisò obvenerit negotium, vel casus inopinatus qui moram non fert, Laconismus opportunus est.

Principes in hoc genere extiterunt Plautus, Seneca, Tacitus, Apuleius: atque, inter recentes, Politianus, & Iustus Lipsius: quem sic effert & præfert Kekermannus: *Lipsium hic pro summo artifice agnosco, & commendo: & existimo consultum esse, qui Laconicum dicendi genus consectati non sunt, Lipsium tamen legant, propter singularem quandam in connectendo fælicitatem, quæ in ipsius scriptis vbique dominatur: vt quæ etiam valde prodest ijs, qui medium dicendi genus inter Asiaticum & Laconicum tenebunt: imo omnibus qui non volent scribere aut dicere dissolutè, sed compactè & nervosè.*

Strictum hoc dicendi genus, quidam apud Q. Atticum appellant: interim nimis strictè, cum Atticis agentes, quorum est, nec concisè modò, nec copiosè; neque subtiliter, neque sublimiter, neque mediocriter, dicere; sed, vt cæteris dicendi virtutibus, ita omnibus dicendi generibus opportunè vti: hoc est, eloquenter seu optimè dicere. Sic enim ibidem Q. *Melius de hoc nomine sentiant credantque, Atticè dicere esse optimè dicere.* Atque Tullius Demosthenem, quòd tribus illis Stylorum generibus vnus excelluit; & maximè Atticum, & maximè dicit eloquentem: * *Longè omnibus vnum antefero Demosthenem. Hoc nec 3. Gravior extitit quisquam, nec 1. Callidior, nec 2. Temperatior. Itaque nobis monendi sunt ij, qui aut dici se desiderant Atticos, aut ipsi Atticè dicere; vt mirentur hunc maximè: quò ne Athenas quidem ipsas magis credo fuisse Atticas.* Vnde † alibi infert, *Oratorem planè perfectum, & cui nihil admodum desit, Demosthenem facilè dixeris.*

Stylus Atticus.

* Orat. Perf. ¶ 4.

† Brut. ¶ 31.

(i) Stylus Rhodius est medium dicendi genus inter Asianum & Laconicum: in quo verba rebus fere æquantur. De quo sic Quin. *Tertium mox, qui hæc dividebant, adjecerunt genus Rhodium: quod velut medium esse, atque ex vtroque mistum volunt: Neque enim Laconicè pressi, neque Asianè sunt abundantes.*

Stylus Rhodius.

Convenit hic Stylus omnis ætatis atque ordinis hominibus: præsertim ijs, qui promptam in dicendo facultatem consectantur. Nam vt Asianismus nimis diffundit cogitationes, & mentem quodammodo laxat, vt magis cogitet de verbis quàm de rebus; ita Laconismus cogitationem nimis constringit, vt mens nostra sollicitudine quadam compressa, minùs cogitet de verbis, quàm promptitudo loquendi requirit. Commodè etiam vsurpatur hic Stylus in plerisque materiis: potissimùm verò in Docendo & Explicando.

Eminet in hoc genere Salustius: &, inter recentes, Erasmus Roterodamus, & Ludovicus Vives: *quos ego duos Authores* (inquit * Keckermannus) *persuasus sum, non minori cum fructu legi, & imita-*

* Specialis Rhet. l. 1. c. 28.

imitatione Styli exprimi posse; quam quemvis veterum, puto. Istis ego tertium, Ioannem Calvinum, non immeritò annumerandum censeo: cujus Stylum; vt purum & exquisitum; ita nec rebus nec verbis, aut deficientem aut abundantem, qui cum judicio *Institutiones* legerit, inveniet: vt verum sit de Calvini, quod de Catuli oratione dictum est, † *Quicquid aut addideris, aut mutaveris, aut detraxeris, vitiosius & deterius futurum.*

† Orat. l. 3. ad initium.

Cap. 3. De Partibus Orationis,
§ 1. De Exordio.

PArtes Orationis sunt (a) sex: Exordium, Narratio, Propositio, Confirmatio, Confutatio, Peroratio. E quibus tres sunt principales, & Causis insitæ: [Propositio, Confirmatio, Confutatio:] tres reliquæ ascititiæ; duæ sc: (b) præparantes, [Exordium, Narratio;] vna concludens, [Peroratio.] Præparantes auditorem faciunt docilem: Principales docilem docent: Concludens porro jam doctum firmat.

Προοίμιον *Exordium.*

Exordium est Orationis (c) initium, seu prima pars ascititia, quæ, (d) benevolentiam & (e) attentionem conciliando, docilem facit auditorem. Estque vel (f) Principium, vel Insinuatio.

Principium.

(g) Principium est Exordium rectum: in quo recta & aperta est benevolentiæ & attentionis captatio. Atque hoc Causæ honestæ & laudabili, coram judicibus æquis, convenit.

Insinuatio.

(h) Insinuatio est Exordium obliquum: quo quis, per obliquas ambages, & fallacia blandimenta, auditoris animo paulatim surrepit, eique se insinuat. Atque hæc apud judices, vel propter Causæ turpitudinem, vel quòd ab adversario antè sint persuasi, vel quòd audiendo jam defatigentur, aversos, est opportunum.

Ad cap. 3. § 1.

(a) *Sex:* Hunc partium numerum atque ordinem docet Quintilianus lib. 4. &c. &, apud Ciceronem, Crassus Orat. lib. 1. ¶ 37. *Etiam illa cognôram & acceperam, antequam de re diceremus, 1. initio conciliandos eorum esse animos, qui audirent: 2. deinde rem demonstrandam: 3. postea*

Docilitas.

3. *postea controversiam constituendam:* 4. *tum id quod nos intenderemus confirmandum:* 5. *post quæ contrà dicerentur refellenda:* 6. *extremâ autem Oratione, ea quæ pro nobis essent, amplificanda & augenda; quæque essent pro adversarijs, infirmanda atque frangenda.* Et Orat. lib. 2. ¶ 43. Antonius: vbi de Rhetoribus Græcis dicit, *Iubent,* 1. *Exordiri, ita vt eum qui audiat benevolum nobis faciamus, & attentum:* 2. *deinde rem Narrare, ita vt verisimilis Narratio sit, vt aperta, vt brevis:* 3. *post autem Dividere Causam, aut Proponere:* 4. *deinde nostra confirmare argumentis ac rationibus;* & 5. *contraria refutare:* 6. *postremò Concludere & Perorare.* Aristoteles quidem Theod: lib. 2. c. 13. duas tantùm facit Orationis partes: [Propositionem, & Fidem.] *Sunt igitur duæ Orationis partes. Necesse est enim primò rem proponere, de quâ; deinde demonstrare.* Et mox, *Quare partes necessariæ, Propositio & Fides. Nam quæ in adversarium feruntur, ad Fidem faciendam dicuntur.* Et cap. 17. postquàm de Confirmatione dixisset, *Cùm verò,* inquit, *adversarij locos aggredimur, non in alia parte, sed in Fide facienda adhuc versamur: ac alios obijciendo, alios argumentando, dissolvimus.* Atque vt hìc Philosophus, sic Partit: ¶ 36. Orator, duas facit Fidei partes: *Quæ ad Fidem faciendam pertinent, in Confirmationem, & Reprehensionem dividuntur: nam in Confirmando, nostra probare volumus; in Reprehendendo, redarguere contraria.* Veruntamen d. c. 13. Partes etiam ascititias ille memorat [Exordium, Narrationem, & Perorationem.] Atque ita binæ initio partes in senarium tandem numerum excrevere.

(b) *Præparantes.* Q. in Procemio libri 5. *Neque Procemij, neque Narrationis, est alius vsus, quàm vt judicem præparent.*

(c) *Initium.* Theod. l. 3. c. 14. "Exordium est Orationis initium, sicuti in Poësi Prologus, & in lyræ pulsatione præludium. Omnia enim hæc initia sunt, & quasi viæ ad sequentia præparatio. *Et Q. l.* 4. *c.* 1. "Quod Latinè Exordium dicitur, majore quâdam ratione Græci videntur προοίμιον nominâsse: quia à nostris Initium modò significatur; illi satis clarè partem hanc esse ante ingressum rei, de qua dicendum sit, ostendunt. Nam sive propterea, quòd οἴμη cantus est, & citharœdi pauca illa quæ antequàm legitimum carmen inchoent, emerendi favoris gratiâ, canunt, procemiunm cognominaverunt; Oratores quoque ea quæ, priusquàm Causam exordiantur, ad conciliandos sibi judicum animos proloquuntur, eâdem appellatione signârunt: sive quòd οἶμον ijdem Græci viam appellant id, quod ante ingressû rei ponitur, sic vocare est institutum; certè procemium est, quod apud judicem priusquàm causam cognoverit, prosit.

(d) (e) *Benevolentiam & attent.* T. Iuvent. l. 1. ¶ 26. *Exordium est oratio animum auditoris idoneè comparans ad reliquam dictionem: quod eveniet, si eum benevolum, attentum, [docilem] fecerit.* Et Q. l. 4. c. 1. *Causa Exordij nulla est alia, quàm vt auditorem, quò sit nobis in cæteris partibus accommodatior præparemus.* Præparari verò, *Docilitas.*

seu

seu docilem fieri auditorem, docet Aristoteles, si benevolentiam ejus & attentionem tibi, ut contrà, iram & contemptum adversario acquiras. * *Auditor* (inquit) *disponitur, si ad benevolentiam, vel ad iram provocatur: & interdum si attentus fit, aut contrà contemnens.* Hinc enim fit docilis: ut idem mox, *Ad docilitatem igitur omnia refert; si quis vult etiam, ut probus videatur: his enim magis attendunt.* Unde Author ad Heren. † *Docilis is est, qui attentè vult audire:* & Orator, * *Is maximè docilis est, qui attentissimè paratus est audire.* Neque enim Exordium alio quovis modo, quàm benevolentiam & attentionem conciliando, docilem reddat. Nam quod loco proximè citato dicitur, *Dociles auditores faciemus, si apertè & breviter summam Causæ exponemus,* [*hoc est, in quo consistat controversia;*] non illud Exordij est, sed Propositionis: neque tam dociles facit, quàm docere incipit.

* Theod. l. 3. c. 14.
† l. 1. ¶ 13.
* Invent. l. 1. ¶ 31.

Benevolentia à personis.

(d) Benevolentia aut à personis, aut à Causis ducitur. *Personæ* ab Oratore constituuntur tres: Cliens noster, Adversarius, judex. † "Benevolentia quatuor ex locis comparatur: ab nostra, ab Adversariorum, ab judicum persona, ab ipsa re. 1. Ab nostra, si de nostris factis & officijs sine arrogantia dicemus: si crimina illata, & aliquas minùs honestas suspiciones injectas diluemus: si quæ incommoda acciderint, aut quæ instent difficultates proferemus: si prece & obsecratione humili, ac supplici utemur. 2. Ab adversariorum autem, si eos aut in odium, aut in invidiam, aut in contemptionem adducemus. In odium ducentur, si quid eorum spurcè, superbè, crudeliter, malitiosè, factum proferatur. In invidiam, si vis eorum, potentia, divitiæ, cognatio, pecuniæ, proferentur; atque eorum usus arrogans & intolerabilis, ut his rebus magis videantur, quàm Causæ suæ confidere. In contemptionem adducentur, si eorum inertia, negligentia, ignavia, desidiosum studium, & luxuriosum otium, proferetur. 3. Ab auditorum persona benevolentia captabitur, si res ab his fortiter, sapienter, mansuetè, gestæ proferentur, ut ne qua assentatio nimia significetur: &, si de his, quàm honesta existimatio, quantaque eorum judicij & authoritatis expectatio sit, ostendetur.

† Invent. l. 1. ¶ 31.

* l. 4 c. 1.

Tribus hisce personis, annumerat * Fabius duos patronos. *Personæ* (inquit) *sunt, Litigator, Adversarius, Actor, Patronus, judex.*

à Litigatore.

" Litigatoris persona tractanda variè est. Nam tum dignitas eius allegatur, tum infirmitas: meriti nonnunquam referenda: ad litem magnâ atque honestâ ratione, aut etiam necessitate accessisse videatur. Multum agit sexus, ætas, conditio, in fœminis, senibus, pupillis, coniuges, liberos, parentes, allegantibus. Nam sola rectum quoque judicem inclinat miseratio.

ab Adversario.

" Adversarii quoque persona, propè iisdem omnibus, sed è contrario ductis, impugnari solet. Nam & potentes sequitur invidia, & humiles abjectosque contemptio, & turpes ac nocentes odium: quæ tria sunt ad alienandos judicum animos potentissima. Neque hæc dicere satis est: pleraque augenda, aut minuenda, ut expediet. Hic ut nostrum miserabilem, si vincamur, exitum; ita adversariorum su-

“ superbum, si vicerint, utile est credi.

“ Plurimum momenti est in hoc positum, si Actor Causæ vir bonus “ creditur: sic enim continget, vt non studium advocati videatur affer- “ re, sed pene testis fidem. Actoris etiam facundia favorem po- “ tenter conciliat; vt neglecta & crassa oratio fastidium. Iudices “ enim exigunt sollicitas, & accuratas actiones: contem- “ nique se, nisi in dicendo etiam diligentia appareat, credunt: nec “ doceri tantùm, sed etiam delectari volunt. Gratum tamen istud “ artificium non futilitèr ostentare, sed vel modestè dissimulare, “ vel humiliter extenuare oportet. Nam vt præcipua in hoc dicen- “ tis authoritas, si omnis, in subeundo negotio, suspicio fordium, aut “ odiorum, aut ambitionis abfuerit; ita quædam in his quoque “ commendatio tacita, si se infirmum & imparem, ingenio contradi- “ centis dixerit: est enim naturalis favor pro laborantibus. Ca- “ vendum etiam ne superbus, malignus, contumeliosus, in quenquam “ videatur: præcipuè in eos, qui lædi, nisi aversâ judicum voluntate, “ non possunt. Fiducia quoque tum advocati, tum clientis, in causa “ etiam indubitabili, se ipsa minimè exerere debet: odit enim judex “ fere litigantis securitatem: cùm jus suum intelligat, tacitus reve- “ rentiam postulat. *à Actore.*

“ Etiam partis adversæ patronus dabit Exordio materiam, si, elo- “ quentiam ejus, ac gratiam nos timere fingendo, vt ea suspecta sit “ judici, fecerimus. Multum etiam gratiæ Exordio est, quod ab a- “ ctione diversæ partis materiam trahit: hôc ipso, quòd non com- “ positum domi, sed ibi atque è re natum; & facilitate famam in- “ genii auget, &, facie simplicis sumptique è proximo sermo- “ nis, fidem quoque acquirit: adeo vt, etiamsi reliqua, scripta, “ atque elaborata sint; tamen plerùmque videatur tota extem- “ poralis oratio, cujus initium nihil præparati habuisse manife- “ stum est. *à Patrono Adversarij.*

“ Iudicem conciliabimus nobis, si laudem ejus ad vtilitatem no- “ stræ Causæ coniunxerimus: vt allegemus, pro honestis, dignitatem “ illi suam; pro humilibus, iustitiam; pro infœlicibus, misericordi- “ am. Mores quoque (si fieri potest) judicum velim nosse. Nam “ prout asperi, lenes, jucundi, graves, duri, remissi, erunt; aut “ assumere in Causam naturas eorum, quà competent; aut miti- “ gare, quà repugnabunt, oportet: & detrahenda vel confirman- “ da opinio, siquam, præcipuè domo, videbuntur attulisse. Ne- “ que si aut nobis inimici, aut adversario amici sint; eos ideo con- “ ciliare desperes. Probos enim ducit, non affectus, sed iustitia: & “ pravis est nonnunquam hic ambitus, adversus amicos, aut pro his “ quibuscum simultates gerunt, pronunciandi; iniustè ne fecisse vi- “ deantur. *à Iudice*

Ex Causis & rebus quì comparetur benevolentia, docet Orator Invent: lib. 1. ¶ 31. *Ab ipsis rebus; si nostram Causam laudando ex- tollemus, Adversariorum Causam per contemptionem deprimemus.* *Benevolentia ex Causis.*

Et Fabius l. 4. c. 1. *Sin Causa conciliandi nobis judicis materiam dabit; ex hoc potissimum aliqua in usum Exordii, quæ maximè favorabilia videbuntur, decerpi oportebit.* Atque hinc præcipuè Exordia duci vult Antonius: † *Non extrinsecùs alicunde quærenda; sed ex ipsis visceribus Causæ sumenda sunt. Idcirco, tota Causa pertentata, atque perspecta, locis omnibus inventis atque instructis, considerandum est, quo principio sit utendum: sic & facilè reperietur, & momenti aliquid afferet, cùm erit pene ex intimis Defensione depromptum; & apparebit illud non modo non esse commune, nec in alias Causas posse transferri; sed penitus ex ea Causa, quæ tum agatur defluxisse.* Atque ita (vt idem paulò antè) *quod primo dicendum est, postremo cogitandum est. Nam siquando id primum invenire volui; nullum mihi occurrit, nisi aut exile, aut nugatorium, aut vulgare, aut commune.*

† Orat. l. 2. ¶ 82.

Attentio. (e) *Attent.* Vt *Benevolentia*, ita etiam *Attentio*, Docilitatē parit. * *Quos enim libentiùs audimus, iis faciliùs credimus.* Attentos autem facit auditores, vel ipsius Attentionis † petitio, vel rerum, quas audire desiderant, promissio: quales sunt magnæ, novæ, vtiles, jucundæ. Theod. l. 3. c. 14. *Attenti autem fiunt rebus magnis, suis, novis, jucundis.* Tul. Invent. l. 1. ¶ 31. *Attentos faciemus, si demonstrabimus, ea quæ dicturi erimus, magna, nova, incredibilia esse; aut ad omnes, aut ad eos qui audiunt, aut ad aliquos illustres homines, aut ad Deos immortales, aut ad summam Reipub. pertinere: & si pollicebimur, nos brevi nostram Causam demonstraturos.* Et Q. l. 4. c. 1. *Plerumque attentum judicem facit, si res agi videtur, nova, magna, atrox, pertinens ad exemplum: præcipuè tamen si judex aut suâ vice, aut Reipub. commovetur: cujus animus spe, metu, admonitione, precibus, vanitate denique, si id profuturum credemus, agitandus est. Sunt & illa excitandis ad audiendum non inutilia, si nos neque diu moraturos, neque extra Causam dicturos existiment. Docilem, sine dubio, & hæc ipsa præstat Attentio.*

* Orat. l. 2. † Vide infrà. ¶ 31.

Quamvis autem dicat * Orator, *eos apud quos agetur, benevolos beneque existimantes agendo effici meliùs, quàm rogando;* tamen nec ipse solet & Benevolentiæ & Attentionis rogationem loco negligere: vt pro Cluentio. *Dum multorum annorum accusationi breviter dilucidèque respondeo; quæso vt me, judices, sicuti facere instituistis, benignè attentèque audiatis.* Et pro Quinctio. *Obsecro te, C. Aquilli, vosque qui adestis in concilio, vt diligenter attendatis, vt singulare genus fraudis, & novam rationem insidiarum cognoscere possitis.* Atque in Verrem l. 5. *Hæc dum breviter expono, quæso, vt fecistis adhuc, diligenter attendatis.* Idque ex Aristotelis præcepto †: vbicunque opus erit, dicendum, *Animadvertite quæso: nam hæc res non est magis mea, quam vestra:* vel, *Dicam enim vobis novum atque inauditum crimen* vel *rem admirabilem*, &c.

* Orat. l. 2. ¶ 82.

† Theod. l. 3. c. 14.

(f)(g)(h) Invent. l. 1. ¶ 29. *Exordium in duas partes dividitur: in*

Principium

Principium et Insinuationem. Principium est oratio perspicuè & protinus efficiens auditorem Benevolum & Attentum. Insinuatio est oratio quadam dissimulatione, & circuitione, obscurè subiens auditoris animum. Insinuatione igitur vtendum est, cùm animus auditoris infestus est: id autem tribus ex causis fit maximè: si aut inest in ipsa Causa quaedam turpitudo; aut si ab ijs qui antè dixerunt, quiddam auditori persuasum videtur; aut illi quos audire oportet defessi jam sint audiendo. His tribus malis quomodo sit medendum, copiosè deinceps docet Orator. Similitèr hac de re Q. *Exordium in duas dividunt partes: Principium & Insinuationem: vt sit in Principijs recta Benevolentiæ & Attentionis postulatio. Quæ quia esse in turpi causa non possit; Insinuatio surrepat animis: maximè vbi frons Causæ non satis honesta videtur, vel quia res sit improba, vel quia hominibus parum probetur; aut si facie quoque ipsâ premitur, vel invidiâ consistentis ex adverso patroni, aut patris, vel miserabilis senis, cæci, infantis. His etiam de causis Insinuatione videtur opus esse: si adversarij actio judicum animos occupaverit, vel si dicendum apud fatigatos est: quorum alterum, promittendo nostras probationes, & adversas eludendo, vitabimus; alterum, & spe brevitatis, & ijs quibus * Attentus fit judex. Et vrbanitas opportuna reficit animos; & vndecunque petita judicis voluptas levat tædium.* * Vide (c) in notis.

Insinuationis exemplum sit illud Cæsaris, apud Salustium, pro conjuratis: & Vlyssis Met. 13. pro armis Achillis: atque inprimis illud Ciceronis ad Quirites, 2 de Lege agrariâ.

Præcepta 10 in Exordijs obseruanda.

1. Exordium non debet esse Commune, quo & adversarius vti potest. Q. l. 4 c. 1.

2. Non Commutabile, quod adversarius in suam vtilitatem deflectere potest. † Q. ibid.

3. Non separatum, quod Causæ non cohæret. † Id autem debet in Procemio postremum esse, quod commodissimè sequentibus jungatur. * *Connexum ita sit † Principium consequenti orationi, vt non tanquam Citharœdi procemium affictum aliquod; sed cohærens cum omni corpore membrum esse videatur.* * Orat. l. 2. ¶ 82. † Principium non rarò synecdochicôs pro Exordio ponitur: sicut etiam Causa pro Quæstione, & Divisio pro Distributione.

4. Non vulgare, quod scilicet pluribus Causis accommodari potest. * *Principia Causarum propria esse debent.* Et paulò pòst, *Omne principium aut rei totius, quæ agetur, significationem habere debet, aut aditum ad Causam, & munitionem, aut quoddam ornamentum & dignitatem.* * Orat. l. 2.

5. Non Inane, quo nec benevolentia, nec attentio docilem facit. † *Hic illud in vniversum præceptum sit, vt ab ijs quæ lædunt, ad ea quæ prosunt refugiamus. Si Causâ laborabimus, Persona subveniat:* † Q.

veniat: si Personâ, Causa: si nihil, quod nos adjuvet, erit; quæramus quid adversarium lædat. Nam vt optabile est plus favoris mereri; sic proximum, odij minus.

6. Non longum, quod vltrà quàm satis est producitur: ne quod præparare debet, fatiget. † *Modus Exordij, pro Causa: nam brevius simplices, longius perplexa, suspectaque & infames, desiderant.*

† Q.

* Orat. l. 2. c 82.

7. * Principia dicendi semper accurata, & acuta, & instructa sententiis, & apta verbis, esse debent. *Prima est enim quasi cognitio, & commendatio Orationis in Principio: quæ continuò eum qui audit permulcere atque allicere debet. Malè enim se res habet, quæ non statim vt dici cœpta est, melior fieri videtur.*

† Q.

8. † Ne quod insolens verbum, ne audaciùs translatum, ne aut obsoletum vetustate, aut à poëticâ licentiâ sumpta, in Procemiis deprehendatur. *Non dum enim recepti sumus, & custodit nos recens audientium intentio: magis, conciliatis animis, hæc libertas feretur.*

* Q.

9. * Frequentissimè Procemium decebit, & sententiarum, & compositionis, & vocis, & vultus, modestia.

† Q.

10. † Denique, vt quæ sunt in ratione procemii, faciliùs perficiantur; dicturus intueatur, Quid, Apud quem, Pro quo, Contra quem, Quo tempore, Quo loco, Quo rerum statu, Qua vulgi famâ, dicendum sit, Quid judices sentire credibile sit; antequàm incipiat: tum quid desideret, aut deprecetur: Ipsa illum ratio, quid primùm dicendum sit, edocebit.

C. 3. § 2.
De Narratione.

Narratio.

NArratio est pars altera Orationis ascititia, quę dociles facit auditores, (a) occasionem, aut fundamentum Quæstionis, seu præcognita quædam ad Propositionis intelligentiam requisita, enarrando.

Narratio debet esse (b) perspicua, (c) brevis, (d) verisimilis; quò auditor faciliùs intelligat, meminerit, credat, quæ Narrantur.

Ad c. 3. § 2.

(a) *Occasion.* Q. l. 4. c. 2. *Narratio est rerum ad Causam pertinentium expositio.* Res autem ad Causam pertinentes sunt, res gesta, (quæ materiam & fundamentum quæstionis continet) ejusque causa, modus, tempus, locus; persona, & illius intentio, instrumenta, ingenium, opes, potentia, propinqui, amici, comites, &c. Causæ verò ipsius expositio, (quam alteram facit Idem Narrationis speciem)

speciem) cùm nihil aliud sit quàm Propositio; hìc locum non habet. Definit etiam Idem ibidem, *Narratio est rei factæ, aut non factæ, vtilis ad persuadendum expositio.* Quemadmodum & Tullius Invent. l. 1. ¶ 35. *Narratio est rerum gestarum, aut vt gestarum, expositio.* Vbi posterius membrum addi videtur, ne fabularum excludantur Narrationes: quales sunt, quæ ibidem ex Terentio citantur: vt, *Nam is postquam excessit ex ephæbis, Sosia,* &c. And. act. 1. sc. 1. *& venit ad me sæpe clamitans,* &c. Adelph. Act. 1. sc. 1. Quanquam hujusmodi Narratio, cùm non sit pars Orationis de qua hìc agitur, non videtur huc spectare.

(b) *Perspicua.* Orat. l. 2. ¶. 82. "Apertam Narrationem esse "oportet: & hoc magis in hoc elaborandum est, quòd, & difficilius est "non esse obscurum in re Narranda, quàm aut in Principio, aut in "Argumento, aut in Purgando, aut in Perorando; & majore periculo hæc pars Orationis obscura est, quàm cæteræ: vel quia si quo alio "in loco est dictum quid obscuriùs, tantùm id perit quod ita dictum "est, Narratio obscura totam obcæcat Orationem; vel quòd alia pos- "sis, semel si obscuriùs dixeris, dicere alio loco planiùs, Narrationis "vnus est in Causa locus. *Narratio Perspicua.*

"Erit autem perspicua Narratio (*inquit* * *Q.*) si fuerit primùm "exposita verbis propriis, vsitatis, significantibus; tum distincta rebus, personis, temporibus, locis, causis. *Et* † *Orator,* "Si verbis vsi- "tatis, si ordine temporum conservato, si non interruptè narraveris. *Atque Idem* * *alibi fusiùs:* "Aperta autem Narratio poterit esse, "si, verbis dilucidis, vt quodque primùm gestum est, ita primùm ex- "ponetur; & rerum ac temporum ordo servabitur. Hìc conside- "randum erit, nequid perturbatè, nequid contortè, dicatur: nequam "in aliam rem transeatur: ne ab vltimo repetatur: ne ad extremum "prodeatur: nequid, quod ad rem pertineat, prætereatur. Et omnino, "quæ præcepta de brevitate sunt, hoc quoque in genere sunt obser- "vanda. Nam sæpe res parum est intellecta, longitudine magis, "quàm obscuritate Narrationis.

* l. 4. c. 2.
† Orat. l. 2. ¶ 82.
* Invent. l. 1. ¶ 37.

(c) Brevis erit Narratio, si nihil dicetur quod non oportet, nec verbis pluribus quàm oportet. Nam non minùs rerum non necessariarum, quàm verborum, multitudine supersedendum est. *Brevis.*

Brevitatis modos sigillatim & summatim exponit Orator: † *Brevis erit,* 1. *si vnde necesse est, inde initium sumetur, & non ab vltimo repetetur:* 2. *si non longiùs, quàm scitu opus est, procedetur:* 3. *si nullam in rem aliam transibitur:* 4. *si non modò id quod obest, verùm etiam id quod nec obest, nec adjuvat, prateribitur:* 5. *si semel vnumquodque dicetur.* † Invent. l. 1. ¶ 37.

Præceptum hoc Brevitatis irridet Aristoteles. * *Qui brevem esse asserunt Narrationem oportere, ridiculi sunt: veluti qui interroganti Pistori durumne an molle pinset, quid* (inquit) *Estne impossibile bene pinsere? Oportet enim non esse longam Narrationem, nec Exordium, nec quæ fidem faciunt: bene dicere tamen, quod est* * Theod. l. 3. c. 16.

Oratoris proprium, nec in longo, nec in brevi est, sed in mediocri. Verùm hæc illius mediocritas nihil aliud est, quàm aliorum brevitas. *Nos* (inquit Fabius) *brevitatem in hoc ponimus, non vt minus, sed ne plus dicatur, quàm oporteat. Quare et Tautologia, & Perissologia hic præcipuè vitandæ sunt. Cavenda tamen erit, quæ nimiùm corripientes omnia sequitur, obscuritas: satiusque est aliquid Narrationis superesse, quàm deesse. Nam supervacua cum tædio dicuntur; necessaria cum periculo subtrahuntur.*

In nimia autem Narrationis materiâ, vel vrbanitate, vel elegantiâ deleniendus est audientium animus: minùs enim longa, quæ delectant, videntur. *Partitio etiam tædium levat: vt cùm Narratio dicitur esse eorum, quæ ante factum, in facto, post factum, acciderunt. Ita tres potiùs modicæ videbuntur Narrationes, quàm vna longa. Interdum expediet, brevi Interfatione partes distinguere: vt,* Audistis quæ antè acta sunt: accipite nunc quæ insequuntur: *aut aliquo simili.* Sicut pro Ligario fecit Orator: vbi, cùm, post joculare Exordium, multa de Ligarii legatione in Africam, de illius dignitate, de modestia in recusanda provincia, de desiderio domum redeundi, de pacis studio, alijsque de rebus ad Causam pertinentibus, quæ ante pugnam obtigerunt, narrâsset; hìc sistens, hac Interfatione vtitur: *Adhuc, C. Cæsar, Q. Ligarius omni culpâ vacat.* Deinde hæc, quæ ante pugnam gesta sunt, tribus distinguens temporibus, *profectionis, remansionis,* & *post adventum Vari;* de singulis pauca Narrans, post primum Interfatur, *Profectio certè animum tuum non debet offendere:* post secundum, *Ergo hæc duo tempora carent crimine:* post tertium, *Nullum igitur habes, Cæsar, adhuc in Q. Ligario signum alienæ à te voluntatis.* Tandem, post acrem in accusatorem invectivam, crimen ipsum proponit: non, vt initio lusit, *quòd in Africa fuit Ligarius;* sed *quod in Africa tulit arma contra Cæsarem.* Pro responso, tacitè fatetur, elevat, & Cæsaris laudans clementiam veniam precatur.

(d) *Verisimilis.* Verum, cuius veritas non est credibilis, non tam Causæ prodest, quàm falsum verisimile. Ideoque non magis enitendum est, vt vera, quàm vt verisimilia sint, quæ narrantur.

Verisimilis. Verisimilis autem erit Narratio, si personæ ingenium, mores, facultatem, dicta, facta priora, ipsi rei Narratæ convenire; si causam, tempus, locum, occasionem, facto opportuna fuisse ostenderis: si omnia sine repugnantia cohæreant; præsertim si ab audientium affectu aut opinione, vel vulgi famâ non abhorreant. Sicuti docet Orator Invent: l. 1. ¶ 37. *Probabilis erit Narratio, si in ea videbuntur inesse ea, quæ solent apparere in veritate: si personarum dignitates servabuntur: si causæ factorum extabunt: si fuisse facultates faciundi videbuntur: si tempus idoneum: si spacij satis: si locus opportunus ad eandem rem, qua de re Narrabitur,*

fuisse

fuisse ostendetur: si res, & ad eorum qui agent naturam, & ad vulgi rumorem, & ad eorum qui audiunt opinionem, accommodabitur. Et Q. l. 4. c. 2. *Credibilis erit Narratio ante omnia, si prius consuluerimus nostrum animum, nequid Naturæ dicamus adversum: deinde si causas & rationes factis præposuerimus: si personas convenientes iis quæ facta credi volemus, constituerimus: ut furti reum, cupidum: adulterij, libidinosum: homicidij, temerarium: vel contrà, si defendemus: præterea loca, tempora, & similia.*

Sin adjumenta hæc defuerint; fatebimur vix esse credibile quod dicitur, sed verum: nescire nos quomodo factum sit, aut quare; sed factum esse probaturos: & quantò magis causa & modus sceleris lateant, tantò majus esse habendum scelus. Theod. lib. 3. c. 16. *Si quid minùs credibile narratur; dicere statim Causam, aut polliceri oportet.*

Si adversarius prior Narraverit, nec ita, ut quæ essent acta tantùm indicaret, sed adjecit invidiam, rem verbis exasperavit, si de qualitate agetur; (cujus tum demum quæstio est, cùm de re constat) eadem, sed non eodem modo exponemus: alias causas, alias rationes dabimus: verbis elevare quædam licebit: luxuria hilaritatis, avaritia parsimoniæ, negligentia simplicitatis nomine leniatur. Vultu denique, voce, habitu, vel favoris aliquid, vel miserationis, merebimur.

Delectatio etiam, quæ Narrationem † brevem facit, facit & verisimilem. Nam * *judex, nescio quo modo, faciliùs credit quæ audienti jucunda sunt; & voluptate ad fidem ducitur.*

† Vide suprà.
* Q. l. 4. c. 2.

Postremò fidem affert Narrationi Narrantis authoritas: quam mereri debemus ante omnia quidem vitâ; sed & ipso genere Orationis: quod quò fuerit gravius & sanctius; hoc plus habeat ponderis in auditorum animis necesse est.

¶ *Quod si Narrationi probationes adjunxeris; efficitur hinc non modò verisimilis, sed etiam evidens Narratio: quam quartam quidam faciunt ejus virtutem. Quæ oportet simplex & brevis sit: ut in veneficijs,* Sanus bibit, statim concidit, livor ac tumor confestim est insecutus. *Evidens Nar.*

C. 3. § 3.
De Propositione.

Propositio.

PRopositio est Orationis prima pars insita, (a) Quæstionem, seu Thema discutiendum, proponens; & (b) controversiam constituens. Ideoque debet esse (c) brevis & perspicua.

Propositio est (d) vel simplex & indivisa; vel multiplex

multiplex & in partes distributa: quæ inde Partitio dicitur.

Partitio.

Partitio vel plures vnà (e) Quæstiones, vel plures vnius Quæstionis (f) partes, proponit: Ea autem debet esse, vt (g) brevis, ita etiam (h) absoluta.

(i) Rectè habita in Causa Partitio, memoriam juvat, tædium levat, & totam illustrat Orationem.

Ad c. 3. § 3.

(a) *Quæstionem.* Q. l. 4. c. 4. *Propositio est Confirmationis initium, quod in ostendenda Quæstione principali ponitur.* Et Heren. l. 2. ¶ 35. *Propositio est, per quam ostendimus summatim, quid sit, quod probare volumus.*

πολύωνυμον est, quod nomine vno res plures significat.

(b) Controversia constituitur, ambiguitatem, siqua est, tollendo; & Nominum, quandò *πολύωνυμα* distinguimus; & Rerum, quando quid cum adversario conveniat, quid in controversia relinquatur, ostendimus. Orat l. 2. ¶ 82. Tractatis antè Exordio & Narratione, *Sequitur* (inquit) *vt Causa ponatur: in quo videndum est, quid in controversiam veniat.* E. gr. Accusatur Milo, quòd, Clodio inimicissimus, factis insidijs, in acri multorum vtrinque congressu, viâ Appiâ, ante fundum ejus, Clodium contra jus occidit. Cicero Reum defendens, fatetur inimicitias: fatetur factas esse insidias: fatetur dicto loco congressum Clodii & servorum agrestium, cum Milone & servis suis: fatetur etiam Clodium, in illo tumultu, à servis Milonis Domini vitam propugnantibus, occisum esse: Porro Milo seipsum (id quod objicitur) cædis authorem facit. De his itaque rebus Reo cum adversariis convenit. Relinquitur autem, in controversia, Propositio hæc Patrono comprobanda, *Clodius non injustè interfectus est.*

Propositio brevis & persp.

(c) *Brevis & perspic.* Q. l. 4. c. 5. *Et divisa & simplex Propositio, primùm esse debet aperta atque lucida; tum brevis nec vllo supervacuo onerata verbo.*

(d) T. Invent. l. 1. *Vna pars est, ex qua certum quiddam designatur auditori, in quo animum debeat habere occupatum: altera est, in qua rerum earum, de quibus erimus dicturi, expositio ponitur distributa: ex qua conficitur, vt certas animo res teneat auditor, quibus dictis, intelligat fore peroratum.*

(e) *Quæstiones plures.* Sic cum Cicero Verrem accusaret, *Hæc* (inquit) *prima actionis erit accusatio: Dicimus C. Verrem cùm multa libidinosè, multa crudeliter, in cives Romanos atque in socios, multa in Deos hominesque nefariè fecerit; tum præterea quadringenties sestertiûm ex Sicilia contra leges abstulisse.*

(f) Partes

(f) *Partes plures.* Sic Cicero pro Roscio dicturus, res quæ illi obstabant in tria genera partitur. *Tres sunt res, quantùm ego existimo, quæ obstant hoc tempore Sex: Roscio: Crimen adversariorum, & Audacia, & Potentia. Criminis confictionem accusator Erucius suscepit: Audaciæ partes Roscij sibi poposcerunt: Chrysogonus autem, is qui plurimum potest, potentia pugnat. De his omnibus rebus me dicere oportere intelligo.*

(g) (h) *Brevis, absoluta.* Brevis fit Partitio, non modò verba supervacua, sed etiam partium multitudinem vitando: oportet tamen sit absoluta: † *ne aut aliquod genus vtile relinquatur; aut sero extra partitionem (id quod vitiosissimum ac turpissimum est) inferatur.* — *Part. brevis & absoluta.* † Invent. l. 1. ¶ 43.

(i) *Rectè habita.* Q. l. 4. c. 5. *Quæ tam manifesta & lucida est ratio, quàm recta Partitionis? Sequitur enim naturam ducem: adeo vt Memoria id maximum sit auxilium, viâ dicendi non decedere.* Et paulò pòst, *Vt non semper necessaria, aut etiam supervacua Partitio est; ita opportunè adhibita, plurimùm Orationi lucis & gratiæ confert. Neque enim id solùm efficit, vt clariora sint quæ dicuntur, rebus velut ex turba extractis, & in conspectu judicum positis; sed reficit quoque audientem certo singularum partium fine. Sed nimiùm multiplex, fugiet memoriam judicum, turbabit intentionem, & eam pariet obscuritatem, contra quam Partitio inventa est.* Qua de re sic etiam Orator. * *Facillimè auditor discit, & quid agatur intelligit; si neque prudentiam eius impedias confusione Partium, neque memoriam multitudine.* Non tamen probat Q. eos, qui vltra ternarium numerum Partitionis membra extendere vetant: cùm res possit plura desiderare. — * Partit. ¶ 33.

Partitionis ordo in Tractatione perpetuò servandus est. Tul. Invent. l. 1. ¶ 44. *In omni dictione meminisse oportebit, vt, & prima quæque pars, vt exposita est in Partitione, sic ordine transigatur; & omnibus explicatis peroratum sit.* Et Q. d. c. *Turpissimum verò est, non eo ordine exequi, quo quidque proposueris.*

C. 3. § 4.

De Confirmatione.

CONfirmatio est secunda Orationis pars insita, (a) Propositionem confirmans. Confirmatur autem Propositio † tribus Doctrinæ partibus: sed potissimùm (b) * Probatione. — *Confirmatio.* † C. 2. § 2. (k) * Ibid. (p)

Ad c. 3. § 4.

(a) T. Invent. l. 1. ¶ 45. *Confirmatio est, per quam argumentando nostræ Causæ fidem & firmamentum adiungit oratio.*

† Vid. (p) in notis ad c. 2. § 2.
* Vid. (f) in notis ad d: §.
† Vid. in d: §. (t) &c.

(b) *Probatione.* Hæc enim Sententiæ nostræ veritatem demonstrat, non modò † Syllogismo principali, qui Propositionem ipsam concludit; sed etiam * Prosyllogismis, partes principalis Syllogismi approbantibus: quos non, Dialecticorum more, strictim vrgere; sed quovis modo, prout res postulabit, † Amplificare, Oratorium est.

Cap. 3. §. 5.

De Confutatione.

Confutatio.

Confutatio est tertia Orationis pars insita, (a) Argumentationes partis adversæ (b) confutans. Confutatur autem Argumentatio, (c) vel quòd Materiâ, vel quòd Formâ peccet. (d) Formâ peccat, cùm ex parte Antecedente verâ, non necessariò concluditur pars Consequens: (e) Materiâ, quando Antecedentis pars altera, vel vtraque est falsa.

Ad c. 3. §. 5.

(a) *Argumentationes partis adv:* Quibus nempe adversarius vel Propositionem suam Confirmat; vel Confirmationem nostram Confutat: est enim tam Confutationis, quàm Confirmationis, Confutatio. Confutatio verò Propositionis adversæ nihil aliud est, quàm Confirmatio nostræ. Exempli gratiâ: Propositio * Labieni est, *Saturninus non est jure occisus:* Ciceronis, *Saturninus est jure occisus.* Hic, sive Cicero Propositionem suam confirmet, sive Labieni confutet, eòdem res recidit.

* Pro Rabirio.

(b) *Confutans.* Invent. l. 1. ¶ 61. *Reprehensio est, per quam argumentando adversariorum Confirmatio diluitur, aut infirmatur.*

(c) *Vel quòd.* Invent. l. 1. ¶ 63. *Omnis Argumentatio Reprehenditur, si 1. aut ex iis, quæ sumpta sunt, non conceditur aliquod vnum, plura ve; 2 aut his concessis, Complexio confici ex his negatur, & genus ipsum Argumentationis vitiosum ostenditur.* Addit hic Orator, *aut si contra firmam argumentationem, alia æquè firma, aut firmior ponitur.* Sed hæc non tam videtur Argumentationis adversarij Confutatio; quàm vel Propositionis, vel Confirmationis nostræ, Confirmatio.

Formâ peccans argumentatio.

(d) *Formâ peccat.* Nempe cùm ad nullum Logici syllogismi modum Argumentatio reduci potest. Eloquentiæ itaque studiosis, omnes Syllo-

Syllogismi tum simplicis, tum compositi formæ in promptu sint: quas vbi percalluerint, spinosa illa Elenchorum doctrina, non adeo videbitur necessaria. Rectum enim est index sui & obliqui. Quum autem Syllogismi partes, partim omitti, partim fusiùs tractari, partim confusè collocari in Oratione soleant; explenda primùm quæ desunt, amputanda quæ supersunt, & pars quælibet in locum redigenda est; vt in nuda formâ sophisma appareat. Neque tamen Orator, cùm fallaciam, hôc pacto deprehenderit, ad Logicas eam Syllogismi leges, expressè & pressè nimis exigat; sed ampliori & ornatâ Ratiocinandi ratione, hic illic notum faciat, ex tali argumentatione, Complexionem, quam probari vult, malè inferri.

(c) *Materia.* Argumentationis Materia ipsa sunt Axiomata: quæ, si falsa sunt, neganda primùm, deinde argumentis infirmanda erunt: docendum quòd absurda sunt, incredibilia, nugatoria, secum pugnantia: aliquid allegatis callidè addi, detrahi, & immutari: si rectè res perpendatur, non contra nos, sed pro nobis facere. Atque hæc Expostulatione, Irrisione, Increpatione, instanti Interrogatione, exaggeranda sunt. Argumentum firmissimum acerrimè impugnandum: quo expugnato, cætera suâ sponte concidant. *Materia pecc. arg.*

Sin manifesta sunt quæ vrgentur, vt negari non possint; vel silentio erunt prætereunda, vel, tanquam levicula, contemnenda, vel joco aliquo vrbano eludenda. Si argumentorum tela, nimiùm validè contorta, nolunt hac arte retundi; adorienda Complexio est: & aut dicendum patergon esse quod concluditur, nec ad rem controversam pertinere; aut in alios, quod convincitur, crimen erit transferendum. Quòd si ne his quidem diverticulis instantis adversarij impetum devitare poteris, vt cedere necesse sit; vltimum hoc restat refugium, veritatem verecundè agnoscere, imprudentiam, infirmitatem, infortunium, illecebras, necessitatem, causari; & misericordiam demum suppliciter implorare: vti fecit Orator pro Ligario.

¶ Confutationis opus difficilius est, quàm Confirmationis; quia præcipuè versatur in defendendo. † *Tantò enim est accusare, quàm defendere; quantò est facere, quàm sanare vulnera, facilius.* † Q. l. 5. c. 13.

C. 3. §. 6.

De Peroratione.

Peroratio est tertia Orationis pars ascititia, quæ, auditores* firmans, Orationem (a) concludit. Ea debet esse (b) fervida, vt judicem incendat; (c) brevis, ne *Ἐπίλογος. Peroratio.* * Vide § 1.

ne inflammatus refrigescat; & (d) varia, vt artificij suspicio vitetur, & satietas.

Perorationis (e) duæ sunt partes, (f) Enumeratio, & Pathopœia sive (g) Amplificatio.

Ἀνακεφαλαίωσις. *Enumeratio.* Enumeratio firmat auditores (h) potissima Tractationis capita (i) summatim & (k) ordine repetendo.

Παθοποιία. *Amplificatio.* † Vid. c. 2. § 2. (h) & (i) in fine. Pathopœia auditores firmat, (l) animos eorum vel erga nos, vel adversus adversarium, incitando: quod per † Exaggerationem & Extenuationem maximè fit.

Pathopœia est (m) Indignatio aut Conquestio.

Indignatio. (n) Indignatio est, quæ animum auditoris in adversarium, (o) peccata Exaggerando, & virtutes Extenuando, affectibus (p) ab Ira ortis incendit.

Conquestio. (q) Conquestio est, quæ auditoris animum erga nos, (r) calamitates atque virtutes Exaggerando, & (s) peccata Extenuando, affectibus (t) ab amore ortis afficit.

Ad c. 3. § 6.

(a) *Concludit.* Invent. l. 1. ¶ 76. *Conclusio est exitus & determinatio totius Orationis.* Et Q. l. 6. c. 1. *Ipsa Epilogi & Perorationis nomina apertè satis ostendunt, hanc esse consummationem Orationis.*

Fervida. (b) *Fervida.* Q. l. 6. c. 1. *Hic, si vsquam, totos Eloquentiæ aperire fontes licet. Nam ex his (si bene diximus reliqua) possidemus jam judicum animos: & confragosis atque asperis evecti, tota pandere possumus vela. Et, cùm maxima pars Epilogi sit Amplificatio,* [seu * Pathopœia;] *verbis atque sententijs vti licet magnificis, atque ornatis: tunc est commovendum theatrum, cùm ventum est ad ipsum illud, quo veteres tragœdiæ comœdiæque clauduntur,* Plaudite. *Ideoque tum in alijs, tum maximè in hac parte, debet crescere Oratio: quia quicquid non adijcit prioribus, etiam detrahere videtur: & facilè deficit affectus, qui descendit.* Atque Idem, de prima parte, *Quæ enumeranda videntur, cum pondere aliquo dicenda sunt; & aptis excitanda sententijs, & figuris vtique varianda: alioqui nihil est odiosius rectâ illâ repetitione, velut Memoriæ judicum diffidentis.*

* Vid. (g) in notis.

Brevis. (c) *Brevis.* Q. d. c. *Nam si morabimur, non jam Enumeratio, sed altera quasi fiet Oratio.* Et mox, *Nunquam debet esse longa Miseratio:*

Miseratio: nec sine causa dictum est, Nihil facilius, quàm lachrymas inarescere. Nam cùm veros dolores mitiget tempus; citiùs evanescat necesse est illa, quam dicendo finximus, imago.

(d) *Varia.* Invent. lib. 1. ¶ 78. *Hac si semper eodem modo tractabitur; perspicuè ab omnibus artificio quodam tractari intelligetur: sin variè fiet; & hanc suspicionem, & satietatem vitare poteris.* — Varia.

Quæ supra de singulis, [Enumeratione, indignatione, Conquestione] ,dicuntur;de omnibus ,indifferenter,vera censenda sunt.

(e) *Duæ sunt partes.* Partit: ¶ 45. *Peroratio est divisa in duas partes; Enumerationem, & Amplificationem:* [i. Pathopoeiam] Sed Invent. libro 1. ¶ 77. duæ Pathopoeiæ species (genere ipso omisso) Enumerationi annumerantur: atque ita tres fiunt Perorationis partes. *Peroratio habet partes tres; Enumerationem, Indignationem, Conquestionem.*

(f) *Enumeratio.* Q. l. 6. c 1. De hac prima parte, *Id,* inquit, *vnicum Epilogi genus visum est plerisque Atticorum, & Philosophis fere omnibus, qui de Arte Oratoria scriptum aliquid reliquerunt. Id sensisse Atticos credo, quia Athenis affectus movere etiam per præconem prohibebatur Orator.* Ratio est quam reddit Aristoteles Theod. lib. 3. c. 14. *Non oportet ignorare extra rationem hac esse omnia: ad pravum enim dicuntur auditorem, qui quæ sunt extra rem libenter audit.* Et postea, *Qui malam Causam habent, his vbivis melius est versari, quã in ipsa re.* Atq; hinc est quod * Orator *Conciliationem* & *Concitationem* (quę, etsi nihil docent argumentando, commovendo tamen proficiunt plurimùm) occultare & dissimulare præcipit, ac vnicum illud *Docere,* præ nobis esse ferendum. vide (k) in notis ad c. 2. § 1. — * l. 2. ¶ 82.

(g) *Amplific.* Amplificatio Rhetoribus nomen est πολύσημον. Ponitur enim interdum pro Exaggeratione: (vid. (h) in cap. 2. § 2.) interdum significat, & magis propriè, tertiam Doctrinæ partem, quæ in Dilatationem & Digressionem dividitur: (vid. (t) ibidem) interdum etiam, vt hìc, Perorationis partem secundam, quæ in Indignationem & Conquestionem distribuitur. Sed, ne vocis ambiguitas rerum pariat confusionem; res has naturâ distinctas, distinctis vbique & proprijs vocabulis convenit denotari. Itaque hìc malim, cum † Iulio Rufiniano, & * Emporio Rhetore, Pathopoeian dicere.

(h) (i) *Potissima, summatim.* Alex. c. vlt. *Ex conclusione verò, eorum, quæ dicta fuerint, reminisci auditores faciemus; si, quæ acta sunt, summatim rursum dicemus.* Q. l. 6 c. 1. *In hac, quæ repetemus, quàm brevissimè dicenda sunt: &, quod Græco verbo patet, decurrendum per capita:* (hoc est Aristoteli * κεφαλαιωδῶς εἰπεῖν) *nam si morabimur; non jam Enumeratio, sed altera quasi fiet Oratio.* Et Invent. libr. 1. ¶ 78. *Commune autem præceptum hoc datur ad Enumerationem, vt ex vnaquaque Argumentatione, quoniam tota iterum dici*

† *Pathopœia est quæ vel odio, vel iracundiâ, vel misericordiâ commovetur.*
* *Cum incurrens præponderabit affectus, tunc vocabitur Pathopoeia.*
* Theod. l. 3. c. 19.

dici non potest, id eligatur quod erit gravissimum: & vnumquodque quàm brevissimè transeatur, vt memoria, non Oratio renovata videatur. Et Partit. ¶ 45. *Sed erit in Enumeratione vitandum, ne ostentatio memoriæ suscepta, videatur esse puerilis: id effugiet, qui non omnia minima repetet, sed breviter singula attingens, pondera rerum ipsa comprehendet.*

† Vid. ☞ in c. 3. §. 3.

(k) *Ordine repet.* Vt † Partitionis ordo in Tractatione, ita Tractationis in Perorationе, servandus est. Heren. l. 2. ¶ 46 *Initiū Enumerationis sumendum est à Divisione: deinde ordine breviter exponenda sunt res, quæ tractata erant in Confirmatione & Confutatione.* Invent. l. 1. ¶ 78. *Quare oportebit, tum (quod plerique faciunt propter facilitatem) sigillatim vnamquamque rem attingere, & ita omnes transire breviter Argumentationes; tum (id quod difficilius est) dicere quas Partes exposueris in Partitione, de quibus te pollicitus sis dicturum, & reducere in memoriam quibus rationibus vnamquamque partem confirmaris: atque tum tuas Argumentationes transire separatim; tum (id quod artificiosius est) cum tuis contrarias conjungere: & cùm tuam argumentationem dixeris, tum, contra eam quod afferebatur, quemadmodum dilueris, ostendere. Ita, per brevem comparationem, auditoris memoria, & de Confirmatione, & de Reprehensione, redintegrabitur.* v. Theod. l. 3. c. 19. Itaque Invent. l. 1. ¶ 78 sic definit Orator: *Enumeratio est, per quam res dispersè & diffusè dictæ, vnum in locum coguntur; &, reminiscendi causâ, vnum sub aspectum subjiciuntur.* Et ad Heren: lib. 2. ¶ 46. *Enumeratio est, per quam colligimus, & commonemus, quibus de rebus verba fecerimus: breviter, vt renovetur, non redintegretur, Oratio.* Vnde Quintilianus lib. 6. c. 1. *Enumeratio & memoriam judicis reficit, & totam simul Causam ponit ante oculos.*

Pathopoeia. * vid. (g)

(l) *Animos vel erga.* Heren. l. 3. ¶ 29. *Amplificatio* [i. * Pathopoeia] *est oratio, quæ aut ad iracundiam inducit, aut ad misericordiam trahit auditoris animum.* Et in fine Top. *Peroratio & alia quædam habet, & maximè Amplificationem; cujus effectus is debet esse, vt aut perturbentur animi, aut tranquillentur: &, si ita jam affecti sunt, vt augeat eorum motus, aut sedet oratio.*

Hìc multū juvāt vehemētes cohortationes, monitiones, objurgationes, deprecationes, promissiones, invocationes, obtestationes, aliæq; patheticę locutiones: quę † verbis gravibus, plenis, sonantibus, superlatis, sine Conjunctione * duplicatis, & † gradatim ab humilioribus ad superiora ascendentibus; Actionem vocis, vultus, & gestus, congruentem, & aptam ad animos permovendos habēnt. In quibus ita singularis artifex evasit Orator, vt ipse de se dicat, * *Etiamsi plures dicebamus; Perorationem tamen mihi omnes relinquebant. In quo vt viderer excellere, non ingenio, sed dolore assecutus sum. Quæ qualiacunque in me sunt, apparet in Orationibus: etsi carent libri spiritu illo, propter quem majora eadem illa, cùm dicuntur, quàm cùm leguntur, videri solent.*

† Partit. ¶ 454. * Quæ appellat Q. Congeriem. verborū, & sentent. † Incrementum Q. l. 6. c. 1. * Orat. Perf. ¶ 26.

(m) *Indign. aut Conquest.* Heren. l. 3. ¶ 32. *Amplificatio dividitur in Cohortationem & Conquestionem.* Vbi cur Cohortationis nomen

men Author pro Indignatione vsurpat, hercle non video. Si quòd Cohortationem illa fere contineat; continet etiam non minùs Conquestio: vt hinc istud æquè vtrique vocabulum conveniat. Rectiùs itaque Orator proprium Indignationis nomen vbique retinet: vt Invent. l 2. ¶ 9.

(n) *Indignatio est.* Heren l. 3. ¶ 32. *Cohortatio* [i. Indignatio] *est, qua, aliquod peccatum amplificans, auditorem ad Iracundiam adducit.* Et Invent. l. 1. ¶ 79. *Indignatio est Oratio, per quam conficitur, vt in aliquem hominem odium magnum, aut in rem gravis offensio concitetur.* *Indignatio.*

(o) *Peccata Exagg.* Multa sunt, ex quibus peccata Exaggerat Indignatio: vt, 1. voluntas, 2. modus, 3. tempus, 4. locus, 5. gradus, 6. indignitas, 7. eventus, 8. hyperbole, 9. hypotyposis, 10. visibile maleficij indicium, 11. sympathia.

1. Ex voluntate, cùm non errore aut casu; sed consultò & de industria factum esse demonstratur: et si plus videri potest voluisse, quàm fecit: & illud adjungitur, Imprudentiæ concedi nonnunquam convenire; voluntario maleficio veniam dari non oportere. *Voluntas.*

2. Ex modo, si cum injuriâ contumelia juncta demonstratur: (quomodo in superbiam & arrogantiam odium concitatur) si per vim, per manum opulentam; quæ res ab legibus, ab æquabile jure remotissima est: si ferro, aut igne, aut veneno; si vno vulnere, aut pluribus; subitò an paulatim cum torturâ, malum perficiatur. *Modus.*

3. Ex tempore; si die fortè solenni, aut in tempore divini cultus; si cum judicia de maleficijs exercentur; aut in solicito civitatis statu. *Tempus.*

4. Ex loco, si in templo, in curia, in suis ædibus, in via, in concione, aut cœtu quovis publico. *Locus.*

5. Ex gradu, quando malum de quo quæritur, malo noto & certo comparatum, majus & pejus malum videtur: sic cùm nobis illud, aut primis aut solis obtigisse ostenditur. *Gradus.*

6. Ex indignitate, cùm aliquid in eos, in quos minimè oportuerit, factum indignamur: vt in parentes, in liberos, conjuges, consanguineos, supplices; in majores natu, in hospites, in vicinos, in amicos, in eos quibuscum vitam egeris, in eos apud quos educatus sis, in eos à quibus eruditus; in mortuos, in miseros, in misericordiâ dignos; in homines claros, nobiles, & honore vsos; in eos qui neque lædere alium, neque se defendere potuerunt, vt in pueros, senes, mulieres: quibus omnibus, acriter excitata Indignatio, summum in eos, qui violàrint horum aliquid, odium commovere poterit. Item in superiores, quorum ex authoritate Indignatio sumitur: vt sunt divi, reges, gentes, civitates, magistratus, homines sapientissimi. *Indignitas.*

7. Ex eventu, si dicimus multos avidè expectare quid statuatur, vt hinc, quid sibi liceat, intelligant; & huic si concessum sit, multos æmulos ejusdem audaciæ futuros; (ex quo quid mali sit eventurum demonstrabimus) & simul ostendimus invidiæ non parum in ipsos judices redunda- *Eventus.*

dundaturum: præsertim si res palàm sit, vt celari non possit. Vnde Calvus † in Vatinium judices scitè vellicat: *Factum ambitum sciunt omnes: et hoc vos scire omnes sciunt.*

† Q. l. 6. c. 1.

Hyperbole.

8. Per Hyperbolen Indignamur, cùm verbis Hyperbolicis factum notamus: vt cùm facinus tetrum, crudele, nefarium, tyrannicum, dicimus: neque ab audacissimis, aut feris hominibus, à barbaris gentibus, aut immanibus bestijs, factitatum. Verr. l. 4. *Venio nunc ad istius, quemadmodum ipse appellat, studium: vt amici ejus morbum & insaniã: vt Siculi, latrocinium: ego, quo nomine appellem nescio.* Vbi, quòd nomen se nescire dicat, significat crimen esse inauditum, & eorum, quæ nomina habent, maximo majus. Item in Verr. l. 1. *Quis est in populo Romano, qui non hoc ex priori actione abstulerit, omnium antè damnatorum scelera furta, flagitia, si in vnum locum conferantur, vix cum hujus parvâ parte æquari conferrique posse?* Et Verr. vltima. *Expectate facinus, quam vultis, improbum: vincam tamen expectationem omnium.* Sed potentior est Hyperbole, quæ Apostrophen & Prosopopeiam conjunctam habet: cùm ad res inanimas orationem nostram convertimus; aut eas oratione nostrâ loquentes fingimus.

Hypotyposis.

9. Per Hypotyposin, cùm factum, de quo agitur, ita particulatim, & ordine exprimitur, vt coràm jam fieri videatur. Invent: l. 1. ¶ 79. *quando omnia, quæ in negotio gerendo acta sunt, quæque post negotium cõsecuta sunt, cũ vniuscujusq; indignatione, & criminatione colligimus; & rem verbis quàm maximè ante oculos ejus, apud quem dicitur, ponimus; vt id quod malum est, perinde illi videatur malũ, ac si ipse interfuerit, ac præsens viderit* Vide Rhet. l. c. 34.

Indicium. * Q. c. d. † Q. ex Suet.

10. Visibile aliquod maleficij indicium illud aggravat, & indignationem auget: vt * *Cruentus gladius, lecta è vulneribus ossa, nudati corporis livores & vulnera, & vestes sanguine perfusa.* † *Populum R. egit in furorem prætexta C. Cæsaris prolata in foro cruenta,* &c. *Sciebatur interfectum eum: vestis tamen illa sanguine madens, ita repræsentavit imaginem sceleris; vt non occisus esse Cæsar, sed tum maximè occidi videretur.*

Sympathia.

11. Per sympathiam crescit Indignatio, cùm petimus ab ijs qui audiunt, vt ad se suosque nostras injurias referant: si ad pueros pertinebunt, de liberis suis cogitent: si ad mulieres, de vxoribus: si ad senes, de parentibus. Item cùm ostendimus, injurias quas patimur, tam graves esse, vt vel inimicos nostrî misereat.

(p) *Ab ira ortus.* Quales sunt, Odium, Contemptus, Invidia, Indignatio. vide c. 2. §. 2. (e) in notis.

Conquestio.

(q) Heren. l. 3. ¶ 32. *Conquestio est oratio, quæ, incommodorum amplificatione, animum auditoris ad Misericordiam perducit.* Et Invent. l. 1. ¶ 80. *Conquestio est oratio, auditorum misericordiam captans.*

(r) *Calamitates.* Quibus calamitates, & incommoda Conquestio exaggerat, sunt 1. bonorum omissio & malorum perpessio, 2. genera malorum, 3. cujusq; mali deploratio, 4. Indignitas, 5. Apostrophe, 6 hypotyposis,

potyposis, 7. visibile virtutis & miseriæ indicium, 8. sympathia.

1. * Quando quibus in bonis quis fuerit, & nunc quibus in malis sit, ostenditur: & cùm aliquid boni expectaret, non modò id non adeptum esse; sed in summas miserias incidisse. *Amissio bonorum & perpess.* * Invent. l. 1. ¶ vlt.

2. *Genera mal*, vt inopia, infirmitas, solitudo, exilium, vincula, verbera, aut nostra, aut eorum qui nobis chari sunt: quæ mala per Tempora distinguuntur; cùm quibus in malis & fuerint, & sint, & futuri sint, demonstratur. *Malorum genera.*

3. Vt cùm deploratur disjunctio ab eo, quîcum libenter vixeris; [vt à parente, à filio, fratre, familiari;] aut cùm mors filii deploratur, & ostenditur delectatio pueritiæ, amor, spes, solatium, educatio: & siqua simili in genere, quolibet de incommodo, per Conquestionem dici poterunt. *Deploratio.*

4. *Indignitas.* Cùm res turpes, & humiles, & illiberales proferentur, [indignæ ætate, genere, fortunâ pristino honore, beneficiis.] quas passi perpessurive sint; aut cùm aliquid dicitur esse factum, quod non oportuerit, aut non factum quod oportuerit; [vt cùm quis queritur quempiam sibi charum inimicorum in manibus mortuum esse, hostili in terra turpiter jacuisse insepultum, à feris diu vexatum, communi quoque honore in morte caruisse; & sibi non adesse, non videre, non postremam ejus vocem audire, non extremum ejus spiritum excipere, licuisse;] aut quando cum Indignatione conquerimur, quòd ab ijs, à quibus minimè oportet, malè tractemur; [propinquis, amicis, quibus benefecerimus, quos adjutores fore putaverimus;] aut à quibus indignum est, [vt, servis, liberis, clientibus, supplicibus.] *Indignitas.*

5. *Apostrophe.* Quando sermo ad mutas & expertes animi res accommodatur: vnde animus eorum qui audiunt, & aliquem dilexerunt, vehementer commovetur, *Apostrophe.*

6. *Hypotyposis.* Cùm omnia ante oculos sigillatim incommoda ponuntur, vt videatur is, qui audit, videre; & re quoque (quasi adsit) non verbis solùm, ad misericordiam ducatur. Vide Rhet. l. 1 c. 34. *Hypotyposis.*

7. Visibile *Virtutis* aut *Miseriæ* indicium præsentium animis crimen elevat, & miserationem valde movet. *Indicium.*

Miseriæ. Q. l. 6. c. 1. *Non solùm autem dicendo, sed etiam faciendo quædam, lachrymas movemus: vnde & producere qui periclitantur, squalidos atque deformes; & liberos eorum ac parentes institutum.*

Virtutis verò indicium quantum momenti afferat, indicat M. Antonius: † *qui, vt erat in dicendo non solum sapiens sed etiam fortis, causâ prope peroratâ, ipse arripuit M. Aquillium, constituitque in conspectu omnium, tunicamque eius à pectore abscidit, vt cicatrices populus R: judicesque adspicerent, adverso corpore exceptas: eoq; adduxit eos, qui erant judicaturi, vehementer vt verarētur, ne quem virum Fortuna ex hostium telis eripuisset, cùm sibi ipse non pepercisset,* † *Verr. vlt.*

 hic

hic non ad populi R: laudem, sed ad judicum crudelitatem videretur esse servatus.

Sympathia. 8. *Sympathia.* Cùm ad ipsos, qui audiunt, similem casum convertimus: & petimus vt de suis liberis, aut parentibus, aut aliquo qui illis charus debeat esse, nos cùm videant, recordentur: Aut cùm orantur modò illi qui audiunt, humili & supplici oratione, vt misereantur.

(s) *Peccata Exten.* Quibus peccata Conquestio extenuat, sunt 1. voluntas, 2. infirmitas humana, 3. fortunæ vis in omnes, 4. humilitas & obsecratio, 5. Misericordia & virtus Conquerentis.

Voluntas. 1. *Voluntas* extenuat, cùm Reus non deditâ operâ sed vel inscius, vel invitus peccâsse dicitur.

Infirmitas. Fortuna. 2.3. *Infirmitas & Fortuna.* Animus auditoris faciliùs Conquestione commovetur, cùm fortunæ vis in omnes, & hominum infirmitas ostenditur: qua oratione habitâ graviter & sententiosè, maximè demittitur animus hominum, & ad misericordiam comparatur, cùm in alieno malo suam infirmitatem considerabit,

Humilitas. 4. *Humilitas & obsecratio.* Q. l. 6. c. 1. " Sordes & squalores, & " propinquorum quoque similem habitum scio profuisse, & magnum " ad salutem momentum preces attulisse. Quare & obsecratio illa " judicum per clarissima pignora, vtiq; si & Reo sint liberi, conjux, pa- " rentes, vtilis erit. Stratum denique jacere, & genua comple- " cti: nisi tamen persona nos, & ante-acta vita, & Rei condi- " tio prohibebit. Quædam enim tam fortiter tuenda, quàm facta " sunt. Verùm sic est habenda authoritatis ratio, ne sit invisa " securitas: quæ res Miloni non profuit. *Vide Plutarch. in Cicerone.*

Misericordia. * Q. d. c. † Invent. l. 1. § 80. * Q. d. c.

5. *Misericordia & Virtus.* Rei in alios misericordia & bonitas peccatum elevat. * " Iustè enim petere ea quisque videtur à judice, quæ " alij ipse fecerit. † Et sæpe virtus, & magnificentia, in qua gravitas " & authoritas est, plùs proficit ad misericordiam commovendam, " quàm humilitas & obsecratio: * periclitantem etiam commendat di- " gnitas, & studia fortia, & susceptæ bello cicatrices, & merita ma- " jorum.

Lachryma valent. † Q. d. c. ☞ * Orat. Perf. ¶ 26.

(t) *ab amore.* Quales sunt mansuetudo, admiratio, gratia, commiseratio. Vide (e) in c. 2. § 2.

" † Plurimum valet miseratio, quæ judicem non tantùm flecti cogit, " sed motum quoque animi sui lachrymis confiteri. *Qua in re mirum* " *extitit Oratoris artificium:* * Miseratione (*inquit*) ita dolenter vti " solemus, vt in quadam Causa perorantes, excitato Reo nobili, sub- " lato etiam filio parvo, plangore & lamentatione compleremus fo- " rum. *Sed huiusmodi miseratio brevis esse debet.* † Commotis ani- " mis diutiùs in Conquestione morari non oportebit. Quemadmo- " dum enim dixit Rhetor Apollonius, *Lachrymâ nihil citius arescit.*

Brevis. † Invent. l. 1. in fine.

Et

" *Et Q.* Nunquam debet esse longa miseratio: nam cùm veros dolores
" mitiget tempus; citiùs evanescat necesse est illa, quam dicendo finxi-
" mus imago: in qua si moramur, lachrymis fatigatus auditor requie-
" scit, & ab illo, quem ceperat, impetu, ad rationem redit.

" * Illud hic præcipuè monendum, ne quis, nisi summis ingenij vi-
" ribus, ad movendas lachrymas aggredi audeat. Nam vt est longè ve-
" hementissimus hic, cúm invaluit, affectus; ita, si nihil efficit, tepet:
" nam & vultus, & vox, & ipsa illa excitati Rei facies, ludibrio etiam
" plerùnque sunt hominibus, quos non permoverunt. Nihil habet ista
" res medium: sed aut lachrymas meretur, aut risum. *Non cuiusque.* * Q.

¶ 1. † *Enumeratio accusatori patronoque æquè communis est: affe-ctibus quoque iisdem fere vtuntur.* Quamvis enim Indignatio propriè in Accusatione, vt Conquestio in Defensione versetur; *habet tamen interdum Accusator lachrymas ex miseratione eius Rei quem vlciscitur; & Reus de indignitate calumniæ conspirationis vehementius interdum queritur.* (Sicut Partit. ¶ 45. " Accusatori fere quæ ad i-
" racundiam, Reo plerúnque quæ ad misericordiam pertinent. Non-
" nunquam tamen Accusator misericordiam movere debet; & defen-
" sor iracundiam.) Est igitur vtrisque commune conciliare sibi, aver-
" tere ab adversario, judicem; concitare affectus & componere. Et
" brevissimum quidem hoc præceptum dari vtrique parti potest, vt to-
" tas Causæ suæ vires Orator ante oculos ponat: & cúm viderit quid
" invidiosum, favorabile, invisum, miserabile, aut sit in rebus,
" aut videri possit; ea dicat, quibus, si judex esset ipse, maximè mo-
" veretur.

† Q. l. 6. c. 1.

Perorationis partes dicentibus communes.

2. Indignationis hæc & Conquestionis præcepta, exemplis illustrant accusationum, & defensionum Epilogi.* " Nec verò miseratio-
" ne solùm mens judicum permovenda est; sed etiam est faciendum vt
" irascatur judex, vt mitigetur, invideat, faveat, contemnat, admiretur,
" oderit, diligat, cupiat, satietate afficiatur, speret, metuat, lætetur, dole-
" at: qua in varietate, duriorum accusatio suppeditabit exempla, mitio-
" rum defensiones meæ. Nullo enim modo animus audientis aut in-
" citari, aut leniri potest, qui modus à me non tentatus sit. &c.

* Orat. Perf. ¶ 26.

Accusationis Epilogum singularem vide Verrina 7: *Si hac non ad cives Romanos* &c. Defensionis pro Muræna: *Quæ cùm ita sint, Iudices,* &c. Vbi Murænæ merita & mali indignitatem mirificè exaggerans, judicum animos ad Miserationem inflectit.

Conjunctum partium omnium Exemplum.

EXpositis jam sex Orationis partibus, si conjunctum earum omnium, ordine proprio dispositarum, exemplum desideres; sit illud pro lege Manilia. In quo primum locum obtinet Exordium, benevolentiam & attentionem captans à persona 1. dicentis, 2. populi audientis, 3 Rei Pompeii. *Sex partium exempla. Exordium.*

1. A persona dicentis, primò, propter modestiam & verecundiam, quòd foro contentus, Rostra [locum illum ad agendum amplissimum, ad dicendum ornatissimum] (quò nihil nisi perfectum ingenio, elaboratum industriâ, afferri oportet) hactenus non audebat contingere ; & propter synceritatem, quòd interim in privatorum periculis castè integrèque laboraverit : deinde propter gratitudinem, quòd authoritatem, quam populi R: beneficio acceperit, & dicendi facultatem, quam quotidiana in foro exercitatio attulit, ad populi Causas defendendas posthac adhibiturum se pollicetur.

2. A persona populi, cujus benignitatem & beneficentiam agnoscit, quòd ejus judicio ter Prætor primus renunciatus sit.

3. A persona Pompeij, cujus virtutem singularem præ cæteris omnibus effert. Exordium his verbis continetur, *Quanquam mihi semper* ———— ———— *quærendus est.*

Narratio. Subjungitur Narratio, occasionem & fundamentum quæstionis (*vnde sc: hæc omnis Causa ducitur*) exponens: hoc est, 1. bellum cum Mithridate & Tygrane grave & periculosum esse, 2. Bithyniæ vicos exustos esse complures, 3. regnum Ariobarzanis totum esse in hostium potestate, 4. Lucullum ab eo bello discedere, 5. huic qui successit, non satis esse paratum ad tantum bellum administrandum, 6. vnum ab omnibus ad id bellum Imperatorem deposci, 7. eundem hunc vnum ab hostibus metui, præterea neminem.

Propositio triplex. Insequitur tertio loco Partitio, seu triplex Propositio: 1. de genere belli, 2. de magnitudine, 3. de Imperatore deligendo.

Prop. 1. Partitionis prima pars est, *Genus belli est ejusmodi, quod maximè vestros animos inflammare debet.*

Confirmatio partis 1. Hujus Propositionis Confirmatio quatuor constat probationibus: In hoc agitur 1. Populi R. gloria, 2. salus sociorum, 3. maxima populi R: vectigalia, 4. bona multorum civium. Quæ singulæ in syllogismos principales formatæ, suis porro corroborantur Prosyllogismis. Probatio prima est his verbis : *Sed pro vestri imperij dignitate atque gloria* ———— ———— *conservare non posse.* Secunda sequitur, *Quicquid salus sociorum* ———— *sociorum salutem.* Tertia & quarta conjunguntur, *Præsertim cum de vestris maximis vectigalibus* ———— ———— *plurimorum civium cum Re-pub. defenduntur.*

Propositio 2. Propositio secunda est, *Bellum Asiaticum ita magnum est, vt sit pertimescendum.* Ad quam sic Transitur: *Quoniam de genere belli dixi; Nunc de magnitudine pauca dicam : Potest enim hoc dici, Belli genus esse ita necessarium, vt sit gerendum ; non esse ita magnum, vt sit pertimescendum.* Propositio hæc principali syllogismo hic Confirmatur : cujus *Propositio quatuor constat partibus:

Confirmatio partis 2.

*1. Antecedentis pars prima.

partibus: *Magnum illud bellum futurum putetis, quod 1. conjungunt reges potentissimi, 2 renovent agitatæ nationes, 3. suscipiant integræ gentes. 4. novus Imperator vester accipiat, vetere expulso exercitu.* Assumptio verò, post breve Luculli encomium, fusiùs explicata, ordine improprio, his verbis præcedit. *Primum ex suo regno sic Mithridates ———— partem Glabrioni tradidit.*

Propositio tertia est, *Pompeium vnum esse tanto bello præficiendum.* Ad quam hac vtitur Transitione: *Satis mihi multa verba fecisse videor, quare hoc bellum esset genere ipso necessarium, magnitudine periculosum: restat vt de Imperatore ad id bellum deligendo, dicendum sit.* Propositio ipsa his verbis explicatur: *Vtinam Quirites ———— dubium facere possit.* *Propositio.3.*

Confirmatio subsequitur, quatuor constans argumentis: *Ego enim sic existimo, in summo Imperatore quatuor has res inesse oportere: 1. scientiam rei militaris, 2. virtutem, 3. authoritatem, 4. fælicitatem:* quas omnes deinceps probat in Cn. Pompeio eminere: primam his verbis: *Quis igitur hoc homine scientior? ———— Scientiam fugere possit:* secundam his: *Iam verò virtuti ———— natus esse videatur:* tertia est, *Et quoniam authoritas in bello ———— valituram esse existimetis.* 4. *Reliquum est, vt de fælicitate ———— optare debetis.* *Confirmatio partis.3.*

Multiplici huic Confirmationi succedit, quinto loco, Confutatio: sententiæ, sc. & authoritatis Q. Catuli atque Hortensij, de Imperatore deligendo. Hortensij Sententia est, *Si vni omnia tribuenda sunt, vnum dignissimum esse Pompeium: sed ad vnum tamen omnia deferri non oportere.* Hanc sententiam & rationibus, & contrariâ legis Maniliæ, & clarissimorum virorum authoritate, & exemplis varijs, refutat. Rationes, quibus Catulus sententiam hanc confirmare voluit, sunt duæ: prima, *Si in vno Pompeio spem populus R. esset habiturus; quid si ipse interiret?* secunda, *Nihil novi fieri debet contra exempla atque instituta majorum.* Ad primam objectionem respondet, *Quò minus certa est hominum, ac minùs diuturna vita; hoc magis res-pub: dum per Deos immortales licet, frui debet summi hominis vitâ atque virtute.* Ad alteram, *Majores nostri in bello vtilitati magis, quàm consuetudini semper paruerunt:* quod notis, tum aliorum tum ipsius Pompeij, exemplis manifestum reddit, idque ex Q. Catuli consensu & authoritate. Confutatio est his verbis: *At enim vir clarissimus rei-pub. ———— respondere posse videamur.* *Confutatio.*

Rem totam tandem concludit Peroratio: *Quæ cum ita sint ———— præferre oportere.* Quam inchoat Orator ab Apostrophe ad legis authorem; & legem, & voluntatem ejus laudans: tum, hortans eum ad perseverantiam, opem & operam suam quàm maximam pollicetur: postremò suam profitetur integritatem, Deos testans se nullius rei, nisi rei-pub: causâ, Causam hanc, nec sine multis, *Peroratio.*

 partim

partim obscuris, partim apertis, simultatibus suscepisse.

Similis Partium Dispositio est pro Quinctio.

Exordium. Primùm in Exordio benevolentiam miro ingenio & artificio captat. *Quæ res in civitate* ——— *orat atque obsecrat, vt multis injurijs jactatam atque agitatam æquitatem, in hoc tandem loco consistere & confirmari patiamini.*

Narratio. Hinc descendit ad Narrationem: *Id quò facilius facere possitis, dabo operam vt à principio res, quemadmodum gesta & contracta sit, cognoscatis. Caius Quinctius fuit Pub. Quinctij hujus frater* ——— ——— *causaque tota consistit.* Vbi narrat Orator occasionem controversiæ, atque ea quæ ad Causæ cognitionem pertinent.

Propositio. Finitam Narrationem longiusculam, sequitur (quibusdam commodè interpositis) Propositio. *Negamus te bona P. Quintij (Sex: Nævi) possedisse ex edicto Prætoris.* Quam hic Orator (Causâ postulante) quod Hortensio in omni Causa solenne fuisse ait, in tres dividit partes. In prima dicit, *causam non fuisse, cur Sex: Nævius à Prætore postulares, vt bona Pub: Quintij possideret:* in secunda, *ex edicto possidere non potuisse:* in tertia, *non possedisse:* atque has memoriæ causâ repetit.

Confirmatio. Confutatio. Peroratio. Tum singulis Propositionis partibus ordine Cõfirmatis, & objectionibus sparsim Confutatis, rem totam Concludit [primò capitibus & argumentis enumerandis, *Nævium ne appellâsse quidem* &c. deinde affectibus, per Indignationem & Conquestionem, permovendis, *Nunc Causâ peroratâ* &c.] suavis Peroratio.

Item pro Amerino.

Exordium. Narratio. Vbi post elegans, vehemens, & concitatum, Exordium, in quo attentionem cum venia, & benevolentiam orat, devenit ad Narrationem. *Atque vt faciliùs intelligere possitis, judices, ea quæ facta sunt indigniora esse quàm hæc quæ dicimus; ab initio res, quemamodum gesta sit, vobis exponemus. Sex: Roscius pater hujusce municeps* &c. Tũ quæstio tribus rebus Proponitur.

Partitio. *Totam causam, judices, explicemus* &c. *Tres sunt res, quantùm ego existimare possum, quæ obstant hoc tempore Sex: Roscio: * Crimen adversariorum, & Audacia, & Potentia* &c. *De hisce omnibus rebus me dicere oportere intelligo.*

** 1. Criminatio. Propositio 1.* Propositio prima de crimine est, *Occidisse patrem Sex: Roscius, arguitur.* In cujus *Fide*, sola adhibetur Confutatio:

Confutatio. [*In hoc tanto, tam atroci, tam singulari maleficio* &c.] vt in *Fide* secundæ [de audacia] & tertiæ [de potentia] sola

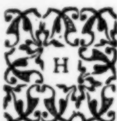
Prop. 2. & 3. Confirmatio. Confirmatio: De Audacia his verbis: *At ego in Tito Roscio reperio* &c. de Potentia his: *videamus nunc ecqua facultas suscipiendi maleficij fuerit* &c. Postremò, vehementi cum Chrysogono expostulatione,

latione, & gravi ad judices hortatione, perorat. *Verum hæc omnis ratio* &c. *Peroratio.*

Sed naturalis Partium ordo non vbique servatur: vt in Impropria Dispositione videre est. v. l. 2. c. 3. § 4.

Cap. 4. De Quæstione.

§ 1. De generali ejus Materia.

HVcusque de Oratione: restat, in Oratoriæ Finitione, Quæstio.

QVÆSTIO est (a) res quælibet Oratione discutienda. Ideoque (b) plurimarum rerum notitia Oratori est necessaria: quam siquis adhuc, novitius, adeptus non sit; saltem (c) Quæstionem propositam perfectè calleat. * *Dicendi enim virtus, nisi ei qui dicit ea de quibus dicit percepta sint, extare non potest.* * Orat. l. 1. ¶ 11.

Ad c. 4. § 1.

(a) *Res qualibet.* Orat. l. 1 ¶ 5. *Vis Oratoris, professioque ipsa bene dicendi, hoc suscipere ac polliceri videtur, vt omni de re, quacunque sit proposita, ab eo ornatè copioseque dicatur.* Quam sententiam copiosâ inductione confirmatam, sic tandem concludit Crassus: *Quamobrem siquis vniversam & propriam Oratoris vim definire complectique vult; Is Orator erit, hoc tam gravi dignus nomine, qui quacunque res inciderit, quæ sit Dictione explicanda, prudenter, & compositè, & ornatè, & memoriter, dicat, cum quadam etiam Actionis dignitate.* Et Q. lib. 2. c. 15. *Omnia subjecisse Oratori videtur Aristoteles, cùm dixit Rhetoricen esse facultatem videndi, quid in quaque re possit esse persuasibile.* † *Gorgias quidem adeò Rhetori de omnibus putavit esse dicendum, vt se in auditorijs interrogari pateretur, quâ quisque de re vellet.* † Q. l. 2. c. 21. ex Orat. l. 3. ¶ 20

(b) *Plurimarum.* Orat. l. 1. ¶ 5. "Est enim scientia comprehendenda rerum plurimarum: sine qua verborum volubilitas inanis atq; irridenda est: *Et ibidem.* Meâ quidem sententiâ, nemo poterit esse omni laude cumulatus Orator; nisi erit, omnium rerum magnarum, atque Artium, scientiam consecutus. Etenim ex rerum cognitione efflorescat, & redundet oportet Oratio: quæ, nisi subest res ab Oratore percepta, & cognita; inanem quandam habet elocutionem, & pene puerilem. *Et* ¶ 39. Legendi etiam Poëtæ, cognoscenda historia

omnium

" omnium bonarum artium scriptores ac doctores, & legen-
" di & pervolvendi; &, exercitationis causâ, laudandi, inter-
" pretandi, corrigendi, vituperandi, refellendi: disputandumque de om-
" ni re in contrarias partes: & quicquid erit in quaque re quod proba-
" bile videri possit, eliciendum atque dicendum. Perdiscendum jus
" civile, cognoscendæ leges, percipienda omnis antiquitas, senatoria
" consuetudo, disciplina rei-pub., jura sociorum, fœdera, pactiones, cau-
" sa imperij cognoscenda est. *Quamvis nimia illa Hippiæ scientia, nec*
" *expectanda, nec experenda sit:* * qui cùm Olympiam venisset, maxi-
" mâ illâ quinquennali celebritate ludorum, gloriatus est, cunctâ pene
" audiente Græciâ, nihil esse, ulla in arte, rerum omnium, quod ipse
" nesciret: nec solùm has artes, quibus liberales doctrinæ, atque inge-
" nuæ continerentur, Geometriam, Musicam, Literarum cognitionem,
" & Poetarum, atque illa quæ de naturis rerum, quæ de hominum
" moribus, quæ de rebus-pub. dicerentur; sed annulum quem haberet,
" Pallium quo amictus, soccos quibus indutus esset, se suâ manu con-
" fecisse.

* Orat. l. 3. ¶ 2c.

(c) *Quæstionem propos.* Q. l. 5. c. 7. *Domitius Afer, quem adolescentulus senem colui, verissimè præcepit, primum esse officium Oratoris, ut totam causam familiariter nôrit.* Et Orat. l. 2. ¶ 45. Antonius: *Hoc primùm præcipiemus, Quascunque Causas quis erit acturus, ut eas diligenter penitusq; cognoscat. In foro, tabulæ, testimonia, pacta, conventa, stipulationes, cognationes, affinitates, decreta, responsa, vita denique eorum, qui in Causa versantur, tota cognoscenda est: quarum rerum negligentiâ plerasque Causas videmus amitti.* Eos itaque reprehendit Causidicos, *qui, dum operam suam multam existimari volunt, (ut toto foro volitare, & à Causa ad Causam ire videantur) Causas dicunt incognitas. Quod nemo potest ea de re, quam non novit, non turpissimè dicere.* Variam autem Causarum cognoscendarum rationem, ipse suo tradit exemplo. *Equidem soleo dare operam, ut de sua quisque re me ipse doceat; & nequis alius adsit, quò liberiùs loquatur; & agere adversarij Causam, ut ille agat suam, & quicquid de sua re cogitarit, in medium proferat.*

C. 4. § 2.

De Statu.

Communis (a) affectio Quæstionis est Status.

(b) Status est, quod ex prima Partium conflictione, [i. alterius intentione, alterius depulsione] oritur.

Est autem (c) triplex: Conjecturalis, Definitivus, Consecutorius. (d) Conjecturalis, An sit, (e) Definitivus,

Quid

Quid sit, (f)Consecutorius, Quale sit, id de quo quæritur, ostendit: Atque hic est (g)vel simplex, vt *Expetendane sit gloria*; vel comparatus, vt *Gloria, an divitiæ, magis expetendæ sint.*

Ad. c. 4. §. 2.

(a) *Com. affectio.* Q. l. 3. c. 6. *Quæstio nulla non habet vtique Statum.* Et paulò pòst, tria statuens Statuum genera, *His*(inquit) *infinitæ Quæstiones, his finitæ, continentur.* Et de finitis, Invent. l. 2. ¶ 3. *Omnis, & Demonstrativa, & Deliberativa, & Iudicialis Causa, necesse est in aliquo eorum, quæ † antè exposita sunt, Constitutionis genere versetur.* † sc. l. 1. ¶ 15.
(b) *Status est.* Top. ¶ 53. *Status est, in quo primùm insistit, quasi ad repugnandum, congressa Defensio.* Et Invent. l. 1. ¶ 14. *Constitutio est prima Conflictio Causarum, ex Depulsione intentionis profecta.* Item Q. l. 3. c. 6. *Status dicitur, vel ex eo quod ibi sit primus Causæ congressus, vel quòd in hoc Causa consistit. Est autem Status, quod ex prima conflictione nascitur.* E. gr. Cum quæritur, *An fecit*, si primus Orator ait, secundus negat; ea est prima conflictio, quia Intentionem prioris Depellit secundus: vnde nascitur Status, nempe Conjecturalis: At si secundus etiam ait; in eo nulla est conflictio: tum si *hoc fecisse* prior ait, secundus negat; in eo est prima conflictio: vnde nascitur Status, sc. Definitivus. Vt appositè † Q. Fecisti, Non feci: *Status*, An fecerit. Hoc fecisti, Non hoc feci: *Status*, Quid fecerit. *Quia ex his apparet, illud Conjecturâ, hoc Finitione quærendum; atque in eo pars vtraque insistit; erit Quæstio Conjecturalis, vel Finitivi Status.* † ibid.

Sed differt hic Status Rhetoricus à Statu Quæstionis Logico: qui nihil aliud est, quàm Rhetorica Propositio. Vtrumq; enim, obscuris & dubijs explicatis, quid cum adversario conveniat, quid in controversia relinquatur, ostendit.

(c) *Triplex.* Orat. Perf. ¶ 8. *Quicquid est, quod in controversia, aut in contentione versetur, in eo aut* Sitne, *aut* Quid sit, *aut* Quale sit, *quæritur.* Hinc * in magna Rhetorum dissensione, tres tantùm, ab Oratore & Quintiliano, statuuntur, diversis nominibus, Quæstionis Status: 1. Conjecturalis seu Inficialis, 2. Definitivus seu Nominis, 3 Consecutionis, Qualitatis, seu Iuridicialis. Vt Orat. l. 1. ¶ 37 *Cùm omnis Oratio aut de infinitæ rei Quæstione sit, sine designatione personarum & temporum, aut de re certis in personis ac temporibus locata; in vtraque re quicquid in controversiam veniat, in eo quæri solet, aut* Factumne sit; *aut, si est factum*, Quale sit; *aut etiam* Quo nomine vocetur: *aut, quod nonnulli addunt*, * Rectène factum esse videatur. Et l. 2. ¶ 45. *Tria sunt omnino genera, quæ in disceptationem & controversiam cadere possunt*, Quid fiat, factum, futurumve sit; *aut* Quale sit; *aut* Quomodo

* V. Q. l. 3. c. 6.
1. *Conjecturalis.*
2. *Definitivus.*
3. *Consecutorius.*
*De hoc additamento lege, quæ sequuntur.

nominetur. *Nam & illud quidem, quod quidam Græci adiungunt,* Rectène factum sit; *totum in eo est, quod* Quale sit *quærimus.* Atque l. 3. ¶. 19. *Cogitationis tres sunt modi: Coniectura, Definitio, & Consecutio. Nam quid in re sit, Coniecturâ quæritur: vt illud,* Sitne in humano genere sapientia. *Quam autem vim quæque res habeat, Definitio explicat: vt si quæratur,* Quid sit sapientia. *Consecutio autem tractatur, cùm, quid quamque rem consequatur, inquiritur: vt* Sitne aliquando mentiri viri boni. Item Partit. ¶ 50. *Quoniam semper is qui defendit, resistat oportet aliquo Statu; aut Inficiando, aut Definiendo, aut æquitate opponendâ; primus ille Status rationem habet iniqui criminis, ipsam negationem inficiationemque facti: secundus quòd non sit in re, quod ab adversario ponitur in verbo: tertius quòd id rectè factum esse defendat, quod sine vlla nominis controversia, factum fatetur.*

Sententiam autem hanc, de tribus Statuum generibus, Fabius d. c. sic confirmat. *Credendum igitur est ijs, quorum authoritatem secutus est Cicero, tria esse quæ in omni disputatione quærantur,* An sit, Quid sit, Quale sit: *quod ipsa nobis etiam natura præscribit. Nam primùm oportet subesse aliquid de quo ambigitur:* quod quid sit, *aut* quale sit, *certè non potest æstimari, nisi priùs* esse *constiterit: ideoque ea prima Quæstio. Sed non statim quod* esse *manifestum est, etiam* quid sit *apparet: hôc quoque constituto, novissima* qualitas *superest: nec; his exploratis, aliud est vltrà. His infinitæ Quæstiones, his finitæ continentur.* Infinitæ Quæstionis exemplum sit, *An sit sapientia in hominum genere.* Si primæ huius Intentionis sit Depulsio; statim confligitur: & Status est Coniecturalis: si hac Intentione admissâ, quæratur, *An sapientia sit rerum humanarum, divinarumque scientia;* & hìc altera pars, alterius Intentionem depellat; ex hac conflictione oritur Status Definitivus: si & quòd sit, & quid sit, pars vtraque consentiat; & vlteriùs quæratur, *An sapientis sit aliquando misereri;* altera pars aiens, altera negans, conflictionem faciunt in Statu Consecutionis. Simile habet Orator Exemplum, Partit: ¶ 46. I. Sit, necne: vt *Ius in natura sit an in more.* II. Quid sit: vt *Sitne jus id quod majori parti sit vtile.* III. Quale sit: vt *Iustè vivere, sit necne vtile.* Trium etiam in Quæstione finita Statuum exempla ibidem sequuntur, ¶ 50. Coniecturalis, *Ceperitne pecunias Decius:* Definitionis, *Minueritne majestatem Norbanus:* Æquitatis, *Iurene occiderit Opimius Gracchum.*

Duo in Causis Status. Sed in Quæstionibus finitis, [seu Causis] posteriores duo Status videntur coincidere. Exempli gratiâ. Accusatur Titius sacrilegij, quòd è loco sacro rem privatam sustulerit. Titius factum concedens, sed furtum simplex, non sacrilegium, dicendum esse dicens, Statum facit Nominis, seu Definitivum: qui tamen, cùm vtriusque criminis & nomen & finitio ex jure petenda sit, non iniuriâ Iuridicialis etiam appelletur.

* Dalton. Itidem * quatuor definit Ius nostrate homicidij modos, suis distinctos

ctos nominibus. Primum, ex præcedente & præmeditatâ malitiâ, nominat **Wilfull murder**: alterum, ex subita iracundia, **Manslaughter by chancemedly**: tertiũ quod fortuitò & ignoranter fit, **Manslaughter by misadventure**: vltimum, quod fit se, vitamque suam, defendendo, **Manslaughter in his owne defence.** Hìc si de facto quæratur, vtrùm Titius a Mævio, **John a Nokes** à **John a Stile** occisus sit; Status est Conjecturalis: si de modo & nomine facti vtrùm dicendum sit **Murder** an **Manslaughter**, huius vel illius modi; Status est Qualitatis, quia ostendit qualitates & differentias quibus Cædis genera diffiniuntur: vnde & Definitivus appellatur: dicitur etiam Status Nominis, quia, juxta diversas naturas & definitiones, diversa sortiuntur nomina: dicitur & idem juridicialis, quia tum nomina tum definitiones ex jure desumenda sunt. Duplicem hunc in Causis Statum videtur etiam tradere Antonius Orat. l. 2. ¶ 45. *Sæpe autem res, non, Sit Necne; sed Qualis sit, quæritur: vt, Cùm L. Opimij Causam defendebat apud populum, audiente me, C. Carbo Consul, nihil de C. Gracchi nece negabat: sed id jure, pro salute patriæ, factum esse dicebat.* Sic pro Milone ait Cicero, *Illud in judicium venit, non occisusne Clodius sit,* * *quod fatemur; sed jurene an iniuriâ:* Vbi factum admittens, omittit Statum Coniecturalem; & in modo facti insistens (quem probat Orator fuisse homicidium se defendendo) Statum facit Nominis, seu Definitivum qui ideo etiam Iuridicialis dicatur, quod ex Iure [sc: † naturæ] petitur illius defensio. Vnde * *Archidemus* duos omnino facit Status, Coniecturalem, & Finitivum, exclusâ Qualitate: quia sic de ea quæri existimabat, quid esset iniquum, quid iniustum, quid dicto audientem non esse. Alii duos item Status esse voluerunt: sed vnum Inficialem, alterum Iuridicialem. Inficialis illis est, quem nos dicimus Coniecturalem: quia Accusatorem coniecturâ, Reum inficiatione vti putaverunt. Et quemadmodum ab Archidemo exclusa Qualitas; sic ab his repudiata Finitio: nam subjiciunt ea Iuridiciali. Vt cùm quæritur, Iustumne sit, Sacrilegium appellari quod objicitur, vel Furtum, vel Amentiam. Assentitur etiam Theod. l. 1. c. 13. ipse Aristoteles. *Verùm quoniam sæpe concedentes fecisse, aut nomen facti negant, aut id de quo est Intentio, vt cepisse, sed non furatum fuisse; verberâsse, sed non contumeliatum esse; fuisse vnà, sed non adulteratum fuisse; aut furatum esse, sed non commisisse sacrilegium; (non enim rem divinam attigisse) aut sustulisse, sed non publica; aut collocutum cum hostibus fuisse, sed non prodidisse; propterea oportebit etiam, quid* furtum *sit, quid* contumelia, *quid* adulterium, *determinare: vt sive esse, sive non esse, justum velimus ostendere, facere queamus.* Nam quod hìc conceditur, ad Statum pertinet Coniecturalem; quod negatur, ad Statum Definitivum, sive Iuridicialem. In his duobus omnes comprehendens, ait † Fabius, *Cùm dicit Reus, Etiamsi feci, rectè feci; Qualitatis*

* Vid. c. 3. §. 3. & (b) in Notis.

† Offic. l. 1. ad initium. *Principio generi animantium omni est à natura tributum, vt se, vitam, corpusque tueatur.*

* Q l. 3. c. 6.

† l. 3. c. 6.

vtitur Statu: cùm dicit, Non feci; Conjecturam movet. Vt cùm Rabirium accusâret Labienus, quod Saturninum injustè interfecit; * Hortensius, primus Rabirii Patronus, primæ Intentionis Depulsione, Statum facit Conjecturalem: Cicero verò, primam admittens, & secundam depellens, Statum facit Iuridicialem. *An Rabirius Saturninum injustè interfecerit.*

* Vide Orat. pro. Rabirio.

Ad eundem modum, in genere Demonstrativo, cùm quis quem laudat ob facta, quæ bona dicit & laudabilia, si adversarius neget ab eo facta esse; Status fit Conjecturalis: si concedens facta, neget bona esse; fit Status Difinitivus & Qualitatis.

Item, in genere Deliberativo, siquis quid suadeat, quod & fieri poterit, & factu dignum sit; dissuasor, negans fieri posse, Statum facit Conjecturalem: hanc autem Intentionem admittens & secundam, de dignitate, depelliens, Statum Qualitatis facit, & Definitivum; nomine, non re, diversum. Quum enim duæ tantùm sint Intentiones; efficitur vt duo tantùm sint etiam Status: sicut manifestè docet in Partit: ¶ 49. Orator. *Suasori proponitur simplex ratio: Si & vtile est, & fieri potest; fiat: Dissuasori duplex: vna, si non vtile est, ne fiat; altera, Si fieri non potest, ne suscipiatur.* † Fabius hic docet, Statum Conjecturalem esse, non modò cùm Deliberatur, An quid fieri possit; vt *An siccari posit palus Pontina*; sed etiam cùm queritur, An quid fiet: vt *An redibit Hannibal, si Scipio exercitum in Africam transtulerit.*

† lib. 3. c. 8.

(d) *Conject.* De *nominis* ratione sic Q. l. 3. c. 6. *Conjectura dicta est à conjectu: id est, directione quadam rationis ad veritatem: vnde etiam somniorum atque omnium interpretes, Conjectores vocantur.* Et T. Invent. l. 1. ¶ 14. *Cùm facti controversia est, quoniam conjecturis Causa firmatur, Constitutio Conjecturalis appellatur.*

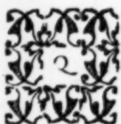
(e) *Definit.* Definitivus à Definitione dicitur: quam sic definit T. in Top. ¶ 25. *Definitio est oratio, quæ id quod definitur, explicat quid sit: quæ* (vt paulò antè) *quasi involutū evolvit id, de quo quæritur.* *Et* Invent. l. 1. ¶ 14. *Cùm Nominis est controversia, quia vis vocabuli definienda verbis est, Constitutio Definitiva nominatur.*

(f) (g) *Consecut.* Sic dicitur, quia in eo quæritur, quid rei cujusque vim & naturam consequatur. (Vide in (c) Orat. l. 3. ¶ 19.) Partit. ¶ 46. *Tertio in genere, in quo* Quale sit *quæritur, aut de honestate, aut de vtilitate, aut de æquitate dicendum est: vt* Honestumne sit pro amico periculum aut invidiam subire: Sitne vtile in Repub. administranda versari: Sitne æquum amicos cognatis anteferre. *Atque in hoc eodem genere, in quo Quale sit quæritur, exoritur aliud quoddam disputandi genus. Non enim simpliciter solùm quæritur, quid honestum sit, quid vtile, quid æquum; sed etiam, ex comparatione, quid honestius, quid vtilius, quid æquius: atque etiam quid honestissimum, quid vtilissimum, quid æquissimum.* Item Orat. l. 3. ¶. 19. *Consecutionis aut simplex est quæstio, vt si disseratur,* Expetendane sit gloria; *aut ex comparatione, vt* Laus an divitiæ magis expetendæ sint.

Cap. 5.

Cap. 5. De Quæstionis Partibus.

§ 1. *De Consultatione, & Causa.*

Væstio est (a) vel Consultatio, vel Causa.

(b) Consultatio est Quæstio infinita, in qua generatim de Thesi quæritur: vt, *An vxor sit bonum.*

(c) Causa est quæstio personis & temporibus definita, in qua speciatim quæritur de Hypothesi: vt, *An Socrati Zantippe sit bonum.*

Causarum (d) tria sunt genera: Demonstrativum, Deliberativum, Iudiciale. Causa Demonstrativa est, quæ personas & res (e), (f) vel bonas vel malas (g) esse demonstrat. Causa Deliberativa est, quæ (h) res & facta futura (f) vel bona vel mala (g) fore deliberat. Causa Iudicialis est, quæ facta preterita (f) vel bona vel mala (g) fuisse judicat.

Ad c. 5. § 1.

(a)(b)(c) *Partit.* ¶ 7. *Quæstio duas habet partes: Infinitam, quam Consultationem appello; & definitam, quam Causam nomino.* Et postea. *Duo sunt (vt initio dixi) Quæstionum genera: quorum alterum finitum temporibus & personis Controversiam seu Causam appello: alterum infinitum, nullis neque personis, neque temporibus notatum, Consultationem seu Propositum voco. Sed est Consultatio quasi pars Causæ quædam & Controversiæ: inest enim Infinitum in Definito.* Itaque * *Controversia ea quæ sunt certis personis & temporibus notata, detractis temporibus & personis fiunt rursus Infinita; & ad Consultationis formam rationemque revocantur.* Sic etiam Orat. l. 3. ¶ 19 ex Græcorum sententia, Crassus: *Omnis civilis Oratio in horum alter vtro genere versatur: aut definitâ controversiâ certis temporibus ac Reis;* [*hôc modo*, Placeatne à Carthaginensibus, captivos nostros, redditis suis, recuperari;] *aut infinitè de vniverso genere quærentis*, Quid omnino de captivis statuendum ac sentiendum sit. *Atque horum superius illud genus, Causam aut Controversiam appellant: eamque tribus, Lite, aut Deliberatione, aut laudatione definiunt: hæc autem altera Quæstio infinita, & quasi proposita, Consultatio nominatur.* Vnde l. 3. c. 5. Quintilianus, *Quæstio infinita est,* * ¶ 50.

quæ, remotis personis & temporibus, & locis, cæterisque similibus, in vtramque partem tractatur: quam Græci θέσιν dicunt, Cicero Propositum: vt, An providentiâ mundus regatur: An accedendum sit ad remp. administrandam: *Finita autem est ex complexu rerum, personarum, temporum: hac ὑπόθεσις à Græcis dicitur, Causa à nostris.*

Infinita Quæstio puerorum in ludo ingeniis exercendis inservit: Definita verò Oratoribus perfectis in foro convenit: vt dolendum hodie nimis sit & miserandum, viros doctos, Oratores perfectos, legum, linguarum, & scientiarum omniusmodi, gnaros, suavem suam & politam Eloquentiam, in Quæstionibus istis Infinitis & puerilibus inaniter collocare; indoctos contrà, & bonarum artium rudes, Definitas illas, de Censu, de Re familiari, de Hæreditate, de Vita etiam & Nece, non sine immani quæstu, Quæstiones agitare.

(d) *Tria sunt gen.* Alex. c. 1. *Tria sunt genera civilium Causarum: Deliberativum, Demonstrativum, Iudiciale.* Et Theod. l. 1. c. 3. *Necessariò tria sunt Dicendi genera: Deliberativum; Iudiciale, Demonstrativum.* Sic Heren. l. 1. ¶ 4. *Tria sunt genera Causarum, quæ recipere debet Orator. Demonstrativum, Deliberativum, Iudiciale.* Et Partit: ¶ 47. *Tria genera Causarum existunt: vnum quod à meliore parte Laudationis est appellatum, Deliberationis alterum, tertium Iudiciorum:* † *Et quemadmodum mea fert opinio, Oratoris ars & facultas, in hac materia tripartita versari existimanda est.*

† Invent. l. 1. ¶ 10.

(e) Factorum (quæ Personis & Rebus nonnulli adiiciunt) Demonstratio pertinet ad Personas: (vide (c) in Notis ad c. 5. § 2.) neque enim tam Personarum Facta, quàm Personæ ob facta, laudari dicuntur, aut vituperari. Imo verò neque propter facta, sed propter habitus, (quorum signa & effecta Facta sunt) Personas laudari vult Aristoteles. Vide (h) in Notis ad c. 5. §. 2.

(fff) *Bona vel mala.* Finis Causæ Demonstrativæ, dicitur *Honestum* & *Turpe*: Deliberativæ, *Vtile* & *Inutile*: Iudicialis, *Iustum* & *Iniustum.* Sed *Bonum* potiùs & *Malum*, quæ fines istos omnes complectuntur, singularum esse Causarum dixerim. Etenim laudamus quid, tam quòd *Vtile* sit aut *Iustum*, quàm quòd sit *Honestum*: & tam suademus ad *Honestum* & *Iustum*, quàm ad *Vtile*: & defendimus non modò quòd *Iustum* est, sed etiam quòd *Vtile* aut *Honestum*. Hoc est, laudamus, suademus, defendimus, *Bona*; *Mala* contrà vituperamus, dissuademus, accusamus. Itaque Cicero in Partit: suum cuique Causæ tribuens primarium finem, sc. Demonstrativæ *Honestum* & *Turpe* ¶ 48. Deliberativæ *Vtile* & *Inutile* ¶ 49. Iudiciali *Æquum* & *Iniquum* ¶ 50. sub quovis primario reliquos duos, vt secundarios, comprehendere putandus est. Siquidem Arist. Theod. l. 1. c. 3. secundarios ad primarium quemlibet expressè annectit. *Cùm tres sint Causæ, fines etiam tres sunt: Consulenti,* Vtile *aut contrà; cætera verò, aut* Iustum *vel* Injustum, *aut* Honestum *vel* Turpe, *ad hæc assumunt: Litiganti,* Iustum *&* Injustum; *Cætera verò etiam ad hæc assumunt: Laudanti & Vituperanti,* Honestum *&* Turpe; *sed hi quoque ad hæc*

cætera

catera referunt. Ad Alex. autem c. 6. fines istos omnes omnium Causarum pariter communes esse diserte docet. *Et* justum *&* *legitimum*, *&* vtile *&* honestum, *&* *jucundum, speciebus omnibus sunt communia.*

(ggg) Arist. Theod. l. 1. c. 3. *Horum generum vnicuique tempus accommodatur: Consulenti futurum: de futuris enim deliberat aut suadens aut dissuadens. Litiganti prateritum: nam de prateritis semper alius accusat, alius defendit. Demonstranti pracipuè tempus prasens: nam omnes secundum ea qua prasentia sunt laudant, aut vituperant: sed vtuntur etiam ad hac plerumque prateritis, in memoriam illa reducentes, futura quoque de ijs conijcientes.*

(h) *Res* hic & *facta futura* sunt Contingentia, & posita in nostra potestate: vt docet Ar: Theod. l. 1. c. 4. *Primum igitur tenendum est, non de omnibus Bonis aut Malis Deliberantem deliberare; sed de ijs qua possunt fieri & non fieri: de ijs autem qua necessariò sunt aut erunt, aut qua impossibile est esse vel fieri, nulla Deliberatio est. Sed neque de cunctis contingentibus: sunt enim quadam à natura, quadam à fortunâ, bona; qua quamvis contingentia sint, possintque fieri & non fieri; nihil tamen ad ea confert Deliberatio. Hinc patet, de ijs esse Consultationem, quacunque referri ad nos nata sunt, quorumque origo & causa in nobis est.* Cujus generis, in Causis publicis, (Nam in privatis sunt infinita) quinque recenset. *Maxima, de quibus omnes Deliberant, sunt, de opibus, de bello ac pace, de regionis custodia, de ijs qua inferuntur vel efferuntur, de legum-latione.* De quibus omnibus Deliberandi modum deinceps tradit.

C. 5. §. 2.
De Causa Demonstrativa.

CAusa Demonstrativa est (a) vel Laudatio, vel Vituperatio. Laudatio est (b) vel Personæ, vel Rei.

Laudatio Personæ. Personæ laudatio est, ex (c) bonis vel internis, vel externis, Externa sunt (d) patria, (e) genus, Posteri, (f) tutores, amici, (g) opes, honores, potentia. Interna, Corporis sunt, vel animi. *Corporis*, sanitas, robur, agilitas, forma, proceritas: *Animi*, ingenium, memoria, indoles, scientia, (h) virtus.

Petitur autem hujusmodi Laus, non solùm ab Adjunctis & effectis; sed etiam ab alijs locis: vt (i) Causis, subjectis, contrarijs, (k) notatione, (l) comparatione, testimonio, &c. (m)

Laudatio personæ, si in conventu publico & populari sit

ſit, (n) Encomion dicitur: ſi in cœtu maximè publico, & ſolenni, (o) Panegyricum.

Vitup. Perſonæ.

(p) E contrarijs malis, ducitur Perſonæ vituperatio: quæ ſi vehementior ſit, (q) Invectiva: atque hæc in principem aliquam perſonam (r) Philippica dicitur.

Laudatio Rei.

Laudantur item Res [vt Regiones, vrbes, virtutes, ſcientiæ, animalia] ex bonis, vel internis, vt ſunt naturæ, & proprietates, ſeu qualitates, inhærentes; vel externis, vt ſunt ſubjecta, adjuncta, cauſæ, effecta. Exempla Rei laudatæ vide in †, vt Perſonæ in *, poſt notas.

Vitup. Rei.

Vituperantur contrà ex vtriuſque generis malis.

Ad c. 5. § 2.

(a) Cujuſque Cauſæ [Demonſtrativæ, Deliberativæ, & Iudicialis] definitionem vide in (d) &c. § 1. Cicero Invent. l. 1. ¶ 10. eas dividendo definit. "Demonſtrativum genus eſt, quod tribuitur in "alicujus certæ perſonæ, vel rei, Laudationem, aut Vituperatio-"nem. Deliberativum eſt, quod poſitum in diſceptatione & conſul-"tatione civili, habet in ſe Sententiæ [*i. ſuaſionis aut diſſuaſionis*] "dictionem. Iudiciale eſt, quod poſitum in judicio, habet in ſe ac-"cuſationem & defenſionem, aut petitionem & recuſationem. Quas Diviſiones Ariſtoteles Theod. l. 1. c. 3. ſic ſimul proponit: "Eſt autem Deliberationis alia pars ſuaſio, alia diſſuaſio: Iudicij, a-"lia accuſatio, alia defenſio: Demonſtrationis, alia laus, alia vituperatio. Demonſtrationis ſpecies, ſic Idem Alex. c. 3. definit: "Laudativa ſpecies eſt, & voluntatum, & rerum geſtarum, & verbo-"rum illuſtrium amplificatio, & eorum quæ abſunt, accommodatio: "vituperativa autem contrà, illuſtrium horum extenuatio, obſcuro-"rum verò exaggeratio.

(b) *Vel perſona vel rei.* Theod. l. 1. c. 9. *Accidit jocò vel ſeriò laudare ſæpe, non ſolùm homines aut Deum; ſed etiam inanimata, aliorumque animalium quodlibet.*

(c) *Bonis vel intern.* Theod. l. 1. c. 5. *Sufficientiſſimus quiſpiam erit, ſi ſibi aſſint, quaque in ipſo, quaque extrà, ſunt bona. Sunt autem in ipſo, quæ in anima ſunt, vt virtus; & quæ in corpore, vt ſanitas, forma, vires, proceritas, robur ad certandum: extrà vero, nobilitas, amici, pecunia, honores. Nobilitas autem gentis ac civitatis eſt,* &c. Item Partit. ¶ 48. "Quoniam in tribus generibus Bona "Malave verſantur, Externis, Corporis, Animi; prima ſunt Externa, "quæ ducuntur à genere: quo breviter modicèque laudato; aut, ſi erit "infame, prætermiſſo, ſi humile, vel præterito, vel, ad augendam ejus "quem laudas gloriam, tacto; deinceps, ſi res patiatur, de fortunis

"erit

" erit & facultatibus dicendum. Postea de Corporis bonis: in quibus
" quidem, quæ virtutem maximè significat, facillimè forma laudatur.
" Deinde est ad facta veniendum: quorum collocatio triplex est: aut
" enim * temporum servandus est ordo; aut in primis recentissimum
" quodque dicendũ; aut multa & varia facta in propria † virtutum ge-
" nera sunt digerenda. *Vbi sequitur brevis et elegans de virtutum ge-*
" *neribus tractatio: quam hac Transitione concludit:* Atque hæc qui-
" dem virtutum: vitiorum autem sunt genera contraria. *Et mox,* Sed in
" toto quasi contextu Orationis, hęc erunt illustranda: maximè quem-
" admodum quisque generatus, quemadmodum educatus, quemadmo-
" dum institutus, moratusque, fuerit: & si quid cui magnum aut incre-
" dibile acciderit: maximèque, si id divinitus accidisse potuerit videri.
" Tum quæ quisque senserit, dixerit, gesserit, ad ea quæ proposita
" sunt virtutum genera accommodabuntur: ex illisque ijsdem Invenien-
" di locis, causæ rerum, & eventus, & consequentia, requirentur. Neq;
" verò mors eorum, quorum vita laudabitur, silentio prætetiri debebit;
" si modò quid erit animadvertendum, aut in ipso genere mortis, aut
" in iis rebus quæ post mortem erunt consecutæ.

* † Vide * post notas.

(d) *Patria* (e) *genus.* Per *patriam*, intellige vel *nativitatis & educationis; vel diuturnioris habitationis locum: per *Genus*, majores, consanguineos, affines. Vtrumque, si illustre sit, personam honorare; si obscurum, à Persona honorari, dicemus. Vide (c)

* Legib. l. 2. ad initium. *Nos & eam Patriam dicimus vbi nati; & illam qua excepti sumus.*

(f) *Tutores, amic.* Magni enim refert, quibus studiis, & à quibus, quis fuerit educatus, & quibuscum familiariter vixerit. Vide (c)

(g) *Opes, hon. & pot.* Ex hujusmodi bonis, tum quòd bene adeptus, tum quòd bene vsus sit, quis rectè laudatur. Vide (h)

(h) *Virtus.* Propter virtutem solam propriè quis laudatur: propter cetera bona, non nisi quatenus virtutũ sunt, aut indicia, aut adjumenta, aut præmia. Partit. ¶ 48. *Omnis vis laudandi vituperandique, ex his sumetur virtutum vitiorumque partibus.* Et Orat. l. 2. ¶ 82. *Perspicuum est illud, nec bonum virum propriè, et copiosè laudari, sine virtutum, nec improbum notari & vituperari, sine vitiorum, cognitione, satis insigniter atque aspere posse.* Atque ibid. *Genus, forma, vires, opes, divitiæ, cæteraque quæ fortuna det, aut extrinsecus aut corpori, non habent in se veram laudem: quæ deberi virtuti vni putatur: sed tamen, quod ipsa virtus in earum rerum vsu, ac moderatione maximè cernitur, tractanda etiam in Laudationibus hæc sunt naturæ & fortunæ bona: in quibus est summa laus, non extulisse se in potestate, non fuisse insolentem in pecunia, non se prætulisse alijs propter abundantiam fortunæ: vt opes & copiæ, non superbiæ videantur, ac libidini, sed bonitati ac moderationi, facultatem & materiam dedisse.* Imo, neque propter facta insignia, nisi quòd habituum insignia sunt, quis rite laudatur. Vt docet Philosophus Theod. l. 1. c. 9. *Laudamus eos qui fecerunt, quoniam facta signa sunt habitus; nam etiam eum, qui non fecit, laudaremus; si talem crederemus.*

(i) *Causis,* Præsertim Finibus: quos cum Adjunctis insignibus inprimis requirit Aristoteles Alex. c. 3. *Digna quidem laude ea sunt, quæ justa, quæ legitima, quæ utilia, quæ honesta, quæ jucunda, quæ facilia factu sunt.*

† Æn. 1. *Iulius à magno demissum nomen Iülo.*

(k) *Notatione.* Vt *Charilaus*, gratia populi. *Alexander*, virorum propulsator. † *Iulius*, ab *Iülo*, puber aut sanus: Et * *Cæsar* à cæso in acie elephanto.

* Servius in versum 290. [*Nascetur pulchrâ Trojanus origine Cæsar*] *Cæsar*, inquit, *dictus est, vel quòd cæso matris ventre natus est; vel quòd avus ejus, in Africa, manu propriâ occidit elephantem: qui Cæsar dicitur Pœnorum linguâ.*

(l) *Comparatione.* Theod. l. 1. c. 9. *Laudatum aliis compara: quod Isocrates ex consuetudine declamandi fecit. Sed oportet illustribus comparare: amplificat enim id, maximèque laudabile est, cum virtuosis melior ostenditur.*

(m) Addantur etiam Circumstantiæ, quæ facti laudem augent: quales à Philosopho citantur, ibid. *Vtaris autem eorum, quæ amplificant, pluribus: ut si solus, aut primus, aut cum paucis, aut quod maximè fieri oportuit, fecit; aut, ex temporibus & occasionibus, si sæpius eandem rem rectè gessit.*

(n) (o) Encomion dicitur quòd ἐν ταῖς κώμαις, in vicis & compitis ad populum habebatur. Panegyricum ἀπὸ τῆς πανηγύρεως, i. totius alicujus gentis conventu & celebritate: quamvis Encomion etiam extendatur ad quamvis laudem; & Panegyricum ad laudem alicujus principis viri, in nobili quovis consessu: qualis fuit facunda illa Plinii, in laudem Nervæ Trajani, Oratio, in Senatu habita. Quam Commentator Catanæus divinum appellat Panegyricum. Vide ☞ in Oratoriæ epilogo.

† Vid. (h)

* Partit. ¶ 48.

(p) *E contrar.* Theod. l. 1. c. 9. *Vituperatio è contrariis est.* Vt enim ex † virtutibus præcipuè ducitur laudatio; sic vituperium ex vitiis: quæ sæpe, virtutum specie ac nomine, commendari ostendet vituperator. * *Nam & prudentiam malitia, & temperantiam immanitas in voluptatibus aspernandis, & magnitudinem animi superbia in animis extollendis, ac despicientia in contemnendis honoribus, & liberalitatem effusio, & fortitudinem audacia,* & parsimoniam avaritia, *imitatur: & patientiam duritia immanis, & justitiam acerbitas, & religionem superstitio, & lenitatem mollitia animi, & verecundiam timiditas, & illam disputandi prudentiam concertatio captatioque verborum; & hanc Oratoriam vim inanis quædam profluentia loquendi.*

(q) Invectiva est vehemens Personarum, ex quibuscunque malis, vituperatio; vt æstimationi & nominis dignitati detrahatur. Cujusmodi fuit Demosthenis in Æschinem, & Æschinis, contrà, in Demosthenem; ac † Tullii in Q. Fusium & reliquos Antonianos, acris Oratio.

† Philip. 8.

(r) *Philippica.* Hujus appellationis author est Demosthenes: qui Orationes eas, quas in Philippum Macedonum regem habuit, ex nomine, Philippicas inscripsit. Vnde & Cicero 14 illas Invectivas, quia simili acerbitate in principem virum, (licèt diversi nominis) ferebantur, Philippicas etiam appellavit.

* Personæ ex factis laudatæ, *temporum* servato ordine, exemplum habet Isocrates in Oratione funebri pro Evagora, Salaminis rege: in qua virtutes ejus, & facinora egregia copiosè & splendidè persequitur vsque ad obitum. Et Plinius Iunior in nobili illa Oratione Panegyrica: quæ adeo purè, politè, acutè, magnificè, Trajani laudes depinxit; vt pro exquisito, & pene singulari Eloquentiæ exemplo Doctis habeatur. *Exempla Personæ laudatæ.*

In *Generum* ordine laudatio est pro lege Manilia: vbi res summo Imperatori necessarias, in quatuor distribuit genera: scientiam rei militaris, † virtutem, authoritatem, fœlicitatem; in ijs singulis Pompeium longè cæteris præstare, eodem, quo proposita sunt, ordine ostendit: sed priora duo rebus gestis confirmans, *temporum* quibus gesta sunt, ordinem servat. *† Fortitud.*

† Rei laudatæ exemplum est Orat. l. 1. ¶ 50. Vbi Orator, sub persona Crassi, Iuris-prudentiam laudat, ex variis Adjunctis. *Exempla laudatæ rei.*

Si esset ista cognitio juris magna ac difficilis; tamen vtilitatis manitudo deberet homines, ad suscipiendum discendi laborem, impellere. &c. *Sed Scævola ipse dicere solebat, nullius sibi artis faciliorem cognitionem videri*, &c. *ab vtili. à facili.*

Accedit verò, quò faciliùs percipi cognoscique jus civile posit, mira quadam, in cognoscendo, suavitas & delectatio. &c. *à jucundo.*

Fremant omnes licèt, dicam quod sentio, Bibliothecas mehercùlè omnium Philosophorum, vnus mihi videtur 12 Tabularum libellus (siquis Legum fontes & capita viderit) & authoritatis pondere, & vtilitatis vbertate superare. &c. *à dignitate ex comparatione ad Philosophiam.*

Percipietis etiam illam ex cognitione Iuris lætitiam, & voluptatem, quòd quantùm præstiterint Majores nostri prudentiâ cæteris gentibus, tum facillimè intelligetis; si cum illorum & Lycurgo, & Dracone, & Solone, nostras Leges conferre volueritis. &c. *à Iucunditate & à præstantia ex comparatione ad alienas leges.*

His ego de causis dixeram, ijs qui perfecti Oratores esse vellent, Iuris civilis cognitionem esse necessariam. *à necessario.*

Iam verò ipsa per sese quantum perito professori afferat honoris, gratiæ, dignitatis, quis ignorat? qui honoribus & rei-pub. muneribus perfunctus senex, suo jure dicat, quod apud Ennium Pythius Apollo, *à præmio, sive ab vtili & honesto.*

——————— Is ego sum,
Vnde sibi populi & reges consilium expetunt,
Suarum rerum incerti: quos ego meâ ope ex
Incertis certos, compotesque consili
Dimitto; vt ne res temerè tractent turbidas.

Est enim, sine dubio, domus Iuris-consulti totius Oraculum civitatis.

Aliud rei laudatæ exemplum est apud L. Florum l. 1. c. 16. Item c. 18. In hoc Tarentum, in illo Campaniam breviter ac magnificè laudat.

1. Reperitur etiam in *Consultatione* Demonstratio quædam, & Deliberatio: vt est Laus sapientiæ apud Aphthonium, & Parænesis ad studia virtutum & literarum apud Isocratem: quæ in genere Demonstrativo, & Deliberativo malè collocantur: cùm ista subjiciantur *Causæ*, quæ non de Thesi, vt Consultatio; sed de Hypothesi quærit. *Honestum* autem & *Turpe*, *Vtile*, & *Inutile*, *Æquum* & *Iniquum*, quæ in Hypothesi tria faciunt Causarum genera, in Thesi, seu Quæstione indefinitâ, quæ genera non habet, vno Consecutionis seu Qualitatis Statu comprehenduntur omnia. Vt probè Orator, *Tertio in Statu, in quo Quale sit quæritur, aut de Honestate, aut de Vtilitate, aut de æquitate dicendum est.* Vide c. 4. § 2. (f)(g) in notis.

2. Ad Demonstrationem Personæ pertinet Oratio natalitia, nuptialis, funebris, dedicatoria, gratulatoria, gratiarum actio.

3. Ad Demonstrationem Rerum, descriptio locorum, & rerum gestarum narratio. Descriptionem Ætnæ habet Virg: Æneid. 3.

——— *Horrificis juxtà tonat Ætna ruinis.* &c.

Et Æneid: 2. artificiosam admodum, rerum in excidio Troiæ gestarum, narrationem. ——— *Fracti bello, fatisque repulsi* &c.

C. 5. § 3.

De Causa Deliberativa.

CAusa Deliberativa est (a) Suasio vel Dissuasio.

Suasionis argumenta sunt (b) fines, (c) adjuncta, effecta, opposita, comparata, (d) exempla, &c. Denique (e) quibus Locis quod factum est laudatur, iisdem faciendum aliquid suadetur.

Dissuasiones fiunt è Locis contrarijs.

Ad c. 5. § 3.

(a) Deliberativi generis Definitionem Vide in (d) &c. § 1. Divisionem habet Aristoteles Theod. l. 1. c. 3. *Est autem Deliberationis alia pars Suasio, alia Dissuasio:* (Vide (a) in notis ad § 2.) *quas partes sic Idem definit ad Alex. c. 1. Suasio est ad aliquid eligendum, aut dicendum, agendumve, exhortatio: Dissuasio vero, nequid eligatur, aut dicatur, agaturve, dehortatio.*

(b) (c) * Fines & † Adjuncta quædam insignia præcipuè commendat Aristoteles, Alex. c. 1. *His autem ita definitis, Suasor ostendat oportet, hæc ad quæ exhortatur, & justa & legitima, & vtilia, & honesta, & jucunda, & facilia factu esse: quod si minùs id poterit; monstrandum erit, cùm ad laboriosa et gravia quædam exhortatur, hæc factu*

* Vide (f) ad c. 5. § 1.
† Vid. l. 2. c. 2. § 1.
Suasor.

*factu & poßibilia esse, & quam * necessaria. Dissuasor autem ex contrariis dehortetur oportet, vt neque justum, neque legitimum, neque vtile, neque honestum, neque jucundum, neque factu poßibile hoc sit: vel saltem & laboriosissimum id esse, & minimè necessarium.* Item Partit. ¶ 49 Orator. "Illa prima sunt Suasori, aut Dissuasori videnda, quid † aut possit fieri, aut non possit: & quid * aut † necesse sit, aut non necesse. Nam & si quid effici non potest Deliberatio tollitur, quamvis vtile sit; & si quid necesse est (necesse autem id est, sine quo salvi liberique esse non possumus) id est reliquis commodis anteponendum. Cùm autem quæritur quid fieri possit; videndum etiam est, quàm facilè possit. Nam quæ perdifficilia sunt, perinde habenda sæpe sunt, ac si effici non possent. Et cùm de necessitate attendemus, etsi aliquid non necessarium videbitur; videndum tamen erit, quàm sit magnum. Quod enim permagni interest, pro necessario sæpe habetur. Itaque cùm constet hoc genus Causarum ex Suasione & Dissuasione; Suasori proponitur simplex ratio: Si & vtile est, & fieri potest, fiat: Dissuasori duplex: vna, Si non vtile est, ne fiat; altera, Si fieri non potest, ne suscipiatur. Sic Suasori vtrumque docendum est: Dissuasori alterum infirmare sat est.

* Secundæ signif. vid. l. 2. c. 2. § 1.

Dissuasor.

† * In deliberádo efficiendi facultas & vtilitas spectandæ.

† Valde vtile. v. dict. §.

Suasor.

Dissuasor.

"Vtilitas in discernendis bonis malisque (*quorum genera vide in* (c) *ad cap.* 5. § 2.) versatur. Hìc illud videndum, quantò magis homines mala fugiant, quàm sequantur bona. Nam neque honesta tàm expetunt, quàm devitant turpia. Quis enim honorem, quis gloriam, quis laudem, quis vllum decus, tàm vnquam expetat; quàm ignominiam, infamiam, contumeliam, dedecus, fugiat? quarum rerum dolor gravis est. EST genus hominum ad honestatem natum, sed malo cultu pravisque opinionibus corruptum. Quare, in cohortando atque suadendo, propositum quidem nobis erit illud, vt doceamus qua vi bona consequi, malaque vitare possimus. Sed apud homines bene institutos, plurimùm de laude & de honestate dicemus: maximèque ea virtutum genera tractabimus, quæ in communi hominum vtilitate tuenda augendaque versantur. Sin apud indoctos imperitosque dicemus; fructus, emolumenta, voluptates, vitationesque dolorum, proferantur.

Vtilitas.

"In efficiendi facultate, quibuscum, & contra quos, quo tempore, quo loco, quibus auxiliis armorum, pecuniæ, sociorum, earumque rerum quæ ad quamque rem efficiendam pertinent, possimus vti, requirendum est. Neque solùm ea sunt quæ nobis suppetunt, sed etiam illa quæ adversantur, videnda.

Efficiendi facultas.

"Dissuadentibus autem aut vtilitas labefactanda est; aut efficiendi difficultates efferendæ.

Dissuasor.

Dissuasor item, vt vituperator, curet oportet, ne fallant ea auditorem vitia, quæ virtutem videntur imitari. Vide (p) ad c. 5. § 2.

(d) *Exempla.* Partit. ¶ 49. *Et Suasor & Dissuasor, ad augendum,*

 habeat

habeat exemplorum, aut recentium, quò notiora sint, aut veterum, quò plus authoritatis habeant, copiam. Et Q. l. 3. c. 8. *Usum exemplorum, nulli materiæ magis convenire, meritò fere omnes consentiunt: cùm plerùmque videantur respondere futura præteritis; habeaturque experimentum, velut quoddam rationis testimonium.* Sed delectum hìc habendum esse Idem monet: *Quamvis exempla plurimùm in consilijs possunt, quia facillimè ad consentiendum homines ducuntur experimentis; refert tamen quorum authoritas à quibus adhibeatur.*

(e) *Quibus locis.* Theod. l. 1. c. 9. *Habent autem communem formam laudes cum Deliberatione. Nam quæ in Admonendo diceres, ea, Dictione orationis commutatâ, Laudem constituunt. Ut*, Non oportet gloriari in iis quæ à fortuna sunt; sed in iis quæ à seipso: *ac ita quidem dictum Admonitionis vim habet: sic verò Laudationis*: Non gloriatur in iis quæ à fortuna, sed in iis quæ à seipso sunt. *Quare cùm laudare velis, vide quid admoneres: & quando admonere velis, vide quid laudares.*

☞ 1. Ut Laudatio, sic Suasio rei indefinitæ, ad Consultationem non ad Causam, spectat. Vide ☞ 1. post Notas ad §. 2.

2. Deliberativo generi subjiciuntur, Oratio Monitoria, Consolatoria, Mandatoria, Petitoria. Obiurgatio, Expostulatio, Exprobratio, (quas hìc nonnulli reponunt) quòd de factis sint præteritis, ad tertium genus referendę sunt.

3. Materia Deliberationis quæ sit, vide (h) ad § 1.

C. 5. S. 4.
De Causa Iudiciali.

Causa Iudicialis est (a) vel Accusatio, vel Defensio.

Accusationis argumenta, in statu Conjecturali, sunt (b) causa, (c) effectum, (d) testimonium: (e) ex Circumstantijs etiam [personâ, loco, tempore] Conjectura capienda. In statu Qualitatis argumenta sunt, quælibet (f) Iuris partes; quæ (g) justum & injustum definiunt.

Defensio Accusationem depellit, in statu Conjecturali, criminis intentati (h) inficiatione, & (i) argumentorum infirmatione: in statu Qualitatis, factum, quod negari non potest, vel (k) Iure (l) scripto, aut (m) non scripto, approbando; vel (n) Æquitatis nomine, excusando, aut extenuando.

Ad c. 5. § 4.

(a Causæ Iudicialis Definitionem vide in (d)&c. § 1. Divisionem habet Aristoteles Theod. l. 1. c. 3. *Iudicij verò alia pars est Accusatio, alia Defensio.* (vide (a) ad § 2.) Has sic definit Idem, Alex. c. 4. *Accusatio est injuriarum criminumque expositio: Defensio, criminum et injuriarum, quæ vel in Accusationem vel in Suspicionem venerint, dissolutio.*

Accusatio de re pecuniariâ Petitio dicitur: Defensio Recusatio: quæ ideo, Invent. l. 1. ¶ 10. vnà exprimuntur. *Iudiciale genus est, quod positum in judicio, habet in se Accusationem & Defensionem; aut Petitionem & Recusationem.*

(b) *Causa.* Partit. ¶ 50. "In Conjectura, cùm est in Inficiando Reus, Accusatori (Accusatorem pro omni Actore & Petitore appello) hæc duo sunt prima, Causa & Eventus. Causam appello rationem efficiendi; Eventum id quod est Effectum.

Causa duas habet partes; voluntatem, & Facultatem efficiendi. Partit. ¶ 50. "Facti suspicio confirmatur, cùm & voluntatis in Reo causæ reperiuntur, & Facultas: (*sicut Theod. l. 2. c. 19 demonstrat Aristoteles.* "Quod quis volebat & poterat, fecit: nam omnes, si possunt, cùm voluerint, agunt.) *Causæ partes 2. Voluntas & Facultas.*

Voluntas Vtilitate cietur, & Affectibus. *Voluntatem cient vtilitas & affectus.*

Ibidem. "In voluntate autem, Vtilitas ex adeptione alicujus commodi, vitationeque alicujus incommodi quæritur: vt aut Spes aut Metus impulisse videatur; *Et paulò antè*, Vtilitatis Conjectura movetur, si illud quod arguitur, aut Spe bonorum, aut malorum Metu fecisse dicitur: quod eò fit acrius, quò illa in vtroque genere majora ponuntur. *Vtilitas est in adeptione boni, & vitatione mali.*

"Spectant etiam ad Causam facti, motus animorum: si ira recens, si odium vetus, si vlciscendi studium, si injuriæ dolor: si honoris, si gloriæ, si imperii, si pecuniæ, cupiditas: si periculi timor, si æs alienum, si angustia rei familiaris: si audax, si levis, si crudelis; si impotens, si incautus, si insipiens; si amans, si commotâ mente, si vinolentus: si cum spe efficiendi, si cum opinione celandi; aut (si patefactum esset) depellendi criminis, vel perrumpendi periculi, vel in longinquum tempus differendi: aut si judicii pœna levior, quàm facti præmium; aut si facinoris voluptas major, quàm damnationis dolor. *Voluntas affectibus excita.*

In efficiendi Facultate, spectantur animi & corporis vires, tela, opes, socii, aliaque auxilia, quæ ad facinus, quod arguitur, patrandum valent. *Facultas.*

(c) *Effectum.* Ibidem. "Effecta, seu Eventus, qui ex Causis efficiuntur, sunt consequentia quædam signa præteriti, & quasi impressa facti vestigia: quæ quidem vel maximè suspicionem movent; & quasi tacita sunt criminum testimonia. Atq; hæc quidem graviora, quòd *Causæ* communiter videntur insimulare, & arguere omnes posse,

" posse, quorum non interfuerit aliquid; *hæc* propriè attingunt eos " ipsos, qui arguuntur: vt telum, vt vestigium, vt cruor, vt " deprehensum aliquid, quod ablatum ereptumque videatur, vt re- " sponsum inconstanter, vt hæsitatum, vt titubatum, vt cum aliquo " visus ex quo suspicio oriatur, vt eo ipso in loco visus in quo facinus, " vt pallor, vt tremor, vt scriptum, aut obsignatum, aut depositum " quippiam. Hæc enim & talia sunt, quæ, aut re ipsâ, aut etiam an- " tequàm factum est, aut postea, suspiciosum crimen efficiunt. Verisi- " milia autem partim singula movent suo pondere; partim, etiamsi " videntur esse exigua per se, multitudine tamen, cùm sunt coacervata, " proficiunt. Quæ si non erunt, tamen *Causis* ipsis niti opor- " tebit: adjunctâ illa disputatione communi, *Non fuisse illum* " *tam amentem, vt Indicia facti aut effugere aut occultare* " *non possit; vt ita apertus esset, vt locum* * *crimini relinque-* " *ret.*

* i. criminationi.

Communis ille contrà locus, *Audaciam temeritati, non prudentia esse conjunctam.*

(d) Testimonium, quod hìc, vt plerùmque ad Confessionem liberam restringitur, (vid. l. 2. c. 2. §. 6. ¶ 1. (f) in notis) in Iudiciis maximi solet esse momenti. De quo in Partit. ¶ 51. " Si erit etiam " Testium facultas; primò genus erit ipsum laudandum: dicendumque, " Ne argumentis teneretur Reus, ipsum suâ cautione fecisse; Testes " effugere non potuisse: tum singuli laudentur: deinde etiam, " Argumento firmo, quia tam sæpe falsum est, posse rectè non " credi; viro bono & firmo, sine vitio Iudicis, non posse non cre- " di. Atque etiam, si obscuri testes erunt, aut tenues; dicendum erit, " Non esse ex fortuna fidem ponderandam: aut, eos esse cuiusque " locupletissimos testes, qui id de quo agitur, facillimè scire possint. " *Sed* † providendum, ne timidus, ne inconstans, ne imprudens " Testis sit. Turbantur enim, & à Patronis diversæ partis " inducuntur in laqueum: & plus deprehensi nocent; quàm fir- " mi & territi profuissent. Multùm igitur domi antè versandi: ac " variis percontationibus, quales haberi ab Adversario possunt, ex- " plorandi sunt.

† Q. l. 5. c. 7.

De Quæstione [seu testimonio tormentis extorto] vide quæ Partit. loco citato sequuntur. *Sin Quæstiones habitæ; dicendum de vi doloris, de opinione Majorum: qui eam rem totam, nisi probavissent, certè repudiâssent.*

(e) *Ex Circumst*: Partit ¶ 37. " Verisimilia reperiuntur ex perso- " nis, locis, temporibus. In quibus spectantur Naturalia, & for- " tuita.

" Naturalia Personæ sunt, *in corpore*, valetudo, figura, vires, ætas, " sexus: *in animo*, virtutes, vitia, artes, inertiæ, affectus; vt cupiditas, " metus, voluptas, molestia: *Fortuita*, genus, amicitiæ, liberi, pro- " pinqui, affines, opes, honores, potestates, libertas: & ea quæ sunt " iis contraria.

" Loci

"Loci *Naturalia* sunt, maritimi an remoti à mari; plani an montuo-
" si; læves an asperi; salubres an pestilentes; opaci an aprici: *Fortuita*,
" culti an inculti; celebres an deserti; coædificati an vasti; obscuri an re-
" rum gestarum vestigijs nobilitati; consecrati an profani.

" Temporis *Naturalia* sunt, præsens, præteritum, futurum; vetu-
" stum, recens, instans, paulò pòst, aut aliquando, futurum. Item An-
" nus ejusque partes; hyems, ver, æstas, autumnus; Mensis, dies, nox,
" hora: *Fortuita*, dies festus, natalitius, nuptialis, funebris; tempestas
" calida, frigida; tranquilla, ventosa; serena, pluviosa. Hujus igi-
" tur materiæ, ad argumentum subjectæ, perlustrandæ animo par-
" tes erunt omnes; & ad id quod agetur, ex singulis conjectura capi-
" enda.

(f) *Iuris partes.* * tum scriptæ, tum non scriptæ: quas qui non cognovit, promptam in Iudicijs dicendi facultatem habere non potest. Ideoque monet Orator, † *Meditata nobis, ad hoc Causarum genus, esse debebunt ea, quæ dicenda erunt in Orationibus, De Natura, de Legibus, de More Majorum, de omni parte Iuris.* — * v. l.2.c.2.(h) in Notis. † Partit. ¶ 53.

(g) *Iustum & injust:* * Fines istos, cum † Insignibus quibusdam Adjunctis, vt necessaria in hoc genere Argumenta, requirit Aristoteles ad Alex. c.4. *Accusatori dicendum est, quando improbitatis adversarios criminetur, Eorum facinora & injusta & iniqua esse, ac civibus perniciosa: cùm verò stultitia criminetur, Quòd & ipsi agenti inutilia ea sunt, & turpia, & injucunda, & quæ perfici nullo pacto queant.* — * v.c.5.§ 1.(f) in Notis. † v.l.2.c.2. § 2. & ☞

(h) *Inficiatione.* Partit: ¶ 41. " Aut totum est negandum, — *Defensio.* 1. *Inficiatio.*
" quod in argumentatione adversarius sumpserit, si fictum aut falsum
" esse possis dicere; aut (i) redarguenda ea, quæ pro verisimilibus sum-
" pta sunt: primùm dubia sumpta esse pro certis; deinde etiam in per- — 2. *Infirmatio Argument.*
" spicuè falsis eadem posse dici; tum ex ijs quæ sumpserit non effi-
" ci quæ velit. Accedere autem oportet ad singula: sic vniversa fran-
" gentur. Conquerenda etiam conditio communis periculi; si in-
" genijs hominum criminosorum, sit exposita vita innocentium. *Et* — *Causarum*
" *postea* ¶ 51. Defensionis autem est, primùm infirmatio causarum: — *Infirmatio.*
" Aut non fuisse, aut non tantas, aut non sibi soli, aut commodiùs po- — 1. *Ex voluntatis absentia.*
" tuisse idem consequi, aut non his esse moribus, aut non eâ vitâ, aut
" nullos animi motus, aut non tam impotentes, fuisse.

" Facultatum autem infirmatione vtetur, si aut vires, aut animum, aut — 2. *Ex facultatis defectu.*
" copias, aut opes, abfuisse demonstrabit: aut alienum tempus, aut lo-
" cum non idoneum, aut multos arbitros, quorum crederet nemini: aut
" non se tam ineptum, vt id susciperet, quod occultare non posset; neque
" tam amentem, vt pænas ac judicia contemneret.

" Consequentia autem diluet, exponendo non esse illa certa indicia — *Effectorum infirmatio.*
" facti, quæ etiam, nullo admisso, consequi possent: Consistetque in
" singulis: & ea, aut eorum quæ ipse facta esse dicit, propria esse defen-
" det, potiùs quàm * criminis; aut, si sibi cum accusatore communia — * i. facti quod arguitur.
" essent, pro periculo potiùs, quàm contra salutem valere debere.

Testium infirmatio. *Et* ¶ 44. "De toto genere Testium, quàm id sit infirmum, sæpe "dicendum est: & argumenta rerum esse propria, testimonia volunta-"tum: & de singulis testibus, Si naturâ vani, si leves, si cum ignomi-"nia, si spe, si metu, si iracundiâ, si misericordiâ, impulsi: si præmio, si "gratiâ adducti. *Nam* † si quoniam testes dicunt, sine vlla dubitatio-"ne credendum sit; Salus ipsa virorum fortium innocentiam tueri non "potest.

† *Pro Fonteio.*

Infirmatio Quæstionis. *De Testimonio autē non libero*, [*seu Confessione expressâ*] *sic item Orator loco citato in Partit.* "Sæpe etiam Quæstionibus resistendum est: "quòd & dolorem fugientes multi, in tormentis ementiti persæpe sunt, "morique maluerunt falsum fatendo, quàm inficiando dolere: multi "etiam suam vitā neglexerunt, vt eos qui his chariores quàm ipsi sibi "essent, liberarent: alij autem, aut naturâ corporis, aut consuetudine "dolendi, aut metu supplicij & mortis, vim tormentorum pertulerunt: "alij ementiti sunt in eos quos oderant. Atq; etiam incurrit alia quæ-"dam in Testibus, & in Quæstionibus ratio. Sæpe enim ea quæ dicta "sunt, si aut ambiguè, aut inconstanter, aut incredibiliter dicta sunt, aut "etiam aliter ab alio dicta; subtiliter [*i. scitis interrogationibus*] deprehenduntur. Qua de re sic ait Q. * *Prima fælicitas Interrogantis est, extorquere quod Testis noluerit. Hoc non alio modo fieri potest, quàm longiùs Interrogatione repetitâ. Respondebit enim quæ nocere Causæ non arbitrabitur: ex pluribus deinde quæ confessus erit, eò perducetur, vt quod dicere non vult, negare non poßit. Multa enim de ante-actis, multa de insecutis, loco, tempore, personâ, cæteris, est interrogandus, vt in aliquod responsum incidat, post quod, illi vel fateri quæ volumus necesse sit, vel ijs quæ jam dixerit, repugnare.* &c.

* l. 5. c. 7.

Porro quibus modis Testimonium & Quæstio [i. Confessio libera & expressa] probabiliores & improbabiliores fiant, vide Arist. ad Alex. c. 15. & 16. Itidem de Iure-jurando Testimonium confirmante vide c. 17. *Nemo certè pejerare vellet, cùm divini supplicij metu, tum dedecoris apud homines. Eritque subdendum, Latere homines posse, Deos autem non posse. Cùm verò adversarij ad Ius-jurandum confugerint; si extenuare id volumus, demonstrandum erit eorundem esse hominum, vt malè agant, & pejerare non curent: &c.* Quales Orator Gallos fuisse criminatur: **An verò istæ nationes religione jurisjurandi* &c.

Iuris-jurandi confirmatio & infirmatio.

* *Pro Fonteio.*

(k) *Iure.* Partit. ¶ 53. *Confitentur, in isto genere, qui arguuntur, se id fecisse ipsum, in quo reprehenduntur: sed Iure se fecisse dicunt.* Quamobrem, vt Accusatio, ita & Defensio, ex Iure petenda erit. Si damnum objicitur; quod tamen Iuri repugnare non ostendat Accusasator, facilis Defensio est: non enim injustum est, quod contra jus non est. Vt † *Iphicrates adversus Nausicratem faßus est fecisse se quod ille dicebat, & nocuisse; sed non fecisse injuriam.* Et *Glaucus à Diomede damnum quidem non mediocre, injuriam nullam tulit; cùm illam armorum fecit permutationem:

† Theod. l. 3. c. 15.
* Ethic. l. 5. c. 9

Homer.

Proque novem centum, pro ferro tradidit aurum.

(l) *Scripto.*

(l) *Scripto.* Si factum Lex videatur injuriæ incusare ; quærenda amica interpretatio. Et si vel Ambiguitatis, vel Defectus, vel Contrarietatis ratione, plures admittat Legis Scriptum sententias; in Ambiguitate (vbi verba eadem res varias significant) confirmanda erit quæ à nobis est sententia, infirmanda aliena: in Defectu, si Legis vniversalis & concisè positæ sententia nobis adversari videatur, supplenda erit, quam æquitas postulat Exceptio: in Contrarietate, genuina Legis nostræ sententia simpliciter tutanda; & Lex contraria, distinctione seu exceptione explicata, nostræ erit concilianda.

Plures scripti sententiæ. Ambigui. Imperfecti. Contrarij.

Mutliplicem Scripti sententiam, his tribus evenire modis, docetur l. 1. de Orat. ¶ 37 *Existunt* (inquit Crassus) *controversia etiam ex* † *Scripti interpretatione: in quo aut ambiguè quid sit Scriptum, aut contrariè, aut ita, vt à sententia Scriptum dissideat.*

† Non magis in legibus, quàm in testamentis, in stipulationibus, in reliquis rebus quæ ex Scripto aguntur. Top. ¶ 55.

De his singulis [Scripto sc: Ambiguo, Imperfecto, Contrario] præcepta tradit Orator. Partit. ¶ 54. " Ambigui sunt, duobus adversariis, præcepta communia. Vterque enim hanc significationem, qua " vtetur ipse, dignam Scriptoris prudentiâ esse defendet: vterq; id, quod " adversarius ex ambiguè Scripto intelligendum esse dicit, aut absurdum, aut inutile, aut iniquum, aut turpe, esse defendet; " aut etiam discrepare cum cæteris, vel aliorum, vel maximè, si poterit, " ejusdem: quamque defendet ipse, eamrem & sententiam quemvis " prudentem, & justum hominem, si integrum daretur, scripturum fuisse, " sed planiús: eamque sententiam, quam significari posse dicet, nihil " habere aut captionis, aut vitii: contrariam autem si probârit, fore vt " multa vitia, stulta, iniqua, contraria, consequantur. Cùm autem, " *Defectus ratione*, aliud scriptor sensisse videtur, aliud scripsisse; qui " Scripto nitetur, eum, re expositâ, recitatione vti oportebit: deinde in- " stare adversario, iterare, renovare, interrogare num aut Scriptum ne- " get; aut, contrá, factum inficietur. *Et quæ sequuntur lectu digna.* " Ille autem qui se sententiâ Legis voluntateque defendet, in consilio " atque in mente Scriptoris, non in verbis ac literis vim legis positam " esse defendet. *&c. vide locum.*

Ambigui præcepta.

Obscuri præcepta.

Pro sententiæ æquitate in Scripti defectu, sic Aristoteles. * *Æquum & bonum justum quidem est: non autem lege, sed emendatio legitimi justi. Cum enim Lex quidem vniversaliter loquitur; in his autem, præter vniversale, quippiam accidit; tum rectè sese habet, vt eâ parte, qua legislator omisit, atque peccavit absolutè locutus, emendetur defectus.*

* Ethic. l. 5 c. 10.

" Sin scripta inter se dissentiant, tanta series artis est, & sic inter se " sunt pleraque connexa & apta; vt quæ paulò antè præcepta dedimus " Ambigui, quæque proximè Sententiæ & Scripti, eadem ad hoc ge- " nus tertium transferantur. Nam quibus Locis in Ambiguo, defen- " dimus eam significationem, quæ nos adjuvat; iisdem, in Contrariis " Legibus, nostra Lex defendenda est. Deinde est efficiendum, vt " alterius Scripti sententiam, alterius verba defendamus. Ita quæ " modò de Scripto Sententiâque præcepta sunt, eadem huc omnia trans- " feruntur.

Contrarij præcepta.

Horum omnium exempla habet Q. l. 7.

C. 9 *Ambigui* in voce singulari exemplum est *Gallus. Vtrum enim avem, an gentem, an nomen significet, incertum est. Sic apud Græcos contendunt Leon & Pantaleon: quod scriptura dubia est, Bona omnia Μεοντι, an bona πάντα λέοντι relicta sunt.* In vocibus conjunctis exemplum est illud. *Testamento quidam poni jussit statuam auream hastam tenentem. Quæritur, Statua hastam tenens aurea esse debet, an hasta esse aurea in statua alterius materia.*

C. 6 *Imperfecti* exemplum est: *Fur quadruplum solvat. Duo surripuerunt pariter decem millia: petuntur ab vtroque quadragena: illi postulant, vt vicena vterque rependat. Nam & Actor dicit hoc esse quadruplum quod petit; & Rei hoc quod offerunt.* Item: *Liberi parentes alant, aut vinciantur. Non tamen alligabitur infans.* Item, *Peregrinus, si murum ascenderit, capite puniatur. Cùm hostes murum ascendissent, peregrinus eos depulit: petitur ad supplicium, ex generali Legis sententia: sed, adjectâ exceptione, Nisi servandæ civitatis causâ, liberatur.* Quamvis Exceptiones istæ Lege non scriptâ nitantur, æquitatis sc: vel naturæ: vt dissensio hìc scripti & sententiæ, atque legum contrariarum idem planè videatur.

C. 7 *Legum contrariarum* est exemplum: *Tyrannicidæ imago in Gymnasio ponatur: &, Mulieris imago in Gymnasio ne ponatur. Harum altera alteri Exceptionem, & inde sententiam alteram, parit. Nam vel prima Lex, à secunda explicata, sic jubet, Tyrannicidæ imago in gymnasio ponatur, nisi sit mulier; vel secunda à priori explicata, sic jubet, Mulieris imago in gymnasio ne ponatur, nisi sit tyrannicida.* Cùm prioris legis sententia absoluta sit, Tyrannicida in gymnasio ponatur: ideoque mulier, si tyrannicida: & secundæ, Mulier ne in gymnasio ponatur: ideoque nec tyrannicida, si mulier. Qui ergo pro mulieris tyrannicidæ statuâ in gymnasio collocandâ dicet, absolutam prioris legis sententiam vrgeat, & exceptivam secundæ: qui contra, absolutâ secundæ, & exceptivâ sententiâ primæ, vtatur.

(m) *non Scripto.* Si Scripta Lex pro nobis nulla occurret; confugiendum est ad Æquitatem, & legem Naturæ, quæ, vt potiores, prævalere debent: sicut docet Theod. l. 1. c. 15. Aristoteles. *Si Lex Scripta adversus nos sit; communi tunc Lege vtendum est, & Æquo ac bono, tanquam justioribus. Æquum enim & bonum idem permanet semper, & nunquam immutatur: sed ne Communis lex, cùm secundùm naturam sit: Ius verò scriptum sæpius. Vnde dictum est in Antigone Sophoclis,* († cùm sepulturæ Polynicen tradidisset) *Fecisse se præter Creontis Legem; sed non præter illam non Scriptam. Non enim nunc, aut nudius tertius, sed semper ea viget. Hanc ergo ego non curabam Hominis; verùm Nullius legem.* Ius autem hoc Commune * *defendit Factum, aut vitæ, aut pietatis, aut pudicitiæ, aut religionis, aut patriæ, nomine.*

† d. l. c. 13.

* Partit. ¶ 40.

(n) *Æquitatis.* Quòd si Iure nullo, Factum, vt justum, *approbare* dabitur; saltem, Æquitatis jure, quòd vel imprudentiâ, vel necessitate, vel

vel casu, admissum sit; aut *excusetur*, aut *extenuetur*. Vt Theod. l. 1. c. 10, docet Aristoteles. "Injuriari est sponte nocere contra Legē: sponte "autē facimus, quæcunq; scientes & nō coacti facimus. Quæ ergo vel "necessitate, vel ignorantiâ, vel casu fiunt, quia non fiūt sponte, sine in-"juria fiunt *Et d. l. c.* 13. Si ergo quod dictum est, Æquum & bonū est; "patet æquum etiam esse, ne tanti errores fiant, quanti injuriæ; nec quę "adversâ fortunâ eveniunt, tanti, quanti errores. Dicuntur autem Ad-"versâ fieri fortunâ, quæcunque, cùm præter opinionem fiunt, non fi-"unt ex pravitate: Errore autem, cùm nec præter opinionem, nec ex "pravitate: Injuriâ verò, cùm non præter opinionem, & ex pravitate: "Nam quæ cupiditate fiunt, ex pravitate fiunt. Æquum etiam est rebus "humanis, ad ignoscendum, commoveri: & non legem, sed legis scri-"ptorem; ac non verba, sed sententiam spectare: nec factum, sed vo-"luntatem; nec partem, sed totum; nec quis nunc, sed quis semper, aut "fere semper fuerit; considerare: & non iniquo animo injuriam ferre: "& oratione disceptare potiùs velle, quàm re: & in Arbitrium magis, "quàm in Forum, velle descendere. Nam Arbiter ad Æquum & bo-"num, & Iudex ad Legem spectat: & hac de causa Arbiter eligitur, vt "Æquum & bonum prævaleat.

1. Rhetorum nonnulli quædam facta singularia, vt Lucretiæ sibi mortem consciscentis, Demonstrativo generi subjiciunt: sed cùm Causa Iudicialis sit de factis præteritis justis, injustis, præsertim solis & singulis; rectiùs Personę dicitur, ob factū, vel Accusatio vel Defēsio; quā ipsius facti vel Vituperatio vel Laudatio. Quā ob causam Invectiva, quā aliqui Accusationi subjiciunt, meliùs in Vituperatione collocatur: cùm in ea non de singulari aliquo crimine, aut paucis, quis accersitur in judicium; sed ob facinorum multitudinem, quotquot recoli possūnt, & simul ob habitus malos, ac bonorum privationes, & conferta cujuscunque generis mala, vituperatur.

2. *Omnium cæterarum rerum Oratio ludus est homini non hebeti, neque inexercitato, neq; communium literarum & politioris humanitatis, experti: in Causarum contentionibus magnum est quoddam opus, atque haud scio, an, de hujusmodi operibus, longè maximum: vbi adest armatus adversarius, qui sit & feriendus & repellendus: vbi sæpe is, qui rei Dominus futurus est, alienus atq; Iratus, aut etiam amicus adversario, & inimicus tibi est, &c.* Orat. l. 2. ¶ 41.

3. Sæpe fit vt eâdem Oratione, & Laudet, & Suadeat, & Defendat, Orator: sed genus Causæ non ex Thematis tractatione, sed ex Themate ipso dignoscitur, & denominatur.

LIBER

LIBER SECVNDVS *De* Partitione ORATORIÆ:

Caput Primum,

De quinque Oratoriæ partibus.

FINITA finitione, ſequitur Partitio. Oratoriæ partes numerantur (a) quinque: Inventio [c. 2.] & Diſpoſitio, [c. 3.] Elocutio & Pronunciatio, [c. 4.] atque Memoria. [c. 5.] E quibus (b) primum par Dialecticæ, alterum Rhetoricę, acceptum refert: partem quintam non ab Arte, ſed à Natura traditam, vt ſibi, præ cæteris artibus, (c) neceſſariam, & quaſi peculiarem, aſſumit; & præceptis perficit.

Ad Cap. I.

(a) Quint. lib. 3. cap. 3. *Omnis orandi ratio quinque partibus conſtat; Inventione, Diſpoſitione, Elocutione, Memoriâ, & Pronunciatione, ſive Actione: vtroque enim modo dicitur.* Sicut Invent. l. 1. ¶ 11. *Partes hæ ſunt, quas plerique dixerunt, Inventio, Diſpoſitio, Elocutio, Memoria, Pronunciatio.* Et Orat. l. 1. *Cùm ſit omnis Oratoris vis ac facultas in quinque partes diſtributa; primùm reperire debet quid dicat, deinde inventa non ſolùm ordine, ſed etiam momento quodam atque judicio diſpenſare atque diſponere, tum ea denique veſtire atque ornare oratione, poſt memoriâ ſepire, ad extremum agere cum dignitate & venuſtate.* Item l. 2. vbi Antonius de Rhetoribus Græcis, *Quinque faciunt quaſi membra Eloquentiæ: invenire quid dicas, inventa diſponere, deinde ornare verbis, poſt memoriæ ma ndare, tum ad extremum agere ac pronunciare.*

Quinarius hic partium numerus demomſtrari videtur, ex ijs quæ habet Q. in procemio libri 8: vbi dicit, *Orationem omnem conſtare rebus & verbis: in rebus intuendam* Inventionem, *in verbis* Elocutionem, *in vtriſque* Collocationem, *quæ memoria complecteretur*, actio commendaret.

(*b*) *Primum par.* Topic. ¶ 2. *Cùm omnis ratio diſſerendi duas habeat partes, vnam inveniendi, alteram judicandi; vtriuſque princeps, vt mihi quidem videtur, Ariſtoteles fuit. Stoici judicandi vias*

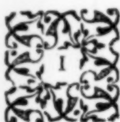
as

as diligenter persecuti sunt, e.i scientiâ quam Dialecticen appellant: Inveniendi verò artem, quæ Topice dicitur, quæque ad usum potior erat, & ordine naturæ certè prior, totam reliquerunt.

(c) *Necessariam.* Q. l. 1. c. 1. *Nam & maximè necessaria est Oratori memoria, & ea præcipuè firmatur, atque alitur, exercitatione.* v. (h) in cap. 5.

Cap. 2. De Inventione.

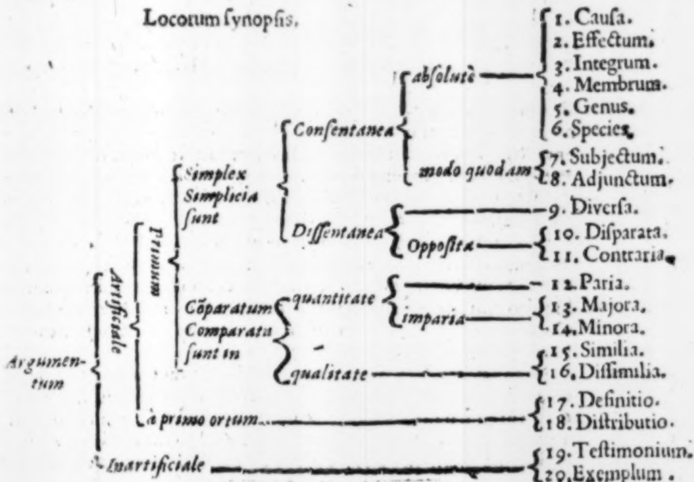
§ 1. De Argumentis.

Nventio est (a) prima pars Oratoriæ, de (b) inveniendis argumentis.

Argumentum est, quod ad aliquid (c) arguendum (d) affectum est.

Argumentorum genera numerantur (e) bis dena: Consentaneorum 8, Causa Effectum, Integrum Membrum; Genus Species, Subjectum Adjunctum; Dissentaneorum tria, Diuersa, Disparata, Contraria; Comparatorum in quantitate 3, Paria, Majora, Minora; in qualitate 2, Similia, Dissimilia; orta 2, Definitio, & Distibutio; Inartificialia 2, Testimonium & Exemplum.

Ad cap. 2. § 1.

(a) Invent. l. 1. ¶ 13. *Inventio, quæ princeps est omnium partium, potissimùm in omni Causarum genere, qualis debeat esse consideretur.*

(b) Huic definitioni congruit illa d. l. ¶ 11. *Inventio est excogitatio rerum verarum aut verisimilium, quæ Causam probabilem reddant* [i. argumentorum.] v. (c)

(c) *Arguere* hìc non minùs latè patet, quàm *persuadere*: id quod vel voces ipsæ arguunt & persuadent: Quod enim est Græcè πείθω à πείθω persuadeo, id est Latinè argumentum ab arguo. Hinc fit, vt quot sint persuadendi, totidem sint arguendi, modi: persuadetur enim & arguitur, vel conciliando, vel concitando, vel explicando, vel probando, vel amplificando. Vnde oritur illa argumentorum distinctio, in explicantia, probantia, amplificantia, conciliantia, concitantia: quibus omnibus rei controversæ fides fit, & Causa probabilior. Ideoque non malè definitur à Cicerone in Partit: ¶ 11. *Argumentum est probabile inventum ad faciendam *fidem.* Et in Topicis ¶ 3. *Argumentum est ratio, quæ rei dubiæ faciat fidem:* nisi quod *Affectio illa*, quæ Argumenti quasi forma est, desideretur. v. (d).

* Fides est firma opinio. Partit. ¶ 19.

(d) *Affectum est.* Est enim in omnibus argumentis mutua quædam duorum inter se Affectio: vt Causarum cum effectis, Generis cum specie, Similis cum simile, &c. Genus enim tantùm arguit speciem: & à Specie solùm genus arguitur. Et sic de cæteris.

(e) *Bis dena.* In Topicis: Partit:, & l. 2. de Orat: Artificialis argumenti genera enumerantur hæc. *Totum, pars, definitio, distributio, notatio, conjugata, genus, forma,* [*seu species*] *similitudo, dissimilitudo, contraria, adjuncta, consequentia, antecedentia, repugnantia, causa, effecta, comparatio majorum, minorum, parium.* Hìc si quis *Subjecta* desideret; ex Adjunctis intelligantur: quum neque hæc sine illis, neque illa sine his esse possunt. *Diversa* etiam hìc omittuntur, quòd non re, sed ratione dissentiant; neque tam probationi, quàm explicationi inserviant. *Repugnantia* poni videntur pro disparatis: vt innuit Exemplum: *Repugnat enim* (inquit) *rectè accipere & invitum reddere*: Adeoque ipse Ramus aliquando, vt Talæus in locum testatur, Repugnantia dixit pro Disparatis. *Totum* & *Pars* significant hìc synecdochicôs, vt passim, Integrum & Membrum. *Antecedentia* & *Consequentia*, quæ abundare putes, ad Adjuncta (in quo Loco, tam ante rem & post rem, quàm cum re, Signa Orator collocat) cōmodè referri posse videntur: quamvis hìc ideo diffidere vult; quòd (vt placet) Adjuncta non semper eveniant, Consequentia semper. De Testimonio & Exemplo duabus Inartificialis argumenti speciebus, vid: § 6.

Loci. ☞ Nota hæc argumentorum genera, alicubi maluit Cicero *Locos* nominare: (è quibus sc: argumenta specialia depromi aptè dicantur.) vt Partit. ¶ 16: vbi cùm omnia argumentorum genera, tum artificialium, tum inartificialium, proposita essent; de ijs quærit C. F. *Omnibusne ex his locis argumenta sumemus?* Et in Top. ¶ 2. *Vt earum rerum quæ absc*ondita

sunt,

sunt, demonstrato & notato loco, facilis inventio est; sic cùm pervestigare argumentum aliquod volumus, Locos *nôsse debemus. Sic enim appellata ab Aristotele sunt, hæ quasi sedes, è quibus argumenta promuntur.* nimirum Top. l. 8. *Primùm quidem,* Locum , *ex quo argumentum sumat, invenire debet is, qui quæstionem positurus est.* Exemplo res illustretur.

* *Ira odium generat, concordia nutrit amorem.*

Hìc *Ira odij* argumentum est, vt *concordia amoris*, vtrumque è *Loco* Causarum desumptum: contrà *Odium* arguit *iram*, *concordiam Amor*, è *Loco* Effectorum.

[Quæ subjiciuntur, de *Locis*, [seu Argumentorum generibus] breves & methodicæ præceptiones, è Petro Ramo (cuius singulare, in Artibus restituendis, acumen nunquam satis admirari possum) non tam ex parte collectæ, quàm integrè transumptæ sunt: nisi quòd hìc illìc paulò secus quædam efferuntur, quò sint in Oratoriæ vsum accommodatiora. Nec certè iniuriâ. Quæ enim meliùs dici non possunt, cur mutando deteriora fierent?

Cap. 2. § 2. De Argumentis Consentaneis.

¶ 1 *De Absolutè consent.*

ARgumentum est (a) vel Artificiale, quod ex sese arguit; vel Inartificiale. *Argumenti distributio.*

Artificiale est vel primum, quod est suæ originis; vel à primo ortum. Primum est vel simplex, quod simpliciter & absolutè consideratur; vel comparatum. Simplex est vel consentaneum, quod consentit cum re quam arguit; vel dissentaneum. Consentaneum consentit vel absolutè, vt *Causa* & *Effectum*, *Totum* & *Pars*; vel modo quodam, vt *Subjectum* & *Adjunctum*. *CONSENTANEA.*

Causa est, cuius vi res est. Est autem (b) quadruplex, *Causa.*
Efficiens à } qua, Forma per quam, }
Materia ex } Finis propter quem, } res est. Effectum est, *Effectum.*
quod è Causis existit. Sive igitur gignatur, sive corrumpatur, sive motu quolibet moveatur quidlibet; hic motus, & res motu facta Effectum dicitur: Sic gladius est Effectum: cuius Efficiens est faber; Materia ferrum; forma figura, per quam ab aliis instrumentis distinguitur; finis oppugnatio & propugnatio. Sic facta, scripta, dicta, sunt hominum Effecta; qui vicissim eorum sunt Causæ efficientes. Horum locorum (c) magnus & frequens vsus est.

Totum est, quod continet partes. Pars est quæ continetur à Toto. Est autem Totum vel Integrum, vel Genus; vt Pars Membrum, vel Species.

Integrum est Totum, cui partes sunt essentiales: Membrum est pars Integri. Sic Oratoria est Integrum, cuius membra sunt Inventio, Dispositio, Elocutio, Pronunciatio & Memoria. *Integrum. Membrum.*

Ex his enim Partibus Oratoria constituitur.

Genus. *Species.* Genus est Totum Partibus essentiale. Species est pars generis. Orator l.1. de Orat. sic definit, *Genus est id, quod sui similes communione quadam,* [hoc est, communi generis essentiâ] *specie autem differentes, duas aut plures complectitur partes.* Sic *Causa* est genus, cujus Species sunt *Efficiens, Materia, Forma, Finis*: quæ generi subjectæ ejus *essentiam* [nempe *Argumentum absolutè consentaneum*] habent.

Quæ inter summum genus & speciem infimam intermedia sunt, vt superiorum species, ita inferiorum sunt genera.

(a) *Vel Artif.* Primam hanc Argumenti divisionem, in Artificiale & Inartificiale, seu Insitum & Assumptum, docet Orator Partit. ¶ 9. *Fides fit argumentis aut in reipsa insitis, aut assumptis.* Et l. 2. de Orat. ¶ 45. *Ad probandum autem duplex est Oratori subjecta materies: vna rerum earum quæ non excogitantur ab Oratore, sed in re posita, ratione tractantur: vt tabulæ, testimonia, pacta, conventa, quæstiones, leges, Senatus-consulta, res judicatæ, decreta, responsa, sunt; & reliqua, si qua sunt, quæ non ab Oratore pariuntur, sed ad Oratorem à Causa, atque à Reis deferuntur: altera est quæ tota in disputatione, & argumentatione Oratoris collocata est. Ita in superiori genere, de tractandis argumentis; in hoc autem, etiam de inveniendis cogitandum est.* Qui locus desumptus videtur ex Aristotele, Theod. l. 1. c. 2. † *Argumentorum alia inartificialia, alia artificialia. Inartificialia appello, quæ non à nobis excogitantur; sed in Causa extiterunt prius, & sponte suppetunt, vt Testes, Scripta: Artificialia verò, quæ ratione ac viâ à nobis excogitari possunt. Itaque ipsorum aliis vti oportet, alia etiam invenire.* Hanc distributionem sententiâ etiam suâ comprobat *Quintilianus. *Ac prima quidem illa partitio, ab Aristotele tradita, consensum fere omnium meruit: alias esse probationes, quas extra dicendi rationem acciperet Orator; alias quas ex Causa traheret ipse. Ideoque illas ἀτέχνους. [i. inartificiales;] has ἐντέχνους [i. artificiales] vocaverunt. Ex illo priore genere sunt præjudicia, rumores, tormenta, tabulæ, jus-jurandum, testes: in quibus pars maxima contentionum forensium consistit.*

† πίστεις.

* l. 5. c. 1.

(b) *Quadruplex.* Arist. de somno & vig. *Plures Causarum modi numerantur: nam 4 cujus res gratiâ quicquam est Causam affirmamus, & 1 vnde motus initium trahitur, item 2 materiam & 3 formam.* Vide etiam Physic. l. 2. c. 3.

(c) *Magnus.* Topic: ¶ 36. *Ex toto loco Causarum, in magnis quidem Causis vel Oratorum vel philosophorum, magna argumentorum suppetit copia. Conjunctus huic Causarum loco locus est Effectorum. Vt enim Causa effectum indicat; sic quod Effectum est, quæ fuerit causa demonstrat. Hic locus suppeditare solet Oratoribus & Poetis, sæpe etiam philosophis, (sed iis qui ornatè & copiosè loqui possunt) mirabilem copiam Dicendi, cùm denunciant quid ex quaque re sit futurum.*

§ 2. ¶ 2. *De Consent. modo quodam.*

Subiectum. Adiunctum.

Subjectum est, cui aliquid adjungitur. Adjunctum est, cui aliquid subjicitur. Vt Subjectum est aut recipiens aut occupans, [quod Objectum dicitur ;] ita Adjunctum aut receptum aut occupatum: vt Locus semper est in Subjectis ; ita Tempus in Adjunctis. Itaque *anima* scientiæ virtutis, *corpus* roboris pulchritudinis, *homo* divitiarum honoris, subjectum est recipiens: *color* visus, *sonus* auditus subjectum est occupans, seu objectum: quia hi sensus iis sensilibus occupantur & exercentur. Sic *voluptas* temperantiæ & intemperantiæ, *periculum* fortitudinis & ignaviæ, *divitiæ* liberalitatis & avaritiæ, objecta sunt. Sic *res numerabiles* Arithmeticæ, *mensurabiles* Geometriæ, subiiciuntur.

Vbi omnia hæc quæ Subjecta vel recipiunt vel occupant, eorum sunt Adjuncta. Omninoque qualitates, sive propriæ, quæ(a) soli, sive communes, quæ cum aliis, subjecto conveniunt : vt homini risus, & somnus. Denique quicquid vlli subjecto extrinsecùs accidit, adjunctum ejus est. Itaque factorum signa antecedentia, conjuncta, consequentia, in Adjunctis ponit Orator. Topic. ¶ 34. *Admonet Locus Adjunctorum, vt quæratur quid ante rem, quid cum re, quid post rem evenerit: Quæ ante rem quæruntur, talia sunt: mina, apparatus, colloquia, locus, constitutum convivium: Cum re autem pedum crepitus, strepitus hominum, corporum vmbræ, & siquid ejusmodi. At post rem, rubor, pallor, titubatio, & siqua alia Signa perturbationis & conscientiæ: præterea restinctus ignis, gladius cruentus, cæteraque quæ suspicionem facti possunt movere.* Quamvis Idem in Partit. hæc eadem ad effecta referre videatur. vide (c) in notis ad cap. 5. § 4. l. 1.

Insignes adiunctorum species.

Insignes quædam sunt Adjunctorum species, à Rhetoribus adeo frequenter, præsertim in Demonstrandi & Deliberandi materiis, nominatim citatæ, ac si eas inter ipsa argumentorum genera censerent. Hujusmodi sunt 1 Honestum ac Turpe; 2 Iucundum ac Triste; 3 Necessarium & Impossibile; atq; inter ea 4 Contingens, & Possibile; (quod est vel Facile vel Difficile) 5 Necessarium & Perniciosum; inter quæ est 6 Vtile & Invtile.

Honestum & Turpe.

1. *Honestum est, quod, cùm propter se eligibile sit, laudabile est*: Arist. Rh. ad Theod. l. 1. c. 9. Et ad Alex. c. 1. *Honestum est, ex quo splendor aliquis atque illustris honos, in eo qui aliquid gesserit, emanaturus sit. Huic contrarium, Turpe est.*

Iucundum & Triste.

2 *Iucundum est quod afficit gaudio*. Alex. c. 1. & Theod. l. 1. c. 11. *Iucundum est quod voluptatem efficit: Triste verò ac Dolorosum, vel ejus corruptivum est, vel contrariæ affectionis effectivum. Ita Iucundum est quod secundùm Naturam, vt plurimùm, proficiscitur: Triste autem Necessitas est: rectèque dicitur, violentum omne dolorem efficere. Quare curæ, seria, animi intentiones, tristia sunt: Necessitudine enim ac vi fiunt, nisi qui faciunt, assueti sint: horum verò contraria jucunda sunt: vt desidia, jocus, quies, accubationes, somnus, cùm nihil eorum*

vi fiat. Præterea cujus cupiditas inest, omne jucundum. Verùm quoniam voluptate frui tum est, cùm aliquo sensu afficimur; imaginatioque sensus quidam est debilis; necessarium est jucunda omnia, vel in sentiendo præsentia esse, vel in recolendo præterita, vel in sperando futura.

1. *Necessarium & Impossibile.*

3. Necessarium ambiguè significat, vel quod Impossibili, vel quod Pernicioso opponitur. *Necessarium* [primæ significationis] *est, quod ut fiat, arbitrij nostri non est; sed tanquam ex divina quadam aut humana necessitate omnino fit.* Alex. c. 1. Impossibile ex Necessario intelligitur, quod fieri nullo modo potest.

Possibile & Contingens.

4. *Possibile est, quicquid fieri naturâ potest.* Alex. c. 1. *Contingens autem quod potest cadere in utramque partem.* Arist. Interpret. c. 6.

Possibile duplex est: quod vix fit, & quod facile. Facile est, quod vel sine dolore, vel tempore brevi fit: Difficile enim aut dolore, aut magnitudine temporis diffinitur. Theod. l. 1. c. 6. Paulò secus ad Alex: c. 1. *Facile est quod brevi tempore, & minimo labore, impensâque absolvitur.*

Vel summatim sic. *Possibile* est, quod potest fieri. *Contingens*, quod potest fieri, & non fieri. *Impossibile*, quod non potest fieri. *Necessarium*, quod non potest non fieri. Vide Arist. Prior: l. 1. c. 11.

2. *Necessarium & Perniciosũ.*

5. *Necessarium* [secundæ significationis] *est, sine quo salvi liberive esse non possumus:* (Partit. ¶ 49:) ideoque est valde utile. Perniciosum contrà est, quod saluti & vitæ officit: ideoque est valde inutile & damnosum.

Utile & Inutile.

6. *Utile est præsentium bonorum conservatio, aut absentium comparatio; aut malorum instantium propulsatio, aut futurorum inhibitio. Itaque hominibus privatis utile est robur, forma dignitas, bona valetudo; fortitudo, sapientia, justitia; amici, pecuniæ, possessiones. His autem contraria inutilia sunt. Civitati utilia sunt concordia, vires ad bellum, pecunia, & proventuum copia, sociorum virtus, atque multitudo: Quæ verò his contraria, inutilia.* Alex. c. 1. Et Theod. l. 1. c. 8. *Utile est, quod civitatem conservat & tutatur.*

Ad §. 2. ¶ 2.

(a) *Soli.* Arist. Top. l. 1. c. 4. *Proprium est, quod solo inest & vicissim de re dicitur: velut hominis proprium est, Natum esse ad percipiendam Grammaticam. Neque enim quisquam id Proprium esse dicat, quod in aliam rem transferri potest.*

C. 2. § 3. De Dissentaneis.

¶ 1. *De Divers. & Disparatis.*

DISSENTANEA.

Dissentanea quæ à rebus quas arguunt [i. Dissentaneis] dissentiunt, sunt vel Diversa, vel Opposita. Diversa sunt, quę ratione tantùm

tùm dessentiunt: ideoque eidem simul attribui possunt; alteriusque affirmatio alterius negationem non constituit. Opposita sunt, quæ à se invicem, & ratione, & re dissentiunt: itaque eidem attribui, secundum idem, & eodem tempore non possunt: ex altero autem affirmato, alterum negatur. Opposita, quorum vnum multis opponitur, Disparata; quorum vnum vni tantùm opponitur, contraria sunt. *Diversa.* *Disparata.* *Contraria.*

Exemplum Diversorum est pro lege Manilia. *Non victoriam, sed insignia victoriæ reportârunt.* Et 2 de Arte. *Diversa.*

Non formosus erat; sed erat facundus Vlysses. Vbi *Victoria*, & *Insignia victoriæ*; *Formosus*, & *Facundus*, dissentionem rationis tantùm habent; quia simul esse in eodem possunt; neque alterius affirmatio, alterius negationem infert. Potest enim quis & formosus & facundus esse: neque quicquam impedit, quò minùs Idem, & victoriam, & insignia victoriæ reportet. Quamvis *vsu* alterum negetur, alterum affirmetur; eorumque notæ sint, *Non*; *Sed.* Quod idem vsu venit Disparatis: Quorum exemplum est Verr. 5. *Sunt homines Siculi non contemnendi; sed homines & satis fortes, & satis frugi, ac sobrij.* Hìc *contemnendi* & *fortes* Opposita sunt, quia ratione & re dissentiunt: ideoque eidem attribui non possunt, sed ex altero affirmato alterum negatur. Siquidem Siculi, si *fortes*; non sunt *contemnendi*: si *contemnendi*; non sunt *fortes.* Disparata porro sunt, quia vnum multis opponitur. *Contemnendi. Fortibus: Frugi, Sobrijs. Vsu* autem, vt in Diversis, ita in Disparatis, alterum negatur, alterum affirmatur. *Vlysses erat non formosus; sed facundus: Siculi non contemnendi; sed fortes*, &c. Sic *viride, ciner aceum, rubrum*, quæ media sunt inter *album* & *nigrum*, singula extremis, & inter se disparantur. Sic *homo, arbor, lapis*, & ejusmodi res infinitæ: nec eadem res potest esse *homo, arbor, lapis.* *Disparata.* i. act. 5. lib. 3.

§ 3. ¶ 2 *De Contr.*

Contraria sunt Relata, Adversa; Contradicentia, & Privantia: vt docet Cicero in Topicis, ¶ 33. & Arist. in Categ. c. 7. Sunt autem Contraria vel Affirmantia, quorum vtrumque affirmat; vel negantia, quorum alterum negat, quod alterum affirmat. *Contraria.*

Relata sunt contraria affirmantia, quorum alterum constat è mutua alterius relatione. vt Metam. l. 1. *Relata.*

——————— *Non hospes ab hospite tutus:*
Non socer à genero: fratrum quoque gratia rara est.
Imminet exitio vir conjugis, illa mariti.
Lurida terribiles miscent aconita noverca.
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Adversa sunt contraria affirmantia, quæ inter se, velut è regione, adversantur. Æneid. 2. *Adversa.*

Nulla salus bello: pacem te poscimus omnes.

Et pro Mar. *Nunquam temeritas cum sapientia commisceitur: nec ad consilium casus admittitur.*

Contradicentia.

Contradicentia sunt contraria negantia, quorum alterum negat vbique: vt *Iustus, non iustus.* Talia sunt Dori dicta, de quibus Phædria Eun. Act. 4. sc. 4. *Modo ait, modo negat.* Ex huiusmodi Contrariis constat Dialogus ille Catonis nimium Stoici, & Ciceronis; Pro Muræna. *Nihil ignoveris: Imo aliquid, non omnia. Nihil gratiæ causâ feceris: imo ne resistito gratiæ, cum officium & Fides postulabit. Misericordiâ commotus ne sis: Sed tamen est aliqua laus humanitatis. In sententia permaneto: Enimvero nisi sententia vicerit melior.* Quo in loco etiam, aliis pluribus Zenonis & Stoicorum paradoxis facetè vellicatis, moderatam Platonis & Aristotelis doctrinam, hoc modo opponit.

Privantia.

Privantia sunt contraria negantia, quorum alterum negat in eo tantùm subiecto, in quo affirmatum suapte naturâ inest: vt *Cæcum esse, & videre.* Atque hìc affirmatum dicitur Habitus: negatum Privatio. Martial. l. 5.

Semper eris pauper, si pauper es, Æmiliane:
Dantur opes nullis nunc, nisi divitibus.

Et Catil. 1. *Quid expectas authoritatem loquentium, quorum voluntatem tacitorum perspicis?*

Cap. 2. § 4, De Comparatis.

¶ 1 De Comp. in quant.

COMPARATA.

ARgumenta simplicia fuerunt in Consentaneis & Dissentaneis. Comparata sunt, quæ inter se comparantur. Sæpeque *Notis* breviùs indicantur; aliquando Partibus pleniùs distinguuntur: quæ *Propositio, Redditioque* nominantur. Comparata sunt vel in quantitate, vel in qualitate. In quantitate, Paria & Imparia. Cic. Top. ¶ 38. *Comparantur ea, quæ aut Maiora, aut Minora, aut Paria dicuntur.*

Paria.

Paria sunt, quorum est vna quantitas. Sic Arist. Met. l. 5. c. 15. ἴσα, ὧν τὸ ποσὸν ἕν. Et Cic. Top. ¶ 38. *Parium comparatio nec elationem habet, nec submissionem: est enim æqualis.* *Parium* Notæ sunt (1) *Par,* (2) *æquale,* (3) *æquare,* (4) *idem quod,* (5) *tam quàm,* (6) *tantò quantò,* (7) *tot quot,* & (8) *non magis, non minùs,* sive negatio imparium.

(1) Pro Mur. *Paria cognosco esse ista in L. Murena: atque ita paria, vt neque ipse dignitate vinci potuerit; neque te dignitate superârit.*

(2) Æneid. 3. *Et nunc æquali tecum pubesceret ævo.*

(3) Æneid. 6. *Imperium terris, animos æquabit Olympo.*

(4) Cat. 4. *Cuius res gestæ atque virtutes, iisdem, quibus Solis cursus, regionibus ac terminis continentur.*

(5) Æneid. 4. *Tam ficti pravique tenax, quàm nuncia veri.*

(6) Catil.

(6) Catul. *Tantò pessimus omnium poëta,*
Quantò tu optimus omnium patronus.

(7) Trist. 4. *Littora quot conchas, quot amæna rosaria flores,*
Quotque soporiferum grana papaver habet, &c.
Tot premor adversis, &c.

(8) Terent. *Non Apollinis magis verum, atque hoc responsum est.*

Atque hæc exempla sunt Explicationis: Probationis est Ter. in Adel. act. 5. sc. 3. vbi sic Demea contra Micionem argumentatur à Pari.

Mihi idem jus æquom est esse, quod mecum est tibi:
Quando ego non curo tuum, [Æschinem] *ne cura meum.*

[Ctesiphonem.] Et Cic. pro P. Sylla. *Neque verò quid mihi irascare, intelligere possum: si quòd eum defendo quem tu accusas; cur tibi quoque ipse non succenseo, qui accusas eum quem ego defendo? Inimicum (inquis) accuso meum: & amicum ego defendo meum.* Ratio est à Pari, quia vtrinque Par est irascendi causa: cum æquè molestum sit accusari amicum; atque defendi inimicum.

Imparia. Imparia sunt Majus & Minus. Majus est cuius quantitas excedit id quod arguit. Minus, cuius quantitas exceditur. Itaque vt in Paribus, Par semper arguitur à Pari; ita in Imparibus, aut Minus à Majore, aut Majus à Minore.

Majus. Propriæ Notæ *Majoris* arguentis *Minus,* sunt (1) *Non solum, sed etiam;* (2) *Malo, quàm;* (3) *Potius, quàm;* (4) *Plus, quàm;* (5) *Magis, quàm;* (6) *ante, quàm;* & (7) Comparatio Grammatica Argumento adiuncta.

(1) Cic. Pro Muræna. *Tollitur è Medio* ——— non solùm ista verbosa simulatio prudentiæ; sed etiam illa domina rerum ——— *sapientia: vi geritur res: Spernitur Orator* ——— non solùm odiosus in dicendo, aut loquax, sed etiam ——— *bonus: horridus miles amatur.* Hìc *non solùm* est nota Minoris, quod arguitur: *sed etiam* Majoris, quod arguit. Pro Milone est Logica quædam gradatio à Minore ad Majus: in qua Majoris affirmatio Minus præcedens probabilius facit. *Neque verò se populo solùm, sed etiam senatui tradidit: neque senatui modò, sed etiam publicis præsidiis & armis: neque his tantùm, verùm etiam ejus potestati, cui senatus totam Rem-publicam, omnem Italiæ pubem, cuncta populi Romani arma, commiserat.*

(2) Iuvenalis Satyr. 8. adversus gloriosum nobilem.

Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
Æacidæ similis, Vulcaneaque arma capessas;
Quàm te Thersitæ similem producat Achilles.

(3) Catil. 1. *Vt exul potiùs tentare, quàm consul vexare Rem-publicam possis.* Sententia est, vt Remp. vexare non possis: quæ illustratur collatione Majoris. *Vt exul potiùs tentare, &c.* Est illud quidem minus malum; sed ideo magis eligendum: *siquidem ex malis minimum.*

Sicut

Sicuti etiam videre est in Nomine. Phil. 10. *Mors civibus Romanis semper fuit servitute potior.* Hìc servitutis malum explicatur à morte, tanquam præferendâ, seu, potiùs tolerandâ. Quod in alia locutione æquipollente patet. Cives Romani mortem malunt quàm servitutem.

(4) Pro Marc. *Plus admirationis habitura, quàm gloria.*

(5) Plaut. Persa 1. 6. *Adolescens, vin' vendere istanc? S. magis lubet, quàm perdere.*

6. Eclog. 1. *Antè leves ergo pascentur in æthere cervi,*
Et freta destituent nudos in littore pisces; &c.
Quàm nostro illius labatur pectore vultus.

Sententia est, Nunquam obliviscar beneficia Cæsaris: quàm, Hyperbolicâ comparatione Majorum, illustrat Tityrus. Prius naturæ leges subvertentur; cervi pascentur in æthere, mare arefactum destituet pisces; quàm Cæsaris in me beneficia animo excident.

(7) Æneid. 1. *O passi graviora! dabit Deus his quoque finem.* Quasi dicat. Mala præterita graviora sunt præsentibus: illa passi estis: ergo quid ni & ista leviora? Vbi comparatio Grammatica pertinet ad argumentum: [sc. *Mala præterita:*] Argumentum autem est *Probationis*: Sicut Terent. Heaut. Act. 3.

——— ——— ——— *Satrapes si siet*
Amator, sufferre nunquam ejus sumptus queat:
Nedum tu possis ——— Argumentationis partes hìc exprimuntur, Assumptio & Complexio: ex quibus facilè intelligitur, quænam esset propositio. Sic itaque ratiocinatur Chremes: Si Satrapes eius amicæ sumptum sufferre non queat; Nedum tu Menedeme: at satrapes ejus Sumptum sufferre non potest: ergo nedum tu possis.

Minus. Notæ *Minoris* arguentis *Majus*, sunt (1) *Non solùm, sed ne*; (2) *Cùm, tum*; (3) Negatio Parium, & (4) Comparatio Grammatica adjuncta rei quæ arguitur.

(1) Catil. 2. *Nemo non modo Romæ, sed ne vllo in angulo totius Italiæ oppressus ære alieno fuit, quem non ad hoc incredibile sceleris fœdus asciverit.* Hìc *Non modò* est nota *Majoris* quod arguitur: *Sed ne, Minoris* quod arguit.

(2) Agrar. 2. *Quæ cùm omnibus est difficilis, & mala ratio; tum verò mihi præter cæteros.* *Tum* est nota *Majoris* quod arguitur: *Cùm Minoris* quod arguit.

(3) Phil. 9. *Omnes ex omni ætate, qui in hac civitate intelligentiam juris habuerunt, si vnum in locum conferantur, cum Serv. Sulpitio non sunt conferendi.* Pro Muræna. *Quod enim fretum, quem Euripum, tot motus, tantas, tam varias habere putatis agitationes fluctuum; quantas perturbationes, & quantos æstus habet ratio comitiorum?* Amplificantur hìc perturbationes comitiorum è loco Minorum: Freta non habent tot, tantas, tam varias agitationes fluctuum. Nam *tot, tantus, tam* Notæ sunt

Parium:

Parium: & Parium negatio (siquidem † Interrogatio instantis negationis vim habet) nota est Minoris. (4) Trist. 3. † v. Rhet: l. 1. c. 34.

Sævior es tristi Busiride, sævior illo,
Qui falsum lento torruit igne bovem.

Hìc Grammatica comparatio pertinet ad Maledicum, qui arguitur: & Busiris, cum Phalaride, argumentum est minus.

Atque hæc exempla sunt Explicationis. Probationis est, Remed l. 1.

Vt corpus redimas, ferrum patieris & ignes;
Arida nec sitiens ora levabis aquâ:
Vt valeas animo, quicquam tolerare negabis?
At pretium pars hæc corpore majus habet.

Hìc etiam, vt suprà, in exemplo Majoris, Assumptio exprimitur & Complexio: vnde Propositio hæc elicitur: *Si pro corpore quidvis grave patiere, multo magis pro animo, quæ pars est pretiosior:* Ass: *At, vt corpus redimas, ferrum patieris & ignes, arida nec sitiens ora levabis aquâ:* Comp: *Ergo vt valeas animo quicquam tolerare negabis?*

§ 4. ¶ 2. *De Comp. in qual.*

Comparata in qualitate sunt Similia & Dissimilia.

Similia sunt, quorum est eadem qualitas. Vti Arist: Metaph: l. 5. c. 15. ὅμοια ὧν ἡ ποιότης μία. *Similia sunt, quorum qualitas est vna.* Verùm **non res tota toti rei, necesse est similis sit; sed ad id ipsum, ad quod confertur, similitudinem habeat oportet.* — *Similia.* — * Heren: l. 4. ¶ 70.

Notæ Similitudinis, quæ vno verbo concluditur, sunt *Similis, Effigies, More, Instar, Tanquam, Sicuti,* & negatio Dissimilitudinis, *Haud secus, Non aliter.* Phil: 9. *Quanquam nullum monumentum clarius S. Sulpitius relinquere potuit, quàm effigiem morum suorum, virtutis, constantiæ, pietatis, ingenij, [filium.]* Trist; l. 1. — *Similitudo contracta.*

Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solus Achilleo tollere more potest.

Hoc est, Sicut Achilles, qui Telephum vulneravit, eundem sanare solus potuit; ita solus Cæsar, qui Ovidium in exilium misit, eundem potest revocare.

Explicata Similitudo est vel disjuncta, vel continua. *Explicata.*

Disjuncta est, quę terminos quatuor re ipsâ distinctos habet. Eclog. 5 *Disjuncta.*

Tale tuum carmen nobis divine poeta;
Quale sopor fessis in gramine.

Carmen ad *auditorem*, vt *sopor* ad *fessum*, termini 4 distincti sunt; Cic: Philip: 2. *Vt quidam morbo & sensus stupore, suavitatem cibi non sentiunt; sic libidinosi, avari, facinorosi, veræ laudis gustum non habent.*

Aliquando nota nulla est: Eclog: 2.

O formose puer nimium ne crede colori:
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Continua Similitudo est, quando est, vt primus terminus ad secundū, sic secundus ad tertium. De legib. l: 3. *Vt Magistratibus leges, ita populo præsunt Magistratus.* Hìc termini sunt tres, *lex, magistratus, populus.* — *Continua.*

Quanta sit hujus Argumenti vis indicat Quint: l. 5. c. 11. *Proximas*

ximas Exempli vires habet Similitudo. Et Cicero Partit. Vide § 6. ¶ 2. (f)

Dissimilia. Dissimilia sunt, quorum qualitas est diversa. Dissimilitudinis notæ sunt, *Dissimilis, Dispar, Differens, alius, aliter, secus,* & negatio similium. Pro Planc: *Quanquam dissimilis est debitio pecuniæ, & gratiæ.* Hanc Dissimilitudinem ibidem continuò Orator explicat. *Nam qui pecuniam dissolvit, statim non habet id quod reddidit: qui debet, is retinet alienum: gratiam autem qui refert, habet; & qui habet, in eo ipso quòd habet, refert.* Agrar: 2. *Alio vultu, alio vocis sono, alio incessu, esse meditabatur.* Loquitur Orator de Rullo, qui novo suo Tribunatu superbiens, mutatum animum, mutato externo habitu, indicari voluit.

Nota plerùnq; nulla est: & Dissimilitudo pleniùs explicatur. Quint l. 5 c. 11. *Brutus occidit liberos proditionem molientes; Manlius virtutem filij morte mulctavit.*

Catullus.

Soles occidere & redire possunt:
Nobis, cùm semel occidit brevis lux,
Nox est perpetuá una dormienda.

C. 2. § 5. De Ortis.

¶ 1. *De Definitione.*

ORTA. HUc usque argumenta prima fuerunt. Orta sunt Definitio, & Distributio.

Conjugata. De Conjugatis, quæ hìc primum locum obtinebant, varia est Rhetorum sententia. Arist. quidē ea in numerum Locorum admisit. Topic: l. 2. c. 9. ubi sic definit, σύστοιχα μὲν λέγεται τὰ κατὰ τὴν αὐτὴν συστοιχίαν ἅπαντα. οἷον δικαιοσύνη, δίκαιος, δίκαιον, δικαίως. Cicero, magistrum secutus, hanc finitionem sic reddit, & explanat Top. ¶ 10. *Conjugata dicuntur, quæ sunt ex verbis generis ejusdem. Ejusdem autem generis verba sunt, quæ orta ab uno variè commutantur: ut sapiens, sapienter, sapientia. Hæc verborum conjugatio συζυγία dicitur: ex qua hujusmodi est argumentum. Si compascuus ager est, jus est compascere.* At Quintil: usum hujus Loci quærens, quem non invenit, Locum ipsum, ut prorsus inutilē, respuit, l. 5. c. 10. *His* (inquit) *illud adjicere ridiculum putarem, nisi eo Cicero uteretur, quod* Conjugata *vocant: ut eos qui rem justam faciunt, justè facere. Quod compascuum est, compascere licere.* Et Talæus in locum ait, *Categoria primi derivati argumenti, tota nominalis est.* Quanquam sub nomine, argumentum aliquod, [putà Causa, effectum, Subjectū, adjunctum] aliquando lateat. Sed, iis in proprios locos relegatis, nomina ipsa variè commutata, à Figuris Rhetoricis excipientur.

Notatio. Notationem, quæ Conjugatis hìc conjuncta erat, Definitionis Locus videtur vendicare: cùm non tantùm sit & dicatur definitio nominis; sed etiam, in nomine definiendo, non nihil sæpe de rei natura

aperiat

aperiat: (vt in exemplis patet) ideoque ei Definitionis definitio conveniat: vt disertè docet Aristoteles Demonst: l.2. *Quoniam autem Definitio vocatur oratio, quid quaque res sit declarans; hinc profectò planum est, genus quoddam esse Definitionis, quo explicatur quæ sit cujusque vocabuli significatio: aut si breviùs appellare libet, nominis notatio: cujusmodi est oratio, quâ docetur, quæ sit vis ac significatio hujus verbi* Triangulus: [sc: tres habens angulos:] cui si præponas genus, [Figura] vera conficitur Trianguli Definitio. Notatio autem ipsa cum Definito non reciprocatur. Quàmvis enim omnis Triangulus tres habeat angulos; non tamen quicquid tres habet angulos est Triangulus. Cùm hoc etiam de corpore triangulari verè dici possit. Et licèt quicquid est Pyropus, flammas imitatur; non tamen quicquid flammas imitatur, est Pyropus. Et sic de cæteris.

Definitio est oratio, quæ id quod definitur explicat quid sit. C: Top: ¶ 25. sicut Aristoteles, & loco suprà citato, & Topic: l.1. c.4. *Definitio.*

Est autem Definitio vel *Nominis*, [quæ Notatio dicitur;] vel *Rei*. Notatio est Nominis interpretatio, quæ rei etiam naturam quadantenus (licèt non reciprocè) declarat: vti Socrates in Cratylo: *Nomen rerum substantias docendi discernendique instrumentum est*. Et posteà, *Rectam dicimus nominis rationem, quæ qualis queq; res sit ostendit. Oportet enim vt nominum institutor, nomen naturâ rebus singulis aptum, in vocibus & syllabis, exprimat. Sed hoc imprimìs circa nomina animadvertere decet, quòd sæpe literas addimus, sæpe etiam demimus, pro arbitrio.* Et, † *multa verba literis commutatis sunt interpolata.* Vt Fast: 6. *Notatio.* † Varro l.4.

Stat vi terra suâ, vi stando Vesta vocatur:
At focus à flammis, & quòd fovet omnia, dictus.

Et Verr: l.2. O * *Verrea præclara! Quò enim accessisti, quò non attuleris tecum istum diem! Etenim quam tu domum, quam vrbem adijsti, quod fanum denique, quod non eversum atque extersum relíqueris? Quare appellentur sanè ista Verrea, quæ non ex nomine, sed ex moribus naturáque tuâ, constituta esse videantur.* Item Met. 2.

Clara micante auro, flammasque imitante Pyropo.

* Verres in Sicilia Prætor *Mercellia* [diem Marcello festum] sustulit, & pro iis *Verrea* reposuit. ibid.

Fit etiam Notatio à contrariis, sive per Antiphrasin: *vt Lucus, quia vmbrâ opacus parum luceat. Ludus quia longissimè abest à lusu.* Quint: l.1. c.6. Sic *Bellum*, quia minimè bellum. *Mons* quia minimè movet. Qualia multa Ironicè fingi possunt.

De Notationis & vsu, & nomine, sic Tullius Top: ¶ 27. *Multa etiam ex Notatione sumuntur. Ea autem est, cùm ex vi nominis argumentum elicitur: quam Græci* ἐτυμολογίαν *vocant: id est, verbum ex verbo, veriloquium. Nos autem, novitatem verbi non satis apti fugientes, genus hoc* Notationem *appellamus; quia sunt verba rerum notæ. Itaque hoc idem Aristoteles* σύμβολον *appellat, quod Latinè est nota. Sed cùm intelligitur quid significetur; minùs laborandum est de nomine. Multa igitur, in disputando, Notatione eliciuntur ex verbo: vt cùm quæritur,* Postliminium *quid sit, & verbum ipsum notatur; Scævola filius junctum putat esse verbum*: *vt sit in eo* Post & Limen: *vt quæ à nobis* *Notationis vsus non exiguus.* *Postliminium quid.*

alienata sunt, cùm ad hostem pervenerint, & ex suo tanquam limine exierint; dein, cùm redierint post ad idem limen, Post-liminio *videantur rediisse.*

Definitio rei. Definitio rei est, quę reciprocè de definito dicitur, & naturā ejus explicat. Sic Arist: Top: l. 1. c. 7. Ejus Partes sunt *Genus* & *Differentia:* vt idem l. 6. c. 1. *Qui definit rem, debet ad Genus Differentiam adjungere.*

Differentia quid. Differentia est per quam definitum à reliquis ejusdem generis speciebus differt. Desumitur autem ex variis argumentorum locis: tum primariis, [Formâ, Fine, Proprio adjuncto;] tum secundariis, [adjunctis communibus, subjectis, effectis, partibus, similibus, contrariis, &c.]

Definitio perfecta & imperfecta. Definitio rei est vel Perfecta vel imperfecta: illa propriè Definitio, Hæc Descriptio, vt superior illa Notatio, dicitur. Definitio perfecta constat ex genere & formali Differentia. Vt, *Homo est animal rationale.* Sed quia hujusmodi differentia adeo cognitu difficilis est, vt vix, aut ne vix, de vlla, præter *Rationale*, constet; ejus vicem aliud primarium argumentum [Finis nempe aut Proprium adjunctum] suppleat: Finis, vt, in definitionibus artium, *Grammatica est ars bene loquendi. Musica est ars bene canendi*, &c. Proprium adjunctum, vt, *Magnes est lapis attrahens ferrum.* Cicero in Partit: ¶ 38: has tres Primarias Differentias

Definitio perf. sub vno *Proprietatis* nomine videtur comprehendere: quo in loco tres simul meminit Definitionis modos. *Definitio* (inquit) *Genere declaratur & Proprietate quadam, aut etiam communium frequentiâ, ex quibus Proprium quid sit eluceat. Sed quoniam de Propriis oritur plerumque magna dissentio; definiendum est sæpe ex aliis argumentis. Quamobrem Descriptiones quoque sunt in hoc genere: imprimisque commovet Explicatio vocabuli ac nominis.*

Descriptio. Descriptio est Definitio secundariis differentiis rem definiens. Vt, *homo est animal bipes implume: Ignis est elementum calidum & siccum:* Differentia est ex communibus adjunctis. *Febris est calor præter naturam accensus in corde*, est à Subjecto. Ex Effectis est differentia in Descriptione Gloriæ: Pro Milone. *Amplissimum est virtutis præmium* Gloria. *Quæ vna brevitatem vitæ posteritatis memoriâ consolatur: quæ efficit vt absentes adsimus, mortui vivamus: cujus denique gradibus homines in cœlum videantur ascendere.* Ex Partibus, *vt si quis jus civile dicat id esse, quod in legibus, senatus-consultis, rebus judicatis, Iurisperitorum authoritate, edictis magistratuum, more, æquitate, consistat.* Top: ¶ 26. A Similibus, vt, *si quis adolescentiam florem ætatis, senectutem occasum vitæ, velit definire.* ibidem. Et Amor: l. 2.

Stulte quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago?

A Contrariis, vt, *Maritus est qui vxorem habet, vxor quæ maritum. Brutum est animal irrationale.*

Aliquando varia miscentur argumenta: vt in illa *Famæ* descriptione Æn. 4. *Fama malum, quo non aliud velocius vllum.* &c. Vbi ea copiosè describitur à genere, à comparatis, ab adjunctis variis, & effectis, à causa, à partibus, à paribus.

Tales sunt Descriptiones Plantarum, animalium, in Phhysicis: item

item fluminum, montium, vrbium, in Geographia, & Historijs.

Definitio debet esse brevis, & dilucida: vt docent Philosophus & Orator: *Definitio est earum rerum, quæ sunt ejus rei propria, quam definire volumus, brevis & circumscripta quadam explicatio.* Orat. lib. 1. *Debet is, qui rem definit, quàm potest apertissimâ interpretatione vti: quandoquidem cognoscendæ rei causâ traditur Definitio: nec amplius quàm necesse erit, in Definitione ponet.* Arist. Top. lib. 6. c. 1. Hæc est enim illa mediocris brevitas, quam intelligit Quintilianus: *Nos brevitatem in hoc ponimus, non vt minus; sed ne plus dicatur, quàm oporteat.* l. 4. c. 2.

§ 5. ¶ 2. *De Distributione.*

Distributio est vnius in plura diductio. Estque vel Nominis Ambigui in sua significata, quæ *Distinctio* dicitur; vel totius in partes. *Distributio. Distinctio. Ambiguum.*

(a) Ambiguum est, quando vox eadem plures habet sententias. Est autem ambiguum, vel in voce singulari, vel in conjuncta: Singulari, vel propria, quæ res plures propriè significat, vt (b) *grus*, (c) *acutus*, (d) *oportet*; vel modificata, quæ rem vnam propriè, alteram per Tropum, significat, vt *Cor, Pubes, Mucro, Paricida.* Ambiguum in voce conjunctâ est, cujus partes *solæ*, sunt simplicis; *conjunctæ*, multiplicis significationis: vt * *Lachetem audivi percussisse Demeam* (e) *Q. l. 7. c. 9.

Distributio Totius in Partes, quæ suis aut Nominibus, aut Differentijs, distinguūtur, est vel (f) Partitio, vel (g) Divisio. Partitio est Distributio Integri in (h) Membra. Sic Grammatica in Etymologiam & Syntaxin, Rhetorica in Elocutionem & Pronunciationem, (i) Prudentia in Memoriam Intelligentiam & Providentiam, distribuitur: vbi Membra suis Nominibus notantur. Pro Muræna. *Intelligo (judices) tres accusationis partes fuisse: & earum vnam in reprehensione vitæ, alteram in contentione dignitatis, tertiam in criminibus ambitus, esse versatam.* Hic Accusationis Membra notantur Differentijs â materia sumptis. *Partitio.*

Virginitas non tota tua est; ex parte parentum est:
Catull. *Tertia pars matri data, pars data tertia patri:*
Tertia sola tua est: noli pugnare duobus,
Qui genero sua jura simul cum dote dederunt.

Hic partium Differentiæ sumuntur è Subjectis. Cæsar l. 1. Belli Gallici. *Gallia est omnis divisa in partes tres: quarum vnam incolunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam qui ipsorum linguâ Celtæ, nostrâ Galli appellantur.* Atq; hic Partes non Nominibus, sed Differentijs à loco Adjunctorum petitis, distinguuntur.

Divisio est Distributio Generis in (k) Species. Sic *Ius dividitur in Legem, Morem, Æquitatem.* C. Top. ¶ 26. Vide (h) (i) in § 6. ¶ 1. Sic *Animal in hominem & brutum.* Vtrobique Species suis Nominibus notantur, Sic etiam *animalium aliud rationale aliud irrationale.* Hic Spe- *Divisio.*

cies notantur Differentijs formarum: item *aliud loquens aliud mutum*: vbi Differentiæ ex Proprijs existunt. Sic, de Senectute. In navigando, *Alij malos scandunt; alij per foros cursitant; alij sentinam exhauriunt: gubernator clavum tenens in puppi, non facit ea quæ juvenes; at verò multò majora & meliora facit.* Hic Differunt Nautarum species ex effectis. Sic Met. l. 1.

Neu regio foret vlla suis animalibus orba,
Astra tenent cœleste solum, formæque Deorum:
Cesserunt nitidis habitandæ piscibus vndæ:
Terra feras cepit: volucresque agitabilis aër:
Sanctius his animal mentisque capacius altæ
Deerat adhuc; & quod dominari in cætera possit:
Natus homo est.

Vbi quinque, quas facit Poëta, animalis species, tum ex nominibus, tum ex Differentijs, distinguit. Differentiæ autem quatuor priorum sumuntur è subjectis, [*Locis*:] quintæ è *forma*, [sc. *Divinâ mente*] & proprio adjuncto: [*quod dominari in cætera possit.*] (l)

Ad § 5. ¶ 2.

Ambigui origo. Distinctionis vsus.

(a) Ambigui causam ostendit Arist. Elench. c. 1. *Verborum certus est ac definitus numerus; rerum infinitus: vnde efficitur, vt, vnâ oratione aut nomine, multas res significari sit necesse.* Distinctionis itaque vsus est, vt, sublatâ ambiguitate, quid sit id de quo dicitur, constet. Vt Idem d. l. c. 14. demonstrat. *Nam si incertum sit quot modis id, de quo agitur, dicatur; fieri poterit vt is qui respondet, & is qui interrogat, non eòdem animi sensum referat, & intelligentiam: at si explicata sit ambiguitas, & is qui rem proponit ad disputandum, suum animi sensum de re ipsa exprimat; profectò ridiculus sit is qui rogat, nisi eòdem omnem conferat convertatque orationem.*

(b) *Grus.* Top l. 1. c. 13. *Cùm avem & machinam significat: eorum enim varia est Definitio & ratio.*

(c) *Acutus*: D. l. c. 12. *Ei quod* acutum *est, in voce, contrarium est* grave: *in magnitudine*, obtusum. *Perspicuum est igitur id multis modis dici, quod acuto contrarium est: quòd si hoc; etiam quod acutum est: quoniam non idem* acutum, obtuso & gravi, *contrarium erit.*

(d) *Oportet*: Idem Elench. c. 3. *Quod quemque facere oportet, id bonum est: sæpe autem vsu venit, vt mala nos subire oporteat: malum igitur aliquod bonũ est.* Oportere *duobus modis accipi potest, vno modo pro eo quod necessarium est: quæ significatio ad mala sæpe pertinet: (sunt enim quæ licèt mala sint, nobis tamen necessariò subeunda sunt.) Altero modo, quod bonum est officioque consentaneum, hoc verbo intelligitur.* Vt δεῖ Grecè, sic *Oportet* Latinè. vide (c) in notis ad cap. 14. Syngen.

Tria Ambigui genera.

(e) Tres hosce πολυσήμων seu ambigui modos docet Arist. Elench. c. 3. *Sunt autem tres potissimùm modi, quibus omnis homonymia & amphibolia continetur. Vnus est, quando vocabulum propriè ac per se multa*

multa significat; vt aquila, canis: alter est, quando ex vsu loquendi multiplicitas nascitur: tertius, cùm verba conjuncta multis modis accipi possunt, separata verò simplicem habent significationem: quale est illud, Scire literas. *Aut enim significat ipsas literas scientia capaces esse; aut literarum cognitionem habere alterum.* Talia sunt, quæ feruntur, Apollinis Oracula:

Croesus Halyn penitrans magnam pervertet opum vim. Et

Aio te Æacida Romanos vincere posse. Quæ ambiguè à vafra Sacerdote consultò edebantur; vt futuri præscia & veridica, quicquid evenitet, videretur. Sive enim Cyri, sive suâm vim pervertat Croesus; Sive Pyrrhus Romanos, sive Romani Pyrrhum vincant; verax semper erit Pythiæ responsum. Cujus technas fallè detegit, callidâ Pythiâ ipse callidior Cicero. Vide locum in l. 2. de Divinatione.

(f)(g) C. Top. ¶ 26. *Quanquam vocabula* Partitio *&* Divisio *propè idem valere videantur; tamen quia res differebant; nomina rerum distare voluerunt.* Sed Distinctio hæc aliquando non curiosè observatur.

(h) (k) Ibidem. *In Partitione quasi membra sunt: vt* Corporis, *caput, humeri, manus, latera, crura, pedes, &c. In Divisione * formæ sunt, quas Græci ἰδέας vocant: nostri, siqui hac fortè tractant, species appellant &c. Formæ igitur sunt hæ, in quas Genus, sine vllius prætermissione, dividitur.* Et mox, *In Divisione vitiosum est prætermittere aliquid. Formarum enim certus est numerus, quæ cuique Generi subjiciantur: Partium distributio sæpe est infinitior. Non est autem vitiosum in re infinitâ prætermittere aliquid.*

* Cur Cicero formas quàm species mavult, ratio ibidem redditur.

(i) Invent. l. 2. ¶ 35. Vbi *Prudentia* definitur, *rerum bonarum, & malarum, & vtrarumque scientia: Memoria, per quam animus repetit illa quæ fuerunt: Intelligentia, per quam ea perspicit quæ sunt: Providentia, per quā futurum aliquid videtur, antequam factum sit.*

(k) *Species.* vide (h)

(l) Cicero Invent. l. 2. ¶ 35 virtutem dividit in quatuor species: *Prudentiam, Iustitiā, Fortitudinē, Temperantiā:* quas ibi nominibus notatas, lib. 1. Offic. Obiectis *seu* Subjectis occupantibus distinguit. *Omne quod honestum est, id quatuor partium oritur ex aliqua: aut enim in perspicientia veri, solertiâque versatur; aut in hominum societate tuenda, tribuendo suum cuique, & rerum contractarum fide; aut in animi excelsi atque invicti magnitudine, ac robore; aut in omnium, quæ fiunt quæque dicuntur, ordine & modo.*

Arist. Pol. l. 4. c. 3 Cives in tres species distribuit, quæ differentias suas habent ab adjunctis. *Ex civibus alij divites, alij pauperes, alij medij*

Vt Diductio totius in partes *Distributio*; sic collectio partium ad constituendum totum *Inductio* dicitur.

Inductio.

Partium in dividendo numerus.

Quoniam verò tantò accuratior est Divisio, quantò partium inter se major dissensio; ideo erit illa accuratissima, cuius partes Differentias

Dichotomia. tias habent contrarias sine medio. Sic enim fiet illa perfecta διχοτομία tantopore laudata. Nam *genus* (vt loquitur Aristoteles) *vniversum, in partibus Divisionis necessariò continetur, si partes in eo contrariorum genere sint, quibus nil interjectum est.* Demonst: l. 2. c. 14. Huiusmodi

autem Divisio, non, quòd sit præstantissima, ideo est inepte vbique affectanda: sed si binarius hic partium numerus commodè haberi non potest; binario quàm proximus tenendus est. Vti Socratem docet * Zeno. *Nôsti quàm difficile sit dividere bifariam. Membratim igitur, instar victimæ, dividamus; quando bifariam non possumus. Oportet autem in quàm proximum fieri poterit numerum semper dividere.*

* Plato in Regno.

Membrorum numerus fere maior est: itaque in Partitione Dichotomia rarior: eam tamen Ramus in *Artibus* non tam affectâsse, quàm effecisse videtur.

C. 2. § 6. De Arg. Inartificialibus.

¶ 1. *De Testimonio.*

INARTIFICIALE.

Argumenta Artificialia fuerunt in primis & ortis. (a) Inartificiale est, quod non suâ naturâ, sed (b) assumptâ artificialis alicujus argumenti vi, arguit. Argumentum Inartificiale, est vel Testimonium, vel Exemplum.

Testimonium.

Testimonium est, quod de rei alicujus veritate, verbis aut (c) signis, fidem facit. Estque (d) vel Divinum, vel humanum.

Testimonium Divinum est, quod Deum authorem habet: (e) qualia sunt ipsius Dei Oracula, & Prophetarum vaticinia.

Testimonium humanum est (f) Commune vel Proprium. Commune, vt Ius & Gnome [seu illustris Sententia.]

Ius, (g) quòd justè & injustè facta testatur, est (h) vel commune omnium, vel gentis alicujus proprium: & hoc vel scriptum, vt Leges; vel non scriptum, vt Æquitas, & (i) Consuetudo.

(k) Gnome [seu * Sententia] est oratio sumpta de vita, quæ, aut quid sit, aut quid esse oporteat in vita, breviter ostendit. Hujusmodi sunt (l) Proverbia & (m) Apophthegmata [seu dicta sapientum] præsertim quæ (n) communi consensu comprobantur.

* Heren. l. 4. ¶ 24.

Testimonium Proprium est tum in Causis, tum in Disciplinis: cujus (o) authoritas scientiâ & virtute testantis nititur: sed (p) hac in illis, (q) illâ in his magis.

In Causis est, de futuris, (r) Sponsio; de præteritis, Confessio.

Confessio est vel (s) libera, vel (t) necessitate expressa: Et libera simplex, vel (v) cum jure-jurando.

In disciplinis sunt Præceptiones & regulæ Artium, (x) placita Philosophorum, & (y) numerosæ Poëtarum Sententiæ.

Ad c. 2. § 6. ¶ 1.

(a) *Inartific.* Hujus nominis rationem explicat Cicero in Partit. ¶ 44.

¶ 44. C.F. *Quid illa, quæ sine arte appellantur, quæ jamdudum Assumpta dixisti, ecquonam modo, ecquonam loco, artis indigent?* P. *Illa vero indigent: nec eò dicuntur sine arte, quòd ita sunt; sed quod ea non parit Oratoris ars: sed foris ad se delata, tamen arte tractat, & maximè in Testibus.* Quo respectu secus, quàm suprà, definitur, & à Cicerone, (sub nomine Testimonii) Top: ¶ 39. *Testimonium autem nunc dicimus omne, quod ab aliqua re externâ sumitur, ad faciendam fidem;* & ab Aristotele Theod: l. 1 c. 2. *Inartificialia appello, quæ non à nobis excogitantur, sed in causâ extiterunt prius, & sponte suppetunt, ut Testes, Scripta: Artificialia verò quæ ratione ac viâ à nobis excogitari possunt. Itaque ipsorum * aliis uti oportet, † alia etiam invenire.* Vide ¶ 1. Sed cùm sic definitum ad Causas tantùm pertineat; Argumentum verò Logicum latiùs pateat, & ad alias res quascunque extendatur; rectè Ramus generalius definit, *Inartificiale id esse quod non suâ naturâ, sed assumptâ Artificialis alicujus argumenti vi, arguit.* * i. Inartif. † i. Artif.

(b) *Assumpta.* Neque enim aut Dictis & signis Testimonium, aut Factis Exemplum fidem facit, nisi alicujus argumenti artificialis ope, [utpote Causæ, Effecti, Generis, Speciei, Subjecti, Adjuncti, Similis, Dissimilis, Contrarii] sublevetur.

(c) *Signis.* Testimonia quædam, cùm divina, tum humana, Signis & indiciis quibusdam perhibentur. Quibus etiam potiorem vim quàm verbis rectè adscribit Poëta.

Segnius irritant animos demissa per aures,
Quàm quæ sunt oculis commissa fidelibus ——.

Talia sunt Portenta, & Somnia quædam, quæ Conjectores interpretantur: item Sortes, Augurium, Haruspicium. De quibus omnibus vide libros de Divinatione. Sic Ceremoniæ, & Sacrificia, Testimonia erant voluntatis Dei in populum suum, & vicissim fidei ac obedientiæ populi in promissiones, & mandata Dei. Sic mira Dei opera testimonia sunt potentiæ, sapientiæ, & bonitatis ejus erga genus humanum. Sicuti bellè distinguit Orator, **Divina hæc fere sunt Testimonia, primùm Orationis; (Oracula enim ex eo ipso appellata sunt, quod inest in his Deorum Oratio) deinde rerum in quibus insunt quasi opera divina quædam: primùm ipse mundus, ejusque omnis ordo & ornatus, deinceps aëreï volatus avium, atq; cantus; deinde ejusdem aëris sonitus & ardores; multarumq; rerum in terra portenta; atq; etiam per Exta inventa præsensio; dormientibus quoq; multa significata visis: quibus ex locis sumi interdũ solent, ad fidem faciendã, testimonia Deorũ.* * Top: ¶ 41.

Hujusmodi Testimonia sunt gestus & ritus hominum: †est enim actio quasi sermo corporis: de quo Socrates in Cratylo, *Si voce & linguâ caruissemus, voluissemusq; res invicẽ declarare; nonne, perinde ac nunc muti, manibus, capiteque & cæteris membris, significare tentavissemus?* Tale fuisse Pyrami & Thisbes colloquium memorat Poëta Met. 4. ——*Nutu signisque loquuntur.* Sic Chirotoniâ, [i. elevatione manuum] Græci suffragia ferebant: quem ritum valde elevat Orator. * *Sic sunt expressa ista præclara, quæ recitantur,* † Orat: l. 3. ad finem. * Pro Flacco.

psephismata, non sententijs, neque authoritatibus declarata, nec jurejurando constricta; sed porrigendâ manu, profundendoq; clamore multitudinis, concitata. Sic † *Tarquinius eminentia papaverum capita virgulâ decutiens, interficiendos esse, Gabiorum principes significavit.*

† Florus. l. 1. c. 7.

Sed interdum cum Signis conjungitur signorum interpretatio: vt in quibusdam vaticiniis; vt, apud nos, in conjugio & agri venundatione: vbi, cùm annuli & glebæ traditione, junguntur verba sensum explicantia.

(d) (c) Partit. ¶ 14. *Testimoniorum genera sunt Divinum & Humanum. Divinum, vt Oracula & Auspicia; vt vaticinationes, & responsa sacerdotum, haruspicum, conjectorum.* Et in fine l. 2. De natura deorum, *Multa cernunt haruspices, multa augures provident, multa oraculis declarantur, multa vaticinationibus, multa somnijs, multa portentis: quibus cognitis, multa sæpe res, ex hominum sententia atque vtilitate, partæ; multa etiam pericula depulsa sunt.* Quæ gentium superstitiones verenda veri Dei mysteria ita videntur imitari; ac si quæ sacris erant tradita literis, Romani à Græcis, Græci ab Ægyptiis, Ægyptii à Iudæis, didicissent; quæ posteà pravis quibusdam & immutationibus, & additamentis contaminata, Idolis suis [Diis nomine, re Diabolis,] attribuerunt. Adeo vt quod soli Deo competere docent sacræ literæ, Pythium Apollinem de se dicere fingat Ennius:

*Orat: l. 1.

—————— Is ego sum,*
Vnde sibi populi & reges consilium expetant,
Suarum rerum incerti: quos ego meâ ope ex
Incertis certos, compotesque consili
Dimitto, vt ne res temerè tractent turbidas.

(e) Immediata Dei Oracula variis modis edebantur: vt, quasi per humanam vocem, per somnia, per visiones, per Ephod, per sortes: Mediata per voces & scripta Vatum.

Argumenta artificialia, quorum vi arguit Testimonium Divinum, vide (o) infrà.

(f) *Commune.* Hìc in authorem animadvertitur, ex lege scilicet καθόλου πρῶτον, quòd Testimonii humani divisionem faciat, in Commune, & Proprium; cùm sint Leges etiam, & Sententiæ, divinæ: vnde sequitur distributionem hanc debere esse Testimonii in genere. Sed animadversor non animadvertit, Leges has & sententias non magis communes esse, quàm reliqua divina Testimonia; cùm sint omnia pariter vnius Dei. Sin Communes ideo dici vult, quòd communi consensu recipiantur; sic etiam sese habent cætera quævis Dei oracula.

(g) Legib: l. 2. ¶ 30. *Ius est justorum, injustorumq; distinctio.* Vnde † *Iuris-prudentia* definitur *justi atque injusti scientia.*

† Instit: l. 1. Tit 1 leg. 2.

(h) *Vel com:* Theod: l. 1. c. 13. *Ius dico aliud proprium esse, aliud commune. Proprium quidem quod singulis inter se ipsis determinatum est: & hoc aliud scriptum, aliud non.* * *Commune vero quod secundùm naturã est: est enim quoddã naturâ justum, quod omnes vaticinantur, etiamsi*

* *Ius natura.*

etiamsi nulla inter se societas & pactio sit. Proprium non scriptum, est æquum & bonum: æquum enim & bonum est, quod præter legem scriptam est. Proprium scriptum est Lex. *Lex enim est communis civitatis consensus, qui scriptis præceperit, quomodò unumquodque agendũ est.* Alex. c. 1. & 2. Sic item Tullius † *Populariter loquendo appellamus eam legem, quæ scripto sancit quod vult, aut jubendo aut vetando.* — *Æquitas.* — *Lex.* — † De legib: l. 1.

(i) Consuetudinem, quam Philosophus suprà *æquo* & *bono* complectitur, sic definit * Orator. *Consuetudinis autem jus esse putatur id, quod voluntate omnium, sine lege, vetustas comprobârit. Cujus generis est Pactum: Pactum autem est, quod inter aliquos convenit: quod jam ita justum putatur, ut Legi præstare dicatur.* — *Consuetudo.* — * Invent. l. 2. ¶ 13. — *Pactum.*

(h) (i) Iuris Divisionem ff. l. 1. tit. 1. leg. 9. sic proponit Gaius. *Omnes populi, qui legibus & moribus reguntur, partim suo proprio, partim communi omnium hominum jure, utuntur. Nam quod quisque populus ipse sibi jus constituit, id ipsius proprium civitatis est, vocaturque jus civile: quòd verò naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes peræquè custoditur, vocaturque jus gentium.* — *Iuris partes.*

Commune autem *naturæ* seu gentium jus sic definit & distribuit Orator, Invent. l. 2. ¶ 13. " Ac Naturæ quidem jus est, quòd nobis non opinio, sed quædam innata vis afferat: ut Religionem, Pietatem, Gratiam, Vindicationem, Observantiam, Veritatem. *Religionem*, eam quæ in metu, & ceremoniâ Deorum sit, appellant. *Pietatem*, quæ erga patriam, aut parentes, aut alios sanguine conjunctos, officium conservare moneat. *Gratiam*, quæ in memoria & remuneratione officiorum, & honorum, & amicitiarum, sita est. *Vindicationem*, per quam, vim & contumeliam, defendendo aut ulciscendo, propulsamus à nobis, & à nostris, qui nobis esse chari debent; & per quam peccata punimus. *Observantiam*, per quam ætate, aut sapientiâ, aut honore, aut aliquâ dignitate antecedentes reveremur & colimus. *Veritatem*, per quam damus operam, nequid aliter quàm affirmaverimus, fiat, aut factum, aut futurum sit.

" Ius verò civile [*sive proprium*] (*inquit Idem in Topicis* ¶ 6.) est æquitas constituta iis, qui ejusdem civitatis sunt, ad res suas obtinendas: cujus finis (*ait* † *Crassus*) est legitimæ atque usitatæ, in rebus caussisque civium, æquabilitatis conservatio. — *Ius proprium.* — † Orat: l. 1.

Sed queritur * Orator, *Cùm permulta præclarè legibus essent constituta, ea Iuris-consultorum ingeniis pleraque corrupta esse.* Pauci Servium illum Sulpicium imitantur. † *Neque enim ille magis* Iuris *consultus, quàm* justitiæ *fuit. Itaque quæ proficiscebantur à legibus, & à jure civili, semper ad facilitatem, æquitatemque referebat: neq; constituere litium actiones malebat, quàm controversias tollere.* — * Pro Murena. — † Phil: 9.

O beatam ergo rem-p: in qua florent Sulpicii! Imò beatos potiùs ipsos Sulpicios, qui sic beant rempublicâ! qui, cùm ad reddendã Actionum suarum rationẽ, coram supremo tandẽ sistentur judice; non mala quæ potuerunt, sed bona quæ debuerũt, se fecisse, ipsi sibi conscii sunt.

Septem numerantur in Top: ¶ 26. Iuris Proprii [i. civilis Romanorum] — *Iuris proprii partes.*

rum] partes; *Leges, Senatus-consulta, Res judicata, Iurisperitorũ authoritas, Edicta Magistratuum, Mos*, [sive consuetudo] *Æquitas*. Sed mox ibidem omnes tribus comprehendit Orator; Lege, More, Æquitate. *Forma sunt* (inquit) *in quas Genus, sine ullius pratermissione, dividitur: vt si quis Ius in Legem, Morem, Æquitatem* [sive * Ius Prætorium] *dividat*. Quæ eadem divisio juris hodie nostratis est.

(k) *Gnome*: vt † *Forma dignitas coloris bonitate tuenda est: color exercitatione corporis.* Et * *Mea mihi conscientia pluris est, quàm omnium sermo.* † *Afferunt autem Orationi vires magnas Sententia.*

(l) *Proverb*: vt * *Pares cum paribus facillimè congregantur.* † *Spartam nactus es: hanc exorna.* Σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει.

(m) *Apoph*: vt NOSCE TEIPSVM. NEQVID NIMIS. SPONDE: PRAESTO EST DETRIMENTVM. De horum authore Plin: Nat: hist: l.7.c.32. *Rursus mortales Oraculorum societatem dedere Chiloni Lacedamonio, tria pracepta ejus Delphis consecrando aureis literis: qua sunt hac: Nosce se quenque, & Nihil nimium cupere, Comitemque aris alieni atque litis* (quæ sc: fiunt Sponsione) *esse miseriam.* Plato, in Charmide, primũ tribuit Apollini ipsi. Vnde Tullius in fine libri 1. de Legibus. *Hujus pracepti tanta vis, tanta sententia est; vt illud non homini cuipiam, sed Delphico Deo tribueretur.* Vbi Divina quædam & copiosa sequitur ejusdem expositio. *Nam qui se ipse nôrit, primùm aliquid sentiet se habere divinum; ingeniumque in se suum, sicut simulachrum aliquod dedicatum putabit; tantoque munere Deorum semper dignum aliquid & faciet & sentiet.* &c. De tertio vide (r)

(n) *Sententia qua communes sunt, quasi omnes ita concedant, rectè se habere videntur.* Theod.l.2.c.21. Et Quint.l.5.c.11. *Ea qua vulgò recepta sunt, velut omnium fiunt: quale est*, Vbi amici ibi opes: *Et*, Conscientia mille testes. *Neque enim durâssent hac in aeternum, nisi vera omnibus viderentur.*

(o) *Authoritas.* Top: ¶39.& 40. "Persona autem non qualiscunq;, Testimonii pondus habet: ad faciendam enim fidem, authoritas quæritur. Sed authoritatem aut natura aut tempus affert: naturæ authoritas in virtute inest maximè: in tempore autem multa sunt quæ afferunt authoritatem: ingenium, opes, ætas, fortuna, ars, vsus: Qui enim his rebus excellunt, ipsâ virtute videntur excellere: Et quanquam nulla species virtutis est; magna tamen est vis, ad persuadendum, Scientiæ aut vsus: plerunque enim creditur iis, qui experti sunt. *Et mox*, Quos ingenio, quos studio, quos doctrinâ præditos vident, quorumque vitam constantem & probatam, [vt Catonis, Lælii, Scipionis] rentur eos tales esse, quales se ipsi velint.

Aristoteles prudentiæ sive scientiæ, & virtuti, superaddit Benevolentiam. * *Tria sunt* (inquit) *qua, prater demonstrationem, fidem faciunt: Prudentia, Virtus, & Benevolentia.* Hæc autem, quamvis

* ff.l.1.tit.1. leg. 7. *quod* sc: *Pratores introduxerunt, adjuvandi, vel supplendi, vel corrigendi juris civilis gratiâ, propter vtilitatem publicam.*
† Offic.l.1.prope finem.
* Att: l.12. ep. 27.
† Theod.l.2. c.11.
* De Senect:
† Att:l.4 ep.6.
* Theod: l.2. c.1.

quamvis in Laude & Defensione minimè prodest; prodest tamen in earum contrarijs; & omnino in Deliberatione seu Consilijs; nec non in Disciplinis. Hinc perspicitur Divinum Testimonium certum vsquequaque & indubitatum non posse non esse; cùm sit Deus & sapientissimus, & optimus, & amantissimus: imo ipsa Sapientia, Bonitas, Charitas; adeoque ipsa Veritas, quæ nec falli, nec fallere potest.

(p) *Hæc in illis.* Theod. l. 1. c. 2. *Probis, & magis & faciliùs de omnibus simpliciter credimus.* Et mox, *Præcipuam mores faciunt fidem.* Et l. 2. c. 22. *Testis probus vel vnus satisfacit.*

(q) *Illa in his.* Arist. Ethic. l. 1. c. 3. *Is in vnaquaque re bene judicat, qui in illis est eruditus: absolutè autem qui est in omnibus eruditus.* Et Cic. Top. ¶ 41. *Ex Poëtarum, Oratorum, Historicorum, & Philosophorum dictis, sæpe authoritas petitur ad faciendam fidem.* Quæ testimonia suo ipse confirmat exemplo, qui in sententiæ suæ firmamenta sententias passim citat Ennij Terentij, Isocratis Æschinis, Herodoti Thusididis, Aristotelis & Platonis, quem philosophorum * Deum nuncupat: ac si divina illius scita non minoris facerent, quàm Oracula. Atqui idem † alibi, *Non tam authores in disputando, quàm rationum momenta quærenda sunt.* Scilicet: & si rationis tuæ momenta, authorum vel gravissimorum rationibus, graviora videris; quin secus, quàm illi, sentias, causę nihil est: sed vide etiam atque etiam, ne inani Rationis specie deceptus, ea tibi videre videare, quæ reverà non vides. Credibile enim est, sagaces illos, omnibus vtrinque rationibus saniori judicio pensitatis, illud demum perspexisse, quod hebeti tuo ingeniolo adhuc non potest apparere.

* Att. l. 4. Ep. 15.
† Nat. Deor. l. 1.

Sponsio.

(r) Sponsio est vel pecuniæ, vel litis, [quę stipulatio dicitur] vel animi & probitatis. De primo & secundo genere, vide(m) suprà. Tertij exemplum est Phil: 5. *Promitto, recipio, spondeo, P. C., Cæsarem talem semper fore civem, qualis hodie sit, qualemque eum maximè velle & optare debemus.* Et Terent: Eunuch: A. 3, S. 2.

——— *Fac periculum in literis,*
Fac in palæstra, in Musicis: quæ liberum
Scire æquom est adolescentem, solertem dabo.

Item Epist. 5. l. 7. ad Cæsarem de Trebatio. Ad Brutum Epist. 18. primi & tertij comparatio est. *Est autem gravior & difficilior animi & sententiæ, maximis præsertim in rebus, pro altero; quàm pecuniæ obligatio. Hæc enim solvi potest, & est rei familiaris jactura tolerabilis: rei-pub: quod spoponderis, quemadmodum solvas; nisi is dependi facilè patietur, pro quo spoponderis?*

Pignus autem Sponsio quædam est: vt Eclog: 3.

Vis ergo inter nos, quid possit vterque vicissim,
Experiamur? Ego hanc vitulam, ne forte recuses,
(Bis venit ad mulctram, binos alit vbere fætus)
Depono: tu dic mecum quo pignore certes.

Confessio.

(ſ) Confessio libera, communi nomine, Testimonium fere dicitur: quod sic ab Arist: definitur: * *Testimonium est rei cognitæ voluntaria*

* Alex. c. 15.

confessio: tanti in controversijs forensibus, vt Testium probatio vulgò anima litis appelletur. *Hujus etiam generis est Fama vulgi, [quoddam multitudinis testimonium.*] C. Top. ¶ 40.

Quæstio. † Alex.c.16.

(t) Expressa propriè Quæstio dicitur: quam sic Idem definit,† *Quæstio est invita* [i. tormentis elicita] *hominis confessio.* Tale fuit argumentum contra Milonem, quod ab Oratore, tum ob contradictionem, tum ob minas & promissa, deridetur. *Age verò, quæ erat aut qualis Quæstio? Heus vbi Ruscio? Vbi Casca? Clodius insidias fecit Miloni? Fecit. Certa crux. Nullas fecit. Sperata libertas.* De Testimonijs his, & voluntarijs, & coactis, vide plura lib. 1. cap. 5. § 4. (d) & (h) in notis.

Ius-jurandum. * Offic.l.3.

(v) *Cum jure-jurando.* Alex.c.17. *Ius-jurandum est, cum obtestatione divinâ, indemonstrabilis affirmatio.* De cujus religione sic Cicero: * *Nullum vinculum ad astringendam fidem Iuramento Majores arctius esse voluerunt. Id indicant leges in XII tabulis, indicant sacra, indicant fœdera, quibus etiam cum hoste devincitur fides, indicant notationes animadversionesq; Censorum, qui nulla de re diligentiùs, quàm de jure-jurando judicabant.* Exemplum est: Æneid: 6.

Per superos, & si qua fides tellure sub imâ est,
Invitus, Regina, tuo de littore cessi.

Et Verr: l. 1. *Probavit fidem, & authoritatem & religionem suam L. Suetius: qui juratus apud vos dixit, multos cives Rom. in latumijs, istius imperio, crudelissimè per vim morte esse mulctatos.*

† Offic.l.1. * Ad Q. fratrē l.ep.1.1. ex l.5. de Re-pub.

(x) *Placita.* Exemplo sit illud Ciceronis: † *Virtutis laus omnis in actione consistit:* atque illud Platonis, quod meminit Cicero, * *Ille Princeps ingenij & doctrina Plato, tum denique fore beatas res-pub: putavit, si aut docti & sapientes homines eas regere cœpissent; aut qui regerent, omne suum studium in doctrina & sapientia collocâssent.*

(y) *Numerosa.* Quint. l. 5. c. 11. *Sententijs quidem Poëtarum non Orationes modò sunt refertæ; sed libri etiam Philosophorum: qui quanquam inferiora omnia præceptis suis ac literis credunt; repetere tamen authoritatem à plurimis versibus non fastidiêrunt.* Et Cicero Tusc: 2. hujusmodi Testimoniorum vsum similiter commendat. Talia sunt Eunuch. *A. 2, sc. 3. Omnium rerum est vicissitudo.* Et Eclog. 2.

——— *Trahit sua quemque voluptas.* Et Sen. Hippol. 1. 2. *Scelus aliqua tutum, nulla securum tulit.*

§ 6. ¶ 2.

De Exemplo.

Exemplum.

(a) Exemplum est argumentum Inartificiale, quod de rei alcujus veritate (b) Facto fidem facit. Est autem (vt testimonium proprium) vel in Causis, quod Simile, vel in Disciplinis, quod Speciale, dicitur: cujus etiā authoritas in authoris (c) scientia & (d) probitate consistit.

(e) In Causis exempla, rebus propositis similia, easdam (f) valde persua-

persuadent & (g) illustrant. Sunt autem (h) vel vera vel ficta.

(i) Specialia exempla sunt selectæ Poëtarum, Oratorum, aliorumve authorum, locutiones, unde generales Artium & Disciplinarum regulæ, tum (k) constituuntur, tum (l) illustrantur.

Ad § 6. ¶ 2.

(a) Ad Heren. l. 4. ¶ 71. *Exemplum est alicujus facti, cum certi authoris nomine, Propositio.*

(b) *Facto.* Vt Testimonium, rem propositam Dicto affirmante; ita Exemplum, Facto eam approbante, authoris sententiã pariter arguit: unde illud, * *Exempla Testimoniorũ locũ obtinent. Id enim quod admonuerit, & leviter fecerit præceptio, Exẽplo, sicut testimonio, cõprobatur: ut enim Testimoniũ, sic Exemplũ, rei confirmandæ causã sumitur.* Hoc autem sic definit Orator: † *Exemplũ est, quod rem, authoritate aut casu alicujus hominis aut negotij, confirmat aut infirmat.* * Ad Heren. l. 4. ¶ 1. † Invent. l. 1. ¶ 57.

(c) *Scientia.* Ad Heren. l. 4. ¶ 1. *Optima sunt Exempla, quæ à probatissimis Oratoribus, aut Poëtis, sumpta sunt.* Et ibidem. *Non oportet Exemplum, nisi à probatissimo, sumi; ne quod aliud confirmare debeat, egeat ipsum confirmatione.*

(d) *Probitate.* In Verrem l. 3. versus finem. *Exempla proborum hominum, præsertim veterum, plurimum solent & authoritatis habere ad probandum, & jucunditatis ad audiendum.* Vbi pulchrè tractat Orator hoc argumentum.

(e) *In Causis.* Exemplum Simile, Aristoteles Prior. l. 2. c. 24. non minùs acutè, quàm obscurè definit. *Exemplum est, quando Medio extremum inesse* [i. de Medio terminum majorem dici] *ostenditur, per id quod est simile tertio* [i. minori termino.] Intelligit autem hìc Philosophus tres terminos syllogismi, Quæstionem [seu axioma de quo quæritur] probantis. Verbi gratiã. Quæstio probanda sit hæc. *Atheniensibus cum Thebanis bellare malum est*: Sit Medium, *cũ finitimis bellare*: hinc conficitur hic syllogismus.

Ma: *Cum finitimis bellare malum est.*

Mi: *Cum Thebanis bellare est cum finitimis bel:*

Quæst: *Cum Thebanis bellare malum est.*

Hujus Syllogismi majorem terminum medio inesse, [i. Majoris propositionis veritas] ostenditur, per *Phocenses, qui sunt similes Thebanis* [tertio seu minori termino] *in eo quòd utrique sint finitimi, Phocenses Thebanis, ut Thebani Atheniensibus. Nam Thebanorum cum finitimis* [sc. *Phocensibus*] *bellum malum fuisse constat: unde sequitur Atheniensium cum Thebanis similiter malum futurum.* Pergit: *Oportet autẽ & Medium Tertio inesse* [i. Thebanos esse finitimos] *& primum inesse simili* [i. cum Phocensibus bellum esse malum] *notius sit.*

Ad Alex. c. 8. Brevior est & apertior. *Exempla sunt res his quæ facta*

sunt

† l. 5. c. 11.

sunt similes. Quint: hujusmodi Exemplum definit ex partibus: † *Exemplum est res gesta, aut ut gesta, utilis ad persuadendum commemoratio.* vide (h)

* v. c. 2. § 4. ¶ 2.
† 1, Exemp. fictum v. (h)
* Ad Sulpic. Ep. 3. l. 4.

(f) *Valde persuad:* Partit. ¶ 37. *Maximam facit fidem ad similitudinem veri, primum Exemplum, deinde introducta rei * Similitudo: † fabula etiam nonnunquam, etsi sit incredibilis, tamen homines commovet.* Et Orat. l. 3. ¶ 31. *Duo illa maximè movent, Similitudo & Exemplum.* Nam * *Quod exemplo fit, id etiam jure fieri putant.* Sed Exempli maxima vis in Consilijs. Vide lib. 1. cap. 5. § 3. & (d) in notis.

(g) *Illustrant.* Top. l. 8. c. 2. *Dilucidam & perspicuam argumentationem faciunt Exemplum, Similitudinisque collocatio. Exempla autem propria, & ad rem apta esse debent: & ejusmodi, ex quibus res intelligatur: cujusmodi illa sunt, quæ Homerus, non quæ Charillus, commemorat.*

☞

† l. 12. c 4.

Propter hanc in persuadendo & illustrando præstantiam, Oratorem variâ Exemplorum supellectile instructũ esse vult Quintilianus. † *Inprimis verò abundare debet Orator Exemplorum copiâ, cùm veterum tum etiam novorum: adeo ut non ea modò quæ conscripta sunt historijs, aut sermonibus velut per manus tradita, quæq; quotidiè aguntur, debeat nosse; verùm ne ea quidem quæ sunt à clarioribus poetis ficta negligere. Nam illa quidem priora aut testimoniorum, aut etiam judicatorum, obtinent locum: sed hæc quoque aut vetustatis fide tuta sunt; aut ab hominibus magnis præceptorum loco ficta creduntur.*

(h) *Vel vera.* Theod l. 2. c. 20. *Exemplorum species duæ sunt: altera, si res ante-actas dicis; altera si ipse fingis. Ut, si quis dicat, oportere apparatum adversus regem fieri, qui faciat ne potiatur AEgypto; Exemplum verum est Darij. Nam si Darius non priùs trajecit, quàm AEgyptum cepit; & cùm cepisset, statim trajecit; is quoque, si ceperit, trajiciet. Quare non est ipsi permittenda AEgyptus. Exemplo ficto utitur AEsopus: qui, cùm in Samo Demegorum primatem populi, capitis accercitum, defenderet, dixit, Vulpem, cùm fluvium transiret, in foveam decidisse; eique longo ibi tempore, cùm exire non posset, afflictæ multas caninas muscas insedisse: eà transiens aspexit hericius, misertusque rogavit, si vellet ut ab ea caninas muscas evelleret: cumque ipsa negasset, causam, miratus, quærebat. Tunc illa, Iam, inquit, hæ saturatæ parum sanguinis trahunt: quòd si has tu excuties; famescentes venient aliæ, quæ quod mihi sanguinis restat, totum ebibent. Sic igitur, dixit, vobis quoque, viri Samij, nihil jam iste locupletatus officit: si verò hunc interimetis; pauperes alij locum ejus occupabunt, qui civitatis pecuniam facilè furando consumēt.* (Talis est ille, de ventre & corporis artubus apologus, quo * Menenius Agrippa tumultuantem plebem, è sacro monte in civitatem revocavit.) *Hujusmodi ergo apologi ad populum maximè accomodati sunt*

* Florus l. 1. c. 23. Liv. Decad: 1. l. 2.

sunt; habentq; hanc præstantiã, cùm difficile sit res præteritas similes invenire, apologos facillimum est fingere. Verùm ad Consultationem * *res gestæ multò vtiliores sunt. Nam, vt plurimùm, futura præteritis similia sunt.* Deinceps de Exemplorum vi, & loco, *Exemplis igitur, siquidem non habeas enthymemata, quasi demonstrationibus, vtendum: si verò habeas; post enthymemata. Cùm enim præponuntur, similia Inductionibus sunt: Inductio autem orationi oratoriæ, præterquàm in paucis, non est idonea. Postposita verò Testimoniis assimulantur: testis autem vbique ad fidem vtilis.* Exempla verò non modò à Similibus; sed etiam à Contrariis duci dicit Idem ad Alex. c. 8. *Vt si ad æquitatem cum sociis colendam hortari velis, quòd æquitate amicitia conservatur; Exemplo sint, qui iniquè & avarè vsi sociis, propterea amicitiam eorum amiserunt.* Sed si rem penitus intuemur; Exemplum hoc non Contrarium, sed Simile reperietur. Hic enim Consilio annectitur Consilii ratio: quæ quidem ducitur à Contrario, ad hunc modum, Nam si non æquabiliter sociis vsi fuerimus, actum erit de amicitia. Exemplum autem ipsum non est *Consilij*, cui Contrarium est; sed *Rationis*, cujus est Simile. Ac si sic argueres, *Consil:* Æquitas cum sociis conservanda est, si amicitiam cum iis conservare volumus. *Rat:* Nam qui æquitate non vtuntur, amicitiam & societatem solvunt. *Exempl:* vt * Athenienses Megarensibus iniquè vtentes, ab iis deserti sunt: vnde à Lacedæmoniis, bello Peloponesiaco, funditus sunt subversi. Nam Contrarium Exemplum, sententiam contrariam, non similem confirmat. Vt cùm Cicero Pompeio suadens, non deserendam vrbem adventu Cæsaris, Exemplum vrgeret simile † Periclis, qui, cùm Peloponesii in agrum Atticum irruptionem facerent, Athenas non reliquit. Pompeius contrà ad contrariam suam sententiam comprobandam, contrario vtitur Exemplo * Themistoclis, qui vrbem deserens adventu Xerxis, infinitam Parsarum multitudinem ad Salaminam fudit. Locus est ad Attic: l. 7. ep: 11.

* i. Deliber.
† Vide (d) in notis ad § 3. cap: 5. l. 1.
* Thucid: l. 1.
† Thucid: l. 1. & Plutarch: in vita Periclis.
* Herodot: Polymnia.

(i) (k) Specialia dicuntur, quòd ex eorum inductione, generales Artium regulæ, collectæ & constitutæ sunt. Vnde etiam superiori seculo, cùm antea ignorantiæ, & barbariæ tenebris plùs quàm Cimmeriis obrutæ aliquandiu jacuissent, pristino splendori sunt restitutæ. Hunc Specialium Exemplorum vsum demonstrat in caput 14. l. 1. *Demonstrationum. P. Ramus, Vbi sic Philosophus: Inductio ex rebus singulis conficitur: Atqui rerum vniversarum, citrà Inductionem, haberi cognitio non potest.*

(l) *Illustrantur.* Vt Specialia hæc præstantium authorum exempla disciplinarum regulas primò constituunt; ita jam constitutas illustrant. Plato in Regno: *Difficile est, ô Beate, Exemplis non vtentem, res magnas explicare:* Sed, Exemplorum ope, præceptiones vel obscuriores, dilucidas fieri, quivis animadvertit.

Observatu hic dignum est, Exempla, quæ in Causis (vbi quæstio

est finita & specialis) sunt Similia, eadem in Consultationibus (vbi questio infinita est & generalis) rectè Specialia dici: atq; etiam Exempla in Disciplinis, quæ respectu regularum generalium Specialia sunt, eadem, respectu aliorum specialium Exemplorum, rectè dici Similia. Veluti respectu finitæ & specialis propositionis, [*Roma Pompeio deserenda est adventu Cæsaris,*] Exemplum illud Themistoclis est Simile: sin propositio infinita & generalis sit, [*Vrbs adventu hostis deserenda est*] fit idem Exemplum Speciale. Item respectu præcepti generalis [Metonymia materiæ est, cúm nomen Materiæ pro Effecto ponitur,] *aurum* pro *nũmo aureo,* Exemplum est Speciale: sin per illud aliud Speciale Exemplum declaretur [ferrum pro armis ferreis Metonymia est materiæ, quia similiter aurum ponitur pro nummo aureo] (quæ docendi ratio nonnullis arridet) Exemplum jàm non Speciale, sed Simile erit.

Epilogus locorũ † Top: ¶ 42.

† EXpositis omnibus argumentandi Locis, *illud primùm intelligendum est, nec vllam esse disputationem, in quam non aliquis Locus incurrat; nec ferè omnes Locos incidere in omnem quæstionem; & quibusdam quæstionibus alios, quibusdam esse alios aptiores Locos,* vt ex iis ad omnem

* Vid: l. 1. c. 2. § 2.

* Persuadendi modum sumantur argumenta: quæ idcirco vel conciliantia, vel explicantia, vel probantia, vel amplificantia, vel concitantia, appellantur. (a) Quæ vt expeditiùs invenias, *subjectum* & *prædicatum* Thematis propositi ducenda sunt per omnes 20 Locos, &(b) ex his argumenta *deligenda*, quę, ad dictas Thematis partes arguendas, aptissima videntur. † Multa enim occurrunt argumenta, quæ in dicendo profutura videantur: sed eorum partim ita levia sunt, vt contemnenda sint; partim etiam (siquid habent adjumenti) sunt nonnunquam ejusmodi, vt insit in iis aliquid vitii; neq; tanti sit illud quod prodesse videatur, vt cum aliquo malo conjungatur. Quæ autem sunt vtilia atque firma, si ea tamen valde multa sunt, ea quæ ex iis aut levissima sunt, aut aliis gravioribus consimilia, secerni arbitror oportere, atq; ex oratione removeri: equidem cùm colligo argumenta Causarum, non tam ea numerare soleo, quàm expendere. *Loci autem omnes Oratori in promptu esse debent:* * Nec quoties verbum aliquod est scribendum nobis, toties ejus verbi literæ sunt cognitione conquirendæ; nec quoties Causa dicenda est, toties ad ejus causæ seposita argumenta revolvi nos oportet; sed habere certos Locos, qui, vt literæ ad verbum scribendum, sic illi ad Causam explicandam, statim occurrant. Sed hi loci ei demum Oratori prodesse possunt, qui est versatus in rebus; vel vsu, quem ætas denique affert, vel auditione & cogitatione, quæ studio & diligentiâ præcurrit ætatem. † His igitur Locis in mente & cogitatione defixis, & in omni re ad dicendum positâ excitatis; nihil erit quod Oratorem effugere possit: non modò in forensibus disceptationibus; sed omnino in vllo genere dicendi.

† Orat: l. 2. ¶ 82

* Orat: l. 2. ¶ 49

† Orat: l. 2. ¶ 60

(a) Vide

(a) Vide Rod: Agric: Invent: l. 1. c. 21. Vbi exemplum hoc proponit, *An Philosopho sit ducenda vxor?*

(b) Partit: ¶ 16. C.F. *Omnibusne ex his locis argumenta sumemus?* C.P. *Imò verò, scrutabimur, & quaremus ex omnibus: sed adhibebimus judicium, vt levia semper rejiciamus; nonnunquam etiam communia pratermittamus, & non necessaria.*

C. 3. De Dispositione.

§ 1. *De Dispositione Argumentationum.*

Dispositio est idonea eorum, quæ dicentur, in Oratione collocatio. Ea autem sunt quinque: Argumẽtationes, & Genera dicendi; Argumẽtationum partes, Partes orationis, & Modi persuadendi. Illorum simplex & certa est Dispositio: horum verò duplex & incerta.

In Argumentationum nostrarum Dispositione (a) firmissimæ primum & vltimum teneant locum: mediocres * in medio collocentur: sed argumentationes adversariorum firmissimæ quidem primò (b) leviores postremò impugnentur.

* ni fortè penitus rejiciantur. vide (b) in Epilogo Locorum.

Ita sunt argumentationes disponendæ, vt omnes inter se cohæreant, & posterior quæque è priore fluere videatur: (c) non tamen nimis arctè constipandæ, sed, interpositis Dilatationibus & Digressionibus, suaviter distinguendæ.

Ad c. 3. § 1.

(a) Orat: l. 2. ¶ 82. " Atque etiam in illo reprehendo eos, qui quæ " minimè firma sunt, ea primò collocant: in quo illos quoque errare " arbitror, qui, siquando plures adhibent patronos, vt in quoque eorum " minimum putant esse, ita eum primum volunt dicere. Res enim hoc " postulat, vt eorum expectationi qui audiunt, quàm celerrimè oc- " curratur: cui si initio satisfactum non sit; multò plùs sit in reliqua " Causa laborandum. Malè enim se res habet, quæ non statim vt dici " cœpta est, melior fieri videtur. Ergo vt in Oratore optimus quisque, " sic & in Oratione firmissimum quodque sit primum: dum illud tamen " in vtroque teneatur, vt ea, quæ excellant, serventur etiam ad extremũ: " siqua erunt mediocria; (nam vitiosis nusquam esse oportet locum) in " mediam turbam atque in gregem conjiciantur. *Et ad Heren l.* 3. ¶ 21.

" Argumentationũ Dispositionẽ hujusmodi cõvenit habere: firmissimas " argumentationes in primis & postremis causæ partibus; mediocres, " & neque invtiles ad dicendum, neque necessarias ad probandum (quę, " si separatim ac singulæ dicantur, invtiles sunt; cum cæteris conjun- " ctæ, firmæ & probabiles sunt) interponi & in medio collocari opor- " tet. Nam re propositâ, statim expectat animus auditoris, ex qua re " Causa confirmari possit. Quapropter continuò firmam aliquam o- " portet inferre argumentationem: & quoniam nuperrimè dictum fa- " cilè memoriæ mandatur; vtile est, cùm dicere desinamus, recentem " aliquam relinquere in animis auditorum bene firmam argumentati- " onem. Hæc dispositio argumentationum, tanquam instructio mili- " tum, facillimè in dicendo, sicut illa in pugnando, parare poterit vi- " ctoriam.

(b) Quia posteriùs dicta firmiùs hærent, firmiora argumenta priùs solvantur, infirma ad extremum reserventur: quibus facilè confutatis, opinionem, auditorum animis, relinquamus, cætera esse his similia.

(c) Theod: l. 3. c. 17. *Non oportet autem Enthymemata continuè dicere; sed alijs permiscere, ne aliud alij officiat.*

C. 3. § 2.
De Dispositione Styli.

IN Dispositione Styli hoc vtique observandum est, vt Stylus cuiq; (a) materiæ, (b) personæ, (c) tempori congruus, (d) vbique tribuatur: sive is (e) sublimis sit, subtilis, aut mediocris; sive (f) Asianus, Laconicus, aut Rhodius; sive (g) quilibet alius.

† Vide § 5. Porro vt † tres Persuadendi modi in tribus locis Orationis, Conciliatio in Præparatione, Doctrina in Fide, Concitatio in Conclusione; ita tria dicendi genera in tribus Persuadendi modis, Subtile in Docendo, Sublime in Concitando, Mediocre in Conciliando, collocatur. Vide l. 1. c. 2. § 3.

Ad c. 3. § 2.

(a) (b) (c) Orat: l. 3. ¶ 32. " Id quidem perspicuum est, non o- " mni causæ, nec auditori, neque personæ, neque tempori, congruere o- " rationis vnum genus. Nam & causæ capitis alium quendam verbo- " rum sonum requirunt, alium rerum privatarum, atq; parvarum: & a- " liud Dicendi genus Deliberationes, aliud Laudationes, aliud Iudicia, " aliud Sermones, aliud Cõsolatio, aliud Objurgatio, aliud Disputatio, " aliud Historia, desiderat. Refert etiã qui audiũt, senatus, an populus, an

Materia. *Persona.*

" judices;

" judices; frequentes, an pauci, an singuli: & quales ipsi quoque Oratores, qua sint ætate, honore, authoritate, debet videri: tempus, pacis an belli, festinationis an otij. Itaque figura orationis Plenioris, & Tenuioris, & item illius Mediocris ad id quod agimus accommodata, deligenda. Ornamentis ijsdem vti licebit, aliàs contentiùs, aliàs submissiùs: Omniq; in re posse quod deceat facere, Artis & Naturæ est; scire quid quandoque deceat, Prudentiæ. *Tempus.*

(a) (d) Q. l. 12. c. 10. *Vtetur Orator, vt res exiget, omnibus Dicendi generibus: nec pro Causa modò, sed etiam pro partibus Causæ.* vide l. 1. c. 2. § 3. (c)

(e) Orat. perf. ¶ 18. *Is est Eloquens, qui & humilia subtiliter, & magna graviter, & mediocria temperatè, potest dicere.*

(f) (b) Convenit Stylus Asianus adolescentibus: Laconicus adultis, occupatis, & superioribus: Rhodius omnibus, præsertim ijs, qui promptam in Dicendo facultatẽ consectantur. vide l. 1. c. 2. § 3. (g) (h) (i)

(g) Q. d. c. *Dicet idem graviter, severè, acriter, vehementer, concitatè, copiosè, amarè, comiter, remissè, subtiliter, blandè, leniter, dulciter, breviter, vrbanè, non vbique simul, sed vbicunque par sit.*

C. 3. § 3.

De Dispositione Axiomatum.

CÆterorum Dispositio duplex est: Propria sc. & Impropria. *Dispositio duplex.*

Propria est, qua partes proprio & naturali ordine collocantur. Impropria, vbi ordo naturalis, partis alicujus vel Transpositione vel Omissione, immutatur. *Propria.*

Ex tribus argumentationis partibus, (a) prima est, naturali ordine, Propositio, Assumptio secunda, tertia Complexio. *Impropria per Transpositionem.*

Verùm hic ordo apud Oratores non semper servatur. (b) Interdum enim Assumptio Propositioni præponitur, & vtrique Complexio: quæ tamen (si principalis syllogismi sit) vel suo loco, vel alibi, in Tractatione, semel aut sæpius repetatur.

(c) Omittitur quandoque altera antecedentis pars, tanquã perspicua; & minùs probabili magis insistitur: sed, in Causa difficili, Orator consultò contrà facit: & partẽ firmiorẽ, quę probatione parũ indiget, instanter vrget, ostentat, *Per Omissionem.*

confirmat, & amplificat; infirmiorem verò & probatu difficilem, quasi per se manifestam, vel leviter tangit, vel omnino tegit: vt, ex validiori axiomate, & Complexione, validius videatur Enthymema.

(d) Complexio etiam perspicua Syllogysmi non principalis, interdum non incommodè omittitur.

Ad c.3. § 3.

(a) Exemplum Dispositionis Propriæ est pro Rabirio: quem accusat Labienus, *quod Saturninum interfecerat: atque id injustè fecerat.* Huic duplici accusationi respondent duo summi Oratores, Hortensius & Cicero: ille de facto, in statu conjecturali, *Rabirium non interfecisse Saturninum:* hic de jure, in statu definitivo, *Saturnini necem justam fuisse:* quod probat duplici syllogysmo connexo, altero * secundi modi, Prop. *Si interfici Saturninum nefas fuit; arma sumpta esse contra Saturninum sine scelere non possunt:* altero † primi modi, Prop: *Si arma jure sumpta sunt; interfectus jure Saturninus.* Assumptio communis est, *At arma contra Saturninum jure sumpta sunt*: hanc copiosè demonstrat authoritate Senatus & Consulum, cum consensu Equestris ordinis, & bonorum omnium, quorum principes non paucos enumerat. Complexio demum infertur, *Ideo jure interfectus Saturninus.* Quam sic effert & amplificat Orator, *Si occidisset Saturninum Rabirius; non supplicium deprecarer, sed præmium postularem.*

* Qui tollit consequens, vt tollat antecedens.
† qui assumit antecedens, & consequens concludit.

(b) Exemplum Impropriæ dispositionis est Catilinariâ 2. vbi Complexio præcedit, Assumptio sequitur, & Propositio intelligitur. *Hunc quidem vnum hujus belli domestici ducem sine controversia vicimus. Non enim jam inter latera nostra sica illa versabitur:* &c. Namq; sic explicatur syllogismus: Prop. *Si jam inter latera nostra sica illa non versabitur; hujus belli ducem vicimus:* At *jam inter latera nostra sica illa diutius non versabitur:* Ergo *belli ducem vicimus.*

Omnes hujus Syllogismi partes vnicâ mox sententiâ exprimuntur. *Sine dubio perdidimus hominem, magnificeque vicimus; cùm illum ex occultis insidijs in apertum latrocinium conjecimus.* Propositio est integra sententia inversa, *Si hominem ex occultis insidijs in apertum latrocinium conjecimus; sine dubio illum perdidimus, magnificèque vicimus:* Assumptio est posterior sententiæ pars, At *hominem ex occultis insidijs in apertum latrocinium conjecimus*: Et Complexio Prior, Ergo *hominem perdidimus, magnificèque vicimus.*

Omissio.

(c) Exempla Impropriæ Dispisitionis per omissionem sunt Catil. 1. Prop. *Si illustrantur, si erumpunt omnia; muta istam mentem.* Assumptio insequitur, At *tenêris vndique: luce sunt clariora nobis tua consilia omnia*: (quam deinceps singulorum enumeratione Orator comprobat) *Meministine* &c. Complexio verò subintelligitur, Ergo *muta mentem.* Ex probata hac Assumptione, aliam postea elicit Complexionem, *Quæ cum*

cùm ita sint, perge quò cœpisti: egredere aliquando ex vrbe: patent portæ: proficiscere: &c. Sed intellectâ Propositione, *Si conjurationis tuæ consilia luce nobis clariora sunt; egredere ex vrbe. &c.*

(d) Invent. l. 1. ¶ 59. *Sunt qui putant nonnunquam posse Complexione supersederi; cùm id perspicuum sit, quod conficitur ex Ratiocinatione.* Exemplum est in (c).

C. 3. § 4.
De Dispositione Partium Orationis.

DIspositio hìc etiã duplex est: Propria, quâ partes Orationis (a) naturali ordine collocantur; & impropria, quâ naturalis partium ordo, vel (b) Transpositione, vel (c) Omissione, immutatur.

Impropria Dispositio prudenti Oratorum judicio relinquitur: quam pro arbitrio vbilibet variant.

Ad c. 3, § 4.

(a) Naturalis partium ordo est, quo vulgò recensentur. [Exordium, Narratio, Propositio, Confirmatio, Confutatio, Peroratio.] Orat. l. 2. ¶ 82. *Vt aliquid ante rem dicamus, deinde vt rem exponamus, pòst vt eam probemus nostris præsidijs confirmandis, contrarijs refutandis, deinde vt concludamus atque ita peroremus; hoc docendi genus Natura ipsa præscribit.* Etenim *Præparationis*, [seu *ejus quod ante rem dicitur*,] duas omnino facit Orator, vt alij Rhetores, partes, Exordium & Narrationem: quibus ipsis, paulò pòst nominatim explicatis, adjungit tertio loco Propositionem. *Sequitur vt Causa ponatur:* &c. vide l. 1. c. 3. § 1.

(b) *Transpositione.* Ipsius Exordij Transpositio rara est: sed primum † fere, (vt fert nomen) si aliquem, tenet locum. * *Est tamen non rarò Exordij vis etiam non in Exordio: nam judices, & in Narratione nonnunquam, & in argumentis, vt attendant, & vt faveant, rogamus.* *Transpositio Exordij.* † vide Transp. Prop.

Theod. l. 3. c. 16. *Est autem multis in locis narrare:* hoc est, vt plerùnque proxime Exordium, ita aliquando post alias partes. Pro Milone, Narratio sequitur confutationem. Quod verò Orator ait † *Narrationis, vnus est in Causa locus;* apparet illud de Narratione in eadem Oratione non iteranda intelligi. Quamvis Q. ἐπιδιήγησιν nonnunquam admittat * " Est & quædam repetita Narratio, quæ ἐπιδιήγησις dicitur: " sanè res declamatoria, magis quàm forensis: ideo reperta, vt quia " Narratio brevis esse debet, fusius & ornatiùs res posset exponi: quòd " fit vel invidiæ gratiâ, vel miserationis. Id rarò faciendum judico: ne- " que sic vnquam vt totus ordo repetatur: licet enim per partes idem " consequi. Cæterùm qui vti ἐπιδιηγήσει volet, Narrationis rem loco " stringat; & contentus indicare quid factum sit, quo sit modo factum, " pleniùs se postea expositurum esse promittat.

* Q. l. 4. c. 1. *Narrationis.* † Orat. l. 2. ¶ 82. * l. 4. c. 2.

Propositio

Propositionis. Propositio interdum suo loco non exprimitur: sed vel in Narratione latet; (vt, pro Milone, *Clodius cùm statuisset* &c. tandem concludens ait, *Hæc sicut exposui ita gesta sunt Iudices*: Prop. *Insidiator superatus, vi victa vis, seu potiùs oppressa virtute audacia est.*) vel in Confirmatione, vt docet Q. † *Propositio non modò in ostendenda quæstione principali; sed nonnunquam etiam in singulis argumentis poni solet: maximèque in his quæ* * ἐπιχειρήματα *vocantur.*

† l. 4. c. 4.

* Ἐπιχείρημα, est Ratiocinatio, vel potiùs Dialecticus syllogismus; quo adversarium cominus aggredimur. vide Q. l. 5. c. 10.

Pro Cluentio, & Narrationi & Exordio præponitur Partitio, seu duplex Propositio, *Animadverti, judices,* ——— Eam sequitur Exordium, benevolentiam captans & attentionem, à persona judicis ex rei veritate, quod concludit cum obsecratione. *Sed in hac tanta* ——— *Quamobrem dum multorum* ——— Deinde, post repetitam priorem Propositionem, subjungit Narrationem longiusculè petitam de incestis Sassiæ [Matris Cluentij] nuptijs, & in filium crudelitate. *Aulus Cluentius Avitus* ———

Confirmationis. & Confutationis. In fide faciendâ, nunc Confirmatio, nunc Confutatio præcedit. Theod. l. 3. c. 17. *Oportet autem & in consilio & in judicio, eum, qui incipit, sua argumenta priùs dicere, posteriùs verò contraria oppugnare, ea solvendo, & antè elevando: eum autem, qui posteriùs dicit, priùs dicere oportet quæ contrariam opugnant rationem, ea solvendo & contra arguendo, maximè si probata sint.* Hinc Q. * *Si agimus; nostra confirmanda sunt primùm; tum, quæ nostris opponuntur, refutanda: si respondemus; priùs incipiendum est à Refutatione.* Orator autem Confirmationem & Confutationem permisceri vult, † *Quia neque reprehendi quæ contrà dicuntur possunt, nisi tua confirmes; neq; hæc confirmari, nisi illa Reprehendas; idcirco hæc & naturâ & vtilitate, & tractatione, conjuncta sunt.* Pro Milone, inter confirmationis assumptionem & propositionem, Confutatio interponitur.

* l. 5. c. 13.

† Orat l. 2. ¶ 82.

Perorationis. Peroratio transponi non potest, quia concludit; vt † Exordium, quia incipit: sed vt Exordij vis est, non in Exordio; sic Perorationis non in Peroratione. Nam in Fide, & Enumeratio, & Pathopoeia, reperitur. Quint: l. 6. c. 1. " Illud constat inter omnes, etiam in alijs partibus " Actionis, si multiplex causa sit, & pluribus argumentis defensa, vti- " liter ἀνακεφαλαίωσιν fieri solere: sicut nemo dubitaverit, multas esse " Causas, in quibus nullo loco sit necessaria: si breves & simplices fu- " erint. *& versus finem,* Omnes item hos affectus, si quibusdam vi- " dentur in Proœmio atque in Epilogo sedem habere (in quibus sanè " sunt frequentissimi) tamen aliæ quoque partes recipiunt, sed brevio- " res. Nam neque exponi sine his res atroces & miserabiles debent. Vbi " verò conjunctam ex pluribus Causam agimus, etiam necesse erit vti " pluribus quasi Epilogis: vt in * Verrem Cicero fecit. Nam & Philo- " demo, & navarchis, & cruciatis civibus Romanis, & alijs plurimis " suas lachrymas dedit.

† Sed vide suprà Prop. transf.

* Act. 3. & 7.

(a) (b)

(a)(b) De duplici partium Orationis Dispositione, sic author ad Heren. l. 3. ¶ 21. " Genera Dispositionis sunt duo: vnum ab institutione artis profectum; alterum ad casum temporis accommodatum. Ex institutione artis Disponemus, cùm sequemur eam præceptionem, quam in primo libro exposuimus: hoc est, vt vtamur Exordio, Narratione, † Divisione, Confirmatione, Confutatione, Conclusione. Est autem & alia Dispositio, quæ, cùm ab ordine artificioso recedendum est, Oratoris judicio ad tempus accommodatur: vt si à Narratione dicere incipiamus, aut ab aliqua firmissima argumentatione; aut si secundùm * Principium Confirmatione vtamur, deinde Narratione: aut siquam hujusmodi permutationem ordinis faciamus. Quorum nihil, nisi Causa postulet, fieri oportebit. Nam si vehementer aures auditorum obtusæ videbuntur, atque animi defatigati ab adversarijs multitudine verborum; commodè poterimus Principio supersedere, & exordiri Causam aut à Narratione, aut ab aliqua firma argumentatione: deinde (si commodum erit, quia non semper necesse est) ad Principij sententiam reverti licebit. Si Causa nostra magnam difficultatem videbitur habere, vt nemo æquo animo Principium possit audire; à Narratione cùm inceperimus, ad Principij sententiam revertamur licebit. Si Narratio parum probabilis est; exordiemur ab aliqua firma argumentatione. His commutationibus & translationibus partium sæpe vti necesse est, cùm ipsa res artificiosam Dispositionem artificiosè commutare cogit.

† Partitione. * Exordium.

(c) Quibusdam de causis omittitur Exordium: 1 † si jam satis sit præparatus judex: 2. si res præparatione non egeat: 3. si judex sit occupatus: 4. si angusta sint tempora: 5. si major potestas ab ipsa re cogit incipere. * Aristoteles *nihil opus esse Exordio dicit, nisi ad pravum auditorem, qui ea quæ sunt extra rem libenter audit* (Vide l. 1. c. 3. § 6. (f) in notis) Quam ob causam à nostris Causidicis fere negligitur.

Omissio Exordij. † Q. l. 4. c. 1. * Theod. l. 3. c. 14.

Narratio, vt Exordium, quandoque omittitur. † *Sed quando eâ vtendum sit aut non sit, id est consilij. Neque enim, si nota res est, nec dubium sit quid gestum sit, Narrare oportet: nec si adversarius Narravit, nisi si refellemus: ac siquando erit Narrandum, ne illa quæ suspicionem & crimen efficient, contraq; nos erunt, acriter persequamur: & quicquid poterit, detrahamus.* Et Idem alibi, * *Illud præterea considerare oportebit, ne, aut* cùm obsit *Narratio, aut* cùm nihil prosit, *tunc interponatur: ne, aut* non loco, *aut* non queadmodù Causa postulat, *Narretur.*

Narrationis. † Orat. l. 2. ¶ 82. * Invent. l. 1. ¶ 38.

Obest *tum, cùm ipsius rei gestæ expositio magnam excipit offensionem: quam, argumentando & Causam agendo, leniri oportebit: quod cùm acciderit, † membratim oportebit partes rei gestæ dispergere in Causam, & ad vnamquamque confestim rationem accommodare: vt vulneri præstò medicamentum sit, & odium statim defensio mitiget.*

† Vid. l. 1. c. 3. § 2. (c)

Nihil prodest *Narratio tunc, cùm ab adversarijs re expositâ, nostrâ nihil interest iterum aut alio modo Narrare: aut cùm ab ijs qui audiunt, ita tenetur negotium, vt nostrâ nihil intersit eos alio pacto docere:*

docere: quod cùm acciderit, omnino Narratione supersedendum est.

Non loco *dicitur, cùm non in ea parte Orationis collocatur, in qua res postulat: quo de genere agemus tum, cùm de Dispositione dicemus: nam hoc ad Dispositionem pertinet.*

Non quemadmodum Causa postulat *Narratur, cùm aut id, quod adversario prodest, dilucidè & ornatè exponitur; aut id, quod ipsum adjuvat, obscurè dicitur & negligenter. Quare vt hoc vitium vitetur, omnia torquenda sunt ad commodum suæ Causæ, contraria, quæ præteriri possunt, prætereundo, quæ illius erunt leviter attingendo, sua diligenter, & enodatè Narrando.*

* Theod. l. 3. c. 16.
† Vide l. 1. c. 3. § 2. (a)

Narrationem Aristoteles è genere Deliberativo excludit. * *In Deliberatione idcirco non incidit Narratio, quoniam de futuris rebus nemo Narrat.* Attamen de rebus Deliberationis † occasionem & fundamentum præbentibus, (quę quidem præteritę sunt) vt in alijs Causarum generibus, Narrari potest. Licèt itaque Agrariâ 3. & de Provinciis Consularibus Narratio non sit; est tamen pro lege Manilia: *Atque vt inde oratio mea proficiscatur, vnde hac omnis Causa ducitur,* &c. Et Agrariâ 2. *Itaque vt initio mihi designato Consuli,* &c.

Propositionis.

Propositio, quia nihil aliud est, quàm principalis quæstio, omnino omitti non debet; ne quid sit, de quo quæritur, ignoretur.

Confirmationis. Confutationis.
* Heren. l. 1. ¶ 18. *Tota spes vincendi, ratioque persuadendi, posita est in Confirmatione, & Confutatione.*
† Orat. l. 1. ¶ 78.

Confirmatio item & Confutatio, quia ipsa sunt Quæstionis * firmamenta, omittendæ non sunt: non tamen eę semper ambę vnà conveniunt, sed aliquando, alterâ omissâ, altera sola fidem facit: vt docet Orator. † *Si in refellendo adversario firmior esse oratio, quàm in confirmandis nostris rebus, potest; omnia in illum conferam tela: sin nostra faciliùs probari, quàm illa redargui, possunt; abducere animos à contraria defensione, & ad nostram conor deducere.* Pro Plancio, omittitur Confirmatio: adhibetur autem duplex Confutatio: altera objectionis de Laterensis præstantia, & indignitate Plancij; altera de exiguis Plancij in Ciceronem meritis, & nimiâ Ciceronis in Plancium gratiâ. Habet autem vtraque Confutatio partes duas; alteram qua Laterensi, alteram qua Cassio respondetur. Pro Sextio omittitur Confutatio; & Confirmatio, in duas divisa partes, copiosiùs tractatur. Prima est de moribus & factis Sextij ante Tribunatum: secunda de ipso Tribunatu.

Perorationis.
* Q. l. 6. c. 1.

Peroratio nonnunquam potest omitti. * *Nemo dubitat multas esse Causas, in quibus Enumeratio nullo loco sit necessaria: nempe si breves & simplices fuerint.* Imo tota alicubi Peroratio ab Oratore omittitur. Vt pro Fonteio, & 4. in Verrem invectiva.

C. 3. § 5.
De Dispositione Modorum Persuadendi.

SImilis omnino est Modorum Persuadendi, in his partibus, Dispositio. Nam (a) vbi Conciliatio in Præparatione, Concitatio in Conclusione, Doctrina in Tractatione, reperitur; Dispositio Propria & directa est: vbi verò hic ordo, modi alicujus, vel (b) Transpositione, vel (c) Omissione, immutatur; impropria est Dispositio.

Ad c. 3. § 5.

(a) De propria & frequentiori Modorum Dispositione, vide l. 1. cap. 2. § 2. (f) (l) & c. 3. § 1. &c.

(b) Modorum Transpositionem interdum non invtiliter admitti posse ostendunt Rhetorum, tum monita quædam, tum exempla. Q. l. 4. c. 1. *Est interdum Exordij vis etiam, non in Exordio: nam judices, & in Narratione nonnunquam, & in Argumentis, vt attendant, & vt faueant rogamus:* vt pro Cluentio: vbi primò benevolentiam & attentionem petit suo loco: *Dum multorum annorum accusationi,* &c. (v. l. 1. c. 3. § 1. (e)) deinde idem facit in Tractatione: *Vos quæso, vt adhuc me attentè audistis, item quæ reliqua sunt audiatis.* Sic etiam l. 6. c. 1. Quint. *Affectus si quibusdam videntur in Proœmio, atque in Epilogo sedem habere; (in quibus sanè sunt frequentissimi) tamen aliæ quoq; partes recipiunt:* (v. § 4. Transp. Peror.) & Partit. ¶ 51 *Orator: In confirmandis nostris argumentationibus, infirmandisque contrarijs, sæpe erunt accusatori motus animorum incitandi, reo mitigandi.* Pro Cluentio Concitatio est, crimen exaggerans, in Narratione: *O mulieris scelus incredibile* ——— *rationem amentiæ.* Atque ibidem similis Concitatio sequitur in Tractatione, cum odiosâ criminum enumeratione conjuncta. *Dum verò eum fuisse Oppianicum* ——— *opprimere posse.*

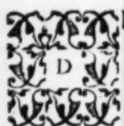
Contrà, *Doctrinæ* Partes reperiuntur, non in Tractatione: vt *Probatio* in Narratione: (vid. l. 1. c. 3. § 2. in fine.) Et Verr. 2. statim ab Exordio brevi, *Digressio* est in laudem Siciliæ, & Siculorum: (ad quam hac vtitur Orator Transitione: *Atque adeo antequàm de incommodis Siciliæ dico, pauca mihi videntur esse de provincia dignitate, vetustate, vtilitate dicenda.*) *Nam cùm omnium sociorum* ——— *in genere peccásset.* Vnde sic transit ad Narrationē: *sed cùm perferre non possent,* &c.

(c) *Omissione.* Qui † celari debent modi, [*Conciliatio* & *Concitatio,*] etiam omitti possunt: imo & Doctrinæ partes [*Explicatio, Dilatatio,* & *Digressio:*] *Probatio* sola est necessaria: sine qua, persuaderi nullo modo potest. *Modorum omissio.* † vid. l. 1. c. 2. § 2. (k).

Epilogus Dispositionis. * Orat.l.2. ¶ 60.

Adultis & expertis Dispoſitio variè commutanda eſt : vt præcipit * Orator: *Iam illud videmus, nequaquam ſatis eſſe reperire quid dicas; niſi id inventum tractare poſſis. Tractatio autem varia eſſe debet, ne aut cognoſcat artem is qui audit; aut defatigetur ſimilitudinis ſatietate.* Tyrones tamen proprium illum & certum ordinem religioſè vbique obſervent: nec antè ad Impropriam & arbitrariam Diſpoſitionem admittantur; quàm, rebus ſingulis vſu perſpectis, laudabiliter naturali ordine dicere didicerint.

Cap. 4.
De Elocutione & Pronunciatione.

DE Elocutionis & Pronunciationis ornamẽtis, vide Rhetoricam. Quæ vt Poëſin, Hiſtoriam, Philoſophiam, Epiſtolas, adeoque ipſum familiare Colloquium, exornant; ita in Oratione præcipuè locũ habẽt, & cuilibet Dicendi generi afferunt tum gratiam, tum dignitatem.

Cap. 5.
De Memoria.

(a) MEmoria eſt quinta pars *Oratoriæ*, qua Orationem animo percipientes, & perceptam retinentes, eam promptè reddere poſſumus. (b) Eſtque rerum aut verborum.

Adjumenta. Memoriæ Oratoriæ Adjumenta plura ſunt: (c) Memoria duplex, (d) naturalis ſc: & (e) artificialis, Ordo in oratione, tum (f) contexendâ, tum (g) ediſcendâ, & (h) Memoriter dicendi exercitatio: etiam (i) Corporis ſanitas, Cibus digeſtus, & Mentis immunitas: tum (k) Scriptio, & (l) Scripti ſeu tacita ſeu vocalis recitatio; ſuo quælibet *tempore*, & *loco* adhibita. (m) *Tempus* Adjumentis hiſce maximè idoneum, eſt matutinum: (n) *Locus* verò, ſolitarius. Vtendum tamen vtriſque interdum eſt, qualia dantur.

Ad c. 5.

(a) Memoria hìc non ſenſum ipſum internum, aut memorandi facultatem; ſed illius actum ſignificat: atq; idem ſonat quod Recordatio,

Memoratio,

Memoratio, seu † Memoratus: in quo sensu passim sumitur apud Authores. * Quorum *Memoria & recordatio, in maximis nostris gravissimisque curis, jucunda sanè fuit.* † *Sepulchris legendis redeo in memoriam mortuorum.* Et * *Flevit memoriâ rerum gestarum commotus.* Itaque sic definitur Invent. l. 1. ¶ 11. *Memoria est firma animi, rerum ac verborum, perceptio:* & ad Heren. l. 1. ¶ 5. *Memoria est firma animi, rerum & verborum & dispositionis, perceptio.*

† Gellius l. 11. c. 4.
* Brut.
† Senect.
* Ep. 32. l. 10.

(b) *Estque rerum aut.* Hæc Memoriæ distributio hinc oritur, quòd res & verba, necessariæ sunt cujuslibet orationis partes. † *Nam cùm omnis ex re atque verbis constet oratio; neque verba sedem habere possunt, si rem subtraxeris, neque res lumen, si verba semoveris.* Rerum memoriâ Lucullus; verborum præstitit Hortensius. * *Habuit Lucullus divinam quandam memoriam rerum; verborum majorem Hortensius.* In utraque mirum fuisse Ciceronem, demonstrant pleræque illius Actiones, præsertim Verrinæ: ut cum ad prudenter & eloquenter Dicendum, semper promptum fuisse, mirum non sit.

Memoria rerum aut verborum.
† Orat. l. 3. ¶ 6.
* Aca. Quæst. l. 2.
1.

(c) *Memoria duplex.* Heren. l. 3. ¶ 35. *Sunt igitur duæ memoriæ: una naturalis, altera artificiosa. Naturalis est, quæ nostris animis insita est, & simul cum cogitatione nata. Artificiosa est ea, quam confirmat inductio quadam, & ratio præceptionis.*

Memoria naturalis & artificialis.

(d) *Naturalis.* Primum & præcipuum Memoriæ, seu Recordationis oratoriæ Adjumentum, sine quo cætera omnia parum valent, est Memoria naturalis; communis ille non modò Eloquentiæ, sed etiam omnium Artium thesaurus: ut docet Orator Orat. perf. ¶ 9. *Memoria communis est multarum artium:* Et Orat. l. 1. ¶ 5. *Quid dicam de thesauro rerum omnium Memoriâ? quæ nisi custos inventis cogitatisque rebus & verbis adhibeatur; intelligimus omnia, etiamsi præclarissima fuerint, in Oratore peritura.* Et Heren. l. 3. ¶ 35. *Memoria est thesaurus inventorum, atque omnium partium Rhetoricæ custos.* Et Quint. l. 11. c. 2. *Omnis Disciplina Memoriâ constat: frustraque docemur, si quicquid audimus præterfluat: & exemplorum, legum, responsorum, dictorum, beneque factorum, velut quasdam copias, quibus abundare, quasque in promptu semper habere debet Orator, eadem illa vis repræsentat: neque immeritò thesaurus hic Eloquentiæ dicitur.* Unde † Tullius, ex poëtis, Mnemosynen Musarum Matrem dicit. Memoria itaque naturalis sic definitur ab Arist. * *Memoria est habitus phantasmatis, tanquam imaginis ejus rei, ex qua redditur phantasma.* † Sennertus interni sensus (cujus organum & sedes est cerebrum) tres *statuens* species, [sensum communem, phantasiam, & memoriam] eas sic definit.

† Nat. Deor. l. 3.
* De Mem. & Remin.
† Med. l. 1. c. 13.
Tres interni sensus.

Sensus communis est, qui omnium exteriorum sensuum objecta percipit, phantasiam movet, eique species sensibiles offert. Ideoque in anteriori cerebri parte, sensibus externis proximâ, ubi quinque nervi sensitivi concurrunt, collocatur.

Sensus communis.

Phantasia est, quæ species sẽsibiles, à sensu cõmuni perceptas, diligẽtiùs

tiùs exanimat, vtrùm quærendæ, an fugiendæ sint.

Memoria. Memoria est, quæ plures species sensibiles à phantasia cognitas simul recipit, & reservat; eique cùm opus est rursus exhibet: ea autem in posteriori cerebri parte collocatur. Vnde Memoriâ valere dicuntur, quibus occiput est amplius: quibus autem sinciput & frons prominet, ij magis valere imaginatione, & ratiocinatione creduntur. Omnes etiam consentiunt, ad Memoriam commodiorem esse siccitatem cerebri: &, contrà, ad phantasiam humiditatem. Pituitosi itaque debilis sunt memoriæ: etiam adolescentes & senes memoriâ firmâ non sunt: vt docet Arist. * *Qui primo ætatis flore nitent, & qui exactâ ætate sunt, memoriæ lapsum sentiunt: & quidem propter motum: hi enim magnopere decrescunt; illi vehementiùs augentur & adolescunt.*

* De Memoria & Remin.

Quà autem differt Memoria à Reminiscentia, docet Idem ibidem. *Memoria sanè, & Reminiscentia non solùm tempore differunt, verùm etiam eâ re, quòd Memoriæ, complures quoque aliæ animantes participes sunt; Reminiscentiæ verò, homo vnus omnium quorum naturam compertam habemus, compos est. Et, magna ex parte, qui obtuso habetiq; ingenio sunt, Memoriâ magis vigent; qui acuto docilique præstant, Reminiscentiâ magis excellunt. Cujus rei causa illa afferri potest, quòd Reminiscentia, tanquam ratiocinatio, quædam suppetit. Etenim qui reminiscentiæ dat operam, ratiocinatur se antè, vel inaudisse, vel vidisse, vel alio sensu percepisse: & quasi inquisitio est.* Quod Senertus sic explicat; *Reminisci est ex vna, vel pluribus rebus in memoria asservatis, in alterius, quæ non promptè occurrit, recordationem regredi.*

☞ Memoria naturalis corporis sanitate maximè conservatur: corporis verò sanitas Exercitio & labore: ad quem studiosos omnes, quorum vita fere est sedentarea, inprimìs hortor; neque præproperæ severitatis affectatione, rem, cùm corporis, tum animi facultatibus, tam conducibilem, negligere.

† l. 11. c. 2. Quintilianus, in fine † tractatus de Memoria, quosdam enumerat, qui memoriâ naturali mirabiliter claruerunt. "Quantùm naturâ studioque valeat memoria, vel Themistocles testis; quem, vnum intra annum, optimè locutum esse Persicè constat: vel Mithridates, cui duas & viginti linguas, quot nationibus imperabat, traditur notas fuisse: vel Crassus ille dives, qui cùm Asiæ præesset, quinque Græci sermonis differentias sic tenuit; vt qua quisque apud eum linguâ postulâstet, eâdem sibi jus redditum ferret: vel Cyrus, quem omnium militum tenuisse creditum est nomina. Quin semel auditos quàmlibet multos versus protinus dicitur reddidisse Theodectes. Dicebantur etiam nunc esse qui facerent; sed mihi nunquam, vt ipse interessem, contigit: habenda tamen fides est, vel in hoc, vt qui crediderit, & speret.

2. *Memoria Artificialis.* (c) *Artificialis.* Memoria Artificialis est, quæ per confictas animo (1) Imagines, & in (2) Locis (3) pluribus, (4) ordine (5) percognitis, dispositas, (6) quæ meminisse volumus memoriæ imprimit.

(1)(2)

(1)(2) *Per imagines, in locis.* Heren. l. 3. ¶ 38. "Constat "igitur Artificiosa memoria ex Locis, & Imaginibus: Locos appel-"lamus eos, qui, breviter perfectè insigniter, aut naturâ aut manu "sunt absoluti, vt eos facilè Naturali Memoriâ comprehendere, & "complecti queamus: vt Ædes, Intercolumnium, Angulum, Forni-"cem, & alia quæ his similia sunt. Imagines sunt formæ quæ-"dam, & notæ, & simulachra ejus rei quam meminisse volumus: "quod genus, Equi, Leones, Aquilæ. Quorum autem memoriam "volemus habere, Imagines eorum certis in Locis collocare nos "oportebit. Quemadmodum igitur qui literas sciunt, possunt id "quod dictum est scribere, & recitare quod scripserunt; ita qui "Mnemonica didicerunt, possunt quæ audierunt in Locis colloca-"re, & ex his memoriter pronunciare. Loci enim ceræ aut chartæ "simillimi sunt: Imagines literis: dispositio & collocatio Imagi-"num, scripturæ: pronunciatio lectioni.

(3) *Pluribus.* Ibidem ¶ 41. *Oportet igitur, si volumus multa meminisse, multos nobis Locos comparare; vt in multis locis, multas Imagines collocare possimus.* Et paulò pòst, *Quàm plurimos Locos vt habeas, & quam maximè ad præcepta accommodatos, curare debebis: in Imaginibus collocandis exercere quotidie conveniet.* Metrodori Locos narrat Fabius, in duodecim signis Zodiaci, 360: 30 sc. cujusque signi gradus: Quorum numerum mirari eum mirum non esset, nisi, vt ait Cicero, divina fuisset illius Memoria, quæ non facilè opprimi posset. Vide ☞ proximè seq.

(4) *Ordine.* * *Item putamus oportere ex ordine hos Locos habere, nequando perturbatione ordinis impediamur.* Et Orat. l. 2. ¶ 84. *Sic fore, vt ordinem rerum, Locorum ordo conservaret; res autem ipsas rerum Effigies notaret.* Tanti autem est Ordo, vt ex eo ipsam Artificialem Memoriam excudisse dicatur Simonides. † *Gratiam habeo Simonidi illi Chio, quem primùm ferunt artem Memoriæ protulisse. Dicunt enim cùm cænaret Cranone* ———— (vide locum) *Hac tum re admonitus, invenisse fertur Ordinem esse maximè, qui Memoriæ lumen afferret.*

* ibd.

† Orat. l. 2. ad finem.

(5) *Percognitis.* * *Quare ex ordine locos comparare, & Locos, quos assumpserimus, egregiè commeditari oportebit: vt perpetuò nobis hærere possint. Nam Imagines, sicut literæ, delentur, vbi nihil illis vtimur; Loci, tanquam cera, remanere debent.*

* Heren. l. 3. ¶ 41.

(6) *Quæ meminisse volumus.* Hæc sunt aut Res, aut Verba. Heren. l. 3. ¶ 42. *Duplices similitudines esse debent: vna rerum, altera verborum. Rerum similitudines exprimuntur, cùm summatim ipsorum negotiorum Imagines comparantur: Verborum similitudines constituuntur, cùm vniuscujusque nominis & vocabuli memoria Imagine notatur.* Si plura de rei totius Imagine, & verborum etiam Imaginibus (quas non nisi ob difficultatem ibidem commendat Author) requiras; vide ¶ 43. & 44.

De Artificij hujus vsu & efficaciâ ambigitur. Orator veterum Memo-

† Orat. l. 2. ad finem.
* Vide (3) suprà.
† ibid.
* l. 11. c. 2.

Memoriſtarum teſtimonijs fidem habens, magni illud facere videtur. † *Vidi ego ſummos homines, & divinâ propè memoriâ, Athenis Carneadem, in Aſia Metrodorum; quorum vterque, tanquam literis in cera, ſic ſe aiebat, Imaginibus in * ijs Locis quos haberet, quæ meminiſſe vellet, perſcribere. Quare hac exercitatione non eruenda memoria eſt, ſi eſt nulla naturalis; ſed certè, ſi latet, evocanda eſt.* Quamvis neque tum defuerunt qui dicerent, † *Opprimi Memoriam Imaginum pondere, & obſcurari etiam id, quod per ſe Natura tenere potuiſſet.* Quaſi difficilius foret, Locos & Imagines rerum, quàm res ipſas & verba, memoriæ mandare: præterquam quòd, collocatis jam Imaginibus, alius adhuc non minùs difficilis reſtet labor, ex iſtis Locis & Imaginibus, res & rerum ordinem promptè deſumere. Quintilianus quidem, ad dictata vocabula ordine recitanda, conducere rectè ſentit. * *Equidem ad quadam prodeſſe non negaverim; vt ſi rerum nomina multa, per ordinem audita, reddenda ſint.* Sed quis ſit hujus, in Dicendi ratione, vſus Artificij; aut quomodo Oratoris memoriam juvare, non turbare, poſſit; ingenuè fateor, me nunquam tam fuiſſe fœlicis ingenij, vt perſpicerem: neq; Orator ipſe, aut l. 2. de Oratore, aut ad Herēn. l. 3. (ſi illius eſt) in quibus argumentum hoc fuſiùs tractatur, videtur oſtendiſſe. Et certè ſi vera eſſent quæ vulgò oſtentantur; inter præclara & acuta ingenia, quæ hodie, in omni ſcientiarum genere, multa vigent, aliquis alicubi reperiretur, qui abditum hoc myſterium indagaret, perficeret, exerceret, patefaceret.

3 *Ordo.*
Diviſio.
Compoſitio.

(f) *Contexendâ.* Ordinis in oratione contexendâ partes ſunt Diviſio & Compoſitio. Q. l. 11. c. 2. *Verùm & in his quæ ſcripſimus complectendis, multùm valent; & in ijs quæ cogitamus continendis, propè ſolæ, (exceptâ, quæ potentiſſima eſt, Exercitatione) Diviſio & Compoſitio. Nam, qui rectè diviſerit, nunquam poterit in rerum ordine errare. Etiam quæ bene compoſita erunt, memoriam ſerie ſuâ ducent:* quando ſc. conſequentia & antecedentia ordine inter ſe conjuncta ſunt: quando media cum primis, vltima cum medijs ita cohærent; vt nihil neque ſubtrahi, ſine manifeſto intellectu, neque inſeri poſſit.

(g) *Ediſcendâ.* Ordo in oratione ediſcendâ eſt, eam particulatim Memoriæ mandare. Q. loco ſuprà citato. *Si longior complectenda memoriâ fuerit oratio, proderit per partes ediſcere: & hæ partes non ſint perexiguæ: alioqui nimis multæ erunt. Non eſt autem inutile, partibus ſingulis, quò faciliùs hæreant, aliquas apponere notas, quorum recordatio commoneat, & quaſi excitet Memoriam.* Et paulò poſt, *Illud neminem non juvabit, ijſdem quibus ſcripſerit ceris ediſcere. Sequitur enim veſtigijs quibuſdam Memoriam, & velut oculis intuetur non paginas modò, ſed verſus propè ipſos, qui tum dicit ſimilis legenti. Iam verò ſi litura, aut adjectio aliqua, aut mutatio interveniat; ſigna ſunt quædam, quæ intuentes errare non poſſumus.*

(h) *Mem.*

(h) *Mem. Dicendi Exercitatio.* Q. l. 1. c. 1. *Nam & maximè necessaria est Oratori Memoria, et ea præcipuè firmatur atq; alitur exercitatione.* Et l. 11. c. 2. *Siquis vnam maximam que à me artem memoriæ quærat; Exercitatio est & labor: multa ediscere, multa cogitare, & (si fieri potest) quotidie, potentissimum est. Nihil æquè vel augetur curâ, vel negligentiâ intercidit. Quare & pueri statim quam plurima ediscant; & quæcunque ætas operam juvandæ studio memoriæ dabit. Devoret initio tædium illud & scripta & lecta sæpius revolvendi, & quasi eundem cibum remandendi. Quod ipsum hoc fieri potest levius, si pauca primùm, & quæ tædium non afferant, cœperit ediscere: tum quotidie adjicere singulos versus, quorum accessio labori sensum incrementi non afferat. In summam ad infinitum vsque perveniat: & poëtica priùs, tum orationem, novissimè etiam solutiora numeris, & magis ab vsu Dicendi remota, qualia sunt Iuris-consultorum.* Item Orat. l. 1. ¶ 39. *Exercenda est etiam memoria ediscendis ad verbum quàmplurimis, & nostris scriptis & alienis.* Nec parum memoriam juvabit assidua illa Catonis, quam ipse meminit, Exercitatio. † *Pythagoreorum more, exercendæ memoriæ gratiâ, quid quoque die dixerim, audierim, egerim, commemoro vesperi.* Exercitatio. † T. de Senectute.

(i) *Corp. san. cib. dig. ment. im.* Hæc tria *Inventionem* etiam juvant. Q. l. 11. c. 2. *Illud ediscendo scribendoque commune est, vtrique plurimùm conferre, bonam valetudinem, digestum cibum, animum cogitationibus alijs liberum.* 5. *Sanitas.*

(k) *Scriptio.* Q. l. 10. c. 7. *Scribendo dicimus diligentiùs; dicendo scribimus faciliùs. Scribendum ergo quoties licebit: si non dabitur, cogitandum.* Et Lud. Vives, *Vtilissimum est, quæ memoriâ retinere cupimus, ea scribere: neque enim aliter infiguntur stylo in pectus, quàm in chartam: videlicet quoniam attentio in eo quod ipsi scribimus, diutiùs immoratur.* 6. *Scriptio.*

(l) *Scr. tacita & vocalis recit.* Arist. de Memoria, *Commentationes Memoriam conservant.* Q. l. 11. c. 2. *Est ratio & expedita & potens, ediscere* tacitè; *si non subirent, velut otiosum, animum plerùmque aliæ cogitationes: propter quas excitandus est* voce, *vt duplici motu juvetur memoria, & Dicendi & audiendi. Sed hæc vox sit modica, & magis murmur. Qui autem, legente alio, ediscit, in parte tardatur, quod acrior est oculorum quàm aurium sensus; in parte juvari potest, quòd, cùm semel aut bis audierit, continuò illi memoriam suam experiri licet, & cum legente contendere.* 7. *Scripti recitatio.*

(m) *Tempus.* Sed mirificè firmatur memoria, si quæ sub somnum scripseris, legeris, cogitaveris, & quadantenus memoriæ mandaveris, ea, noctis silentio, post somnum primum reposcas, & recordere: & manè experrectus, ac foràs deambulans, clarâ voce per te reddas; interim *quæ exciderant retractans, vt crebrâ iteratione firmentur: quanquam solent hoc ipso maximè hærere, quod exciderunt.* *Tempus.*

ciderunt. Mirum dictu est, nec in promptu ratio, quantum nox interposita afferat firmitatis: sive quiescit labor ille, cujus sibi ipsa fatigatio obstat; sive maturatur atq; concoquitur; seu firmissima ejus pars est recordatio. Valde etiam juvat, cùm jam orationem probè teneas, eam (seposito ad tempus scripto, omnique ea de re cogitatione) quasi oblivioni tradere; & postmodum, scripto in manus resumpto, illius memoriam hôc neglectu deficientem, novo, sed facili, labore redintegrare. Secunda etiam altior erit & firmior impressio. Hoc eodem pacto, errata, siqua in contexendo te fugerint, facilè deprehendes: cùm ad opus tuum, jam quasi alienum, vt Censor æquus, non vt Author amicus, accedas.

Locus. (n) *Locus.* Treutlerus Method. Eloq. *Ad memoriam eligendus est locus solitarius: 1. ne varia objecta memoriam distrahant: 2. quia in loco solitario recitatio potest institui,* sicut oratio habenda est, [*clarâ voce.*]

Remedia. Atque hæc sunt, quæ memoriam antè firmant, Adjumenta. Quæ interdicendum labanti succurrant Remedia, sunt duo: Index, & Extemporalis Dicendi facultas; tunc præcipuè adhibenda, cùm aut Memoria naturalis infirmior, aut non satis datur ad ediscendum temporis.

Index. Index est chartula libello commodè affixa, tot continens Columnas, quot scriptum Partes; & in qualibet columna præcipuarum Periodorum Initia, arcano, si placet, notata charactere. Quòd si scripti partes plures fuerint, & inęquales; breves conjūgēdo, & de longa ad brevem aliquid transferendo, pauciores fiant Columnæ, & æqualiores. Exemplo sit Index Orationis 26. Cujus Exordium & Propositio conjunguntur in prima Columna: in secunda ponitur Narratio de vita & studijs Archiæ: in tertia Confirmatio Propositionis per testes & leges. Objectionum Confutatio duas continet Digressiones: alteram de laude literarum & Poësios in Col. 4. alteram de Gloria [virtutis præmio] in quinta. Subjicitur, sexto loco, Peroratio: hunc in modum:

EXOR. Siqidest. Nā qoad lon. *Qod si k*		Ac nequis à. *Etenim om.* Sed ne cui vest. *PROP. Qod si mihi.*	
NARR.	CONFIRM.	DIGRESS. 1.	DIGR. 2.
Nam vt prim. ex	*Data est c.* Cū hìc d	*Qares à nob.* Qia s. *An tu o.*	*Neq; enim* Them *Itaque il*
Erat Ital. t. pl.	*Si nihil a.* Qid en h	*Ego ver. s.* Me autē. *Qar q.*	*Mithr.* Pop. en. *Nostr. semp.*
Itaq; hūc & Tar.	*Heracl.* Adē. *Ads.*	*Atq; h. eo.* Qę si. *Nam nisi m.*	*Qar. q.* Car. f. *At ijs* In cœl
Hac tāt. cel. St. l.	*Hic tu t.* Est rid.	*Sed plens o.* Qam mult. nob.	*Erg. il q.* Nam si qis. *Qar. si. r.*
Sed enim hoc r. s.	*At domic. r.* At n. c. p	*Qaret qisp.* Ego ml. *Atq; t.*	*Qam ml.* Qid? Nostr. *Itaq; cr.*
Erat temp. ill. j.	*Nā cū Ap.* His igit. t.	*Ex hoc es.* Qod si n. *Nā cer.*	*Sylla cum h* Qid à Q *Neq; en.*
Interim satis l.	*Qa cū ita si.* Eten. c.	*Qod si ips.* Qis nr. *ergo ille.*	*Ipsi illi* Decius. *Iam verò*
	Qid? cū. Cens. nr. *Est*	*Qoti eg.* Hunc n. eg. *Atque s*	*Qar in q.* Atq; vt id. *Nā qas r.*
	Sed qon. *Qare arg.*	*Qar. suo.* Sit igit. *Sax & s.*	*Nul. en.* Cert si n. *An vero t.*
		Homer. Erg. il. *Nam & cimbi*	*At cū st.* Ego ver. o *Hac ver. s.*
PEROR. Qare conservate Iudices. Qæ cum ita sint *Qa de caus. p:* qæ non fori.			

Aliusmodi poteris Indices tute tibi fingere: & tuo forsan commodo accommodatiores. * *Nam cur volumus ab industria quenquam removere, vt ne quid ipse quærat; cùm illi omnia quæsita, parataque tradamus?* * Heren. l. 3 ¶ 44.

Remedium verò præstantius est, † *amplissimum illud longi laboris præmium*, & ipsius Artis perfectio, *ex tempore dicendi facultas: quam qui non erit consequutus, civilibus officijs renunciabit; & solam scribendi facultatem potiùs ad alia opera convertat. Siquidem innumerabiles accidunt subita necessitates, vel apud magistratus, vel repræsentatis judicijs, continuò dicendi. Quid, cum adversario respondendum erit, fiet? Nam sæpe ea quæ opinati sumus, & contra quæ scripsimus, ac tota subitò Causa mutatur. Quid porro multus stylus, & assidua lectio, & longa studiorum ætas facit; si manet eadem, quæ fuit incipientibus, difficultas? Neque tamen hoc ago, vt ex tempore dicere* * *malit, sed vt possit.* Extemporalis oratio. † Q. l. 10. c. 7.

* Nam qui, scriptione relictâ, ad extemporalem omnino se confert orationem, in crassum & ingratum Dicendi genus paulatim delabitur.

Ad hanc autem Perfectionem assequendam, non nisi ingenio acuto, tenaci memoriâ, & multiplici rerum scientiâ instructus quisquam accedat. Sic aptatus, primò ex scripta oratione periodos aliquot, paulò secus quàm scripserit, enunciare tentet· hoc cùm efficere potest, integra pars aliqua varietur: tum, immutatis Exordio & Epilogo, totius Tractationis innovationem, servatis tamen animo argumentis & ordine, experiatur: cùm hoc etiam laudabiliter aliquoties perfecerit; vlteriùs à scriptâ ad cogitatam orationem progredi licebit; & scriptis tantùm duabus partibus extremis, Partitionem animo concipere, & in singulis partibus tractandis Locos inventionis * cogitatione percurrere: vnde, quæ cuique parti maximè conveniunt, argumenta desumet. Nec verba, rebus conceptis, exercitato deerunt. † *Rerum enim copia verborum copiam gignit.* * Lege Epilogum Locorum. † Orat. l. 3. ¶ 19.

* *Verbaque provisam rem non invita sequentur.* * Horat. in Arte.

Atque ita gradatim, integram orationem extemporalem, ex paulula præmeditatione, tandem conficiat. In his verò omnibus, primò solus, tum audiente vno aut altero comite, postremò publicè in Scholis vires suas periclitetur. † *Educenda deinde dictio est* (inquit Crassus) *ex hac domestica exercitatione & vmbratili, medium in agmen, in pulverem, in clamorem, in castra atque aciem forensem.* † Orat. l. 1. ¶ 39.

Sed * *Consuetudo & exercitatio facilitatem maximè parit; quæ, si paulatim intermissa fuerit, non velocitas illa modò tardatur, sed & ipsum coit atque concurrit. Quanquam enim opus est naturali quadam mobilitate animi, vt dum proxima dicimus, struere vlteriora possimus, semperque nostram vocem provisa & formata cogitatio excipiat; vix tamen aut natura, aut ratio in tam multiplex officiū diducere animū queat, vt Inventioni, Dispositioni, Elocutioni, Ordini rerum verborumque; tum ijs quæ dicit, quæ subjuncturus est,* * Q. l. 10. c. 7.

quæ vltrà ſpectanda ſunt, adhibita vocis, geſtus, obſervatione, vnâ ſufficiat.

* ait Fab. l. 10.

Hic juvat quod monet * Orator, *Nullum noſtrum vſquã negligentem eſſe ſermonem: quicquid loquemur vbicunque, ſit, pro ſua ſcilicet portione, perfectum.* Atque vt accuratè loquendi, ita etiam commentandi, ac inprimis ſc[illegible]ndi, conſuetudo ad extemporalem conducit orationem: vt docet Fabius: * *Studendũ verò ſemper, & vbiq;.* Et mox. *Scribendũ certè nunquam eſt magis, quàm cùm multa dicemus ex tempore.* Item, apud Oratorem, Craſſus. † " Etſi vtile eſt etiam ſubitò ſæpe Dicere; tamen illud " vtilius, ſumpto ſpatio ad cogitandum, paratiùs atque accuratiùs Di- " cere: caput autem eſt (quod (vt verè dicam) minimè facimus: eſt enim " magni laboris, quem plerique fugimus) quàm plurimum ſcribere. " * Stylus optimus & Præſtantiſſimus Dicendi effector, ac magiſter: ne- " que injuriâ. Nam ſi ſubitam & fortuitam orationem, commentatio & " cogitatio facilè vincit; hanc ipſam profectò, aſſidua ac diligens ſcriptu- " ra ſuperabit. Omnes enim Artis Loci, qui modò inſũt in ea re de qua " ſcribimus, anquirentibus nobis, omniq; acie ingenij contemplanti- " bus, oſtendunt ſe & occurrunt: omneſq; Sententiæ, Verbaque omnia, " quę ſunt cujuſq; generis maximè illuſtria, ſub acumen Styli ſubeant " & ſuccedant neceſſe eſt: tum ipſa collocatio conformatioq; verborũ, " perficitur in ſcribendo, non Poëtico, ſed quodam Oratorio Numero " & modo. Hæc ſunt quæ clamores, & admirationes in bonis Oratori- " bus efficiunt: neque ea quiſquam, niſi diu multumq; ſcriptitârit, eti- " amſi vehementiſſimè ſe in his ſubitis Dictionibus exercuerit, conſe- " quetur: & Qui à ſcribendi conſuetudine ad Dicendum venit, hanc af- " fert facultatem, vt etiam ſubitò ſi dicat; tamen illa quæ dicantur, ſimi- " lia ſcriptorum eſſe videantur: atque etiam, ſiquando in dicendo ſcri- " ptum attulerit aliquid; cùm ab eo diſceſſerit, reliqua ſimilis o- " ratio conſequetur. Vt concitato navigio, cùm remiges inhibuerunt, re- " tinet tamen ipſa navis motum, & curſum ſuum, intermiſſo impetu " pulſuque remorum; ſic in Oratione perpetuâ cùm ſcripta deficiunt, " parem tamen obtinet oratio reliqua curſum, ſcriptorum ſimilitudine " & vi concitata.

* Ibidem.

† Orat. l. 1. ¶. 39.

* i. Scriptio. Longior eſt in hac voce Metalep. Nam *Stylus* ab ἵστημι, ſtatuo, propriè *columna* dicitur: *columna* per Synecch. generis pro *cono* ponitur: *conus* per Metaph. pro *graphio*, quo in cera, ſeu cereis tabulis exarabant.: *graphium* per *Meton.* cauſæ pro *ſcriptione*, cujus eſt inſtrumentalis cauſa: ſicut hoc in loco: porro ſcripto per Synecd. generis pro genere ſcriptionis ſeu Charactere: qui vſitatè Stylus dicitur. v. c. 2. §. 3.

His adminiculis, ingenui juvenes ad glorioſam illam obnixè contendant Leontini Gorgiæ perfectionem. † *Is princeps, ex omnibus auſus eſt in conventu quærere, quâ de re quiſque vellet audire: cui tantus honos habitus eſt à Græcia, ſoli vt, ex omnibus, Delphis, non inaurata ſtatua, ſed aurea ſtatueretur.*

† Or. l. 3. ¶ 20.

Liber.

Tertium, quod his forſan aliquis adjiciat, [libri inſpectio] non tam remedium quàm dedecus habendum; Oratoris prorſus indignum dignitate. Q. l. 11. c. 2. *Ad libellum reſpicere vitioſum, quòd libertatem negligentiæ facit. Inde interruptus Actionis impetus, & reſiſtens ac ſalebroſa oratio, & qui dicit ediſcenti ſimilis, etiam omnem bene ſcriptorum gratiam perdit.* Ideoque nec adultis, nec pueris, permittendum. His potiùs

Admonitor.

detur, dum vel ſua vel aliorum ſcripta recitant, Admonitoris copia: qui non niſi manifeſtè aut erranti, aut hærenti, verbum ſuggerat. Interim

verò delicta numerentur: & terna quælibet seu quaterna primò, posteà bina seu singula, aut ferulæ, aut dedecoris alicujus pœnâ mulctentur: donec tandem integrum pensum suo Marte, aut saltem exiguâ Indicis ope, conficere possunt. Ita enim adultis, qui perfectâ hac memoritèr Dicendi ratione, à pueris, sunt exercitati, vel leviter delinquere rarò continget. Frigida autem totius scripti lectio, dum animus & oculi chartæ sunt intenti, omnem Actionis & vultus gratiam amittit: & proinde Auditorum animos minùs afficit, & in persuadendo minus efficit.* *Ægrotis tamen indulgetur, & principibus in repub: occupatis, vt Orationem de scripto recitent.*

* Iunius Meth. Eloquentiæ. c. 20.

Siquis, memoriæ fretus bonitate, Remedio omni neglecto, Dicere audebit; viderit dicturus, vt non modò res & rerum ordinem; sed etiam verba ipsa examussim teneat: † *ne vnius eorum cujuslibet oblivio, aut deformem hæsitationem, aut deformius silentium inducat. Nam & invitus perdit quisque id quod elegerat verbum; nec facilè reponit aliud, dum id quod scripserat, quærit.*

† Q. l. 11. c. 2.

ORATORIAE. *Epilogus.*

PErfecta Orandi facultas acquiritur (a) tribus rebus: [Naturâ, Arte, Exercitatione.]

Natura.

Natura (b) prima est, (c) quæ ingenium, memoriam, formam, vocem, (d) [res Oratori necessarias] donat.

Ars.

Ars (e) dux certior, Naturæ dona (f) corrigit.

Vtramque (g) perficit, & (h) vincit Exercitatio.

Exercitatio.

Exercitatio consistit in Genesi & Analysi.

Genesis est, qua Orationem nostram formamus, ex Artis præceptis, & imitandis Oratorum exemplis.

Analysis est, qua Orationem alienam resolvimus, observantes in ea, tum (i) quæ ab Arte præcipiuntur, tum Imitatione dignas Authoris (k) virtutes.

Imitatio.

(l) Imitatio itaque est, qua Orandi rationem aliorum imitamur.

Imitationis duo sunt præcepta: vt (m) & eos qui excellunt, (n) & ea quæ in ijs excellunt, imitemur: præsertim (o) aptis ad ea Naturæ donis, quò faciliùs & ipsi excellamus.

Ad Epilog.

(a) Q. l. 3. c. 5. *Facultas Orandi consummatur, Naturâ, Arte, Exercitatione.*

(b) *Prima est.* Orat. l. 1. ¶ 28. *Sic igitur censeo, Naturam primùm ad Dicendum vim afferre maximam.* Ars non facit doctum, quem Natura non fecit docilem.

(c) *Quæ ingenium.* Ibidem. *Animi atque ingenij celeres quidam motus ad excogitandum acuti, & ad explicandum ornandumque vberes, & ad memoriam firmi atque diuturni, sunt dona Naturæ: quæ accendi aut commoveri ab Arte possunt, inseri & donari ab Arte non possunt: etiam, quæ cum ipso homine nascuntur, lingua solutio, vocis sonus, latera, vires, conformatio quadam & figura totius oris & corporis.*

(d) *Res Oratori necess.* Ibid. *Sunt quidam aut ita linguâ hæsitantes, aut ita voce absoni, aut ita vultu motuque corporis vasti, atque agrestes; vt etiamsi ingenijs atque arte valeant, tamen in Oratorum numerum venire non possunt.*

(e) *Dux certior.* Finib. l. 4. ¶ 12. *Etsi ingenijs magnis præditi quidam, dicendi copiam sine ratione consequuntur; Ars tamen est dux certior, quàm Natura: aliud est enim, Poëtarum more, verba fundere; aliud, ea quæ dicas, ratione & Arte distinguere.*

(f) *Nat. don. corrigit.* Orat. l. 1. ¶ 28. *Neque ignoro* (inquit Crassus de Naturæ donis) *& quæ bona sunt, fieri meliora, posse doctrinâ; & quæ non optima, aliquo modo acui tamen, & corrigi posse.* Hujus rei

* In fine d. l. exemplum est Atheniensis Demosthenes: * *In quo tantum studium fuisse, tantusque labor dicitur; vt primùm impedimenta Naturæ, diligentiâ industriâque superaret: cumque ita balbus esset, vt ejus ipsius Artis cui studeret, primam literam non posset dicere; perfecit meditando, vt nemo planiùs eo locutus putaretur: deinde, cùm spiritus ejus esset angustior, tantum continendâ animâ in Dicendo est assecutus; vt vnâ continuatione verborum, (id quod ejus scripta declarant) bina ei contentiones vocis, & remissiones continerentur: qui etiam, (vt memoria proditum est) conjectis in os calculis, summâ voce versus multos vno spiritu pronunciare consuescebat: neque is consistens in loco, sed inambulans, atque ascensu ingrediens arduo.*

(g) *Perficit.* Heren. l. 1. ¶ 2. *Illud moneo, Artem sine assiduitate Dicendi non multùm juvare.* Et l. 4. ¶ 8. *Assiduè consequemur Artis rationem, studio & exercitatione.*

(h) *Vincit.* Pro Corn. Balbo. *Assiduus vsus vni rei deditus, & Ingenium & Artem sæpe vincit.* Et Orat. l. 1. ¶ 4. *Ad eam doctrinam, quam suo quisque studio assecutus est, adjungatur vsus frequens: qui omnium Magistrorum præcepta superat.*

(i) *Quæ ab Arte præcip.* vt sunt Tropi, Figuræ, Persuadendi modi, Stylus, Partes Orationis, Quæstionis Status, Genera Causæ, Loci, & multiplex Dispositio.

(k) *Virtutes.* Virtutes, seu Exempla Imitanda, sunt peculiares cuique Authori dictorum argumentorum vsus. Q. l. 10. c. 2. *Imitatio non sit tantùm in verbis: illuc intendenda mens, quantum fuerit decoris in rebus atque personis; quod consilium; quæ dispositio; quàm omnia, etiam quæ delectationi videntur data, ad victoriam spectent; quid agatur Proœmio; quæ ratio, & quàm varia, Narrandi; quæ vis probandi, & refellendi; quantaque laus, ipsa popularis vtilitatis gratia,*

tiâ, assumpta: quæ tum est pulcherrima, cùm sequitur; non cùm accersitur. Hæc si providerimus, tum verè imitabimur. Qui verò etiam propria his bona adjecerit, vt suppleat quæ deerant, circumcidat siquid redundabit; is erit, quem quærimus, perfectus Orator.

(l) Heren. l. 1. ¶ 6. *Imitatio est quâ impellimur cum diligenti ratione, vt aliquorum similes in Dicendo velimus esse.*

(m)(n) Orat. l. 2. ¶ 43 dicitur Sulpicius, bonæ quidem indolis adolescentulus, excellentem Oratorē L. Crassum diligenter Imitando, vnius anni spacio incredibiliter mutatus; & magnificum ac præclarum Crassi genus, (aptis ad illud Naturæ donis) assecutus. Vnde ibidem sic præcipit Antonius. *Ergo hoc sit primum in præceptis meis, vt demonstremus quem imitetur: atque ita, vt quæ maximè excellant in eo quem imitabitur, ea diligentissimè persequatur.* Quomodo etiam Quintilianus l. 10. c. 2. *Primùm videndum est quos imitemur: (Nam sunt plurimi qui similitudinem pessimi cujusque & corruptissimi concupierint) deinde in ipsis quos elegerimus, quid sit ad quod efficiendum nos comparemus: nam in magnis quoque authoribus incidunt aliqua vitiosa, & à doctis, inter ipsos etiam, mutuò reprehensa.*

(o) *Aptis ad ea Nat. donis.* Qualia fuerunt in Sulpicio ad imitandum magnificū genus Crassi: (vide (m) suprà) Nam vt rectè Poëta,

† *Tu nihil invitâ dices, faciesve Minervâ.* † Horat. in Art. Poëtica.

Imitatu dignissimus censetur, in eloquenti suo Panegyrico, Plinius junior: quales proculdubio fuerunt, florenti illâ Ciceronis ætate, Antonius, L. & M. Crassus, Cotta, Catulus, Brutus, Cassius, Cæsar, Sulpicius, Philippus, Hortensius, Cato, Pompeius, Curio, Callidius, * alijque complures. Quorum artificiosas Actiones hodie desiderari, nimis esset dolendum; si non omnes omnium horum virtutes, in vno Cicerone convenissent. Quod disertè testatur l. 12. c. 10. Quintilianus: Vbi speciatim notans *vim Cæsaris, indolem Cælij, subtilitatem Callidij, gravitatem Bruti, acumen Sulpicij, acerbitatem Cassij, diligentiam Pollionis, dignitatem Messalæ, sanctitatem Calvi; etiam copiam Senecæ, vires Africani, maturitatem Afri, jucunditatem Crispi, sonum Trachalli, elegantiam Secundi; At MARCVM TVLLIVM,* inquit, *non illum habemus Euphranorem, circa plurium artium species præstantem; sed in omnibus, quæ in quoque laudantur, eminentissimum.* Hunc ergo vnum ex omnibus, pro omnibus, & præ omnibus, imitandum proponite: idque eò magis, quòd nihil vsquam, mirandæ illius eloquentiæ & doctrinæ, immistum reperietis, quod vel castitatem, vel modestiam, vel pietatem, vel bonos mores lædat. Præter hunc sicui sit animus aliorum etiam Dicendi rationes & venas consectari, sive veteres sint, sive recentiores; eos deligat, qui, Ciceronem prudenter imitando, egregiam aliquam in Dicendi Facultate laudem adepti sunt.

* In claris Oratoribus.

Quò verò imitando meliùs proficiant Tyrones, diligenti orationum analysi, à pueritia, exerceantur, ter quamlibet perdiscentes. Primâ

vice

vice singulas prelectiones à magistris jam interpretatas confestim interpretentur ipsi; atque etiam juxta † vocis præcepta, rectè legere statim doceantur: rectè lectas eodem modo memoriter post meridiem repetant, & Grammaticalia observent. Cùm sic ad Orationis finem perventum est; secundâ vice duas vel plures lectiones connectentes, observent in ijs, post interpretationem, Artificium Oratorium, easque conjunctim memoriter recitent: donec ita totam Orationem secundò percurrerint. Tertiâ vice, prelectionibus omnibus conjunctis, orationem integram, voce ac gestu congruenti, tanquam suam, memoriter pronuncient.

† Rhet. l. 2. c. 2. 3. 4.

In hunc finem, selectæ quædam Ciceronis Orationes, tam brevitate, quàm elegantiâ præstantes, separato volumine, quod discentium assiduè manibus conteratur, excudendæ & compingendæ erunt: cujusmodi sunt Philip. 9. de statua Sulpicio ponendâ, Pro Archia Poëta; Pro M. Marcello, pro Ligario, Catilinariæ 4, pro C. Rabirio, pro Deiotaro, Divinatio, pro Lege Manilia, pro Quinctio, & pro Milone. Adjungantur etiam, si placet, insignes illæ duæ, quæ propter numerum Poëticū faciliùs ediscantur, * Ajacis & Vlyssis Dictiones.

* Met. 13.

FINIS.

Monitio ad Lectorem.

L. 1. Paulo antè Cap. 2 § 2. immediatè post [*ā* circumflexo:] *omissa hæc restituantur*: Et, * Græcorum formam habentem, genitivum *familiâs, in Paterfamiliâs, Materfamiliâs*, &c. ad differentiam accusativi pluralis: atque genetivos plurales *Nostrûm, Vestrûm*, ad differentiam singularium. *Cap. 3. § 1. P, prima litera, debet esse Vermiculata. Ad cap. 2. § 2. Affectu 11. pro* capiunt *lege* cupiunt. *L. 2. c. 5. (g) in notis, septimâ à fine lineâ, lege* quarum.

* Quorum fœminina in *a* puro genitivos mittunt in *æ*.

Præterea Rhet. l. 1. c. 34. pro ijs quæ de Parathesi traduntur hæc precor substituas.

Parathesis est, cum verbo verbum, aut simplex in eodem casu, aut nonnunquam etiam conjunctum, Distinctionis vel Declarationis gratia, apponitur. vt, *Lupum* [*piscem*] *non vidit Italia*: (sicut Ioan. 14. 22. *Dicit Illi Iudas*, [*non Iscariotes:*] *Domine*, &c.) Item Orat l. 2 ¶ 82. *Quoniam tribus rebus omnes ad nostram sententiam perducimus*; [*aut Docendo, aut Conciliando, aut Permovendo*;] *vna ex tribus his*, &c. Et Epist. f. 24. l. 9. *COMMVNITAS vitæ, atque victus, remissioque animorum, maximè sermone efficitur familiari: qui est in convivijs dulcissimus: vt sapientiùs nostri, quàm Græci: illi συμπόσια, aut σύνδειπνα*, [*i. compotationes, aut concænationes:*] *nos convivia: quòd tum maximè simul vivitur*: Nec non l. 2. c. 4. pag. 2 lin. 7.

Parenthesis.

Parenthesis (sive semicirculis, sive * virgulis notetur) tono inferiori, & sono submissiori, tota proferenda est; semperque definit vt Comma.

* V. Or. l. 1. c. 2 §. 1. (p) in not.

Parathesis.

Parathesis profertur vt Parēthesis : sed definit vt Distinctio ejus primaria, sive perfecta sit, sive imperfecta: aut, si nulla sit, vt Comma.